GA-236

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

ЕЗОТЕРИЧНИ РАЗГЛЕЖДАНИЯ

НА

КАРМИЧНИТЕ ВЗАИМОВРЪЗКИ

Втори том

Седемнадесет лекции, държани в Дорнах между 6 април и 29 юни 1924

Коригиран превод от немски
Димо Даскалов

Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки от 1924 година

Том I Дванадесет лекции, държани в Дорнах между 16 февруари и 23 март CC 235

Том II Седемнадесет лекции, държани в Дорнах между 6 април и 29 юни CC 236

Том III Единадесет лекции, държани в Дорнах между 1 юли и 8 август CC 237

Том IV Десет лекции, държани в Дорнах между 5 и 28 септември CC 238

Том V Шестнадесет лекции, държани в Прага, Париж и Вроцлав между 29 март и 15 юни CC 239

Том VI Петнадесет лекции, държани в Берн, Цюрих, Щутгарт, Арнхайм, Торгай и Лондон между 25 януари и 27 август CC 240

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Кармически разглеждания в историческото развитие на човечеството

Образуване на кармата при ретроспективното изживяване на земния живот непосредствено след смъртта

Космическата форма на кармата и индивидуалното разглеждане на кармическите връзки

съществуващото още в Земята лунно развитие. В това преобразуване разрушителните импулси на културите се превръщат в изригвания на вулкани, земетресения и т. н.. В стремежа на добрите богове да насочат тези съдби в пътя на правдата, в течение на духовната борба човешката съдба се преплита със съдбата на боговете. Нещастието в света съществува, за да могат боговете да създадат от това щастие. Познаването на кармата е свещената духовна почва, върху която ние улавяме ръката на Бога..... 286

Трудовете на Рудолф Щайнер, както са поместени в «Събрани съчинения на Рудолф Щайнер», са подредени в отдели: книги лекции художествени произведения. Неговите, винаги свободно държани лекции, общо няколко хиляди, първоначално са замислени като устни, не предназначени за печат съобщения. Направените първоначално без, а по-късно с неговото съгласие записки, преди всичко на държаните пред членовете на Антропософското общество лекции, първоначално са били достъпни само като вътрешни ръкописи, понеже поради липса на време Рудолф Щайнер не е могъл с малки изключения сам да ги коригира. Малко преди смъртта му той е премахнал ограничението «Само за членове». Изложените от него предпоставки за разбирането им обаче остават да важат и по-нататък. Днес наличните лекционни текстове са сравнени с наличните оригинални записки и стенограми и в по-голямата си част са публикувани. Въпреки това, не могат напълно да се изключат грешки, получени при слушането, записването или стенографирането.

Кармически разглеждания в историческото развитие на човечеството

Някогашните оригинални илюстрации към лекциите от този том,
начертани на дъската от Рудолф Щайнер
(сравни забележките на ръба на текста в лекциите
и текста в началото на «Забележки»)
са поместени в Събраните съчинения в поредицата:
«Рудолф Щайнер - Стенни илюстрации към лекциите»
том XVI

ЗА ТОВА ИЗДАНИЕ

Въпросите за дълбокия смисъл на живота и на човешката съдба са тясно свързани с основния въпрос: - Живеем ли само веднъж или нашето настоящо въплъщение вече е предхождано и ще бъде следвано от други въплъщения? Има ли по-дълбоки закономерности, които лежат в основата на човешката съдба или тя е следствие на редица външни фактори? -

Както се вижда от запитвания и многобройни нови публикации, понастоящем много хора приемат възгледите за прераждането като правилни за тях или поне не ги отричат. В това отношение е залегнало едно чувство, което мисловно не може да се обоснове. Едно такова обоснование, подходящо за днешното мислене беше дадено от Рудолф Щайнер (1861-1925) още в началото на нашето столетие, когато през 1903 година той публикува два трактата «Реинкарнация и карма» и «Как действа кармата» като «необходими представи от гледната точка на модерната природна наука». Други основоположни изложения има в неговите основни произведения «Теософия» (глава: Прераждане на духа и съдба) и «Въведение в тайната наука». Тези изложения и днес още могат да се третират като най-доброто въведение в тази тема.

Фактите на повтарящия се земен живот на човека и произлизащите от това закономерности на съдбата принадлежат към най-съществените основни възгледи на антропософията. Какво значение дава Рудолф Щайнер на тези теми, се вижда от това, че в продължение на цялата му лекторска дейност той ги излагаше и разширяваше от все нови гледни точки. Кулминацията се достига през 1924 година, последната година от неговата творческа дейност, когато в повече от осемдесет лекции той изнася резултатите от своите духовнонаучни изследвания на кармичните взаимовръзки за членовете на Антропософското общество. Тези кармични разглеждания бяха публикувани в 6 тома в «Събрани съчинения на Рудолф Щайнер» и в поредицата «Рудолф Щайнер - джобни книги».

Първите четири тома съдържат държаните в Дорнах поредици от лекции, а в петия и в шестия том са събрани лекциите, държани в други градове. Лекциите са били предназначени за слушатели, които са били запознати с основните понятия на антропософията, развити в гореспоменатите произведения на Рудолф Щайнер. Това определя стила на неговите изложения. Понеже особено обширната поредица на лекциите от Дорнах в томовете от I до IV следва едно вътрешно изграждане и в първите лекции са дадени съществени основни положения за разбирането на следващите ги лекции, за изучаването им се препоръчва да се спази техния порядък.

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ
Дорнах 06 април 1924

Позволете ми сега да направя връзка с това, което напоследък изнесох тук относно кармата. Аз ви показах, как душевните импулси на хората се пренасят в историята от един земен живот в друг, така че винаги от една минала епоха в една по-късна епоха преминава онова, което самите хора носят със себе си.

Една такава мисъл не трябва да застава пред нас само теоретически, една такава мисъл трябва да обхване живота на нашите чувства, на цялата ни душа, да проникне в нашето сърце. Трябва да почувстваме, как самите ние, които така, както сме тук, сме съществували на Земята много пъти и всеки път, когато сме се намирали тук, в нашите души сме приемали онова, което ни е предлагала съответната цивилизация. Ние сме го свързали с нашата душа. Винаги сме го пренасяли в следващото прераждане, след като сме го преработвали, изхождайки от духовната гледна точка на живота между смъртта и едно ново раждане, така че когато по този начин поглеждаме назад в миналото, определено се чувстваме вкоренени в цялостта на човечеството. За да можем да почувстваме това, за да можем в следващите лекции да преминем повече към това, което, бих искал да кажа, че съвсем интимно засяга самите нас и ни показва как стоим в кармичните взаимовръзки, трябва да бъдат преведени конкретни примери. И с такива конкретни примери аз се опитах да покажар как изживяното, изработеното в предишни времена от някоя личност, остава да действа до настоящето, защото стои именно в кармата.

Например аз показах, как *Харун ал Рашид*, този забележителен приемник на Мохамед, в 8-то и 9-то столетие от християнската ера стоеше в центъра на един чудесен културен живот, на един културен живот, който далеч превъзхождаше всичко, което по същото време е ставало в Европа.

Защото, развиващата се по същото време в Европа култура, всъщност е била една примитивна култура. През времето, когато в Европа царуваше Карл Велики, в двореца на Харун ал Рашид на Изток в Ориента, се вливаше всичко, което можеше да се влее в оплодения от Европа азиатски живот на цивилизацията - цветът на това, което гръцката култура и древните източни култури бяха създали във всички области на живота. Архитектура, астрономия - както беше практикувана тогава, - философия, мистика, изкуства, география, поезия разцъфтяваха в двора на Харун ал Рашид.

И всъщност Харун ал Рашид събираше около себе си най-добрите от онези, които представляваха тогава нещо в Азия. В по-голямата си част това бяха такива хора, които получаваха своето образование в школите на посветените, в инициационните мистерийни школи. Харун ал Рашид имаше при себе си една личност, - бих искал да спомена само тази единствена личност, - която по онова време - ние се намираме вече в

Средновековието също и за Изтока - първоначално можа да приеме само по един повече интелектуален начин това, което като чудесно духовно съкровище от древните времена бе пренесено в тогавашните по-нови времена. В двора на Харун ал Рашид живееше една личност, която в много по-древни времена сама беше минала през посвещение.

Вие сте слушали от мен, как е напълно възможно да се случи, някоя личност, която живее в определена епоха като посветен, да дойде отново на Земята и вече да не е посветен, - защото трябва да използва тялото, което стои на нейно разположение, трябва да използва тогавашните условия на възпитание. Това се случва, въпреки че тази определена личност носи в душата си всичко, което е възприела през време на живота си като посветен.

Така при *Гарибалди* научихме, как той прояви онова, което притежаваше някога като ирландски посветен, като един визионер на волята, отдаден на условията на неговото непосредствено настояще. Обаче при него може да се различи, как заставайки в условията на околната му среда, той носи в себе си и други импулси, различни от онези, които един обикновен човек би могъл да усвои от възпитанието, от заобикалящата го среда.

В Гарибалди действаше именно импулсът, който идваше от ирландското му посвещение. Той беше само скрит и вероятно, ако Гарибалди би изживял някакъв особен удар на съдбата или нещо друго, булото би паднало от това, което е могло да бъде изживяно в онзи минал земен живот, и внезапно от неговата душевност под формата на имагинации би бликнало онова, което той носеше в себе си от ирландското посвещение.

Така е било винаги и до днес. Някой може да е бил посветен в определена епоха, но понеже в една по-късна епоха той трябва да използва тяло, което не може да приеме в себе си цялото съдържание на душата, в тази епоха съответната индивидуалност се явява не като посветен, а импулсът на посвещението живее в неговите дела или в някои други отношения. Така че една личност, която някога беше висш посветен, живееше в двора на Харун ал Рашид. Въпреки че тази личност не можа по един външно явен начин да пренесе съдържанието на своето посвещение в по-късно време, когато живееше в двора на Харун ал Рашид, това беше една от най-блестящите личности в източната култура през 8-мо и 9-то столетие. Той беше, така да се каже, организатор на всичко онова, което съществуваше като науки и изкуства в двора на Харун ал Рашид.

Ние вече споменахме, какъв път беше поела през времената индивидуалността на Харун ал Рашид. Когато той мина през вратата на смъртта, в него остана стремежът да отиде повече на Запад, със собствената си душа да пренесе на Запад онова, което се разпространи като арабизъм на Запад. Тогава Харун ал Рашид, обгръщайки с поглед целостта на отделните източни клонове на науката и изкуството, се прероди в знаменития *Бейкън от Верулам*, организатор и реформатор на новия философски и научен духовен живот. Ние виждаме, как в Бейкън отново се

явява това, което, така да се каже, Харун ал Рашид беше видял около себе си, обаче преобразено в западна форма.

А сега, мои мили приятели, погледнете този път, който Харун ал Рашид пое от Багдад, от азиатската си родина до Англия. Тогава от Англия по един много по-силен, интензивен начин, отколкото обикновено се предполага в Европа, се разпространи това, което Бейкън бе мислил по отношение организирането на науките /виж рис. - червено/.

Сега бихме могли да кажем: - Харун ал Рашид и неговият велик съветник, онази изключителна личност, която в минали времена е била висш посветен, сега се разделят; те се разделят, обаче остават свързани в една задружна, обща дейност, след като бяха минали през вратата на смъртта. Самият Харун ал Рашид, който беше живял като блестящ княз, избра пътя, който аз ви показах, стигайки до Англия, за да действа като Бейкън от Верулам по отношение на науката. Другата душа, душата на съветника, избра пътя насам /виж рис. зелената стрелка/, за да се срещне в Средна Европа с това, което изхождаше от Бейкън. Макар и епохите да не си съвпадат напълно, за онова, за което самото време е без значение, това не играе никаква роля, защото някои неща, които са отдалечени едно от друго със столетия, действат заедно в по-късна цивилизация.

През време на живота си между смъртта и едно ново раждане съветникът на Харун ал Рашид избра пътя през Изтока на Европа към Средна Европа. Той се прероди в Средна Европа, всред средноевропейския духовен живот, като *Амос Комениус*.

И така ние имаме това чудно, велико, важно нещо в историческото развитие, че Харун ал Рашид се разви, за да въведе едно културно течение от Запад към Изток, което течение е абстрактно, външно-сетивно; а от Изток насам е развил своята дейност Амос Комениус в Трансилвания, в днешна Чехословакия, чак до Германия и след това е бил в изгнание в Холандия. Който проследява живота на Амос Комениус, вижда, как като реформатор на новата педагогика за онова време и като автор на така наречената «Пансофия» той изразява това, което е развил в двореца на Харун ал Рашид от по-старото посвещение. Във времето, когато бе основан Съюзът на «Моравските братя», във времето също когато вече

розенкройцерството беше действало няколко столетия, когато се появи «Химическата сватба», «Реформацията на целия свят»от *Валентин Андре*, Амос Комениус, този велик, знаменит дух на 17-то столетие, внесе своите забележителни стремежи във всичко онова, което беше импулсирано от същия източник.

И така, вие виждате три редуващи се един след друг земни съществувания, важни земни съществувания - а от важните земни съществувания можем след това да проучим по-малко важните и сами да се насочим към разбирането на собствената карма; - така вие виждате тези три важни прераждания да се редуват едно след друго: първо дълбоко в Азия същата индивидуалност, която след това се явява като Амос Комениус, приела в мистерийните школи на Азия цялата мъдрост на една древна азиатска епоха. Тази мъдрост тя пренася със себе в следващото си прераждане, в което живее в двора на Харун ал Рашид, където се развива като велик организатор на онова, което се разцъфтява и вирее под закрилата и грижите на Харун ал Рашид. По-късно тя се явява отново, за да излезе насреща, така да се каже, на Бейкън от Верулам, който е преродения Харун ал Рашид, и отново да се срещне с него всред европейската цивилизация, за да може да се осъществи това, което и двамата трябваше да влеят в тази европейска цивилизация.

Това, което казвам тук, има вече голямо значение. Проследете само писмата, които са били написани и изминали пътя - естествено по един сложен начин, по-сложен отколкото това се случва с писмата, които днес се пишат, - от привържениците на Бейкън или от хора, които по някакъв начин са стояли близо до културата на Бейкън, до привържениците на школата на Комениус, на мъдростта на Комениус. Там в писмата и в отговорите на писмата вие ще можете да видите това, което с няколко черти ви нарисувах тук на дъската /рис. стр. 18/.

Това, което беше написано в писмата изпращани от Запад на Изток и от Изток на Запад, беше живото сливане на две души, които се срещнаха по този начин, след като бяха сложили основата за тази среща през времето, когато действаха заедно на Изток в 8-то и 9-то столетие и след това се съединиха за една противоположна и все пак хармонична съвместна дейност.

Виждате ли, така може да бъде изучавана историята, така ние узнаваме, как живите човешки сили действат в историята.

Или да вземем друг случай. При една особена ситуация, погледът ми се спря върху определени събития, които - днес бихме казали - са станали в Североизточна Франция през 8-мо и 9-то столетие, малко по-късно от времето, за което сега говорих. Там се разиграха особени събития. Беше времето, когато още не бяха се образували големите държави и поради тази причина, онова, което стана, засегна предимно по-малки кръгове от човечеството.

Една личност с енергичен характер притежаваше голямо имение точно в областта, която днес наричаме Североизточна Франция. Този мъж управляваше своето имение по един извънредно подреден начин, бих искал да кажа, по един извънредно систематичен за тогавашното време начин. Той знаеше какво иска и беше странна смесица от целеустремен човек и приключенска натура, така че от своето имение с по-голям или с по-малък успех извършваше малки военни нападения с хора, които, както беше привично тогава, се поставяха на разположение като наемни войници. Това бяха малки войскови части, с които този човек потегляше и се опитваше да оплячкоса това или онова.

С такъв отряд съответният потегли от Североизточна Франция. И обстоятелствата се стекоха така, че една друга личност, с по-малко приключенски наклонности отколкото първата, но енергична, завладя цялото имение с всичкото имущество през време на отсъствието на неговия собственик - днес това изглежда парадоксално, но тогава подобно нещо можеше да стане. Когато съответният се завърна у дома си - той нямаше семейство, - намери, че един друг собственик беше завладял неговото имение. И събитията се развиха така, че съответният не можа да победи новия собственик. Този беше по-силен, имаше повече хора, повече войници. Първият не успя да го победи.

Но през онези времена не беше обичайно някой да потегли веднага за други страни, когато не преуспяваше в своята родина. Несъмнено тази личност беше авантюрист, но тя не успя да се измъкне така бързо, нямаше възможност за това. И заедно с група негови хора съответният стана един вид крепостник в своето собствено предишно стопанство. Сега той трябваше да работи като крепостник с група от тези, които заедно с него бяха потеглили към приключения, докато през това време му беше отнето имението.

Случи се тогава, че у всички тези хора, които бяха станали крепостници, докато по-рано те бяха господарите, се създаде едно настроение, особено враждебно на принципа на господарството, на собствеността. И в тези гористи местности през нощите горяха огньове, около които хората се събираха и крояха всевъзможни планове срещу онези, които бяха завладели имението.

И стана така, че съответният, който от голям земевладелец се превърна в крепостник, стана повече или по-малко роб, сега освен с работата, която беше длъжен да извърши, изпълваше своя живот с това, да кове планове, как отново да завладее своето имение. Той и неговите хора мразеха онзи, който му беше отнел имението.

Дойде време и тези две индивидуалности минаха през вратата на смъртта; в духовния свят между смъртта и едно ново раждане изпитаха всичко, което можеше да бъде изпитано от онова време, и се преродиха отново в 19-то столетие. Онзи, който беше изгубил дом и стопанство, и беше станал един вид крепостник, и даже роб, се прероди като *Карл Маркс*,

основателя на новия социализъм. А другият, който в миналото му беше отнел имението, се прероди като неговия приятел *Енгелс*. Каквото те имаха да решават помежду си в техния минал земен живот, през време на дългия път между смъртта и едно ново раждане се превърна в стремеж да изправят това, което си бяха причинили един на друг.

Прочетете какво се е случило между Маркс и Енгелс, прочетете всичко, което обрисува особената духовна конфигурация на Карл Маркс, и го съпоставите с факта, че тези две индивидуалности са съществували в 8-мо, 9-то столетие, както аз ви го разказах. Тогава, бих могъл да кажа, върху всяко изречение на Маркс и Енгелс ще падне нова светлина и вие няма да изпаднете в опасност по абстрактен начин да кажете: - В историята едното е причинено чрез това, другото е причинено чрез това, - а ще видите хората, които от миналото пренасят в бъдещето нещо, изглеждащо съвършено различно, но въпреки това имащо известна прилика с предишното.

Какво мислите: В 8-то и в 9-то столетие, хората са се събирали около огъня в гората и са говорили по друг начин, различен от този, по който имаше основание да се говори в 19-то столетие, когато вече действаше Хегел, когато всичко се уреждаше с диалектиката. Но опитайте се да си представите гората в Североизточна Франция в 9-то столетие. Там седят съзаклятниците, проклинащите, хулещи на техния тогавашен език. И преведете си това в математическо-диалектическата форма на 19-то столетие, тогава ще имате това, което се намира у Маркс и Енгелс. Тези са нещата, които извеждат навън от сензационното, което лесно може да се свърже с идеи за конкретни реинкарнационни условия и които въвеждат в разбирането на историческия живот. И човек най-добре се предпазва от заблуждения, когато не се спира на сензационното, когато не само иска да знае как стои работата с прераждането, - а когато човек се стреми да разбере всичко онова, което в развитието на историята е свързано с щастието и нещастието, със страданието и радостта на човечеството, когато човек се стреми да разбере всичко това от повтарящите се земни съществувания на отделните хора.

Когато още живеех в Австрия, въпреки че в Австрия се намирах всред германския елемент, в мен събуждаше особен интерес една личност, която беше полски държавен представител. Считам, че мнозина от вас ще си спомнят, че често пъти съм говорил за австрийско-полския представител на държавния съвет *Ото Хауснер*, който действаше особено през 70-те години. Онези, които са тук от по-отдавна, ще си спомнят. И откакто в края на 70-те, началото на 80-те години отново и отново слушах и виждах Ото Хауснер в австрийския парламент, този особен човек постоянно стои пред очите ми. На едното си око той носеше монокъл, с другото око гледаше много умно, но така,

че с окото, което надничаше през монокъла издебваше слабостите на противниците. Когато говореше, той проверяваше, дали стрелата е улучила.

При това, понеже имаше твърде забележителни мустаци - това аз не исках да опиша с такива подробности в моята автобиография. Когато говореше, той по странен начин можеше да придружава със своите мустаци това, което казваше, така че играта на тези мустаци беше една твърде странно подвижна евритмия на това, което той хвърляше по описания начин в лицето на насрещния депутат.

Това беше интересна картина. Представете си: крайно лява, лява, средна партия, чешки клуб, след това крайно дясна партия, полски клуб.

Тук седеше Хауснер, а тук бяха всички негови противници от най-крайната левица. Там бяха всички те и най-куриозното беше, че когато Хауснер понякога беше *за* Австрия, по въпроса относно окупирането на Босна той получаваше бурни аплодисменти от хората на левицата. Когато по-късно говореше за строежа на Албергската железница, той срещаше абсолютна съпротива от страна на същите тези хора от крайната левица. И това противоречие се проявяваше при всичко, което той по-късно казваше.

Обаче някои от нещата, които Ото Хауснер каза през 70-те и 80-те години като предупреждение, като пророчество, дословно се изпълниха до наши дни. Точно понастоящем имаме основание често да си припомняме това, което Ото Хауснер говореше някога.

Но едно нещо изпъкваше при Ото Хауснер във всяка негова реч и наред с други не особено важни неща в живота на Хауснер, то именно ми даде подтик да проследя импулса на кармическия ход при тази личност.

Ото Хауснер почти не можеше да държи някоя реч, без между другото да отправи хвалебствия по адрес на Швейцария. Той винаги даваше Швейцария за пример на Австрия. Понеже в Швейцария три народности се понасят добре помежду си и в това понасяне са един образец, той искаше също и тринадесетте австрийски народности да вземат за образец Швейцария, и тези тринадесет народности да се понасят и разбират помежду си по един федерален начин, както трите народности в Швейцария. Той постоянно повтаряше това; беше нещо твърде забележително. Речите на Хауснер съдържаха ирония, хумор, вътрешна логика; не винаги, но често пъти той постоянно се връщаше към хвалебствията по отношение на Швейцария. Винаги можеше да се види проява на чиста симпатия; това го бодеше, той искаше да го каже. Освен това той знаеше да подреди своята реч така, че всъщност никой не се сърдеше, освен една група от левицата, от либералните депутати, която страшно се дразнеше. Много интересно беше човек да види как, когато беше говорил някой от депутатите на лявата либерална партия, Ото Хауснер се надигаше да държи насрещна реч и как със своето око под монокъла нито за момент не отклоняваше погледа си от него, като обсипваше левицата с най-невероятни оскърбления. В тази левица имаше значителни личности, но той не се спираше пред никого. И общо взето неговите гледни точки бяха винаги велики; той беше един от най-образованите хора в австрийския парламент.

Кармата на един такъв човек наистина може да ни заинтересува. Аз изходих от това, че той имаше тази странична страст постоянно да държи хвалебствени речи за Швейцария, и че веднъж в една реч за германския народ и германската държава, която бе издадена също под формата на брошура, съпостави с голяма игривост, но и с гениалност всичко онова, което можеше да се каже за германската народност и против германския райх. В тази реч има нещо грандиозно пророческо, тя бе държана в началото на 80-те години, в нея германският райх бе пронизан до основи, за него бе казано всичко най-лошо, той бе наречен разрушител на германската същност. И тези изречения бяха доказани. Това беше второто нещо, тази особена, бих казал, любеща омраза и неговата мразеща любов към германската народност и към германския райх.

И третото беше, как Ото Хауснер действително извънредно оживено говореше тогава, когато трябваше да бъде построен Арлбергският тунел, Арлбергската железница, пътят, който свързва Австрия с Швейцария и който следователно трябваше да свърже Средна Европа със Западна Европа. Естествено той и тогава произнесе своите хвалебствия по отношение на Швейцария, защото влакът трябваше да влезе в Швейцария. Но когато той произнесе тази реч, която беше солена и пиперлива, но по

един действително деликатен начин, човек наистина имаше чувството, че този човек знае да изходи от неща, които трябва да са били заложени в него от едно минало земно съществуване.

По онова време навсякъде се говореше за голямото предимство, което европейската цивилизация ще има от съюза на Германия с Австрия. Тогава в австрийския парламент Ото Хауснер разви идеята, - за което естествено всички други страшно се нахвърлиха върху него, - че Арлбергският път трябва да бъде построен, защото една държава, каквато той си представяше Австрия, съединяваща по образеца на Швейцария тринадесет народности, трябва да има избор, когато търси своите съюзници; когато интересите й диктуват, тя може да избере за съюзник Германия; а когато й е необходимо, тя трябва да има стратегически път от Средна Европа към Запад, за да може да се съюзи с Франция. Естествено, когато това бе изказано в тогавашна Австрия, той, както се казва там, бе хубавичко нареден. Но това наистина беше една по най-чудесен начин поръсена с всички подправки реч. Тази реч даде насоката към Запада.

И когато съпоставих тези неща, открих тогава, как индивидуалността на Ото Хауснер е преминала от Запад към Изток през Северна Швейцария по времето, когато Галус и Колумбан бяха преминали там. Той трябваше да донесе християнството. Той потеглил с онези хора, които бяха импулсирани от ирландското посвещение. Заедно с тях е трябвало да пренесе християнството. По пътя, приблизително в областта на днешен Елзас той извънредно силно бива привлечен от древното германско езичество, привлечен от всичко онова, което съществуваше като стари спомени за боговете, като поклонение пред боговете, като изображение на боговете, като статуи на боговете в Елзас, в германските области и тук в Швейцария. Той приема всичко това много надълбоко.

И тогава в него се развива нещо, което от една страна бихме могли да наречем склонност към германската същност, от друга страна обаче се развива също и противната сила към това - чувството, че тогава той би отишъл твърде далече. И това, което той изживява в едно мощно вътрешно преобразуване, в една мощна вътрешна метаморфоза, се яви след това в тези всеобхватни гледища. Той можеше да говори за германската народност и за германския райх както някой, който някога интимно е бил запознат с тези неща, но които всъщност е приел, без да е трябвало да го стори. Той би трябвало да разпространява тогава християнството. Така да се каже, той беше навлязъл в тези области, без да е трябвало - това можеше да се долови от обръщенията в неговите речи - и искаше отново да се върне обратно, за да поправи тези неща. Оттам и неговата страст към Швейцария, оттам и неговата страст за построяването на Арлбергския път. Можем даже да кажем, че и по външност, - ако го разгледате, това се изразяваше в неговата фигура - той всъщност не изглеждаше като поляк. И при всеки повод Хауснер казваше, че по физически произход той не е поляк, а е такъв само по цивилизация и възпитание, че в неговата кръв текат

"ретскогермански" кръвни телца. От едно минало прераждане обаче той си беше донесъл склонността постоянно да гледа към една област, където някога е бил, където беше отишъл заедно с Колумбан и със свети Галус, където е искал да разпространява християнството, но е бил задържан от германското естество. Така той, така да се каже, се е опитал да се роди отново в едно, колкото е възможно по-малко полско семейство и да стои далеч, но същевермено изпълнен с копнеж към това, вътре в което изцяло се е намирал в миналото.

Виждате ли, мои мили приятели, това са примери, които днес исках да представя пред вас, за да насоча вниманието ви върху това, колко чуден е пътят на кармическото развитие. Следващият път ще разгледаме повече начина, по който доброто и злото се развиват в прераждания на човека и в историческия живот. По този начин ние ще бъдем в състояние, изхождайки от по-важните примери, които срещаме в историята, да можем да хвърлим светлина върху всекидневните отношения.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ
12 април 1924

Днес ще бъде малко трудно да продължим с разглеждането на това, което беше дадено тук в последните антропософски лекции, тъй като са дошли много приятели, които не присъстваха на миналите изложения. От друга страна не е добре точно днес, когато трябва да дадем някои допълнения към миналите лекции, да започнем с нещо ново, така че дошлите сега приятели ще трябва да приемат, че някои неща от разглежданията, които са свързани вътрешно, а не външно с изнесеното по-рано, ще са трудни за разбиране. Затворенията цикъл от лекции ще се изнесе по Великден и тогава той сам за себе си ще бъде разбираем. Днес обаче ще продължим това, което бе изнесено досега. Не можеше и да се предположи, че днес ще дойдат толкова много нови приятели, което от друга страна е радостно.

В нашите последни разглеждания тук ставаше въпрос за обсъждането на конкретни кармически връзки, което винаги се правеше не за да се разказват сензации относно редуващите се земни съществувания, а за да стигнем постепенно до едно действително конкретно разбиране на съдбовните връзки в човешкия живот. И аз описах редуващите се земни съществувания, просто ги описах така, както те могат да бъдат наблюдавани при повечето исторически личности, за да си създадем понятие за това - което не е особено лесно, - как един земен живот въздейства на друг земен живот. При това винаги трябва да се има предвид, че от дорнахското Коледно събрание насам в антропософското движение е влязло едно ново течение. И относно това течение бих искал сега съвсем накратко да кажа няколко встъпителни думи.

Вие знаете, мои мили приятели, че след 1918 година в Антропософското общество имаше всякакви стремежи. Тези стремежи имаха съвсем определен произход. Когато през 1913 година бе основано Антропософското общество, касаеше се за това, изхождайки от един действително окултен основен импулс, веднъж да бъде поставен въпросът: - Ще се развива ли по-нататък Антропософското общество чрез силата, която то беше придобило дотогава в неговите членове? - Това можеше да бъде проверено само чрез факта, че аз самият, който дотогава ръководех германската секция като генерален секретар, под формата в която антропософското движение съществуваше в Теософското общество, че тогава аз самият не поех в ръцете си ръководството на Антропософското общество, а исках да видя, как това Антропософско общество ще се развива от неговата собствена сила.

Виждате ли, мои мили приятели, различно е от това, което би било, ако аз самият бих искал да поема ръководството на Антропософското общество, както това стана при Коледното събрание. Защото естествено Антропософското общество трябва да бъде нещо съвършено различно, когато то е ръководено от самия мен, или когато е ръководено от някой друг. И изхождайки от определени основания, Антропософското общество би могло по-добре да бъде ръководено, без самият аз, така да се каже, да трябваше да поема неговото административно ръководство. Ако биха проговорили сърцата, биха могли да станат някои неща, които в действителност не можаха да се осъществят, които не бяха направени, които даже бяха направени отвън, срещу съпротивата на антропософите.

И така стана, че - естествено през време на войната нямаше много голяма възможност силите да се разгърнат на всички посоки - след 1918 година, бих могъл почти да кажа, че състоянието, което царуваше, бе използвано от всички възможни страни, за да бъде направено това или онова. Ако тогава бих казал, че това не трябва да става, днес щеше да се казва: - Ако беше допуснато това да стане, днес на всички страни щяхме да имаме преуспяващи предприятия. -

Затова през всички времена е било обичайно ръководителите на дадено окултно движение да оставят, тези, които искат да направят нещо, да опитат как ще стане това, за да могат да се създадат убеждения чрез самите факти. Този е единствено възможният начин да бъдат създавани убеждения. И това трябваше да стане също и в този случай.

И всичко случило се доведе дотам, точно от 1918 година насам да нарасне враждебността срещу Антропософското общество така, както можахме да констатираме, и както тя съществува и до днес. Защото в 1918-та година тази враждебност още не съществуваше. Разбира се, ние имахме отделни врагове, но не се смущавахме от тях и нямаше нужда да се смущаваме. Но всъщност враговете израснаха като плевели от 1918-та година насам. И това предизвика онова днешно състояние, под влиянието

на което, например ми е невъзможно да изнасям публични лекции в Германия.

Точно сега в настоящето на антропософското движение всичко това не би трябвало да бъде премълчавано. Ние трябва ясно да го осъзнаем, защото не можем да напредваме, ако работим с неясноти.

Експериментирани бяха различни неща. Помислете само, какви ли не експерименти бяха направени, за да бъдем в края на краищата, нека кажем, «научни», което може напълно да се разбере, имайки се предвид характерите на хората. Защо пък учени, които участват в нашето общество, да не искат да се проявят научно? Но именно това дразни противниците. Защото, когато им се каже, че това или онова може научно да се докаже, те настъпват с техните аспирации, които наричат научни, и естествено тогава изпадат в ярост. Върху това трябва да бъдем напълно наясно. Нищо не дразнеше противниците толкова много, колкото това, че се искаше да се говори върху същите теми и по същия начин, както и те самите говорят, но както винаги се казваше, с малко «внасяне» на антропософия. Именно това внасяне на «малко антропософия» предизвика пораждане на тълпи от противници.

И когато се подадем на илюзията, че да кажем, бихме могли затова да спечелим хората от различни религиозни общества за Антропософията, защото отново им казваме същото, или нещо подобно, което и те казват, само като отново в обясненията «внасяме малко антропософия», когато се подадем на тази илюзия, ние много силно грешим по отношение жизнените задачи на антропософията.

Но сега във всичко това, което се случи на полето на антропософията от Коледното събрание насам, трябва да се влее едно съвсем ново течение. И онези, които забелязаха начина, по който тук сега се представя антропософията, по който тя беше представена в Прага, по който тя бе представена в Щутгарт, те ще са разбрали, че отсега нататък са налице импулси, които също и по отношение на противниците предизвикват нещо съвсем ново. Защото когато искаме да бъдем научни в обикновения смисъл на думата, както за съжаление мнозина искаха да бъдат, тогава се предполага, че е възможно да се спори с противниците. Но ако вземете сега лекциите, които бяха държани тук, лекциите, които бяха държани в Прага, лекцията, която бе държана в Щутгарт, можете ли да повярвате за момент, че е възможно да се касае само за това, да се спори с противниците? Самопонятно е, че не може да се спори с противниците, когато се говори за тези неща, защото как може да се спори с някого от днешната цивилизация върху това, че душата на Муавия се е преродила отново в Уодроу Уилсън!

Следователно в цялото антропософско движение сега има една тенденция, която не насочва към нищо друго, освен оттук нататък най-сериозно да се спре спорът с противниците. Когато става въпрос за аргументи, и без това нищо не може да се направи. И най-после ще се разбере, че по отношение на противниците ще трябва да се касае само за

отхвърляне на клеветите, неистините и лъжите. Не трябва да се подаваме на илюзията, че можем да спорим върху такива неща. Те трябва да се разпространяват чрез тяхната собствена сила и мощ. Те не могат да бъдат решавани чрез диалектика.

Именно това е, което може би точно сега все повече и повече ще бъде разбирано също и от членовете на Обществото чрез поведението на антропософското движение, каквото то съществува от Коледа насам. И поради това, отсега нататък Антропософското движение ще се изгражда така, че няма да взима под внимание нищо друго, освен това, което духовният свят иска от него.

От тази гледна точка аз предприех различни кармически разглеждания и онези, които присъстваха тук, или които последия път са били на моята лекция в Щутгарт, ще си спомнят, че аз се опитах да покажа, как онези индивидуалности, които през 8-мо и 9-то столетие на нашата ера са живели в двора на Харун ал Рашид в Азия, след смъртта им са се развили в различни посоки по-нататък и после в тяхното ново прераждане са играли определена роля. Във времето, което можем да наречем също епоха на 30-годишната война, малко преди това, от една страна ние имаме преродената индивидуалност на Харун ал Рашид в англичанина Бейкън от Верулам, а великият организатор при двора на Харун ал Рашид, който е живял там, но не като посветен, а като прераждане на един древен посветен, тази индивидуалност ние намираме като преродена в *Амос Комениус*. Тя живееше повече в Средна Европа. Но от тези две течения всъщност се е вляло много в духовната част на по-новата цивилизация. Така в духовната част на по-новата цивилизация близкият Ориент от след Мохамедовата епоха живееше от една страна чрез преродения Харун ал Рашид в Бейкън от Верулам, а от друга страна чрез неговия съветник, прероден в Амос Комениус.

Днес искаме да подчертаем, че развитието на човека не се разгръща само когато той се намира тук на Земята, а в съществената си част също и когато хората се намират в духовния свят между смъртта и едно ново раждане. Така че можем да кажем, че както Бейкън така и Амос Комениус, след като, така да се каже, затвърдиха арабизма в европейската цивилизация от две различни страни, след тяхната смърт навлизат в живота между смъртта и едно ново раждане. Както Бейкън така и Амос Комениус имат там контакт с различни души, които слизат на Земята по-късно от самите тях, които умират през 17-то столетие и живеят по-нататък в духовния свят. През 19-то столетие на Земята идват души, които са били заедно с душите на Бейкън и на Амос Комениус в духовния свят от 17-то до 19-то столетие.

Някои души се бяха събрали предимно около душата на даващия тон Бейкън, а други души се събраха около Амос Комениус. И макар това да е повече образно казано, ние не трябва да забравяме, че също и в духовния свят, където хората пребивават между смъртта и едно ново раждане, така да се каже, съществуват ръководители и последователи - естествено при

съвършено други условия. И такива индивидуалности действаха не само чрез това, което са създали тук на Земята, като например съчиненията на Бейкън или съчиненията на Амос Комениус, или чрез това, което продължаваше да живее тук на Земята по силата на традицията, а тези ръководещи духове действаха също и чрез това, че в душите, които изпратиха долу на Земята, или с които са били заедно и които са били изпратени на Земята, те посадиха и оставиха също да покълне нещо твърде особено и в духовния свят. И така между хората на 19-то столетие се намират души, които в тяхното развитие в предземното им съществуване са станали зависими от един от двамата духове, зависими от безплътния Амос Комениус, от безплътния Бейкън.

И понеже, както казах, все повече и повече искам да ви запозная с начина, по който кармата конкретно действа, бих искал да обърна вниманието ви върху две личности на 19-то столетие, имената на които трябва да са познати на повечето от вас, от които едната е била особено повлияна в предземния си живот от Бейкън, а другата от Амос Комениус.

Когато разгледаме Бейкън, както той стои в земната цивилизация, в неговия земен живот като лорд канцлер на Англия, ние трябва да кажем, че той е действал така, че може да се долови, как зад неговите действия е стоял един посветен. Целият спор около Бейкън и Шекспир, така както той се води външно от литературните историци, е нещо извънредно празно, защото се изнасят всевъзможни хубави аргументи, които трябва да покажат например, че всъщност актьорът Шекспир не е написал своите драми, а те са били написани от философа и държавния канцлер Бейкън и други подобни.

Всички, които работят с външни средства, търсят прилики в начина на мислене, намиращ се в Шекспировите драми и във философските трудове на Бейкън. Всички тези външни неща са всъщност празни, защото те не достигат до същността на въпроса, тъй като истината е, че във времето, когато са действали Бейкън, *Шекспир, Яков Бьоме* и още един друг, е имало един посветен, който е говорил чрез четиримата. Оттук и тяхното родство, защото това, което те са дали, се дължи на един и същ източник. Естествено хората, които спорят с външни аргументи, спорят не върху един посветен, който е стоял зад тези личности, тъй като този посветен е описан в историята, както се описва някой модерен посветен като един досаден покровител. Но той не е бил само това; в неговите външни действия той е бил такъв, но това е била една индивидуалност, от която се излъчвали извънредно големи сили и която стои зад философските трудове на Бейкън, зад драмите на Шекспир и произведенията на Яков Бьоме, а също и зад трудовете на йезуита *Яков Балде*. Когато вземем предвид това, в Бейкън в областа на философията ние трябва да виждаме вече подбудителя на едно огромно, обширно течение на епохата.

Ако искаме сега да си представим, какво може да стане от една душа, която в течение на две столетия в духовния свят е била напълно под

влиянието на починалия Бейкън, - това е един много интересен въпрос, - трябва да насочим поглед върху начина, по който Бейкън е живял след своята смърт. За разглежданията на човешката история, някога ще стане необходимо да бъдат разглеждани хората, които живеят на Земята не само до тяхната смърт, но и в тяхното действие отвъд смъртта, където, ако са създали нещо значително в духовната област, те продължават по-нататък да въздействат върху душите, които слизат след това на Земята.

Естествено понякога тези неща са нещо шокиращо за хората на нашето съвремие. Така например аз си спомням - ще вмъкна тук само едно малко интермецо, - че веднъж стоях на гарата на един по-малък университетски германски град, стоях на вратата на гарата с един познат лекар, който много се занимаваше с окултизъм. Около нас имаше много други хора. Той се разгорещи и в своя ентусиазъм ми каза с малко по-силен тон, така че стоящите наоколо можаха да чуят: - Ще ви подаря биографията на Роберт Блум, но тя започва най-напред с неговата смърт. - Понеже беше казано така високо, стоящите наоколо бяха шокирани. Днес не може току-така да се каже на хората: -Ще ви подаря биографията на един човек, но тя започва най-напред с неговата смърт. -

Но освен тази двутомна биография на *Роберт Блум*, която започваше не с неговото раждане, а с неговата смърт, в тази насока - да се говори биографично за хората, след като те са умрели, - е направено твърде малко. Обикновено се започва с раждането и се завършва със смъртта им. Още не съществуват много съчинения, които да започват със смъртта.

Но за реалните събития се крие нещо извънредно важно точно в това, което човек върши след своята смърт, когато той предава преобразените резултати от това, което е направил на Земята, на душите в духовния свят, души, които слизат на Земята след него. И съвсем не може да се разбере времето, следващо една епоха, ако не се насочи погледът също и върху тази страна на живота.

За мен ставаше въпрос да разгледам онези индивидуалности, които са били около Бейкън след неговата смърт. А около него имаше такива индивидуалности, които в следващото време се родиха като изследователи на природата, но и такива индивидуалности, които после се родиха като историци. И когато разгледаме влиянието на лорд Бейкън върху тези души, ние виждаме, как това, което той е основал на Земята, материализмът, чистото изследване на сетивния свят - нали всичко останало за него е само идол, - ние виждаме, как това, отнесено горе и преведено в духовното, се превръща в радикалност. Така че тези души приемат в духовния свят импулси, които, след тяхното раждане, след тяхното слизане на Земята ги карат да считат за вярно само това, което е факт, който може да бъде видян със сетивата.

Сега бих искал да говоря малко популярно, но ви моля да не разбирате това популярно съвсем дословно, защото естествено тогава ще бъде извънредно лесно да се каже: -Това е гротескно. - Между тези души имаше

също и такива, които според предишните си заложби, според заложбите на техните минали съществувания трябваше да станат именно историци. Един от тях беше от най-забележителните - разбирам забележителен там отвъд, още в предземния живот. Всички тези души казваха под впечатлението на импулсите, получени от лорд Бейкън: - Сега вече не трябва да се пише история така, както са писали миналите историци, така че историкът да има идеи, да изследва взаимни връзки, а трябва да се изследват действителните факти. -

Сега ви питам: - Какво значи да се изследва действителният факт в историята? - Най-важното в историята са несъмнено намеренията на хората, които не са действителни факти. Но тези души тогава не си позволяваха вече да изследват това, а най-малко си позволи това онази душа, която след това се яви като един от най-големите историци на 19-то столетие, *Леополд фон Ранке*, един предземен ученик на лорд Бейкън, който се прероди именно като Леополд фон Ранке.

Ако проследим сега земния исторически път на Леополд фон Ранке, кой е всъщност неговият принцип? Принципът на Ранке като историк е, че в историята не трябва да се пише нищо друго, освен това, което може да се прочете в архивите; цялата история трябва да бъде извлечена от архивите, от преговорите на дипломатите.

Ранке, който е германски протестант, но на когото това е съвършено безразлично по отношение на неговото разбиране на действителността, работи с обективност: т.е. той пише историята с обективността на архивите, с такава обективност той написа историята на папите, най-добрата история на папите, която е била написана от чистата гледна точка на архивите. Когато четем Ранке, ние сме малко объркани, всъщност страшно объркани. Защото нещо пусто, нещо празно е да трябва да си представим този господин, стигнал до най-късна старост, но запазил своята подвижност и жизненост, заровен в архивите, съпоставяйки дипломатическите преговори. Това изобщо не е никаква действителна история. Това обаче е история, която разчита само на фактите от сетивния свят, а за историята такива са тези архиви.

И така, вземайки под внимание и извънземния живот, ние имаме възможност да разберем, защо Ранке е станал такъв?

Но когато предприемаме такива разглеждания, ние можем да насочим поглед също и върху Амос Комениус, как той е действал върху предземната воля на душите, които след това са слезли на Земята. И също както Леополд фон Ранке стана най-забележителният послесмъртен ученик на Бейкън, така и *Шлосер* е най-бележитият послесмъртен ученик на Амос Комениус.

А сега, когато четете историята на Шлосер, вземете цялата конструкция на неговите изречения, целия му основен тон - навсякъде говори моралистът, онзи, който иска да завладее, да трогне душите, сърцата, който иска да говори на сърцата. Понякога това му се удава трудно, защото той

има една педантична черта. Той се обръща по един педантичен начин към сърцата, но той говори на сърцата, понеже е един предземен ученик на Амос Комениус, защото е приел от него нещо, което се намираше в този Амос Комениус, който е така характерен с неговата духовна същност.

Помислете, че той все пак идва от мохамеданизма. Той е нещо съвършено различно от духовете например, които са се присъединили към лорд Бейкън, но също и Амос Комениус в неговото прераждане като Амос Комениус живееше в действителния външен свят. Той навсякъде искаше нагледност в обучението, в основата на обучението навсякъде трябваше да има нещо образно. Той изискваше наблюдение, сетивното се подчертаваше, но по един друг начин. Защото Амос Комениус същевременно е един от онези, които в епохата на 30-годишната война най-живо се придържаха към убеждението за настъпването на така нареченото «хилядолетно царство»; той е този, който в своята «Пансофия» изрази велики, всеобхватни световни идеи. Той искаше да действа върху възпитанието на хората чрез ударната сила. Това продължи да действа и в Шлосер, то се намираше вътре в Шлосер.

Аз споменавам тези два образа, Ранке и Шлосер, за да ви покажа, как само тогава можем да разберем това, което се явява в човека като духовно-творческо, когато също вземем под внимание именно и извънземния живот. Ние можем само тогава да го разберем, както разбрахме някои неща благодарение на това, че взехме под внимание и разгледахме повтарящите се земни съществувания.

Но в разглежданията, които направих тук пред вас в миналите часове, стана ясно, че от едно въплъщение в друго се действа по един твърде забележителен начин. Тези примери, както вече казах, ги споменавам заради това, за да можем след това да навлезем в разглеждането на начина, по който някой може да започне да размисля върху своята собствена карма. Преди да пристъпим към разглеждането на начина, по който доброто и злото действат от едно въплъщение в друго, по който действат болестите и др.п., ние трябва да изградим една представа, как действа това, което се появява в същинския духовен живот на цивилизацията.

Трябва да призная, мои мили приятели, че една от най-интересните личности от по-новия духовен живот по отношение на нейната карма беше за мене *Конрад Фердинанд Майер*. Защото който разглежда Конрад Фердинанд Майер, както той е живял като поета Конрад Фердинанд Майер, той вижда, че най-хубавите произведения на Конрад Фердинанд Майер почиват на това, че в неговата човешка конституция постоянно се проявява нещо като стремеж на неговия аз и на астралното му тяло да искат да избягат от физическото тяло и от етерното тяло.

У Конрад Фердинанд Майер настъпват болестни състояния, стигащи до границата на разстройството на духа. Това са състояния, които само в една по-крайна форма създават това, което всъщност при него винаги съществува в начална фаза, в «статус насценди»: същинското духовно-

душевно естество иска да излезе извън тялото и само една тънка нишка го свързва с физическо-етерното.

В тези състояния, в които духовно-душевното само леко задържа физическо-етерното, при Конрад Фердинанд Майер се раждат най-хубавите му произведения, даже най-хубавото от неговата поезия, както и най-хубавите му кратки стихове. Можем да кажем, че най-хубавите поетични творби на Конрад Фердинанд Майер са се родили, когато той се е намирал наполовина извън тялото. При този Конрад Фердинанд Майер е имало едно твърде особено съчетание между четирите члена на човешката природа. Има действителна разлика между една такава личност и един обикновен човек на съвремието. При един обикновен човек на материалистичната епоха имаме много здрава връзка на духовно-душевното с физическо-етерното. При такъв човек духовно-душевното стои дълбоко вътре във физическо-етерното, засяда напълно там вътре. При Конрад Фердинанд Майер не съществуваше такова нещо. При него имаше една много нежна връзка на духовно-душевното с физическо-етерното. Да се опише душата на този човек, това действително принадлежи към най-интересните неща, които можем да направим по отношение на по-новото духовно развитие. Извънредно интересно е да видим как някои неща, които се явяват у Конрад Фердинанд Майер, изглеждат почти като едно размътено спомняне, като един смътен спомен, който спомен обаче е станал нещо красиво чрез размътването. Човек постоянно има чувството, че когато Конрад Фердинанд Майер пише, той си спомня за нещо, но не точно. Той го изменя, но го изменя в нещо красиво и съвършено по форма. По един чудесен начин това може да се наблюдава във всяко отделно произведение от неговите поетически творения.

Във вътрешната карма на човека имаме нещо твърде характерно, когато е налице определено съотношение на четирите члена на човешката природа - съотношението между физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и аза. Ние можем да проследим тази странно интимна връзка обратно в миналото на Конрад Фердинанд Майер. Първо стигаме назад до 30-годишната война. Там ми стана ясно, че при тази личност има нещо от един минал земен живот през времето на 30-годишната война. След това ми се разкри един още по-предишен живот на Земята, който е протекъл преди епохата на Каролингите в миналото на италианската история.

Но при проследяване кармата на Конрад Фердинанд Майер особеното неясно очертание на неговото същество, което въпреки това се явява в такова съвършенство на формата, това неясно очертание се пренася върху изследването и тогава човек има чувството, че се обърква. Всъщност трябва да опиша тези неща наистина така, както те се разкриват. Когато се отиде обратно в миналото, в 7-мо и 8-мо столетие на италианската история, появява се чувството: - Ти навлизаш в нещо извънредно несигурно. - Човек

постоянно бива отблъскван и постепенно забелязва, че това не се дължи на самия него, а се крие в самите неща, че тук в душата, в индивидуалността на Конрад Фердинанд Майер има нещо, което довежда до обърквене на самия изследовател. Защото, когато изследваме подобно нещо, постоянно трябва да се връщаме в настоящото преражданe, съответно в неотдавна изминалото, после в по-предното, след това отново - бих могъл да кажа - да спрем и отново да се върнем.

И така се получи следното: Трябва да си представите, как всичко, което е живяло в една човешка душа в нейните минали преражданя, се явява в най-различни форми, в подобия, които външното наблюдение понякога съвсем не може да констатира. Вие вече видяхте това при други преражданя, които разгледах тук през тази седмица.

И така се стига до едно преражданe през първите християнски столетия в Италия, където душата дълго време е живяла в края на първата половина на първото християнско хилядолетие в римския двор в Равена, където първо трябва да спрем. Но тук се стига до обърквене поради това, че човек трябва все пак да се запита: - Какво живее в душата? - В момента, когато човек се запита, за да предизвика окултното изследване: - Какво е живяло в душата? - нещата отново се заличават. Човек стига до изживяванията, които тази душа е имала, когато е живяла при римския двор в Равена; човек навлиза в тези изживявания, вярва че ги има, тогава те отново се заличават. И тогава постоянно бива довеждан обратно до живеещия в настоящето Конрад Фердинанд Майер, докато стигне до констатацията, че в този по-късен живот той сам заличава своето собствено душевно съдържание от предишния си живот. И едва след дълги усилия се установява, как стоят нещата. Тогава се установява, че Конрад Фердинанд Майер, т.е. индивидуалността, която живееше в него, е живяла някога в Италия в определени отношения с един папа, който изпратил тази индивидуалност заедно с други в една католическа християнска мисия в Англия. Така че тази индивидуалност, която след това става Конрад Фердинанд Майер, първо усвои цялото онова чудесно чувство за формата, което можеше да се усвои точно в Италия в онова време, за което говорят именно изкуствата на мозайката в Италия, за което говори старата италианска живопис, която в по-голямата си част изобщо е загинала - това е престанало да съществува - и след това с една католическо-християнска мисия той отива при англо-саксонците.

Един от неговите другари основава епископството Кентърбъри. И това, което стана в Кентърбъри, е свързано главно с това основаване. Индивидуалността, която по-късно се прероди като Конрад Фердинанд Майер, само присъстваше там, но тази индивидуалност беше много подвижна, будна и дейна и с това тя предизвиква недоволството и гнева на един англо-саксонски главатар и е убита под подстрекателството на този англо-саксонски главатар. Това е, което първо се открива. Но през времето, когато пребивава в Англия, в душата на Конрад Фердинанд Майер имаше

нещо, което не й позволи да се радва на живота. Тази душа имаше всъщност своите корени в тогавашното италианско изкуство, ако искаме да наречем това така, в италианския духовен живот. Тя не се радваше при упражняването на нейната мисионерска дейност в Англия, но въпреки това се посвети на тази мисионерска дейност по един интензивен начин, което предизвика реакцията и убийството.

Това неизпитване на радост, това всъщност отдръпване от нещо, което той вършеше, следвайки един друг подтик на сърцето си, но което той вършеше с всичка сила, с цялата си преданост, това подейства по известен начин така, че при преминаването през следващия земен живот настъпи едно космическо размътване на паметта. Импулсът беше налице, обаче той не се покриваше вече с някакво понятие.

И така се получи, че след това в прераждането като Конрад Фердинанд Майер действаше един неопределен импулс: - Аз действах в Англия; нещо там е свързано с Кентърбъри; аз бях убит поради моята връзка с Кентърбъри. -

В отговор на това сега действа външният живот през въплъщението като Конрад Фердинанд Майер. Той изучава английската история, изучава Кентърбъри, изучава това, което стои във връзка с английската история и Кентърбъри. Сблъсква се с *Томас Бекет*, канцлерът на крал Хенри II в 12-то столетие, с тази особена съдба на Томас Бекет, който отначало беше всемогъщ канцлер на крал Хенри II, а след това бе убит под неговото подстрекателство. Тогава в лицето на този Томас Бекет на Конрад Фердинанд Майер, в живота му като Конрад Фердинанд Майер, се явява неговата собствена, полузабравена съдба, - имам предвид, явява се в неговото подсъзнание, - полузабравена, защото естествено аз говоря за подсъзнателното, което излиза тук наяве. И тогава той описва своята собствена съдба от далечното минало, като я описва като история, разиграла се през 12-то столетие между крал Хенри II и Томас Бекет от Кентърбъри, тази съдба той обрисува в своята поема «Светецът». Всичко е вярно, - само че то става в подсъзнанието, което обхваща редуващите се земни съществувания, - всичко това е така, като че ли един човек в един земен живот в ранна младост изживява нещо във връзка с някакво място, което той забравя; може би го е изживял във 2-та, 3-та година на своя живот, тогава е изживял нещо, което остава в подсъзнанието. По-късно се явява една друга подобна съдба, споменава се мястото; това място предизвиква у съответния особена симпатия за тази друга съдба и той чувства тази друга съдба по-различно отколкото някой, който не влиза в идейна асоциация с това място. Както това може да се случи в *един* земен живот, така става то в конкретния случай, който ви описвам: дейността в Кентърбъри, убийството чрез краля на Англия на една личност свързана с Кентърбъри - защото Томас Бекет е епископ на Кентърбъри. Съгласувайки тези мотиви, той описва своята собствена съдба в това, което излага.

Но с Конрад Фердинанд Майер нещата продължават по-нататък - това е интересното. След Италия той се преражда в епохата на 30-годишната война като жена, преражда се като една будна, пълна с духовни интереси жена във времето на 30-годишната война и изживява някои приключения. Тази жена се омъжва за човек, който отначало взима участие във всичките вълнения и бъркотии, които съществуваха през 30-годишната война, но на когото след това всички тези неща му омръзват и той се преселва в Швейцария, в Граубюнден, и там заживява като един филистерски господин. Неговата жена обаче възприема всичко това, което става в областта на Граубюнден под влиянието на отношенията през 30-годишната война.

Това отново е като покрито с един пласт, защото онова, което се намира в тази индивидуалност - бих могъл да кажа, - космически лесно се е забравило и въпреки това то отново изплува нагоре в изменена форма, и тогава става по-величествено, по-интензивно. И от това, което тази жена преживява, се ражда чудесната характеристика на «Юрг Йенач», мъжа от Граубюнден. И така, когато разглеждаме този Конрад Фердинанд Майер в неговото въплъщение като Конрад Фердинанд Майер, ние нямаме никакво обяснение за неговата особеност, ако не можем да изследваме неговата карма. Защото всъщност трябва да кажа - това е казано cum grano salis, разбира се, защото думата не подхожда напълно, - че аз един вид завиждам на хората, които без много да мислят, разбират Конрад Фердинанд Майер. Докато не познавах още неговото предишно прераждане, аз само разбрах, че всъщност не го разбирам. Защото тази чудесна завършеност на формата, тази вътрешна радост, изпитвана при формата, тази чистота на формата, тази сила, тази мощ, която живее в «Юрг Йенач», тази необикновена живост на личността, която живее в «Светеца» - човек трябва да е малко повърхностен, когато вярва, че направо разбира всичко това.

Когато обаче се вгледаме в красивите форми, които имат същевременно нещо линейно, нещо строго, които са нарисувани и не са нарисувани, ние виждаме в тях да живеят мозайките от Равена; в «Светецът» живее една история, която някога е била изживяна от самата индивидуалност, но над която се е разпростряла душевна мъгла, така че от душевната мъгла изниква една друга форма - и когато знаем, че от душевността на жената е било възприето онова, което живее в поемата от Граубюнден «Юрг Йенач», а това, което живее като нещо атакуващо в тази граубюнденска поема, то пък е смелчагата от 30-годишната война, който е бил малко филистерски господин, но все пак е бил смелчага. Когато знаем, че тук в душата, в една особена форма живее онова, което идва от минали земни преживявания, - едва тогава ние започваме всъщност да разбираме. И тогава си казваме: - В древни времена на човешкото развитие хората са говорили без стеснение върху начина, по който свръхземни духове са слизали на Земята, върху начина, по който земните хора са възлизали в духовния свят след смъртта, за да действат по-нататък от този духовен свят

и това е нещо, което отново трябва да дойде, иначе човекът ще остане при своя светоглед на дъждовен червей. Защото това, което днес се нарича естественонаучен светоглед, е един светоглед на дъждовния червей.

Всъщност хората живеят така на Земята, като че ги засяга само Земята и като че не целият Космос действа върху Земята и живее в човека, а като че миналите времена не продължават да действат чрез това, че ние самите пренасяме в по-късни времена онова, което сме възприели. Да се разбере кармата, не значи да се говори някак в понятия за редуващите се земни прераждания. Да разберем кармата, означава да чувстваме в нашите сърца това, което можем да чувстваме, когато виждаме как чрез човешките души в по-късните епохи се влива онова, което е съществувало в минали времена. Когато виждаме как действа кармата, тогава човешкият живот получава съвършено друго съдържание. Стоейки в човешкия живот, ние самите се чувстваме съвършено различно.

Явява се един такъв дух като Конрад Фердинанд Майер и чувства миналите земни съществувания като един основен тон вътре в своето същество, като подтонове, които прозвучават насам от минали съществувания. Ние разбираме това, което се крие тук едва тогава, когато развием разбиране за тези основни тонове. И прогресът на човечеството в духовния живот ще почива на това, че животът ще може да бъде разглеждан по този начин, че ще можем действително да проучим това, което от минали епохи на развитието на света протича чрез хората в по-късни епохи от развитието на света. Да се обясни особеността на някоя душа така, както психоаналитиците вършат това, като по един наивен начин се опитват да обясняват тази особеност «от скритите провинции на душата» - на скритото можем да припишем всичко, - това ще престане да се върши и хората ще търсят действителните причини. Защото работата на психоаналитиците, които в известно отношение все пак вършат нещо действително добро, понякога напомня за някой, който чува да се казва, че в 1749 година на един знатен гражданин във Франкфурт му се родил син, който се проявил по-късно като много надарен и днес още може да се покаже мястото, където се е родил този човек, проявяващ се по-късно като Гьоте. Тогава започва да се разравя Земята, за да се търси, чрез какви изпарения са се родили неговите заложби. Така изглеждат понякога и психоаналитиците. Те ровят долу в почвата на душата, в «скритите провинции», които самите те откриват като хипотетични, докато в действителност трябва да се търси в миналите земни съществувания и в съществуванията, които се намират между смъртта и едно ново раждане. Там се открива разбирането за човешките души. В действителност човешките души са много по-богати и ние не бихме могли да познаем тяхното съдържание само от един единствен земен живот.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах 23 април 1924

Бих искал към казаното през тези дни да прибавя нещо за приятелите, които дойдоха тук по случай Великденския курс и които не са чули някои от нещата казани тук. За тях бих искал да прибавя нещо от областта на кармическите взаимовръзки. Може би за онези приятели, които бяха тук през миналите часове преди Великденското събрание, някои неща ще бъдат повторени, но това е необходимо и се налага от самата природа на сегашното наше събиране.

През последно време аз особено много подчертавах, че историческият живот на човечеството трябва да се разглежда в непосредствена връзка с разглеждането на самия човек. Целият наш стремеж е насочен към това, да поставим отново човека в центъра на разглеждането на света. С това се постига нещо двустранно: Първо, благодарение на това изобщо става възможно едно разглеждане на света, защото онова, което е разпространяно в извънчовешката природа около човека, представлява само една част, една определена област от света. Едно разглеждане на света, което се ограничава до тази област на природата, изглежда също като едно разглеждане на растенията, което винаги остава само при наблюдаването на корените, зелените листа и стеблата и никога не стига дотам, да види цветовете и плодовете. Едно такова разглеждане просто не вижда цялото растение. Бихте ли могли да си представите едно същество, което винаги се ражда и живее във времето когато растенията израстват само до образуването на зелените листа, което никога не вижда цветовете и умира по времето, когато трябва да се покажат цветовете, и което отново се ражда, когато са се появили корените и листата? Едно такова същество никога не би могло да познае цялото растение, то би говорило за растението като за едно същество, което има само корени и листа.

В едно подобно положение по отношение на цялото възприемане на света е стигнало модерното материалистично схващане. То разглежда само по-обширната основа на живота, но не и това, което израства от цялостта на развитието и битието - самия човек. Нашето разглеждане на природата изцяло трябва да бъде такова, че да се разглежда природата в нейната обширност, но в разглеждането веднага да ни се яви това, от което, като че ли би трябвало тя сама от себе си да създаде човека. Благодарение на това човекът наистина се явява като един микрокосмос, като едно концентриране на всичко онова, което се намира в ширините на Космоса.

Щом приложим това разглеждане върху историята, ние вече не сме в състояние да разглеждаме човека само така, че силите на историята да са концентрирани върху човека и да виждаме в човека едно единно същество, а трябва да разглеждаме човека както той минава през различни земни съществувания, защото в един земен живот той е свързан с една по-стара епоха, в друг земен живот с една по-късна епоха. И обстоятелството, че това е така, поставя човека, но сега вече цялостта на човека, индивидуалността на човека, отново в центъра на разглеждането. Това е

едното, което се постига чрез такъв светоглед относно природата и историята.

Другото е, че именно когато поставим човека в центъра на разглеждането, ще бъде постигнато етически това, че в човешкия характер ще влезе известна скромност. Нескромността всъщност идва само от липсата на познание за човека. Без съмнение, от едно проникващо, обширно познание за човека във връзка с мировите и историческите събития няма да следва човек да се надцени, а последствието от това ще бъде, че човекът ще схваща себе си по-обективно. Именно когато човекът не познава себе си, в него се разрастват онези чувства, които идват от непознатото естество на неговото собствено същество. От него изникват инстинктивни емоционални пориви и тези, коренящи се в подсъзнанието инстинктивни пориви, те правят човека нескромен, горд и т. н.. Напротив, когато съзнанието слиза все по-дълбоко и по-дълбоко в онези области, в които човек опознава себе си както той принадлежи на ширините на Вселената и на живота в редуващите се исторически събития, по един вътрешен закон в човека ще се развие скромност. Защото приспособяването към мировото съществуване винаги предизвиква скромност, а не надменност. Всичко, което в антропософията може да бъде култивирано като едно действително, истинско разглеждане, изцяло има една етическа страна, проявява своите етически импулси. Антропософията няма да създаде един мироглед за живота, както по-новото материалистично време, което счита етиката, морала за нещо външно, а за него етиката, моралът ще бъде нещо, което ще израства вътрешно от всичко онова, което се разглежда.

Така аз бих искал да покажа, как в определени човешки същества предишни епохи са пренесени чрез самите хора в по-късни епохи. Бих искал и днес да покажа това с отделни примери. Ние имаме налице един, бих могъл да кажа, твърде пленяващ пример, който може да ни доведе до разглеждане на швейцарските области.

Ние насочваме поглед към един човек от предихристиянското време, живял около едно столетие преди основаването на християнството и намираме, - аз разказвам това, което можеше да бъде намерено чрез едно духовнонаучно разглеждане, - една личност, която е един вид надзирател на роби, както казах, тя живееше едно столетие преди основаването на християнството като един вид надзирател на роби в южните области на Европа.

Под надзирател на роби в онова време не трябва да си представяме онова, което при тези думи същевременно предизвиква в нас определени чувства и усещания. В древността робството се считаше за нещо нормално, а и във времето за което говоря тук, то беше всъщност вече значително смекчено и надзирателите на роби бяха образовани хора. Даже често пъти в онова време учители на много важни хора са били роби, защото между робите също е имало образовани хора. Литературното образование,

научното образование е било усвоявано от много от тях по онова време. Следователно когато в това отношение разглеждаме древността, ние трябва да си създадем по-здравословни възгледи за робството, без разбира се, ни най-малко да го защищаваме.

Ние имаме една личност, чиято професия е да се занимава с разпределението на работата, с третирането на голям брой роби. И тази личност, която е извънредно любвеобилна, която е една кротка личност, която, ако би следвала себе си, би вършила всичко за да направи живота на робите приятен, е подчинена на една сурова, груба личност. Според нашите днешни наименования бихме нарекли онази личност началник. На него трябваше да се подчинява нашата личност. Чрез това се получават някои неща, които пораждат ненавист у ръководените. И тогава се установява, че когато личността, за която говоря, надзирателят на робите, минава през вратата на смъртта, през времето между смъртта и едно ново раждане тя е заобиколена от всички онези души, които бяха свързани с нея като роби, когато тя беше техен надзирател. Но особено силно беше свързана индивидуалността на тази личност с онзи началник, именно чрез това, че когато беше надзирател на робите, трябваше да следва този началник, да му се подчинява, макар и често пъти против волята си, но според нравите на онова време при такива социални отношения. Това създаде дълбока кармическа връзка. Но една по-дълбока кармическа връзка създадоха и отношенията, които съществуваха във физическия свят между ръководителя на робите, бихме могли да кажем, учителя на робите, и самите роби.

И така, трябва да си представим, че в живота между смъртта и едно ново раждане се развиват по-нататъшни отношения между всички тези човешки индивидуалности, за които говорих сега.

След това в 9-то християнско столетие индивидуалността на този надзирател на роби отново се роди в Средна Европа, но като жена. Сега имаме работа с едно прераждане на онзи надзирател на роби като жена и понеже именно кармическите връзки са такива, като жена на онзи началник, който се прероди пак като мъж. И между двамата се развиват не твърде блестящи брачни отношения, които обаче напълно изправят кармически онова, което се беше създало кармически, когато те бяха родени като надзирател на роби и като началник в тогавашното време в началото на първото столетие преди християнското летоброене. Сега през 9-то християнско столетие този началник се намира в Средна Европа сред една общност, чиито граждани живеят в извънредно фамилиарни отношения. Там той е един вид общински чиновник, който всъщност е слуга на всички, и всички го третират като буфер.

Когато изследваме нещата, ние откриваме, че членовете на тази обширна община са робите, между които е била разпределяна работата и които в миналото са били ръководени и третирани по споменатия от мен начин. Следователно началникът е станал, така да се каже, слуга на всички и е

трябвало да гледа, как кармически се изпълнява голяма част от онова, което заради неговата бруталност е било направено от надзирателя на робите на тези хора.

Обаче неговата жена е прероденият надзирател на роби, който, бих могъл да кажа, по един определен по-тих, по-уединен начин страда от впечатленията, които сега идват от постоянно недоволния предишен началник в неговото настоящо прераждане и можем да проследим в подробности, как тук се изпълнява кармата.

От друга страна обаче ние също виждаме, как тази карма не е изпълнена изцяло, не е изпълнена в нейната цялост. Изпълнява се само една част от тази карма. Само това, което е станало между тези двама човека, между надзирателя на роби и неговия началник, това кармическо отношение се изчерпва със средновековното прераждане в 9-то столетие; защото тук жената изплаща дълга си, изпитвайки върху собствената си душа бруталността на нейния някогашен началник, който сега е неин мъж.

Но тази жена, въплъщение на някогашния надзирател на роби, се прераждa отново, прераждa се така, че по-голяма част от онези души, които някога бяха роби и след това бяха обединени в голямата община, чиято съдба следователно тази индивидуалност съизживява два пъти в земния живот, сега тази общност, свързана с бившия надзирател на роби и с бившата жена, идва на Земята като онези деца, с възпитанието на които тази личност, тази индивидуалност особено задълбочено се залавя сега в нейното ново въплъщение. Защото това прераждане е прераждането на *Песталоци*. И ние виждаме, че всичко, което живее сега в Песталоци като извънредно голяма благост, като въодушевление относно възпитанието в 19-то столетие, е кармическото изпълнение по отношение на хората, с които той два пъти е бил свързан по описания начин - кармическото изпълнение на онова, което е било изживяно, изстрадано и изпитано в миналите въплъщения.

Това, което се явява в отделни личности, става прозрачно, застава пред душата в неговата разбираема обективност едва тогава, когато наблюдаваме, как на задния фон на един настоящ земен живот се явяват миналите земни съществувания. И понякога в някой земен живот се проявяват черти на един човек, които не са свързани само с предишното въплъщение, а с още по-предното въплъщение, даже и с едно по-далечно въплъщение. Ние виждаме, как в една определена вътрешна духовна последователност действа това, което е било заложено в отделните въплъщения. То продължава да съществува по-нататък, когато човекът минава през земните съществувания, но също и през живота между смъртта и едно ново раждане.

И в това отношение особено пленяващо е разглеждането на един земен живот, какъвто е този на *Конрад Фердинанд Майер*, който аз вече разгърнах пред онези, които бяха тук в Дорнах преди Великденското събрание.

Конрад Фердинанд Майер е особена загадка за онзи, който вътрешно разглежда неговия живот и същевременно до най-висока степен може да се възхищава на неговите поетически творения. Поетическите творения на Конрад Фердинанд Майер в тяхната форма имат чудесен хармоничен стил, така че можем да кажем, че това, което живее в Конрад Фердинанд Майер, то всъщност постоянно се носи малко над земното по отношение на стила, а също и по отношение на начина на мислене, на усещане и чувстване. И когато се вглъбяваме в творбите на Конрад Фердинанд Майер, ние вече забелязваме, как той е потопен в една духовна душевност, която винаги е готова да се откъсне от физическо-телесното. Когато поставим пред себе си по-благородните поетически творения на Конрад Фердинанд Майер, а също и неговите съчинения в проза и ги разгледаме, ние си казваме: - Тук има нещо творческо, което постоянно иска да израсне над връзката с физическото тяло. - То се е изразило чрез това, че Конрад Фердинанд Майер в своето въплъщение като Конрад Фердинанд Майер фактически трябваше да изживее болестни състояния, при които душевно-духовното до много висока степен се отделяше от физическо-телесното, така че се явяваха налудничави състояния, или поне такива състояния, които бяха подобни на умопомрачение. Тук забележителното се състои в това, че най-хубавите неща от него са създадени в такова състояние на отделяне на духовно-душевното от физическо-телесното.

Но когато се опитаме да изследваме кармическите връзки през земния живот на Конрад Фердинанд Майер, ние се обърквaме. Ние не можем веднага да се оправим, когато искаме да проследим нишката, която свързва сегашната инкарнация на Конрад Фердинанд Майер с неговите предишни инкарнации. Първо сме пренесени в 6-то столетие след Р. Хр., но после отново сме отхвърлени обратно в 19-то столетие във въплъщението като Конрад Фердинанд Майер, защото при наблюдението самите неща ни насочват, съблазняват ни да се заблудим. Трябва само добре да си представите, как един действителен стремеж за познание в тази област среща извънредно големи трудности. Който се задоволява с фантастични неща, за него е много лесно, той може някак да стъкми нещо за себе си. Обаче който в тази област не се задоволява с фантазии, а със своето изследване, фактически прониква до онази точка, където намира, че нагласата на душата му е подходяща за изследването. За него не е лесно, когато проследява такива неща, особено при такава сложна индивидуалност, каквато ни се представя в Конрад Фердинанд Майер. И при изследването на кармическите връзки през няколко земни съществувания не получаваме никаква особено голяма помощ, когато насочваме погледа си върху много по-значимите неща. Това, което е най-очебийно при човека, което възприемаме когато срещнем човека или научаваме от историята нещо за него, той го е получил всъщност предимно от земната околна среда. Като човек ние сме много повече, отколкото си мислим, продукт на заобикалящата ни земна среда. Чрез възпитанието ние

приемаме онова, което се намира в заобикалящия ни земен свят. Едва когато съзрем и схванем по-тънките, по-интимните черти на един човек, когато конкретно схванем тези черти, те ни отвеждат през живота между смъртта и едно ново раждане обратно в миналия живот.

А за едно такова разглеждане може да бъде по-важен начинът, по който разглеждаме жестовете на един човек, постоянните навици на един човек, отколкото разглеждането на онова, което той върши, например като една знаменита личност. Начинът, по който някой държи нещо, или по който някой по навик отговаря на нещо, - не това, което той отговаря, а как отговаря, като например, че той първо винаги отхвърля и едва когато не може вече по друг начин, се съгласява, или с добродушие хвали нещо и т. н. и т. н., - такива черти са най-важното и когато особено ги вземем под внимание, те застават в центъра на разглежданията, и от тях израстват много неща. Трябва да разглеждаме начина как някой хваща нещо, как прави това съвсем обективно, изработва го художествено; тогава нещата не остават при разглеждането на жестовете, а около жестовете се изгражда образът на един друг човек.

Може да се случи следното нещо. Има хора, които имат навик, да речем, преди да започнат някаква работа да движат ръцете си по определен начин. Познавах хора, които не можеха да вършат никаква работа, без първо да съберат ръцете си. Нека си представим един такъв жест съвсем обективно, но с вътрешно художествено чувство, така че той пластично да застане пред нас, след което да отделим вниманието си от човека, който прави този жест. Обаче този жест не остава сам. Той се превръща и израства в една друга форма. И когато пристъпим към тази форма, тогава тази форма, този образ се превръща в нещо, което най-малкото сочи към нещо в миналото въплъщение или в още по-миналото въплъщение. При това може да се разбере, че този жест се прилага към нещо, което още съвсем не е съществувало в миналото въплъщение - да речем, - към вземане в ръце на една книга или нещо подобно. Обаче в живота трябва да имаме предвид такъв вид жестове или такъв вид навици, за да можем да се върнем обратно.

Но при една такава индивидуалност като тази на Конрад Фердинанд Майер важното е, че тя твори с определена наклонност - така искам точно да го изразя - да освобождава духовно-душевното си естество от физическо-телесното. Това е една опорна точка, обаче от друга страна то е нещо, което лесно може да въведе в заблуждение.

А сега сме отнесени в 6-то столетие. Първо имаме чувството,че той трябва да се намира тук. И ние намираме една личност, която е живяла в Италия, която е минала през различни съдбовни моменти в онова въплъщение и е живяла там с един вид двойна природа, от една страна с едно извънредно голямо въодушевление отдадена на това, което за нас, живеещите по-късно почти се е изгубило във външния свят, което обаче е съществувало в едно величествено развитие на изкуството и което можем

да видим още в изкуството на мозайката. В това развитие на изкуството в Италия, в края на 5-то, началото на 6-то столетие, е живяла тази личност, на която се натъкваме в началото. Така се представят първо нещата.

Но сега цялата тази картина отново се затъмнява и ние сме отхвърлени обратно в живота на Конрад Фердинанд Майер. И тъмнината, която виждаме при разглеждането на човека от 6-то столетие, озарява сега образа на Конрад Фердинанд Майер в 19-то столетие. И ние сме заставени отново да насочим поглед върху това, което Конрад Фердинанд Майер върши в 19-то столетие.

Ние сме насочени към това, че в своя разказ «Светецът» той е обрисувал Томас Бекет, канцлера на Хенри II, крал на Англия. Ние имаме чувството, че това е извънредно важно. Ние имаме също чувството, че впечатлението от това минало съществуване ни тласка точно към това действие на Конрад Фердинанд Майер. Но сега ние отново сме отблъснати обратно към 6-то столетие и този факт не ни дава там никакво обяснение. И така често пъти сме тласкани насам-натам между тези две прераждания, между съмнителното въплъщение в 6-то столетие и въплъщението като Конрад Фердинанд Майер, докато най-после откриваме, че разказът за Томас Бекет се е родил в Конрад Фердинанд Майер, защото цялата история има нещо подобно с това, което самият той е изживял в 6-то столетие, когато беше отишъл от Италия в Англия като член на една католическа мисия, изпратена от папа Григорий. Тук намираме втората същност от двойната природа на Конрад Фердинанд Майер, лежаща в неговото минало прераждане. От една страна в миналото прераждане през 6-то столетие той е бил въодушевен почитател на всичко това, което се е намирало в едно такова изкуство, което след това бе преминало в изкуството на мозайката, - оттам е и неговият всеобхватен талант за формата. Обаче от друга страна той е бил въодушевен представител на католицизма и поради тази причина взима участие в тази мисия. Членовете на мисията основават Кентърбъри, мястото, където след това бе изградено епископството Кентърбъри.

Индивидуалността, която след това живя като Конрад Фердинанд Майер в 19-то столетие, е била убита в миналото си въплъщение от един англосаксонски главатар, при обстоятелства, които са извънредно интересни. Нещо юридически-клеветническо и дребнаво, скалъпено по един груб начин се намира в това, което се разиграва някога при убийството на тази индивидуалност.

Вие знаете, мои мили приятели, че когато в кръга на нашето внимание, също и в обикновения земен живот настъпи нещо, което, да кажем, прозвучи по-особено, например веднъж чувам едно име, - може да не обръщаме силно внимание на това, - по-късно във връзка с това име може да се яви цял сбор от идейни асоциации. Но чрез особените обстоятелства, при които този член на една католическа мисия в Англия беше свързан с това, което по-късно стана епископство от Кентърбъри, понеже градът Кентърбъри е бил основан от тази мисия, всичко това продължава да живее

по-нататък, живее всъщност по-нататък в звука на името Кентърбъри. И така вътрешният звук на това име Кентърбъри отново оживява във въплъщението като Конрад Фердинанд Майер.

Чрез това Конрад Фердинанд Майер по асоциация бе доведен до Томас Бекет, лордканцлера от Кентърбъри, който беше канцлер на Хенри II от династията на Плантагенетите и който бе убит по един рафиниран начин. След като първо беше фаворит, след това, понеже не се съгласява с определени условия на Хенри II, той бе убит по заповед на Хенри II. Тези подобни-неподобни съдби доведоха дотам, че онова, което Конрад Фердинанд Майер беше изпитал върху собственото си тяло в едно минало въплъщение в 6-то столетие, далече от неговото тогавашно отечество, той го разказва като една история, в която описва съвсем други образи.

Но помислете само, колко интересно е това! Когато човек го разбере, вече не е тласкан насам-натам. Тогава се вижда, как точно поради това, че Конрад Фердинанд Майер също и в 19-то столетие притежава един вид двойна природа, неговото духовно-душевно естество лесно се отделя от физическо-телесното. Понеже в него живее една двойна природа, на мястото на това, което беше изживяно в реалността, се поставя нещо друго, което е само подобно на изживяното, както често пъти образите се изменят във фантазията на хората. В обикновената фантазия на един човек в течение на един земен живот, образите се изменят така, че фантазията твори свободно. В течение на земните съществувания нещата се изменят така, че едно друго историческо събитие, което има нещо общо със съответното само по отношение на образното естество, се поставя на мястото на действителното събитие.

Сега тази индивидуалност, която е изпитала това и то е останало у нея - продължаващо да действа през две съществувания между смъртта и едно ново раждане, което след това се явява в разказа «Светецът» - тази индивидуалност се прероди по-късно, а именно през време на 30-годишната война, но сега като жена. Достатъчно е само да си спомним, какви хаотични състояния са съществували навсякъде по време на 30-годишната война в Средна Европа, за да почувстваме какво можа да изпита в душата си една нежно чувстваща жена, която преживява хаотичните състояния през времето на тази война. Тази жена се беше омъжила за един еснафски, педантичен, тесногръд човек, който не можа да издържи в по-късна Германия и се пресели в Швейцария, в Граубюнден, намирайки едно ново отечество. Той оставя всъщност на жена си да се грижи за дома. Самият той повече бездейства. Обаче жената можеше да наблюдава много неща. Върху нейната душа действаха дори особените, простиращи се назад в историята традиционни отношения в Граубюнден. И изживяните реални опитности в тази женска душа, оцветени, нюансирани от преживяванията с ограничения тесногръд мъж, проникват от своя страна в дълбочината на индивидуалността и продължават да живят по-нататък през живота между смъртта и едно ново раждане. Ние имаме работа с едно въплъщение през 6-

то столетие като жена през време на 30-годишната война на онзи, който по-късно стана Конрад Фердинанд Майер. Тази индивидуалност отново оживява в Конрад Фердинанд Майер. И това, което някога беше изживяно от жената, по един фантастичен начин бива преобразено в разказа «Юрг Йенач», написан от Конрад Фердинанд Майер.

Така в душата именно на тази личност Конрад Фердинанд Майер, ние имаме нещо продължаващо да действа, което е съставено от подробности на миналите въплъщения. Обаче това, което се явява като завършена в себе си индивидуалност, която откриваме разглеждайки литературните творби на Конрад Фердинанд Майер, - понеже там той се изявява именно в рязко очертани форми като един художник, когото съвсем определено можем да охарактеризираме, защото той се изразява именно в конкретни форми, - точно това заблуждава, защото от тези ясно очертани форми човек веднага бива насочен към неустойчивата, двойствена човешка същност.

Който разглежда само поета Конрад Фердинанд Майер, който разглежда само знаменитата личност, която е създала творбите, той положително не ще стигне дотам да знае нещо за миналите въплъщения на тази личност. За да се постигне това, трябва да насочим погледа от неговите поетически творения върху човешкото в него; тогава зад картината се появява онова, което представлява формите на миналите въплъщения.

Колкото и парадоксално да изглежда това за съвременния човек, човешкият живот може да бъде задълбочен само тогава, когато го задълбочаваме по този начин, като историческото, това външно историческо, което днес често наричаме история, насочим към разглеждането на *човека* в историята. Обаче той не може да се разглежда като принадлежащ само на *една* епоха, като живеещ само в *един* земен живот, а трябва да се разглежда само като се наблюдава, как индивидуалността преминава от един земен живот в друг и как след това действа в междинното време, в живота между смъртта и едно ново раждане, преобразявайки точно онова, което през земния живот се проявява повече в подсъзнанието, което обаче напълно е свързано с действителното образуване на човешката съдба. Защото изграждането на човешката съдба не протича в това, което е ясно в интелекта, а протича в това, което живее и твори в подсъзнанието.

Бих искал да насоча вниманието ви върху още един пример на едно такова действие, преминаващо в историята чрез човешките индивидуалности. В първото столетие, или около 100 години след раждането на християнството имаме един извънредно знаменит римски писател в лицето на *Тацит*.

Освен в други съчинения, Тацит е показал също и в своята «Германия» как е умеел да пише в един извънредно точен, сбит стил, как той предава историческите факти, географските описания в чудесно закръглени изречения, които действат като истински епиграми.

Можем да си спомним също и за това, че той, великият светски човек, който всъщност знае всичко, което тогава се е считало за заслужаващо да се знае, който е живял едно столетие след основаването на християнството, споменава за Христос само мимоходом като за някого, когото юдеите са разпънали на кръста, което обаче няма никакво особено значение. И въпреки това Тацит фактически е един от най-великите римляни.

С Тацит е била сприятелена онази личност, която е позната в историята като *Плиний Младши*, който е написал много писма и много се е възхищавал от стила на Тацит, така че този Плиний Младши, който сам е бил писател, се е отдавал изцяло на това възхищение към Тацит.

А сега да разгледаме първо този Плиний Младши. Този Плиний Младши естествено минава през вратата на смъртта, минава през живота между смъртта и едно ново раждане и се преражда отново в 11-то следхристиянско столетие като княгиня от семейството Тусчия в Италия, която се омъжва за един княз от Средна Европа, земите на когото са били заграбени от Хайнрих Черния от франкско-салската царска фамилия и който иска отново да намери здрава почва в Италия. Тази *Беатриче* притежава замъка Каноса, където после Хайнрих IV, приемникът на Хайнрих III, Черния, трябваше да понесе своето знаменито покаяние по отношение на папа Григорий.

Тази маркграфиня Беатриче е извънредно активна личност, която се интересува от всичко което се разиграва там. И тя е трябвало особено много да се интересува, защото нейният мъж, Готфрид, още преди да се ожени за нея, е бил изгонен от Елзас от Хайнрих Черния. Дошъл в Италия, той се оженва за тази Беатриче, но продължава да бъде преследван от Хайнрих III Черния. Хайнрих е бил твърде властен господар, който сваля един след друг своите князе и съседните главатари, който върши каквото си иска, който не се задоволява веднъж да изгони някой, а прави това и втори път, ако изгоненият се е настанил някъде. Това е, както казах един твърде властолюбив господар, един господар в Средновековието от голям формат. И когато Годфрид вече се е бил настанил в Тусция, той отново първо го изгонва и след това отвежда маркграфинята със себе си в Германия.

Чрез това към едно внимателно наблюдение на италианските отношения от страна на Беатриче се присъединява наблюдението на германските отношения. Така че в тази жена ние имаме една силно представителна личност от онова време, една остро наблюдаваща, извънредно активна енергична жена, която обаче същевременно има голямо сърце и голяма далновидност.

Когато Хайнрих IV трябваше да предприеме своето пътешествие за покаяние в Каноса, дъщерята на Беатриче *Матилда*, беше собственичка на Каноса, и тя, която се намираше в много добри отношения с майка си, беше съединила в себе си всички качества на майка си и всъщност беше една още по-превъзходна жена. Това бяха две извънредно симпатични

жени, които бяха дълбоко заинтересувани от всичко, което се случваше там под царуването на Хайнрих III и на Хайнрих IV.

Когато се задълбочим в това, ние откриваме нещо забележително: Маркграфинята Беатриче е преродения Плиний Младши, а дъщеря й Матилда е преродения Тацит. Ние намираме следователно Тацит, който беше описвал историята в древни времена, ние го намираме - нали на жената, когато тя е велика, е свойствено именно наблюдението, - ние намираме този Тацит като наблюдател на историята в голям мащаб, като участник, като непосредствен участник в историята, защото Матилда е именно собственичката на Каноса и там се разиграва цялата сцена, - нещо, чрез което се решават извънредно много работи в Средновековието. Сега в това прераждане ние го намираме като наблюдател на историята.

Тези две личности, дъщеря и майка, вътрешно много се срастват една с друга, и тяхната професия на писатели от миналото ги дарява със способността да схванат в тяхното подсъзнание историческите събития с цялата им интензивност и с това инстинктивно много силно да се свържат с развитието на света, както в природата така и в историческия живот.

В по-късно време става следното. Ние виждаме Плиний Младши, който в Средновековието се беше преродил като маркграфиня Беатриче, отново прероден в 19-то столетие, прероден в романтична среда, в романтично обкръжение, как приема всичко романтично, не бихме казали с въодушевление, но с голяма естетическа наслада. Ние го виждаме, как първоначално стои във всичко романтично, от една страна свързан с тази романтика, а от друга получил чрез роднинството един учен стил. Той се вживява в един учен стил - имам предвид един изучен писателски стил, а не един стил на живота, - но този стил не подхожда на неговата природа. Той постоянно гледа да се освободи от него, иска да го отхвърли.

Тази личност, която следователно е прероденият Плиний Младши, преродената маркграфиня Беатриче, тази личност, както съдбата налага именно нещата, веднъж отива на посещение у някого, разлиства една отворена на масата книга написана на английски език и извънредно силно бива завладяна от стила й. В този момент той почувства: - Моят стил, който придобих от физическите си родственици, не ми допада. Този е моят стил, този е стилът, от който аз се нуждая, на него трябва да се възхищавам, него трябва да усвоя. -

Той става писател, става подражател на този стил - естествено не педантичен подражател, а художествен подражател в най-добрия смисъл на думата, става подражател на този стил в естетично-художествен смисъл.

Отворената на масата книга, която довежда личността дотам, да изчете колкото е възможно повече от това, което успява да намери от нейния автор, е «Representative Men» /Забележителни мъже/ от Емерсон. И съответният усвоява нейния стил, превежда веднага две части, става извънредно голям почитател на Емерсон и не се помирява, докато не среща нейния автор също и в живота.

Ние имаме работа с едната личност, която чрез възхищението си към другата личност намира себе си, открива собствения си стил, а този прероден Плиний Младши и тази преродена маркграфиня Беатриче е *Херман Грим*. В лицето на *Емерсон* имаме работа с прерождения Тацит, и преродената маркграфиня Матилда.

И ето отново, в неговото възхищение към писателя Емерсон и в начина, по който Херман Грим среща Емерсон, ние намираме отношението на по-младия Плиний спрямо Тацит. Бих могъл да кажа, че във всяко изречение, което написва оттогава Херман Грим, ние можем отново да видим как възкръсва това старо отношение между Плиний Младши и Тацит. И ние виждаме възхищението, което Плиний Младши изпитва към Тацит отново да излиза на преден план, можем да кажем, като напълно съвпада с възхищението, което Херман Грим храни към Емерсон.

И едва сега ще разберем в какво се състои великият стил на Емерсон, ще разберем как Емерсон по особен начин отново изживява и проявява онова, което беше свойствено за изживяването на Тацит. Как работи Емерсон? Онези хора, които посещаваха Емерсон, откриха как той работи. Той се намира в една стая, където има много столове и много маси. Навсякъде стоят отворени книги, Емерсон се движи между тях. Той прочита понякога едно изречение, обмисля го; от него с голям размах образува тогава велики епиграматически изречения; така той създава своите книги. И в картинен образ имаме точно това, което самият Тацит правеше в живота си. Каквото Тацит възприемаше от живота, както той се движеше навсякъде, това Емерсон от своя страна намира в книгите. Всичко оживява отново.

И ние имаме непобедим стремеж у Херман Грим да стигне до Емерсон. Самата съдба го довежда при книгата «Забележителни мъже». В нея той веднага вижда: - Така трябва да пишеш ти, това е твоят стил. - Както казах, той имаше един изучен стил от своя чичо Якоб Грим, от своя баща Вилхелм Грим. Той изоставя този стил. Съдбата го довежда до съвършено друг стил.

И ние виждаме, как историческите интереси на Херман Грим, който имаше определено вътрешно душевно отношение към Германия, свързано с дълбок интерес към Италия, изплуват в съдържанието на съчиненията на Херман Грим.

Това са факти, които ни показват как стават такива неща. И какво води до такива неща? Ето, виждате ли, касае се за това да получим една представа, около която нещата да кристализират. Първо бе образувана представата за този Херман Грим, който отваря книгата на Емерсон «Забележителни мъже». Херман Грим четеше по един твърде особен начин. Херман Грим прочиташе нещо и веднага се дръпваше назад от прочетеното. Той положително и този път е сторил това, защото този жест се получава, като че ли той би искал изречение по изречение да глътне прочетеното. Този вътрешен жест на поглъщане на изреченията е онова, което можа да доведе от Херман Грим до неговите минали въплъщения. А

разхождането пред разтворените книги и малко вцепенената римска стойка, в която Херман Грим го среща за първи път, когато те се срещат в Италия, това е, което от своя страна води от Емерсон до Тацит. Човек трябва да има пластично наблюдение, за да проследи тези неща.

И вижте, мои мили приятели, това трябваше отново с един пример да ви скицира, как трябва да бъдат задълбочавани историческите разглеждания. И такова задълбочаване трябва вече да се появи всред нас. Защото тези неща трябва да бъдат резултат на онзи импулс, който трябва да навлезе в нашето Антропософско общество чрез Коледното събрание. В бъдеще ние мъжествено и смело трябва да вървим към разглеждане на великите духовни отношения, трябва да застанем там, където действително се разглеждат духовните взаимовръзки. За целта ние се нуждаем преди всичко от сериозност, сериозност в нашето отношение към антропософския живот.

И тази сериозност ще се влее в Антропософското общество, когато онези, които искат да направят нещо за него, все повече и повече вземат под внимание това, което сега всяка седмица се изпраща в кръжоците на всички наши антропософи, което се съдържа в приложените към списанието «Гьотеанум» «Съобщения». Тези съобщения описват, как в смисъла на Коледното събрание бихме могли да си представим, че в клоновете, в събранията на членовете се работи, учи, действа и те ни описват също и онова, което става. Нали те носят наименованието: «Какво става в антропософското общество». И тези съобщения искат да разлеят едно общо мислене над цялото Антропософско общество, една обща атмосфера да лъха над хилядите антропософи. Когато живеем в една такава обща атмосфера, когато разберем, какво означава, че «антропософските ръководни принципи» трябва да станат мисловни импулси и когато разберем, че чрез това Гьотеанумът реално трябва да бъде поставен в центъра чрез инициативата на езотерическия президиум - от мен постоянно се подчертава, че сега имаме работа с един президиум, който схваща своята дейност като едно инаугуриране, едно разкриване и втъкаване на езотеричното в работата, - когато правилно го разберем, тогава това, което трябва да тече в антропософското движение, по един правилен начин ще бъде носено от него по-нататък. Защото антропософското движение и Антропософското общество трябва да станат едно. Антропософското общество изцяло трябва да приеме антропософските задачи за свои.

И можем вече да кажем: - Когато ще имаме това общо нещо, което действа като общо мислене, то ще бъде в състояние да носи също и действително духовно всеобхватни и обширни познания. Тогава обаче в Антропософското общество ще живее една сила, която всъщност би трябвало вече да живее в него, защото новото развитие на цивилизацията, ако не иска напълно да изпадне в упадък, се нуждае от един мощен подем. -

Може да изглежда парадоксално онова, което трябва да се каже относно редуващите се земни съществувания от този или онзи, - който наблюдава точно, който обръща внимание даже и на стъпките, които правят хората, за които се говори при такива повтарящи се земни съществувания, той вече ще разбере, колко реално е обосновано това, което се изнася в това отношение и как може да се проникне в действителността на живота и в творческата работа на богове и хора, когато се стараем с духовен поглед да обгърнем по този начин духовните сили.

Това, мои мили приятели, бих искал да поставя пред сърцето ви, бих искал да потопя в сърцата ви и бих искал да го вземете със себе си като чувство от това празнуване на Великден. Тогава Великденското тържество ще стане нещо като опресняване на Коледното тържество. Ако това Коледно тържество трябва да действа по правилен начин, то трябва всъщност да бъде опреснено, като че ли е настоящо, чрез всичко онова, което се развива от него.

Нека от това Коледно събрание се развиват много неща във все по-нататъшно обновление. И нека те се развиват преди всичко чрез истински, сърцати души, смели души на антропософи, които стоят в живота като представители на антропософското дело. Когато от организираните от нас прояви все повече и повече расте смелостта в душите, в сърцата на нашите антропософски приятели, тогава най-после ще израсне и това, от което се нуждаем - като тялото - в Антропософското общество за антропософската душа - смело внасяне в света на онова откровение на духа, което е необходимо за по-нататъшното развитие на хората в настъпилата светла епоха, която следва след изтичането на Кали-Юга. Когато се почувстваме с това съзнание, от него ние ще действаме също така смело. И нека всяка една от нашите организирани прояви бъде енергизиране на такава смелост. Нека то бъде такова, благодарение на това, че ние действително сме в състояние да схващаме сериозно това, което изглежда парадоксално и глупаво за онези, които в много отношения днес дават тон на живота. Обаче това, което е давало тон в определено време, то много пъти бързо е било замествано от това, което е било подтискано. Нека от признаването на историята, свързано с напредъка на човешкия живот, да се породи именно смелостта на антропософската деятелност, която е необходима за по-нататъшния прогрес на цивилизацията на човечеството.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах 24 април 1924

Разглеждания, които се намесват в човешката карма - естествено намесват се само като разглеждане, - трябва да се приемат сериозно и да бъдат душевно преработени. Защото всъщност значение има не само знанието за някакви кармически връзки, а онова, което произлиза от такива съзерцания и действа за оживотворяването на човешкото същество и

цялото му отношение към живота. Такива съзерцания могат да бъдат плодотворни, когато в една по-висока степен запалват любов и разбиране към човека и не водят до по-голямо безразличие към него, както обикновено се случва, когато разглеждайки човека, се държи сметка само за единствения му земен живот.

Който насочи поглед към редуващите се епохи от развитието на човечеството, ще види, че в човешката история са настъпили големи промени в начина на мислене, в начина на чувстване, във всички възгледи и схващания за живота. Без съмнение, миналото не предизвиква онова дълбоко впечатление в човека, както онова, което трябва да дойде, което ще трябва да бъде създадено в бъдеще. Обаче този, който с необходимата задълбоченост обхваща факта, как душите на хората са се променили в течение на земното развитие, той няма да отстъпи уплашен и ще приеме като нещо необходимо онази промяна в душевността си, която го води до разбирането не само на един земен живот, разглеждайки един или друг човек, а на поредица от земни съществувания, доколкото те могат да бъдат прозряни.

И аз мисля, че при такива примери, каквито са тези, за които говорихме последния път, Конрад Фердинанд Майер, Песталоци и т. н., може да се покаже, как чисто човешкото разбиране за една личност и любовта към неямогат да нараснат, когато разглеждаме последния земен живот на фона на това, от което именно е дошъл този последен земен живот.

За да стигнем до истинската плодотворност на тези неща, бих искал още веднъж да се върна към въпроса, който вече засегнах пред мнозина от тези, които присъстват тук. Това е въпросът, който изниква от факта, че именно при духовнонаучните разглеждания често пъти трябва да се говори, че в древни времена е имало посветени личности, надарени с ясновиждане, личности, които можеха да съобщават събитията от духовния свят, следователно те бяха посветени. От това може да изникне въпросът: - Къде живеят в наше време тези посветени? Как стои въпросът с тяхното прераждане? -

За да отговорим на този въпрос, е извънредно необходимо да обърнем внимание колко е различен един следващ земен живот от един предишен земен живот по отношение на знанието и на познанието; колко различни могат да бъдат такива два последователни земни живота също и по отношение на други прояви на човешката душа. Когато във времето, в което човек прекарва между смъртта и едно ново раждане, наближи моментът, когато той трябва да слезе на Земята, за да се свърже с физическо-етерния организъм, в него стават много неща. Вярно е, че насоката към семейството, народа и т. н. отдавна е определена, но решението да се извърши тази извънредно голяма промяна на съществуването от духовно-душевния свят във физическия свят, това решение налага извънредно много неща. Защото трябва само да помислите, мои мили приятели, това не е така, както става тук на Земята, където

всъщност, когато човек измине своя нормален живот, постепенно отслабва и според опитностите, които е имал на Земята, сам допринася за решението да приеме една друга форма на живота при преминаването през вратата на смъртта. Тя идва, така да се каже, върху човека, връхлита го.

Тук на Земята смъртта е нещо, което връхлита човека. Съвършено различно е положението при слизането от духовния свят. Там се касае за едно ясно и напълно съзнателно действие, за едно обмисляне, произтичащо от всевъзможни дълбочини на душата. Там се касае за това, човек да погледне, каква извънредно голяма промяна настъпва с него, когато трябва да смени духовно-душевните форми на живот от предземното съществуване със земното съществуване. И при това слизане човекът вижда, как той просто трябва да се приспособи към условията на културата и цивилизацията, но също и към условията на тялото, които могат да му бъдат предложени в една определена епоха. Като оставим настрана условията на културата и цивилизацията, нашата епоха не дава така лесно тела, в които животът да може да бъде прекаран по стария начин, както са живели посветените. И когато наближи времето, когато човешката душа, също и душата на един древен посветен, трябва да използва едно човешко тяло, тогава се касае за факта, това човешко да бъде прието такова, каквото е, и душата да се врастне в онази форма на възпитанието, в онзи заобикалящ я живот, който може да съществува именно там. Но душата не изгубва онова, което по-рано е развила в себе си. Само че то се изразява по друг начин. Основната конфигурация на душевността остава, но тя се проявява по друг начин.

Виждате ли, още от 3-то, 4-то следхристиянско столетие беше така, че душата можеше много да се задълбочи чрез знанието за истините на посвещението, защото в 3-то, 4-то столетие телата, предимно в областите на Южна Европа и на Близкия Изток, следваха душата и те вътрешно така извършваха своите органически функции, че можеха да следват душата. Днес този, който, може би, още като посветен през първите християнски столетия е живял с много задълбочена, много мъдра душа, сега трябва да се потопи в едно от човешките тела, които поради протеклото развитие оттогава насам, са насочени преди всичко към външния свят, живеят във външния свят. Тези тела действат така, че няма възможност да се постигне онова голямо вглъбяване, онази голяма вътрешна концентрация на душевните сили, която още беше възможна в 3-то, 4-то столетие след появата на християнството. И така, в развитието на Земята можеше да се случи следното. Аз ви разказвам именно неща, които се предлагат на ясновиждането.

Представете си, мои мили приятели, един мистериен център в Близкия Изток, един мистериен център с всички онези качества, които имаше именно един мистериен център от Близкия Изток през първите столетия след основаването на християнството. В онези древни времена навсякъде там съществуваха още традиции, в които участващите бяха дълбоко

посветени в мистериите. Навсякъде съществуваше повече или по-малко съзнание за правилата, които трябваше да се прилагат по отношение на душата, за да се придобият определени познания, които водеха дълбоко в основата на душата и извеждаха навън във Всемира. И точно в тези мистерии от Близкия Изток през първите столетия след раждането на християнството възникна един голям въпрос.

През култовите места на тези мистерии протичаше извънредно голяма мъдрост. Достатъчно е само да прочетете това, което е описано в моята книга «Християнството като мистичен факт», доколкото това можеше да бъде охарактеризирано тогава в една публикувана книга и ще видите, че всички тези мистерийни мъдрости се стремяха да разберат Тайната на Голгота. И в тези мистерии на Близкия Изток живееше великият въпрос: - Как в човешката душевност ще се развие по-нататък неимоверното величие на съдържанието, на истинското съдържание, което се вля в Земята чрез Тайната на Голгота? Как древната, прадревната мъдрост, която се издигаше до обитателите на звездите, която включваше в себе си познанието за божествено-духовни същества от най-различен вид, които ръководят Вселената и човешкия живот, как тази прадревна мъдрост ще се съедини с това, което се съсредоточи, което се събра в Тайната на Голгота и което трябва да се влее сега в човечеството като импулси, които изхождат от едно висше слънчево същество, от Христос? - Този беше парещият въпрос на близкоизточните мистерии.

Имаше един човек, посветен в мистерийната мъдрост и този въпрос особено много вълнуваше неговите мистерийни чувства. Трябва да кажа, че прави извънредно разтърсващо впечатление, когато в търсенето на кармическите взаимовръзки човек попадне на този човек, наистина посветен в един такъв близкоизточен мистериен център в първите християнски столетия. Има нещо разтърсващо, защото този посветен изцяло беше изпълнен със стремежа, чрез всичко, което бе узнал тогава от инициационната наука да разбере цялото значение на Тайната на Голгота: - Какво ще стане сега? Как тези слаби човешки души ще могат да приемат това? -

И виждате ли, този посветен, изпълнил душата си с парещия въпрос за съдбата на християнството, един ден излезе в по-далечните околности на своя мистериен център и изживя нещо, което му направи потресаващо впечатление. Той изживя, виждайки така да се каже като посветен, как Юлиан Отстъпникът /Юлиан Апостата/ бе злодейски убит от един човек. Със знанието на посветен той изживя това.

Той знаеше, че Юлиан Отстъпникът до известна степен беше посветен в древните мистерии, че той искаше по духовен начин да запази по-нататък за човечеството онова, което се култивираше в древните мистерии и живееше там, искаше да го предаде по-нататък, че той искаше да съедини християнството с древната мъдрост на мистериите, че проповядваше в смисъла на древната мъдрост на мистериите, че наред с физическото

Слънце съществува едно духовно Слънце, и който познава духовното Слънце, той познава Христос. Обаче това беше нещо, което се считаше за извънредно лошо във времето, когато живееше Юлиан Отстъпникът и което доведе дотам, Юлиан Отстъпникът злодейски да бъде убит точно в своя поход за Персия. Това преживя онзи посветен, този извънредно важен симптом на световната история.

Онези, които дълги години са слушали различни неща във връзка с това, което се отнася за кармическите връзки в световната история, още си спомнят, че веднъж в Щутгарт говорих - аз споменах това също и тук при Коледното тържество - върху някои отдели на окултната история и че там споменах цялата трагичност, цялата трагична намеса на Юлиан Отстъпника в историята на света.

Това изживя сега този посветен, при когото, бих искал да кажа, цялата наука на посвещението, която беше приел в един предноазиатски мистериен център, беше осветена и озвучена от въпроса: - Какво ще стане с християнството? - И благодарение на този симптом пред неговата душа стоеше съвършено ясно, че ще дойде време, когато християнството ще бъде първо криво разбрано; когато християнството ще живее само в традиции, хората няма да знаят нищо за възвишеността на слънчевия дух Христос, който живя в Исус от Назарет.

Всичко това се стовари върху душата на този човек. И през останалата част от своя тогавашен живот той изпадна в едно елегично, изпълнено с тъга душевно настроение, породено от развитието на християнството. Този симптом подейства върху него така смайващо, както нещо подобно може да подейства върху един посветен. Наистина е особено разтърсващо да се види това. После се отива по-нататък. Това душевно състояние, в което изпадна съответният посветен, допринесе скоро той да се прероди отново, също по времето на 30-годишната война. В тази епоха лежат много извънредни и интересни прераждания, които играят голяма роля в историческото развитие на човечеството.

Той се прероди отново като жена, всъщност още преди времето на 30-годишната война, в началото на 17-то столетие, живя след това само в началото на 30-годишната война, съизживя нещо от това, което розенкройцерството искаше да коригира, бих искал да кажа, по един духовен начин да подготви епохата на 30-годишната война, което обаче след това беше заглушено от всичко онова, което живееше грубо и брутално в 30-годишната война. Достатъчно е само да помислите как малко преди избухването на 30-годишната война се роди «Химическата сватба на Християн Розенкройц». Наред с това имаше още много важни импулси, които се вляха в човечеството преди 30-годишната война да заличи и брутализира всичко.

След това дойде 19-то столетие. Тази личност, която някога с инициационното познание изживя този важен Юлиан Отстъпника-симптом, която след това мина през едно прераждане като жена в 17-то

столетие, отново се прероди. И сега тя изля всичко онова, което беше вътрешно изживяно чрез въплъщението като жена, изля навън всичко това, което тя носеше в себе си не като мъдрост на посвещението, а като разтърсващо съдържание на душевността по отношение на този симптом, който беше въздействал върху душата на посветения. В последната третина на 19-то столетие в нея всичко това се превърна в един особен начин на разглеждане света, в едно разглеждане на света, проникващо дълбоко в разногласията на човешкото съществуване.

Но тази епоха на непосредственото настояще беше характерна с това, че този, който донасяше в живота на 19-то, 20-то столетие древната мъдрост на посвещението от минали земни съществувания, не можеше да действа така ефективно чрез дела. Затова пък всичко това, бих казал, което силно се беше метаморфозирало, привидно станало външно, но все пак останало вътрешно, което от сърцето на човека, където е живяла старата мъдрост на посвещението, се измества към сетивата и тяхното наблюдение, силно метаморфозирано се измества в тази посока, - всичко това сега проявява стремеж да се изяви в поетическа форма, в писателска форма.

Ето защо в последно време имаме действително великолепни доказателства, - които са само несвързани, същността на които не се разбира от времето, - върху които е работило не само онова от личността, което е съществувало в края на 19-то и началото на 20-то столетие, а в което е съдействало именно нещо като сътресение, връхлетяло един посветен в дегенерирали вече мистерии, в мистерии които се намираха в упадък. Това сътресение на душата действа по-нататък, разлива се в поетическо-художествено творчество и това, което действа от миналото по един такъв особен начин, се изявява в личността на *Ибсен*.

И когато сега имаме това съзерцание, всъщност самото развитие на човечеството с неговите тайни оживява в това, което особено в края на 19-то столетие не може да бъде делото на един човек, но където пред нас застава човекът, през който действат минали земни епохи.

Достатъчно е да навлезем в такава тема и фактически ние няма да загубим нашето уважение както спрямо развитието на световната история, така и към отделната личност, която величествено стои пред човечеството. Ние вече изживяваме нещо разтърсващо в тази област, когато погледнем на тези неща с необходимата сериозност.

И ето, вие вече често сте слушали, че в ранното Средновековие е съществувал един алхимик на име *Базилиус Валентинус*. При едно разглеждане, насочено към световноисторическите връзки на кармата, което може да бъде направено във връзка с Базилиус Валентинус, бенедиктинският монах, който е направил извънредно много в областта на медицинската алхимия, се получава нещо твърде забележително, което показва, колко трудно е всъщност разбирането на нашата епоха.

В нашата епоха хората изживяват толкова много неща, които често пъти са не само неразбираеми, но и отблъскващи, грозни, в известно отношение

ужасни, и относно които онзи, който разглежда само непосредствения сетивен съвременен живот, не може да изпита нищо друго, освен отвращение, разочарование.

Но нещата не стоят така за онзи, който вижда човешките исторически взаимовръзки. Нещата съвсем не стоят така! Понякога в някоя област на живота и днес се появява нещо, което хората, които го виждат, ругаят, което е разбираемо; те го намират за отвратително, ужасно - и въпреки това отвратителното, ужасното има нещо в себе си, пред което човек застава като омагьосан. Това ще се случва все повече и повече.

И така, в Средновековието съществуваше този лекар-алхимик Базилиус Валентинус, бенедиктинският монах, който извънредно много работеше в лабораториите, намиращи се в манастирските избы и който направи редица важни изследвания. Там се намират определени хора - негови ученици, които скоро след смъртта му описват това, което им е казвал Базилиус Валентинус. Едва ли съществуват автентични съчинения от Базилиус Валентинус, но има съчинения от неговите ученици, които съдържат много от неговата същинска мъдрост, от неговата алхимична мъдрост.

Когато в определено време от моя живот видях един от учениците на Базилиус Валентинус, който особено силно привлече вниманието ми, ми се разкри, че този ученик - метаморфозирал по едни чуден начин по отношение на неговото духовно естество, - е отново тук. Той отново е дошъл в 19-то и в началото на 20-то столетие.

Обаче това, което е живяло в алхимичните елементи, се явяваше неподредено, насочено към сетивата, външно то изпъкваше в едно разглеждане на света, което, така да се каже, постоянно претопяваше алхимични понятия в наблюдението на сетивата; така че сетивното наблюдение на тази личност даваше едно обобщение на външните факти, на това, което хората вършат, каквото се случва между тях, как хората говорят един с друг, което обобщение в много отношения беше отблъскващо. Но то беше отблъскващо именно затова, защото в миналото съответният беше работил в областта на алхимията, опирайки се на Базилиус Валентинус и сега той хвърляше това в живота. Как хората се отнасят един към друг в живота, какво си говорят, какво вършат, той не виждаше това както го вижда един обикновен еснаф днес - той бе далече от това да го разглежда както това прави един обикновен еснаф, - а го разглеждаше с това, което беше станало негово душевно око, имайки в себе си импулсите от неговото алхимично време. И той прехвърляше едно през друго събитията, които ставаха между хората, правеше от това драми и стана Франк Ведекинд.

Нали, тези неща трябва да се приемат само от гледната точка на един копнеж за истинско човешко познание, тогава животът няма да става по-беден, а наистина ще става по-богат. Вземете само «Хидала» или някоя друга драма на Франк Ведекинд, при която на човек му се завъртява главата, когато иска да свърже по-ранното с по-късното. Обаче човек може

да бъде омагьосан по един особен начин, така че е напълно сигурен: - Тук не се касае за това, че еснафите седят в партера и произнасят своите преценки. Те имат право, от еснафска гледна точка, разбира се, но съвсем не се касае за това. - А се касае за това, че световната история е създала нещо особено, че един алхимичен начин на мислене, прехвърлен през столетията, се прилага върху човешкия живот и човешките дела и човешките разговори се смесват, както някога в една епоха, когато алхимията беше вече в упадък, в кухните на алхимците се правеха опити в реторти, смесваха се веществата и силите, и се изпитваха в тяхното действие.

И всъщност животът на хората също е определен чрез съдбовно-кармически отношения даже по отношение на времето, в което те трябва да се явят тук на Земята. За да ви дам също и за това един потвърждаващ пример, бих искал да обърна вниманието ви върху следното.

Нека насочим поглед назад в миналото, във времето, когато в Гърция съществуваше Платоновата школа, върху Платон, заобиколен от определен брой ученици. Тези ученици на Платон наистина бяха с най-различни характери и това, което Платон сам описва в своите «Диалози», където разговарящи едни с други личности се явяват с най-различни характери, ние вече имаме една многостранна картина на Платоновата школа. В тази школа в различните времена имаше най-различни характери.

В тази Платонова школа имаше две личности, които по твърде различен начин приемаха това, което така величествено и просветляващо света се насочваше от устата на Платон към неговите ученици, а също се развиваше и в разговори с учениците.

Едната от тези личности, които принадлежаха към кръга на учениците, беше - бих могъл да кажа - една фино цизелирана личност от онова време на гръцката епоха, една личност, която беше особено достъпна за всичко, което, чрез изучаването идеите на Платон, караше човешките души да се издигнат нагоре от Земята. Достатъчно е само да си представим, как Платон навсякъде казваше: - Срещу преходното, което застава срещу нас в отделните събития, които стават около човека, стоят вечните идеи. Материалното е преходно, то е само един образ на вечната идея, която преминава през преходните по време явления като нещо вечно в постоянно редуващите се метаморфози. Така Платон повдигаше своите ученици от преходните външни сетивни неща до съзерцанието на вечните идеи, които се извисяваха, така да се каже, както небесното над земното.

При това платоническо разглеждане самият човек беше ощетен. Защото към човека, в който идеята става непосредствено жива и конкретна, не можем съвсем правилно да приложим Платоновия начин на мислене. Той е твърде индивидуален. При Платон идеите са, така да се каже, нещо носещо се над нещата. Минералите, кристалите, също и другите външни неща на сетивния свят отговарят на тези идеи. Гьоте по същия начин проследява първичното прарастение и разглежда типовете. При животните може да се

постъпи по същия начин. При човека обаче, във всяка отделна човешка индивидуалност трябва да бъде проследена живата идея. Да се види «ентелехията» действаща в човека, извърши първо Аристотел, а не Платон.

Но там имаше един от учениците, който с душевна жар и всеотдайност неотклонно следваше този небесен полет на платонизма, който по отношение на своите духовни възгледи можеше да се движи само в този небесен полет, в това възнасяне, в това себеиздигане над Земята, който действително - бих искал да кажа, - говореше със сладко-зрели думи в Платоновата школа за възвишеността на носещата се над отделните неща идея. Този ученик, който със своята душа всъщност постоянно се издигаше до тези идеи, но когато не живееше в съзерцанието, със сърцето, с душата си скиташе между гърците, като твърде много обичаше да върши това, проявявайки най-топъл интерес към всеки отделен човек, когото срещаше. Той можеше да насочва към хората, които така много обичаше, само своето чувство. Когато се намираше в живота, той съсредоточаваше чувствата си върху хората, от които мнозина обичаше, защото неговото съзерцание постоянно го откъсваше отново от Земята. Имаше много хора, които той обичаше. И така при тази личност от учениците на Платон съществуваше определено разцепление между сърдечния живот по отношение на живите хора и душата, съзерцаваща в платоническия смисъл вечните идеи, когато в Академията той слушаше думите на Платон или когато със своите сладко-зрели думи сам формулираше това, което платонизмът му даваше в насоченото нагоре съзерцание. Нещо странно чувствително беше проникнало в тази личност.

Тя беше в близки приятелски връзки с една друга личност от ученическия кръг на Платоновата школа. Отначало обаче, когато все повече и повече се развиваше това, а при въпросния приятел се разви едно друго качество, което аз веднага ще охарактеризирам, двамата се разделиха. Не поради това, че любовта им охладня, но животът ги раздели, защото техният душевен живот се разви в различни насоки. Отначало те можеха добре да се разбират, а след това вече не можеха. Така че единият, когото току-що описах, ставаше, днес бихме казали, нервен, когато другият говореше по своя начин.

И при другия беше същото. Той не по-малко беше склонен да насочва своя поглед към вечните идеи, за които така живо се говореше в Платоновата школа. Можеше също напълно да се възнесе, но нямаше онзи силен сърдечен интерес към другите хора, който имаше първият. Напротив, той по най-интензивен начин се интересуваше за старите митове, за старите легенди за боговете, които живееха в народа и с които се запознаваше. Той дълбоко се интересуваше за това, което днес наричаме гръцка митология, за образите на Зевс, Атина Палада и т. н.. Повече или по-малко той минаваше покрай живите хора без да им обръща внимание, но безкрайно дълбоко се интересуваше от боговете, които според неговия възглед някога бяха живели на Земята и които трябваше да бъдат считани

за прародители на живеещите сега хора. Той искаше да приложи това, което с такъв подем изживяваше в душата си, върху разбирането на пълните с дълбок смисъл легенди за боговете и героите. Естествено отношението към легендите за боговете и героите в Гърция, където още живееше всичко това, където то съществуваше не само в книги, а и в традициите, беше съвършено различно от днешното.

Тази личност, която беше вътрешно сприятелена с другата, също се отдръпна от това приятелство. И двамата се откъснаха от това приятелство. Но все пак като членове на Платоновата школа те бяха свързани. И тази Платонова школа имаше нещо особено. Нейните ученици развиваха в себе си определени, отблъскващи ги един от друг сили, сили, които, след като са били събрани заедно в еднакъв период от време в Платоновата школа, искат да ги разделят един от друг. Поради това се развиха такива различни индивидуалности, които вътрешно бяха сърдечно свързани, но след това се развиваха далеч една от друга.

Тези две личности се преродиха като жени в Италия през времето на Ренесанса и в днешно време отново дойдоха на Земята така, че единият, първият, когото описах, слезе много рано на Земята, а вторият, когото също описах, слезе много късно. Това е свързано със силното решение, от което човек се нуждае за целта.

При единия, а именно при първия, когото описах, стана така, че когато мина през вратата на смъртта, - понеже със своя дух той постоянно се възнасяше в свръхземното, но без целия, пълния човек, когото той обхващаше само в чувствата, - между смъртта и едно ново раждане можеше да схване всичко онова, което живееше там, да речем, в първата йерархия, Серафими, Херувими и Престоли, а също и нещо от втората йерархия, но не най-близката до човека йерархия, чрез която разбираме, как е организирано човешкото тяло на Земята.

Едната личност беше тази, която разви слабо предземно разбиране за човешкото тяло, която, когато се роди отново, не прие даже и последните импулси и не слезе напълно в човешкото тяло, не се потопи напълно в него, а всъщност нещо от нея постоянно оставаше да витае отвън.

Приятелят от Платоновата школа изчака с въплъщението. Това изчакване се получи поради това, че ако двамата биха дошли заедно на Земята, ако биха станали непосредствени съвременници, те не биха могли да се понасят един друг. Но въпреки това, онзи, който безкрайно много беше разказвал за своите срещи с хората на другия, който не общуваше с хората, а се занимаваше с митовете и сказанията за боговете, на когото той разказваше така живо със сладко-зрял глас, трябваше да направи силно впечатление на другия, трябваше да върви пред него, а другият да го следва.

Другият, понеже още на Земята живееше в имагинации, в имагинациите за боговете, беше стигнал до силно разбиране, бих искал да кажа, на човека и на онова, което е в човека. Ето защо, издигайки се над своето време, той

искаше да събере импулси, за да проникне съвсем дълбоко в човешкото тяло. Стана така, че той проникна прекалено дълбоко в него, потопи се твърде дълбоко в него.

И така ние виждаме, че при две различно оформени съдби на две индивидуалности, принадлежащи на Платоновата школа едната обхвана твърде малко своето тяло при второто прераждане, а другата го обхвана прекалено силно. Едната не можеше да влезе напълно в своето тяло, проникна в него само в своята младост, а след това скоро беше изхвърляна навън и трябваше да остане вън - Хьолдерлин.

Другият беше потопен така дълбоко в своето тяло, потопен чрез особения начин на духовното развитие в миналото, потъна така силно в своите органи, че почти през целия си живот боледува - Хамерлинг.

И така, пред нас ние имаме велики човешки съдби от поврата на времето, имаме техните импулси и можем да придобием предчувствие, как действат всъщност духовните импулси. Защото пред душата си трябва ясно да поставим такава индивидуалност, като Хьолдерлин, който изхождайки от Платоновата школа, не може напълно да влезе в своето тяло, трябва да стои вън от него, изживява в тъпотата на своето умопомрачение подготвящите импулси за бъдещи земни съществувания, които го определят за нещо велико. Също така и другият, Роберт Хамерлинг, чрез болестта на тялото му.

Болестта и здравето, когато те се разглеждат във връзка със съдбата, се показват естествено съвършено различно, отколкото изглеждат, когато ги разглеждаме само в границите на един земен живот.

Мисля, мои мили приятели, че пред тайнствените събития, които са породени в човешките души от духовния свят, трябва да се роди едно свещено благоговение при един такъв начин на разглеждане на живота. Наистина, аз постоянно трябва да повтарям, че предприех тези разглеждания, не за да задоволя някаква потребност от сензация, а за да ви доведа все по-дълбоко и по-дълбоко в познанието на духовния живот. И само чрез това по-дълбоко проникване в духовния живот може да бъде обяснен външният сетивен живот, животът на човека. Утре ще продължа това разглеждане.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 27 април 1924

Ние разгледахме развитието на поредица от различни човешки съдби в тяхната взаимна връзка през отделните животи, които могат да хвърлят светлина за разбирането на историческия живот на човечеството. Разглежданията, които направихме тук, трябваше да покажат, как това, което хората изживяват, изработват в минали периоди на Земята, се пренася чрез самите хора в по-късни земни епохи. И за нас се разкриха взаимовръзки, така че ние вече разбираме това, което е извършено от хората като, бих казал, даващо тон, дължащо се на морални причини, които

са били положени от самите хора в течение на времето.

Обаче чрез такива разглеждания на кармата, пред нашата душа може да се явят не само тези причинни взаимовръзки, но може да се изясни и нещо друго, което отначало всъщност изглежда неясно, неразбираемо за едно външно разглеждане на света.

Ако в това отношение обаче искаме да вървим заедно с великото преобразуване на чувството и мисленето на човешката душа, което е необходимо в близкото бъдеще, за да върви цивилизацията нагоре, а не надолу, тогава е необходимо именно да развием едно чувство за онова, което при обикновени обстоятелства е неразбираемо и за разбирането на което се изисква по-дълбоко проникване в човешките и световните закономерни отношения. Който намира всичко за разбираемо, той естествено не се нуждае от нищо, за да разбере тези или онези по-дълбоки причини. Но такова разбиране е само привидно, защото ако някой счита, че всичко в света е разбираемо, това означава, че той е повърхностен по отношение на всичко. Защото за обикновеното съзнание фактически повечето от нещата в действителност са неразбираеми. И за да може човек да изпитва удивление пред неразбираемостта даже на всекидневното съществуване, това всъщност е началото на истинския стремеж към познание.

Именно това е, за което от този пулт толкова често е прозвучавала въздишката: - Дано сред антропософските кръгове съществува ентусиазъм за търсене, ентусиазъм за това, което се крие именно в антропософския стремеж. И този ентусиазъм трябва действително да започне да схваща чудесното във всекидневието като действително чудо. Тогава, както казах, човек ще бъде съблазнен да се насочи към причините, към долавяне на по-дълбоко скритите сили, които лежат в основата на заобикалящото ни съществуване. Тези състояния на удивление пред заобикалящия ни свят могат да се родят в човека от историческите разглеждания, но също и от това, което може да бъде наблюдавано в настоящето. При историческите разглеждания, често трябва да заставаме пред исторически събития, които се съобщават от миналото и които изглеждат така, като че ли всъщност тук или там човешкият живот протича наистина безсмислено.

Но човешкият живот остава безсмислен, само когато го разглеждаме така, че насочваме погледа си към едно историческо събитие и не питаме: - Как в това историческо събитие изпъкват напред определени човешки характери, как те се проявяват, когато се появят в едно по-късно прераждане? - Когато не питаме за това, определени исторически събития се явяват напълно безсмислени, безсмислени, защото не се реализират, защото изгубват своя смисъл, ако не могат да бъдат изживени, ако в един следващ земен живот не се преврънат в душевни импулси, ако не намират компенсация и не се реализират в следващи земни съществувания.

Така в появяването на една такава личност, каквато беше Нерон, римският император Нерон, без съмнение лежи една безсмислица. За него

още не сме говорили в Антропософското движение.

Приемете в душата си всичко това, което исторически се съобщава за римския император Нерон. По отношение на една личност, каквато беше Нерон, животът изглежда като нещо, с което човек може безнаказано да се подиграва, като че ли би могъл да му се присмива, без да очаква никакви последствия, като че ли някой с абсолютно лекомислие може да заеме един авторитетен по себе си пост.

Нали би трябвало човек да бъде всъщност тъп, ако така гледа на това, което Нерон извърши и ако не може да стигне някакси дотам да се запита: - Какво всъщност ще стане с една такава душа, която, както Нерон, се подиграва на целия свят, която счита живота на другите хора, счита съществуването почти на цял град като нещо, с което може да играе? - «Какъв артист изгубва светът с мен!» Както е известно, това е изказването, което се приписва на Нерон, което най-малкото отговаря на неговото мислене и чувстване. Най-голямото лекомислие даже в едно самопризнание, в една изповед; изключително разрушителна воля и инстинкт за унищожение, но така, че всичко това се харесва на тази душа.

Тук се отхвърля всичко, което може да направи впечатление на човека. Тук от личността излизат, така да се каже, разрушаващи света лъчи. И ние се питаме: - Какво става с една такава душа? -

Трябва да бъдем наясно, че всичко, което се стоварва върху света, се отразява обратно в живота между смъртта и едно ново раждане. Това от своя страна в определена степен трябва да се стовари върху самата душа, понеже всичко онова, което е било разрушено чрез една такава душа, се намира там в живота между смъртта и едно ново раждане. Нерон се роди отново няколко столетия след това, или след относително кратко време; роди се в едно незначително съществуване на Земята, в което първо бе изравнено само онова, което беше ярост на разрушението, което той беше стоварил върху суверенитета, извършил го беше по собствена воля, понеже така бе искал; при това се изявява яростта, бихме могли да кажем, - ентусиазмът на разрушителната воля. В един следващ живот бе изправено вече нещо от тези неща и същата индивидуалност се намираше сега в положение, при което също трябваше да разрушава, но трябваше да разрушава в едно подчинено положение, сега трябваше да се подчинява на заповеди; тук тази душа стоеше пред необходимостта да усети, какво чувства човек, когато не върши нещо по свободна воля, не го върши суверенно, самостоятелно.

Но при такива неща се касае наистина за това, те да бъдат разглеждани обективно. Такава съдба, бих искал да кажа, - защото също и това, да бъде човек така жесток като Нерон, да проявява такава ярост за разрушение като Нерон, е една съдба, - от една страна всъщност е достойна за съжаление. Не е нужно човек да храни злоба, да упражнява някаква остра критика; тогава и той не би изживял онова, което е необходимо, за да разбере нещата в тяхното по-нататъшно протичане. Защото човек има възможност

да вникне във всички неща, за които бе говорено тук, когато ги погледне обективно, когато не обвинява, а когато наистина разбира човешките съдби. Нещата се разкриват обаче, само когато човек може да ги разбере по един категоричен начин. И фактът, че съдбата на Нерон застана пред моята душа, това действително трябва да се припише на една привидна случайност. Но това беше именно само привидна случайност, че тази съдба на Нерон застана веднъж особено силно пред моята душа.

Защото, виждате ли, когато веднъж се случи това потресаващо събитие, едно събитие, за което ще говоря веднага, което произведе особено силно и потресаващо въздействие в областта, за която става дума, аз бях на посещение точно при често споменаваната в моята автобиография личност, Карл Юлиус Шрьоер. И когато пристигнах там, той, също както и много други хора, беше безкрайно потресен от това, което се беше случило. И той изрече - всъщност така, че от начало беше като немотивирано, - като от смътни глъбини на духа думата «Нерон». Би могло да се вярва, че това беше съвсем немотивирано. Обаче по-късно напълно можеше да се види, че всъщност тук беше казано нещо от Акашовите записи, само че чрез една човешка уста. Касае се за следното:

Австрийският престолонаследник Рудолф беше величан като блестяща личност и се считаше за личност, която будеше големи надежди за времето, когато щеше да се възкачи на престола. Макар и да се знаеха всякакви неща за този престолонаследник Рудолф, все пак всичко, което се знаеше, беше такова, че се схващаше като неща, които всъщност бяха присъщи на един «Grandseigneur», велможа. Във всеки случай никой не мислеше, че това би могло да доведе до сериозни трагични конфликти. И поради това изненадата беше извънредно голяма, една страшно голяма изненада, когато във Виена се узна, че престолонаследникът Рудолф е умрял по един твърде тайнствен начин в близост до манастира Хайлигенкройц, в близост до Баден край Виена. Изнасяха се все повече и повече подробности и първо се заговори за «нещастен случай»; даже нещастният случай бе оповестен официално.

После, когато нещастният случай беше вече оповестен, стана известно, че престолонаследникът Рудолф беше пристигнал в ловното си имение, придружен от баронеса Вечера и че заедно с нея е намерил смъртта си.

Подробностите станаха толкова известни, че не е нужно да бъдат разказани тук. Когато нещата станаха известни никой човек, който познаваше отношенията, не можеше да се съмнява, че престолонаследникът Рудолф се е самоубил. Защото обстоятелствата бяха такива, че в действителност след като бе издаден официалният бюлетин, в който се казваше, че е станало нещастен случай, първо унгарският министър-председател Коломан Тиша се обяви против тази версия и получи обещанието от тогавашния австрийски император, че последният не би се спрял пред едно неправилно сведение. Защото унгарският министър-председател не искаше да защитава пред своя народ това

сведение и енергично изрази това. След това обаче всред колегиума от лекари се намери един човек, който тогава всъщност беше един от най-смелите лекари във Виена, който тряваше да извърши огледа на трупа и той каза, че не би подписал нещо, което не е доказано от обективните факти.

А обективните факти сочеха именно към самоубийство. След това се коригира предишното съобщение и самоубийството беше официално признато. И ако не би било налице нищо друго, освен фактът, че в едно извънредно католически настроено семейство, каквото беше австрийското императорско семейство, бе признато самоубийството, то вече единствено този факт би означавал, че всъщност човек не може да се съмнява в това. Следователно всеки, който може да съди обективно за факта, не ще се съмнява в това.

Но ние трябва да запитаме: - Как е било възможно, някой, който имаше такива блестящи перспективи, да пристъпи към самоубийство, заради отношения, които при такова положение в живота без съмнение лесно можеха да бъдат прикрити? - Няма никакво съмнение, че не съществува обективна причина, един престолонаследник да се самоубие заради една любовна афера; искам да кажа, че няма налице обективна причина, една обективно необходима причина за външните отношения.

И действително нямаше никаква външна причина, а беше налице фактът, че една личност, на която непосредствено предстоеше да заеме престола, реши, че животът няма никаква стойност и това се подготви естествено по психо-патологичен начин. Но психо-патологията също и в този случай първо трябва да бъде разбрана, защото в крайна сметка психо-патологията е също нещо, което е свързано с въпросите на съдбата. И основният факт, който действаше тук в душата, е все пак този, че някой, който имаше най-блестящи перспективи пред себе си, намери, че животът е съвършено лишен от стойност.

Това е нещо, мои мили приятели, което принадлежи към онези факти, които трябва да приемем за неразбираеми в живота. И колкото много да е било писано, колкото много да се е говорило върху тези неща, всъщност върху тези неща разумно може да разсъждава само онзи, който си казва: - Самоубийството, а също и предшестващото психо-патологично състояние е необяснимо за този отделен човешки живот на престолонаследника на Австрия Рудолф; причината за него е необяснима от този отделен живот. Ако искаме да го разберем, тук в основата трябва да търсим нещо друго. -

А сега представете си душата на Нерон - след като тя беше минала още и през другото, за което говорих, - представете си тази душа на Нерон именно в този самоунищожаващ се престолонаследник, който понася последиците чрез своята смърт, чрез своето самоубийство. Тогава отношенията просто се обръщат. Тогава виждате, че в душата има тенденция, която произхожда от минали земни съществувания, че преминавайки през периода между смъртта и едно ново раждане тази душа

непосредствено вижда, че от нея са излезли всъщност само разрушителни сили и тя трябва да изживее по един блестящ начин - бих казал - обръщането.

Как е изживяно това обръщане? То е изживяно именно чрез това, че един живот, който външно съдържа всичко, което е ценно, се отразява навътре така, че носителят на този живот го счита за лишен от всякаква стойност и той сам слага край на живота си. За целта душата заболява, става полупобъркана. За тази цел душата си търси външното заплитане в съответните любовни афери и т. н.. Но всичко това са само последици от стремежа на душата, бих искал да кажа, да насочи към себе си всички стрели, които по-рано тя беше насочила срещу света. И когато вникнем в същността на такива отношения, ние виждаме да се развива един извънредно голям трагизъм, но един справедлив трагизъм, една извънредно справедлива трагедия. И двете картини се подреждат заедно.

Аз често споменавах: - В основата на нещата, стоят дребни явления, които дават възможност в действителност да се направят сериозни изследвания в такива области. Тук някои неща трябва да съдействат в живота. -

Както казах, когато стана това събитие, което произведе тогава такъв разтърсващ ефект, се намирах на път за Шрьоер. Аз не отидох там поради това събитие, но просто бях на път към Шрьоер. Той беше най-близкият човек, с когото аз говорих, така да се каже, върху този въпрос. Той каза съвсем немотивирано: - Нерон - така че аз трябваше всъщност да се запитам: - Защо този човек мисли сега точно за Нерон? - Той започна веднага разговор с думата «Нерон». Тогава тази дума «Нерон» ме разтърси. Но тя ме разтърси толкова много, защото бе произнесена при особени обстоятелства, които ме впечатлиха, понеже два дни преди това при тогавашния германски посланик във Виена княз Ройс, имаше прием. Там присъстваше също и австрийският престолонаследник Рудолф и Шрьоер беше видял как странно се беше държал престолонаследникът два дни преди катастрофата. И това странно поведение два дни преди катастрофата при онзи прием, което Шрьоер описа много драматично и после последвалото самоубийство два дни след това във връзка с произнасянето на думата «Нерон», това беше нещо, което подейства така, че аз можах да си кажа: - Сега има повод да бъдат проследени нещата. - Но защо аз въобще проследявах много неща, които идваха от устата на Шрьоер? Естествено Шрьоер не можеше да знае нищо за такива неща и причината, за да проследя казаното от него, не беше, че аз приемах това като предзнаменование. Обаче някои неща, точно онези, които идваха привидно немотивирано, бяха важни за мен, важни чрез нещо, което веднъж по странен начин излезе наяве.

Веднъж водих един разговор с Шрьоер върху френологията и Шрьоер ми разказа, всъщност не хумористично, но с известна вътрешна сериозност, с която говореше за такива неща - сериозността му се

познаваше от приповдигнатия му начин на говорене, който той употребяваше също и във всекидневното общуване, когато искаше да каже нещо с пълна сериозност, - Шрьоер каза: - Веднъж ме изследва един френолог, опипа главата ми и намери там горе онова възвишение, за което след това ми каза: - Тук във вас се крие теософът. - Тогава не се говореше за антропософия, защото това беше през 80-те години; следователно това не се отнася за мен, а се отнася за Шрьоер. Него френологът бе изследвал и бе му казал: - Тук се крие теософът. -

И фактически беше така. Външно Шрьоер беше всичко друго, само не теософ; това се вижда добре от моята автобиография. Но именно там, където говореше за неща, които излизаха извън областта на мотивираното, което той казваше, точно там неговите изказвания понякога имаха извънредно дълбоко значение. Така тези две неща можаха да се съчетаят за мен - това, че той произнесе думата Нерон и че чрез това външно констатиране на неговата теософия аз го считах за някой, в когото можех да се вслушам, на чиито немотивирани неща трябваше да обърна внимание.

И действително се случи така, че изследването на съдбата на Нерон подейства изясняващо относно по-нататъшната съдба на събитието в Майерлинг и можа да се открие, че в лицето на престолонаследника на Австрия Рудолф наистина имахме работа с душата на Нерон.

Това изследване, което продължи дълго - защото в такива неща човек трябва да бъде много предпазлив, - това изследване беше извънредно трудно, защото естествено аз постоянно бях заблуждаван от всевъзможни хора, - можете да вярвате или да не вярвате, - които претендираха, че са Нерон и които твърдяха това с голям фанатизъм. Така че това, което изхождаше като субективна сила от такива «преродени» Нероновци, трябваше естествено първо да бъде преборено. Аз трябваше да мина тук през трънлив храсталак.

Но, мои мили приятели, някой може да реши, че това, което ви казвам тук сега, е много по-важно, защото той разбира един исторически факт - именно Нерон - и в по-нататъшното разглеждане това е по-важно, отколкото да разбере човек катастрофата от Мейерлинг. Защото се вижда, как такива неща, които отначало, на човек му се иска да каже, - възмущават, както битието на Нерон, и се изживяват в пълната космическа справедливост, как действително се изпълнява космическата истина и как неправдата се връща обратно върху този, който я е причинил, обаче така, че индивидуалността е включена в изправянето на неправдата. А това е присъщото на кармата.

И тогава, когато една такава неправда е изравнена през отделни земни съществувания, както тук вече почти ще бъде изравнена, може да се покаже още нещо друго. Защото трябва се знае, че за изравняването е необходимо - представете си - цялото изпълнение произхождащо от един живот, който се счита за лишен от стойност, който толкова много се счита

за безсмислен, че този живот се отказва от една голяма империя, - а Австрия беше тогава още една голяма империя - и от неговото царуване в една велика империя! Това посягане върху собствения живот при такива обстоятелства има като последствие, че след като човек е минал през вратата на смъртта, за да живее по-нататък в непосредствено духовно съзерцание, по един ужасен начин там се изпълнява това, което можем да наречем справедливостта на съдбата - изкупление на неправдата.

Обаче от друга страна, ако се абстрахираме сега от това съдържание, в този Нерон е имало изключително голяма сила. Тази сила не трябва да бъде изгубена за човечеството. Тази сила трябва да бъде пречистена. За това пречистване вече говорихме.

Когато една такава душа се е пречистила, тя по един благотворен начин ще пренесе силата, която е пречистена и в следващите времена, в по-късни земни епохи. И точно тогава, когато чувстваме кармата като справедливо изкупление, ние никога не ще пропуснем да видим, как кармата действа върху човека, изпитвайки го, как тя действа изпитващо даже тогава, когато той се държи в живота по възмутителен начин. Справедливото изкупление става, но човешките сили не се изгубват. А когато извършеното е изравнено чрез справедливото изкупление, тогава лошото, което някой е извършил в един човешки живот, при известни обстоятелства се превръща също в сила за доброто. Ето защо една такава съдба, каквато описахме днес, е твърде разтърсваща.

Но с това, мои мили приятели, ние стигнахме до разглеждането на това, което можем да наречем добро и зло в светлината на кармата, добро и зло, щастие и нещастие, радост и страдание, както човек ги вижда да се явяват и да хвърлят светлина в неговия отделен индивидуален живот.

По отношение чувстването на морала в един човек, миналите земни епохи, миналите исторически епохи бяха по-възприемчиви, отколкото съвременното човечество. Съвременното човечество никак не е възприемчиво към въпросите за съдбата. Без съмнение тук или там се намира някой човек, който долавя намесата на съдбата, обаче истинското разбиране на великите въпроси на съдбата е все пак нещо изключително смътно и неразбираемо за днешната цивилизация, която разглежда отделния земен живот като нещо завършено за себе си. Нещата неминуемо се случват. Някой е сполетян от нещастие и хората говорят за това, че го е сполетяло нещастие, но не мислят по-нататък. Те не мислят по-нататък върху това и тогава, когато някой външно привидно съвсем добър човек, който по някакъв начин не е извършил нищо лошо, загива чрез нещо, което действа отвън като случайност - или може би не загива, а трябва да страда ужасно много чрез едно силно нараняване или нещо подобно. Хората не мислят, как в един така наречен невинен човешки живот може да се случи нещо подобно.

Човечеството не е било винаги така невъзприемчиво и нечувствително по въпросите на съдбата. Не е нужно да се отиде много далеч в поврата на

времето и тогава ще открием, как хората са чувствували, че ударите на съдбата идват от други светове, че също и това, което човек сам си създава като съдба, идва от други светове.

На какво се дължи това? То се дължеше на това, че в миналите епохи хората не само са имали едно инстинктивно ясновиждане, а когато инстинктивното ясновиждане беше вече изчезнало, те имаха традиции, създадени въз основа на резултатите от ясновиждането - но и външната организация беше такава, че хората не разглеждаха всъщност света така повърхностно, така банално, както днес в материалистичната епоха се гледа на света. Днес много се говори за вредата от чисто външно материалистичното и натуралистично схващане на природата, което вече е обхванало всички кръгове, обхванало е също и най-различните вероизповедания на религиозния живот. Защото религиите също са станали материалистични. Всъщност външната цивилизация не иска да знае за един духовен свят в никоя област и се говори, че срещу подобно нещо трябва да се води теоретична борба. Но не това е най-важното; теоретичното оборване на материалистичните възгледи не създава нещо особено. А важното е, че чрез възгледът, който без съмнение доведе човека до свободата и иска да го води и по-нататък до свободата, и който се появява в един преходен период от историята на развитието на човечеството, бе изгубено и това, което съществуваше като лечебно средство за външния сетивен възглед на човека в миналите епохи.

Естествено и гръкът в първите гръцки столетия - това продължи доста много, - е виждал в природата около себе си външните явления. Той също е гледал природата както днешния човек. Но е виждал природата малко по-различно, защото и самите сетива са минали през едно развитие, но това не е важното сега. Все пак гръкът е имал едно лечебно средство срещу вредите, които органически се пораждат в човека само чрез вглеждането в природата.

Действително на старини ние не ставаме само физиологически далекогледи, когато гледаме много навън в природата, но чрез гледането само навън в природата нашата душа придобива определена конфигурация. Тя гледа в природата и в природата вижда, че всъщност не всички потребности на зрението са задоволени. Остават незадоволени още потребности на зрението. И всъщност това важи въобще за цялото възприемане, чуване, докосване и т. н.; и за тях положението е същото: Остават незадоволени някои остатъци от възприемането, когато човек само гледа в природата. И виждането само навън в природата е приблизително такова, като че човек би искал да живее през целия си живот във физическото, без да яде достатъчно. Когато човек би искал да живее, без да яде достатъчно, той естествено все повече и повече ще западне във физическия смисъл. Обаче когато човек постоянно само гледа навън в природата, той запада душевно по отношение на възприемането. Той започва да слабее душевно за своя сетивен свят. Това, че човек започва да

слабее за сетивния свят, знаеха притежателите на мистерийната мъдрост.

Но те също знаеха, чрез какво може да бъде изправено това слабеене. Те знаеха, че ако при архитектурата на храмовете се наблюдава съразмерността на носещите и притискащите части на постройката, или както в Ориента - формите, които всъщност представяха нещо морално във външната пластика, когато се гледа това, което се предлагаше на очите, като архитектурни форми, или като музикалното в архитектурата, те знаеха, че вътре лежи лечебното средство срещу изтощаването на сетивата, ако те гледат само навън в природата. И когато гръкът беше завеждан в неговия храм, където той възприемаше носещите и притискащите елементи, колоните и върху тях архитрава и т. н., когато той възприемаше това, което стоеше пред него като вътрешна механика и динамика, тогава погледът беше ограничаван. Напротив в природата човек гледа втренчено пред себе си, погледът отива всъщност в безкрайността и той никога не стига до края. Всъщност човек може безкрайно да упражнява естествената наука за всеки проблем, може да продължава все по-нататък. Обаче погледът се ограничава, когато пред себе си човек има действителна архитектурна творба, която е способна да хване този поглед, да го денатурализира. Ето виждате ли, тук имате едното нещо, което е съществувало в древни времена - това хващане на насочения навън поглед.

И от друга страна съвременното вътрешно съзерцание на човека не стига дотам, действително да слезе във вътрешността на човека. Всъщност когато днес човек иска да упражнява себепознание, той вижда кипеж от всевъзможни усещания и външни впечатления. Там няма нищо ясно по някакъв начин. Така да се каже, човек не може да улови себе си вътрешно. Той не стига до своето вътрешно естество, защото няма силата вътрешно да долавя духовно образното, както би трябвало да го долавя, когато би искал действително да стигне до своята вътрешност.

Тук наистина действа изпълненият с вътрешен пламък култ. Обаче всичко, което е от рода на култа, не само външният култ, а разбирането на света в образи, действа така, че човекът прониква до своята вътрешност. Докато с отвлечени понятия и представи човек иска да стигне в своята вътрешност с цел да се самопознае, работата не върви. Но щом се потопи в своята вътрешност с образи, които правят душевните изживявания конкретни, той успява да проникне в тази вътрешност. Тогава човек се улавя вътре в себе си.

Ето защо аз много често трябваше да казвам: - Човек трябва да медитира в образи, за да проникне действително в своята вътрешност. - Това е нещо, за което вече достатъчно се говори в публичните лекции.

И така, когато погледнем назад към древния човек, в този древен човек ние имаме следното: От една страна неговият поглед и неговото усещане навън е в известна степен ограничено чрез архитектурата, този поглед е уловен в себе си /виж рис./; към вътрешността погледът е уловен чрез това, че човек вътрешно си представя своя душевен живот, както той може да му

бъде представен в образите на култа /синьо/.

От една страна човек прониква в своята вътрешност, от друга страна с насочения навън поглед се натъква на това, което съществува в архитектурата, в архитектурата на храмовете, в архитектурата на църквите. Това се обединява по един чудесен начин. Между това, което живее във вътрешността и това, върху което погледът е отразен тук, съществува едно междинно поле /оранжево/, което човекът никак не вижда с обикновеното съзнание, защото днес той не оставя

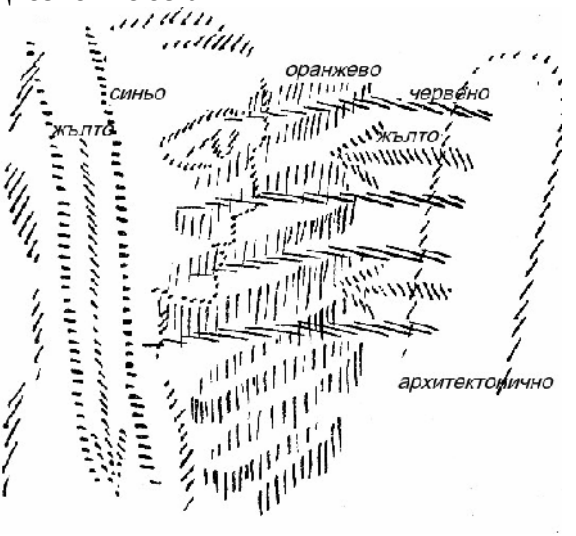

неговият външен поглед да бъде уловен от една действителна, овътрешнена архитектура и от друга страна защото не оставя неговият насочен навътре поглед да бъде уловен от имагинативното, от образното. Но това, което се намира в междинното поле, когато вървите с него в живота, когато се движите в живота с едно задълбочено вътрешно познание чрез имагинацията и с едно сетивно усещане, излекувано чрез външните архитектурни форми, които са изградени, изхождайки действително от човешката природа, тогава вие получавате онова чувство, което древните хора са имали за ударите на съдбата. Когато човек развие това, което се намира между двете, между чувстването на истински архитектоничното и чувстването на истински символичното, насочено към вътрешността, тогава той чувства възприемчивостта за ударите на съдбата. Той чувства това, което става, като идващо от минали съществувания.

Това отново е въведение към по-нататъшните разглеждания на кармата, които ще бъдат предприети в бъдеще и които тогава ще включват в себе си и въпросът за «доброто и злото».

Но вижте, действително се касае за това в антропософското движение да се мисли реално. Подходящата за днешния човек архитектура, която по правилен начин би могла да улови неговия поглед и която би могла да доведе неговото натуралистично виждане, което кармата му закрива и

затъмнява, до едно истинско виждане, тази архитектура стоеше тук вън в една определена форма. И че вътре в тези форми беше говорено с антропософски обяснения, това даваше вътрешното виждане. И между всичко друго, което вече бе изтъкнато, този Гьотеанум, тази сграда на Гьотеанума, с начина, по който в бъдеще в нея би се упражнявала все повече и повече антропософия, беше именно възпитание за възприемане на кармата. Това възпитание за кармическото виждане, трябва да проникне в модерната цивилизация.

Обаче враговете на това, което в истинския смисъл възпитава човека какво е необходимо за цивилизацията, което трябва да проникне в модерната цивилизация, бяха естествено заинтересовани то да изгори. По този начин е възможно и тук да проникнем в по-дълбоките връзки. Но нека се надяваме, че скоро на същото място пред нас отново ще стоят форми, събуждащи виждането на кармата!

Това е, което днес бих искал да кажа като заключително слово пред много приятели и от другите страни, които са останали от нашето Великденско тържество.

Разглеждане на кармата от гледна точка на непосредствения човешки живот

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 4 май 1924

След като разгледахме редица кармически взаимовръзки, проявени в историческото развитие на човечеството и след като чрез тези разглеждания видяхме, как едно или друго нещо се прелива от един земен живот в следващия земен живот, сега ще преминем към разглеждането на кармическите връзки още от една друга гледна точка, от онази гледна точка, която, бих искал да кажа, ни води още повече в непосредствения човешки живот. Защото разглеждането на кармата има действителна стойност, само ако това разглеждане може да се влее в нашия жив етос, в цялото устройство на нашия живот и душа. Така че, заставайки като човек в живота и в света, чрез кармическото разглеждане ние можем да изпитаме навлизането на сили и същевременно задълбочаване на живота ни. Животът има много загадки, но не всички загадки би трябвало да останат неразрешени. Защото чрез това човекът постепенно би бил откъснат от собственото си същество. Без сам да познава загадките на човешкото същество, той би преживявал своето съществуване като едно несъзнателно същество. Но задачата на човека е да става все по-съзнателен и по-съзнателен. Той може да постигне това само тогава, когато до определена степен действително може да прозре онова, което е свързано с него, с неговата душа и с неговия дух. И понеже кармата е съставна част на целия наш живот и на цялото наше съществуване, самопонятно е, че

разглежданията на кармата се явяват непосредствени разглеждания за основата на нашия човешки живот.

Но да се предприемат кармически разглеждания с тяхното непосредствено приложение в живота е изключително трудно точно за настоящото човешко съзнание. Защото всяко, годно поне до известна степен разглеждане на кармата в заобикалящия ни живот, в живота, в който сме поставени ние самите, изисква да можем да застанем много, много по-обективно насреща му, отколкото това е възможно за едно съзнание, което израства от съвременните условия на живота, от съвременните условия на възпитанието.

Съществуват толкова много неща в съвременните условия на живота, в които е поставен човекът и които закриват кармическите връзки, правят ги невидими. Така че е извънредно трудно да насочим макар до известна степен поглед върху това, което прави живота обясним от гледна точка на кармата, на съдбата.

Съвременният човек много малко е способен да се откъсне от самия себе си и да се отдаде на нещо друго. Съвременният човек живее извънредно силно в самия себе си. И особеното е именно това, че днес човекът, точно когато се устреми към духа, когато приема нещо духовно, много силно изпада чрез това в опасността да живее още повече в самия себе си. Нека само помислим, мои мили приятели, как стои често въпросът със задълбочаването на антропософския живот. Някой, който в течение на своя живот е влязъл в антропософското движение, ще си каже: - Когато бях още извън това движение, аз имах тези или онези отношения към живота, които приемах като нещо, което беше вътрешно свързано с мен. Аз ценях това или онова, вярвах, че това или онова е необходимо за живота. Имах също и приятели, с които можех да бъда близък, изхождайки от навиците на живота, от това, което всекидневният живот предлагаше. Сега се свързах с антропософията. Много от гореизброените неща престанаха да съществуват. Аз излязох от старите взаимовръзки; или поне тези стари връзки не са вече така ценни за мен, както бяха по-рано. Също и някои неща, които по-рано вършех, ми станаха противни. Аз не ги считам вече за нещо, с което всъщност бих искал да бъда свързан. -

Но след като човек е направил такъв преглед на своя живот, ако размисли по-нататък върху това, какво е заменило предишното съдържание на неговия живот, той много лесно ще открие, че всъщност неговият егоизъм не е намалял. Аз съвсем не искам сега да изкажа това в един укоряващ смисъл, не искам да го изкажа даже и с най-малката отсенка на укор, а искам да го поставя просто като един факт, който човек много лесно може да наблюдава върху самия себе си, че всъщност неговият егоизъм се е увеличил. Всъщност той сега обръща много повече внимание върху начина, по който е устроена неговата душевност. Всъщност сега той много повече пита, отколкото е питал по-рано: - Какво впечатление ми прави другият? -

По-рано той е приемал с известна самопонятност това, което някой друг човек до него е извършил. Сега вече не го прави. Сега той се пита за впечатлението, което другият му прави. Или пък, по-рано в живота е стоял в някакви отношения, които са били напълно приемливи за него. Изпълнявал е своите задължения и т. н.. Сега тези задължения му стават противни, сега би искал да се освободи от тези задължения, защото счита, че те не са достатъчно духовни и т. н.. Така именно духовният стремеж сред антропософията много лесно води до един вид егоизъм и до това, човек да приеме себе си много, много по-сериозно отколкото по-рано.

Обаче цялата работа почива на това, че в такъв случай не е настъпило разширение на жизнените интереси насочени навън, а жизнените интереси са се насочили навътре. Аз често пъти съм споменавал, че онзи, който действително се враства, който истински се враства в антропософския живот, не намалява своя интерес към външния свят, а точно благодарение на антропософията проявява повече интерес към този външен живот, така че всички външни същества започват да му стават безкрайно интересни, започват да добиват по-голяма стойност за него. Но за това е необходимо човек да не се оттегля от външния живот, а да вижда духовното във външния живот.

Без съмнение, тогава се явяват някои неща, които по-рано човек не е забелязвал. Но човек трябва да има също и смелостта да забелязва тези неща, а не да гледа настрана, без да им обръща внимание. За кармическото разглеждане на живота е абсолютно необходимо, човек да усвои известна дарба да излиза вън от себе си, да се потапя в другите. Естествено това е особено трудно, когато другият става оръдие за кармическо изкупление в живота, което е неприятно или може би даже болезнено. Но без човек да може да излезе извън себе си дори и във връзка с нещата, които за него са неприятни или болезнени, не е възможно едно кармическо, едно истински валидно кармическо разглеждане на живота. Защото помислете само какви условия съществуват в света, за да възникне кармата.

Ние стоим вътре в определен човешки живот. В този човешки живот вършим, мислим и чувстваме едно или друго нещо. Ние влизаме в отношения с хора и вътре в тези отношения се разиграва това или онова. Ние мислим, чувстваме, искаме, вършим тези неща, които изискват кармическо изравняване. Създаваме си отношения с хора, вследствие на което стават неща, които отново изискват кармическо изправяне. Разгледайте веднъж човешкия земен живот от тази гледна точка и след това вижте, че в края на този земен живот човекът минава през вратата на смъртта и отива в духовния свят. Сега той живее вътре в духовния свят. Но в духовния свят не е както във физическия свят. Във физическия свят вие стоите извън другите хора. Вие стоите вън и по отношение на тези, с които човешки сте близки. Винаги между двама души във физическия свят се намира най-малкото въздух, а при всеки един човек и неговата кожа. Следователно във физическия свят, колкото и хората да са близки един с

друг, в известен смисъл могат да се затворят вътре в самите себе си.

Обаче това не е възможно, когато човек е минал през вратата на смъртта и живее в духовния свят. Вземете един очебиен случай. Направили сте някому нещо, което изисква кармическо изправяне. Вие живеете с него понататък, след като и двамата сте минали през вратата на смъртта. Тогава вие живеете в другия човек, не чрез вашата добра воля или благодарение на вашето вътрешно съвършенство - следователно не живеете само в себе си, но действително и в другия човек. Вие живеете в него по принуда, ако мога така да се изразя.

Представете си /виж рис. стр. 103/, че човекът *А* и човекът *В* минават през вратата на смъртта. Те се намират след това в духовния свят. *В* и *А* се срещат в духовния свят. Докато тук на Земята *В* е живял в себе си и *А* е живял в себе си, сега *А* живее също така в *В*, както и в себе си и *В* живее в *А*, както живее и в себе си. В духовния свят хората живеят напълно едни в други, а именно носени от онези сили, които са се натрупали в земния живот. След смъртта ние не влизаме в отношение с какви да е хора, а с онези хора, с които на Земята сме си създали отношения в доброто или в злото. Но тези отношения ни дават възможност не само да не живеем само в себе си, а да живеем и в другия.

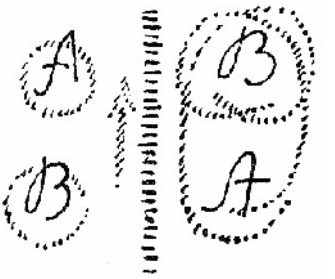

Сега представете си, че сте сторили нещо на някой човек, или да речем *Б* е сторил нещо на *А*, което изисква кармическо изравняване. След като е минал през вратата на смъртта, пребивавайки в духовния свят между смъртта и едно ново раждане *В* живее в *А*. Той изживява, онова, което е сторил на *А*, изживява го вътре в *А*. И в това живеене извън себе си *В* предизвиква да се случи именно кармическото изравняване. Следователно онова, което трябва да стане като кармическо изравняване в един следващ земен живот чрез човека *А*, вие сам го причинявате, като в духовния свят живеете вътре в *А*. Само благодарение на това, че после човекът *А* слиза отново във физическия свят, той върши това, което всъщност вие сте вложили в него и което се превръща в негово действие. И тогава в следващия земен живот той идва към вас с това, което вие самите искате да си сторите чрез него.

Следователно когато в един следващ живот някой друг човек ми стори нещо като кармическо изравняване, това означава, че през времето, когато съм се намирал в него в периода между смъртта и едно ново раждане, аз

самият част по част съм вложил в него всичко това. Тогава то не е негово дело, а се превръща в негово дело, когато той идва в един земен живот. Така че, условията на кармата в протичането на световния ход са онези, които съществуват чрез живеенето един в друг на кармически свързаните хора в периода между смъртта и едно ново раждане.

Когато разглеждаме обикновения земен живот, ние всъщност не виждаме твърде дълбоко в него. От другия човек ние възприемаме съзнателно наистина извънредно малко неща. Например ние извънредно слабо забелязваме известна разлика в поведението на другия човек спрямо нас. Срещаме в живота някой човек, да речем, че той се държи по определен начин. Но ние едва ли ще забележим, че един човек действително може да се отнася по определен начин към нас и че за това отношение в него могат да се крият съвършено различни мотиви, импулси. Някой човек може да се отнася враждебно спрямо мен. Това враждебно отнасяне може да бъде такова, че чрез моето съществуване го дразня, че той очаква нещо съвършено различно от другите хора, от това, което аз предлагам насреща му. Поради това аз съм третиран по един определен начин от него. Но това третиране може да бъде такова, че то да бъде изправено по някакъв начин кармически едва в следващия живот. То може да бъде нещо съвършено първично, нещо, което съвсем не е обусловено от минало земно съществуване.

Но аз мога да бъда третиран по напълно подобен, може би по същия начин от даден човек, в когото в живота между смъртта и едно ново раждане съм посадил част по част това, което предизвиква това третиране.

Чувството, което може да направи разлика между два такива начина на третиране, които външно са еднакви, това чувство е извънредно слабо развито у съвременните хора. Иначе биха изплували много повече неща в живота, които всъщност днес едва ли се явяват, които обаче отново трябва да се появят, за да може етосът на живота да стане много по-чист, за да може моралното чувство да стане много по-силно. В живота трябва просто отново да се появи нещо, което е живяло в човешкото чувство в не много далечни минали епохи, така че по отношение на някой човек да имаме чувството: - Този човек върши против тебе това или онова от омраза; - а при друг човек да имаме чувството: - този човек трябва да направи нещо против теб, защото той просто не може другояче. - Първият би могъл да се отнесе и по друг начин; вторият не може да постъпи по друг начин, той е вътрешно предопределен да се отнесе така.

Това чувство, което във фактите на живота трябва да бъде различавано по един фин начин, трябва отново да стане нещо общо за всички хора. Това чувство ще предаде на живота много нюанси, които са извънредно важни в живота.

А към това се прибавя и нещо друго. Вие лесно ще се съгласите, че човекът влиза в отношения с други хора и че с тези отношения е свързано нещо, което не го интересува по същия начин така, както самите тези

отношения. Искам да ви представя един съвсем очебиен случай. Представете си, че влизате в едно общество, - не искам да кажа в Антропософското общество, него аз изключвам поради причини, които стават ясни още в течение на тези лекции върху кармата, - но влизате в едно общество. Причините, за да влезете в това общество, могат да се крият в това, че имате кармична връзка с един или с двама човека, може би само с един единствен човек от това общество, но влизайки в това общество, за да дойдете близо до човека, за който става дума, толкова близо, колкото изискват вашите кармични отношения, вие трябва да приемете всичко останало от това общество. Докато кармически е важно само отношението към този човек, вие приемате и всичко друго, което намирате в това общество, и което може да дойде насреща ви чрез хората, намиращи се в него.

Тук работата се касае за факт, който ние също трябва да знаем: Животът застава така срещу нас, че в себе си проявява нюансирани по най-различен начин отношения, и те стоят непосредствено едни до други - от най-безразлични отношения до отношения, имащи най-дълбоко значение.

Към това сега отново се прибавя и нещо друго, а именно, че външният живот в много отношения е именно майя, че той е велика илюзия. Така че е възможно - аз отново измислям един случай, - вие да влезете в едно общество, но отношението към дадения човек, което е кармически обусловено, много трудно да се осъществи. Вие първо трябва да влезете в отношения с най-различни други хора, преди да стигнете до него. Следователно вие минавате през най-различни отношения с други хора, за да стигнете до дадения човек. Чрез това вие създавате контакти, които бих искал да кажа, - се оказват извънредно действени, извънредно реални за грубото разглеждане на живота, които се проявяват силно, докато може би онова отношение, до което накрая стигате, което може да бъде кармически важно, се изразява меко, леко, незабелязано или почти незабелязано.

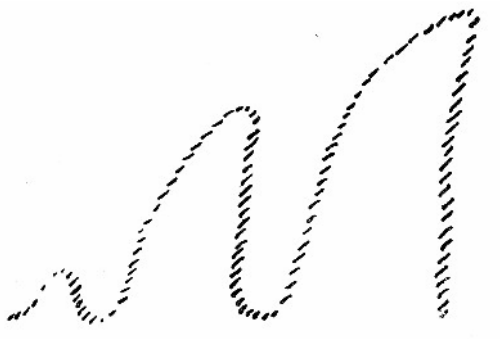

Действително може да бъде така, че това, което е кармически важно в някои човешки взаимоотношения в живота, да се явява като едно малко възвишение до гигантски планини, които обаче имат по-малко значение.

Малкото възвишение обаче се проявява в неговото истинско значение едва пред едно одухотворено разглеждане. Наистина е така, че събитията, които настъпват в нашия живот, ни причиняват много, много илюзии, измами. Ние не можем правилно да ги оценим, когато взимаме под внимание само един земен живот. Когато на заден фон разгледаме други земни съществувания, едва тогава можем правилно да оценим един земен живот с неговите събития.

Като пример бих искал да спомена още нещо. Нали в наше време са се появили знаменити личности. Когато оставим настрана тези, които аз вече разгледах кармически пред вас, тук или там са съществували извънредно знаменити личности. И едно външно разглеждане наистина не ни въвежда често в кармическите възимовръзки, а едва такова разглеждане, което може да се спре на важни точки от живота. И точно тогава с най-голяма яснота се разкриват онези факти, които обръщат вниманието ни към това, как в много отношения външният живот всъщност е изпълнен с илюзии, ако не го разглеждаме на основата на духовното. Аз неотдавна приведох тук един пример, който може би ви се е видял много странен, примерът с един алхимик, с един стар алхимик от школата на Базилиус Валентинус, който се прероди отново като *Франк Ведекинд*.

До наблюдението на тази забележителна карма ме доведе обстоятелството, - изходната точка не винаги е важна, но когато изходната точка е довела до вътрешната яснота, тогава естествено нещата са различни, - че едва ли някога съм виждал такива ръце, каквито имаше Франк Ведекинд и че видях след това как Франк Ведекинд действа с тези ръце в Мюнхен, видях го как сам действа като актьор в неговата драма «Хидала». Целият привиден хаос на тази драма, която естествено е истински ужас за едно филистерско чувство, свързан с впечатлението, което имах по-рано от неговите ръце, това разкри пред мен именно алхимичните действия, които той е извършвал. И на основата именно на «Хидала» във връзка с тези странни ръце се яви това минало въплъщение, което после можеше да бъде проследено по-нататък.

Виждате следователно, че човек трябва да развие поглед за онова, което може да бъде извънредно важно при едно същество, именно при един човек. Има хора, при които характерното е лицето. Но има също хора, при които характерното съвсем не е лицето, а са ръцете; и от лицето не можем да прозрем нищо, а само нещо от ръцете. Когато преминем от индивидуалното към общото, тъкмо при примера, който приведох, тогава, бих искал да кажа, можем да напипаме с ръце, как стои работата. Именно при така устроените алхимици от Средновековието беше характерно това, че те трябваше да развият извънредно голяма сръчност на ръцете.

В предишните лекции аз изнесох тук, как от това, което човек има като глава, не остава вече нищо. Но това, което той има в своя останал организъм, то се отпечатва после в главата. Когато обаче човек е дете, цялостното му изграждане произхожда от главата. Именно такива

изразителни органи, като ръцете, се изграждат според най-интимните импулси на главата. Можем направо да очакваме, че при някого, който е работил, както работят именно алхимиците, нещо особено характерно ще се прояви или в ръцете или в краката. Но всичко това трябва само да покаже, колко важно е да вземем точно това като съществено и да считаме като несъществено нещо, което в света на сетивата често пъти се явява като най-нагледното, като най-същественото, като най-великото и т. н..

Казах, че в наше време са се явили някои забележителни личности, които стоят пред нас, без човек да може да обхване взаимните връзки. Важното тогава е, именно при такива личности да можем да обърнем внимание на онова, което е очебийно при тях, значително. Това, че някой става велик художник например, е нещо, което не е необходимо да е обусловено в неговата карма. Обаче *какво* върши той в своето изкуство, *как* постъпва в своето изкуство, това е нещо, което е особено обусловено в неговата карма. Така например неща, които, бих казал, всъщност правят живота поетичен, се разкриват именно в едно кармическо разглеждане.

Виждате ли, човек може да погледне към минали земни съществувания на един човек. В дадени моменти те хвърлят забележителна светлина върху настоящия му живот. Но човек не може да се ориентира в тези неща, когато вземе обикновените условия за разбирането, за схващането на живота. Защото животът става реалност в съвършено друг смисъл, когато с пълна сериозност се задълбочим в кармическите разглеждания.

Един друг пример. Първо искам съвсем просто да го разкажа. Бях на улицата, пред мен се появи една картина, картината на един корабокрушенец. Корабът, от който той беше дошъл, се намираше далеч и потъваше. Корабокрушенецът беше в една спасителна лодка и бързо гребеше към един средно голям остров. Дали ще успее да се спаси със своята лодка не се знаеше, но той насочваше втренчен поглед - аз описвам една картина - върху кипящите, разпенени вълни, така че се виждаше, че въпреки че го грози опасност във всеки момент да потъне, този човек все още можеше да се възхищава на вълните. Една разтърсена, но в това разтърсване свободна от тялото, дълбоко свързана с природата душа.

Същият път, по който пред мен изплува тази картина, която нямаше никаква връзка с околната среда, ме доведе до онази художествена изложба, на която за първи път видях картината на Бьоклин «Островът на мъртвите».

Искам да спомена това само за да видите, че когато стигаме до тези неща нашето отношение спрямо живота трябва да се разшири. Не става въпрос, когато вече стоим пред нея, да погледнем само това, което бихме могли да почувстваме или представим за Бьоклин, когато при наблюдението на неговата карма имаме възможност да изходим от неговата картина «Островът на мъртвите». Това съвсем не трябва да бъде така, но при известни обстоятелства, когато искаме да знаем откъде трябва да тръгнем, ние трябва да се върнем назад към онова, което сме видели по-рано като

едно пророчество и после да го свържем с това.

При разглеждането на кармическите връзки също е важно не само да разгледаме това, което изпитваме в момента, когато в живота срещнем един човек, но за нас може да бъде пояснително това, което сме изживели в най-интимната вътрешност на душата си *преди* срещата и от което след това се получава светлина, разкриваща ни, как изживяното от нас има връзка с това, което по-късно виждаме и възприемаме при този човек или чрез него.

Именно това, което е поясняващо за кармата, то хвърля предварително своите сенки и своите отблясъци. Когато нямаме чувство за тези тънкости в живота, които понякога пораждат необходимост да свързваме не само бъдещето с миналото, а обратното, да разгледаме миналото като нещо, което ни разкрива бъдещето. Когато не разглеждаме живота в тази интимност, ние няма да можем да развием онази вътрешна подвижност на душата, която е необходима, за да се вживем в кармическите взаимовръзки.

Можем дори да кажем: - Когато в живота на един човек се явяват особено важни кармически събития, тези събития, ако са външни събития, са свързани с някакви вътрешни събития, които, може би, с години са ги предхождали. - Ние вече трябва да усвоим такова разширено разглеждане на живота. Помислете само върху следното. Когато разглеждате човешкия ум, какъвто е той в обикновеното съзнание, той има своето отношение само към миналото. Разумът е действително един Епиметей, той има отношение само към миналото. Когато баче разглеждате човешкото чувстване, как то получава своите нюансирания от глъбините на душата, вие стигате до чудни тайни на живота. Можем да кажем, че по това, което човек мисли, ние можем много малко да преценим, как протича неговият живот; но по това, което той чувства, можем да преценим много неща. И когато разглеждате един такъв живот, да речем, като този на *Гьоте* и си зададете въпроса: - Как може да е чувствал Гьоте, - да речем, - в 1790 година? - тогава чрез особената физиономия на Гьотевото чувстване през 1790 година получавате цялото по-късно нюансиране на неговия живот, защото този живот се намира в зародиш в чувстването от 1790 година. Щом слезем в дълбините на човешката душа, ние всъщност долавяме - естествено не в подробности, а в нюансирането - по-късния живот на този човек. И самият човек би могъл много да осветли своя живот, ако би обърнал по-голямо внимание на необяснимите нюанси на чувстването, които не са причинени отвън, а се надигат отвътре.

На едно такова обръщане на вниманието обаче човек ще привикне особено много, когато се задълбочи във всички неща, които днес споменах, и които ще спомена и по-нататък като важни за разглеждането на живота, когато става въпрос да насочим вниманието си върху кармически връзки, било върху кармически връзки на собствения ни живот, било върху кармически връзки, които са ни също важни, при близки до нас хора. Виждате ли, в случай когато искаме да разглеждаме кармата, по определен

начин се касае действително да можем да прозираме през човека. Докато в полето на зрението обикновеният физически човек, бих искал да кажа, стои непрозрачен, докато първо гледаме само неговата физиономия, начина, по който той проявява своите жестове, начина, по който говори, или даже начина, по който мисли, - което често пъти е въобще само един шаблонен отблясък на неговото възпитание и на това, което е изживял, - докато гледаме само всичко това, в това което гледаме, не се явява кармическото мотивиране. То се явява едва тогава, когато в определен смисъл човекът става прозрачен.

Но когато човекът стане прозрачен, това първо става така, сякаш имаме чувството, като че ли той плува във въздуха. Ние отвикваме първо да вярваме, че човекът върви или движи своите ръце. Това изчезва, така да се каже, най-напред.

Разберете ме правилно, мои мили приятели. В обикновения живот за някого е много важно какво човек върши с краката и с ръцете си. Но когато искаме да разгледаме по-дълбоката страна на човека, то изгубва своето значение. Вземете това в най-широк смисъл. Ако можете да се абстрахирате от това, което човек върши със своите ръце и крака, ако го виждате някак си да се носи във въздуха - моля ви да си представите това не образно-пространствено, а повече съобразно с живота, - ако го виждате, така да се каже, носейки се, - не придавайте никаква стойност на пътуванията, които той е направил, а на ходовете, които е направил, на това, което той върши със своите кракал Не придавайте никаква стойност на външната работа, която той върши със своите ръце, а насочете поглед върху това как той е настроен, какъв е неговият темперамент, какво е всичко това, в което неговите ръце и крака нямат никакво участие, - това тогава е първата прозрачност, която можете да постигнете относно човека. Представете си, че тук имате някакъв предмет, че първо не виждате нищо друго, освен този предмет. /Чертае се./ Добре. После обаче тук се начертава нещо. Сега отново го заличаваме. Така е също и при човека, когато стигате до първата прозрачност, когато се абстрахирате от човека в живота, когато се абстрахирате от неговите ръце и крака. Следователно вие трябва да го откъснете от връзките, в които той е стигнал чрез своите действия, извършени с ръцете и краката. Когато след това го разглеждате, нещо от него става прозрачно. Това, което по-рано е било закрито чрез дейността на ръцете и краката, това виждате вие тогава през него.

Но какво виждате тогава? Тогава вие започвате именно да разбирате, че зад човека се явява Луната. Аз ще нарисувам схематично тризделния човек. Да предположим /виж рис. елипсата, разделена на три/, че тук първо това става прозрачно, че изпускаме от погледа ръцете и краката: тогава човекът ни се явява

не така разграничен от Вселената, както обикновено се явява, а зад него започва да се показва Луната с всички импулси, които от Луната действат върху човека. Ние започваме да казваме: - Да, човекът има известна фантазия, развита или недоразвита фантазия. Той не е виновен за това. Зад тази фантазия стоят силите на Луната. Тези сили са скрити от нас, поради това, което произлиза от дейността на ръцете и краката на човека. /Долната част се зачертава на кръст./ Сега това го няма и на задния фон за нас се появява творящата Луна. /Рисува се Луната./ -

Ние отиваме по-нататък. Опитваме се по-нататък да направим човека прозрачен и си представяме премахнато и това. Да речем; представяме си премахнато това, което прави човека емоционален, което го прави надарен с определен темперамент, което представлява именно повече душевните прояви на всекидневния живот. Тогава от човека изчезва още повече, човекът става още по-прозрачен. И ние можем да отидем по-нататък, можем да се абстрахираме от всичко онова, което съществува у човека благодарение на това, че той има сетива. Следователно първо вие се абстрахирате от всичко онова, което се намира у човека благодарение на това, че той има ръце и крака. Сега вие се запитвате: - Какво остава още от човека, когато аз се абстрахирам от това, че той е възприемал нещо чрез своите сетива? - Остава още известна насока на мисленето, определена импулсивност на неговото мислене, определена насока на неговия живот. Но чрез това за вас става прозрачна цялата ритмична система, гърдите на човек. Сега изчезва и това, и на задния фон за вас се явява всичко онова, което съществува като импулси на Слънцето /виж рис. средата/. Вие гледате през човека и когато се абстрахирате от всичко онова, което човекът е възприемал чрез сетивата си, всъщност гледате Слънцето. Това можете да направите и със самите себе си. Можете да се запитате: - Какво имам аз чрез моите сетива? - Когато се абстрахирате от това, вие виждате през самите себе си и се виждате като едно творение на Слънцето. И когато сега се абстрахирате и от мислите на човека, от направлението на неговото мислене, тогава изчезва още и главата. Изчезнал е целият човек. Вие виждате през него и накрая на задния фон виждате Сатурн. Но в този момент пред вас стои кармата на човека, или вашата собствена карма.

Защото в момента, когато наблюдавате действията на Сатурн в човека, когато човекът е станал напълно прозрачен за вас и вие го съзерцавате толкова далеч, че го гледате на задния фон на цялата планетна система, на задния фон на Луната, Слънцето, Сатурн, в този момент пред вас стои кармата на човека. И когато се говори за практически упражнения върху кармата - аз ви разказах, че исках да направя това още в началото на създаването на Антропософското общество, но тогава не се увенча с успех,- трябва да се започне така, че да се каже: - При нас или при други хора е необходимо да се абстрахираме от всичко, което сме в живота, благодарение на това, че сме същества, надарени с ръце и крака. Трябва да си представим това като изчезнало. -

Следователно това, което сте постигнали защото сте същества надарени с ръце и крака, него трябва да си представите като изчезнало. Но вие ще кажете: - Да, но ние изпълняваме нашата карма благодарение на това, че имаме именно ръце и крака. - Това е така. Докато погледът ви е насочен към ръцете и краката, вие не виждате това, което изпълнявате благодарение на факта, че имате ръце и крака. Вие виждате това, което изпълнявате чрез ръцете и краката едва тогава, когато погледът не е вече насочен към вашите ръце и крака. Когато обаче в дейността на ръцете и краката намирате действащо това, което изхожда от импулсите на Луната, тогава се касае за момента да отидете по-нататък и да се абстрахирате от това, което човек приема в себе си чрез своите сетива, което той има в своята душа чрез своите сетива, било то при самия него, било при други хора. Ние го виждаме тогава като слънчево същество, виждаме в него импулса на Слънцето. И накрая се касае да се абстрахираме от факта, че човек има определена насока на мисленето, определена душевна нагласа и т. н.. Тогава ние виждаме, как той е едно сатурново същество.

Когато сме стигнали толкова далеч, ние още веднъж имаме човека пред нас, но сега вече като дух. Сега краката също ходят, ръцете също работят, но духовно. Те ни показват отново, каквото вършат, но те ни го показват според силите, които царуват вътре в тях. И човек трябва да узнае именно това.

Когато правя и най-малкото нещо, когато вдигам тук тебешира, - докато виждам само този факт «вземането на тебешира», дотогава аз не знам нищо за кармата. Аз трябва да премахна всичко това. Трябва да стигна дотам, че то да възникне още веднъж в образ, да се яви вътре в образа. Не в силата, която се намира сега в моите мускули - от тази сила не става обяснимо нищо, - но в образа, който след това се явява на мястото, явява се онова, което от миналите въплъщения прави така, че да се движи ръката, за да вземе тебешира.

И когато по описания начин правя така, че постепенно да изчезне видимият човек и виждам зад него импулсите на Луната, импулсите на Слънцето, импулсите на Сатурн, тогава от Вселената срещу мен отново идва образът на човека. Но сега това не е човекът в неговото настоящо

въплъщение, това е човекът в някое от неговите минали въплъщения, или в няколко минали въплъщения. Аз трябва първо да стигна дотам, човекът, когото виждам тук, движещ се покрай мен, да стане прозрачен за мен, все по-прозрачен и по-прозрачен, като се абстрахирам от целия негов живот. Тогава на негово място, но изникващ от космическите ширини, се появява човекът, какъвто той е бил в минали земни съществувания.

Може би казаното относно тези взаимовръзки днес няма да бъде така прозрачно и разбираемо за вас. Днес аз исках също да подготвя и да ви насоча към това, което трябва да бъде засегнато от нас по-нататък, когато искаме да навлезем във все по-точни и по-точни разглеждания на същността на кармата, както тя протича в човешкия живот от едно земно съществуване в друго земно съществуване.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 9. Май 1924

Днес ще започнем да разглеждаме вътрешните дейности на душата, които могат да доведат човека дотам, че той постепенно да получи възприятия, да си създаде представи за кармата. Тези представи, тези възприятия могат да се получат само в резултат на това, че човекът може да вижда в светлината на кармата изживявания, които имат кармическа причина.

Когато се огледаме в света, заобикалящ човека, ние всъщност виждаме само онова, което във физическия свят се причинява чрез физическа сила по физически начин. И все пак, когато виждаме във физическия свят нещо, което не е причинено от физическите сили, ние го виждаме чрез външните физически субстанции и възприемаеми обекти. Без съмнение, когато един човек извършва нещо със своята воля, то не е причинено от физически сили или причини, защото в много отношения такова действие е родено от свободната воля на човека. Но всичко, което виждаме външно, без остатък преминава във физически-сетивните явления в света, които наблюдаваме по този начин. В целия кръг от нещата, които можем да наблюдаваме, за нас не може да изникне кармическата връзка на едно изживяване, което самите ние изпитваме. Защото цялата картина на тази кармическа връзка се намира в духовния свят, тя е записана всъщност в етерния свят, който представлява външната страна на астралния свят, който е светът на духовните същества, обитаващи този астрален външен свят. Всичко това не се вижда, когато върху физическия свят насочваме само нашите сетива.

Всичко, което възприемаме във физическия свят, се възприема чрез нашите сетива. Тези сетива действат, без ние да правим нещо особено. Нашите очи приемат светлинните впечатления, впечатленията от багрите, без ние да правим много неща за това. Можем най-много, и това е също неволно, да насочим очите си в определена посока, можем да гледаме нататък, можем да отвърнем поглед оттам. В по-голямата си част това се

върши несъзнателно, но все пак съдържа и поне частица съзнание. Още повече това, което окото трябва вътрешно да извърши, за да види някакъв цвят, тази неимоверно пълна с мъдрост, величествена вътрешна дейност, която окото упражнява когато виждаме нещо, не бихме могли да извършим като човек, ако трябваше да я извършваме съзнателно. Не може и дума да става за това. Всичко трябва да стане първо несъзнателно, защото то е прекалено мъдро, за да може човек съзнателно да допринесе нещо за него.

За да получим правилна гледна точка относно познанието на човека, всъщност в нас трябва да проникне всичко онова, което съществува в света като човешки органни устройства, които човекът не може да създаде. Когато човек постоянно мисли само за това, което може да прави, той всъщност си затваря всички пътища към познанието. Изобщо познанието, пътят на познанието започва с това, че е нужно по най-скромен начин човек да си изясни, какво не може да прави и какво все пак трябва да стане в общочовешкото съществуване. Окото, ухото и другите сетивни органи са така мъдро устроени, че хората трябва дълго да ги изучават, за да усетят нещо съвсем малко от всичко това през време на земното съществуване. С това трябва да сме напълно наясно. Но наблюдението на духовното не може да става така несъзнателно. В по-старите времена от развитието на човечеството случаят беше такъв и за наблюдение на духовното. Тогава съществуваше едно инстинктивно ясновидство. Това ясновидство угасна в хода на човешкото развитие.

Сега човекът съзнателно трябва да заеме необходимата позиция спрямо Вселената, която да му даде възможност да прозре духовното. Ако искаме да разберем кармическите взаимовръзки в някакво изживяване, е необходимо да прозрем духовното.

За да проследим кармата, важното е да започнем да насочваме вниманието си върху онова, което може да ни доведе до наблюдението на кармическите връзки. След това трябва да доведем до нашето съзнание тези наблюдения. За тази цел ние трябва да направим нещо повече от това, което правим например за окото, за да осъзнаем цвета. Мои мили приятели, това, което трябва първо да научим, се съдържа в думата *да чакаме*. По отношение на вътрешните изживявания трябва да можем да чакаме.

Веднъж аз вече говорих върху това «да можем да чакаме». Това беше в 1889 година - ще го разкажа също и в моята «Автобиография» - тогава за първи път ми се разкри духовната структура, вътрешното духовно устройство на Гьотевата «Приказка за зелената змия и за прекрасната лилия». И тогава беше също първият път, когато ми се разкри картината на една по-голяма взаимовръзка, на една по-обширна връзка, в сравнение с тази, която е дадена в самата приказка. Но тогава аз също знаех: - Това, което някога ще мога да предприема с тази връзка, сега още не мога да го направя. - И така остана просто да лежи в душата ми онова, което тогава ми се разкри по повод на приказката.

То изникна още веднъж след седем години през 1896 година, но и тогава още не така, че да може да бъде оформено. След това се появи отново седем години по-късно, към 1903 година. Въпреки, че се яви с голяма определеност и свързаност, то и тогава не можа да получи форма. То се яви така преобразено, че можа да бъде напълно оформено по пластичен начин, едва когато замислих моята първа мистерийна драма «Вратата на посвещението», т.е. отново след седем години.

Такива неща изискват действително чакане, едно узряване. Човек със собствените си изживявания трябва да премине към това, което в действителност съществува също и в света. Ние не можем вече да имаме растението, когато току-що се е показал само зародишът на растението. Трябва да поставим зародиша при съответните условия, трябва да го накараме да израсне и трябва да чакаме, докато от зародиша се появи цветът и плодът. Така трябва да постъпваме също и с изживяванията, които имаме. Не трябва да застанем зад гледната точка: - Понеже имаме някакво изживяване, понеже то е тук, сензацията за него е налице; и след това го забравяме. Който постъпва с изживяванията по този начин, като иска да ги има само като настоящи, той действително малко ще може да направи, за да стигне до наблюдение в духовния свят. В това отношение човек трябва да може да чака, трябва да може да остави изживяванията да узреят в душата му.

Но съществува една възможност за относително бързото узряване и схващане на кармическите отношения, когато продължително време вътрешно много енергично се стремим съзнателно да възпроизведем в съзнанието си и все по-съзнателно често да изграждаме представата за това, което се е разиграло там, но не е схванато правилно и просто угасва в живота. Така е в крайна сметка със събитията. Какво прави човек със своите преживявания, със събитията, които го пресрещат в течение на деня? Той ги изживява всъщност полу-наблюдавайки ги. Можете да си създадете представа за това, как изживяванията са наблюдавани наполовина, когато - и аз ви съветвам да го направите, - седнете следобед или вечер и се запитате: - Какво направих тази сутрин към девет и половина часа? - Но се опитайте веднъж да възпроизведете в душата си едно такова изживяване с всички подробности, с всички детайли, така, като че ли то застава пред вас, да речем, в седем и половина часа вечерта, като че ли то стои духовно-художествено пред вас. Тогава ще видите какво липсва, колко много неща не сте наблюдавали, колко трудно ще бъде това. Ако вземете една писалка или молив, за да запишете това, скоро ще започнете да дъвчете молива, защото подробностите не ви идват на ума и искате някакси да ги изсмучете от молива.

Да, за това става дума, първо да си поставите задачата, да извикате напълно ясно пред душата си едно изживяване, което сте имали - не когато то става, а след това, - като че ли искате да го нарисувате духовно; така да го извикате пред душата си, че, когато в изживяването някой е говорил, да

си представите силно, енергично и напълно ясно звука на неговия глас, начина, по който той изказва думите сръчно или несръчно и т. н., накратко, да се стремите да създадете образа на това, което сте изживели. Когато по този начин превърнете в картина едно изживяване на деня, тогава на следващата нощ, когато астралното тяло се намира извън етерното и физическото тяло, астралното тяло се занимава с този образ. Самото то всъщност е носителят на този образ, то сега изгражда този образ извън тялото. То взема този образ със себе си, когато през нощта излезе вън от етерното и физическото тяло и го изгражда тогава извън тях.

Така ние първо имаме – нека съвсем точно да разгледаме тези етапи – фактът, че спящото астрално тяло изгражда извън физическото и етерното тяло образа на изживяването. Къде върши то това? То го върши навън, във външния етер. То се намира сега във външния етерен свят.

Представете си човека: Неговото физическо тяло и неговото етерно тяло се намират в леглото, навън е астралното тяло. Сега искаме да се абстрахираме от аза. Навън се намира астралното тяло, пресъздавайки този образ, който сме си съставили; но то върши това във външния етер. Благодарение на това става следното.

Представете си, че астралното тяло се намира тук навън /виж рис. жълто/. Сега то изгражда тук навън този образ, който искам да нарисувам червено - естествено всичко това е схематично. То изгражда тази картина. Всичко това става във външния етер, който инкрустира, така да се каже, със своята собствена субстанция онова, което е изградено като образ в астралното тяло. Следователно етерът навсякъде тук образува етерната форма /синьо/ като един образ, представящ се пред духовното око в ясни контури.

Сутринта вие се връщате във физическото и етерното тяло, внасяте там това, което е било оформено от астралното тяло и пропито със субстанцията на външния етер. Значи, спящото астрално тяло изгражда

извън физическото и етерното тяло образа на изживяването; външният етер вгражда своята собствена субстанция в образа.

Можете да си представите, че образът става по-силен чрез това и че сега, когато сутрин астралното тяло се връща с този по-силно пропит с етерна субстанция образ, то може да направи отпечатък върху етерното тяло на човека. С това, което се ражда като сили от външния етер, то прави сега един отпечатък върху етерното тяло на човека. Така че второто нещо е, че астралното тяло отпечатва образа в етерното тяло на човека.

Това бяха събитията - първи ден, първа нощ /виж схемата на стр. 124/. Сега стигаме до втория ден. През втория ден, когато в пълно будно съзнание се занимавате с всички дреболии на живота, в подсъзнанието става така, че образът се потопява в етерното тяло. И през втората нощ, когато етерното тяло е несмущавано, когато астралното тяло отново се намира навън, етерното тяло обработва този образ. Така през втората нощ образът бива обработен от собственото етерно тяло на човека. Следователно второ - астралното тяло отпечатва образа в етерното тяло на човека и през следващата нощ етерното тяло обработва образа.

С това имаме втория ден и втората нощ /виж схемата/.

Сега, когато извършвате всичко това, когато действително не се отнасяте с пренебрежение и решавате да продължите да се занимавате по този начин с образа, който сте си съставили предния ден, - и вие можете да продължите да се занимавате поради една причина, която аз веднага ще посоча, - и ако решите да продължите да се занимавате по този начин с този образ, вие ще живеете именно по-нататък с него.

Какво означава да продължите да се занимавате с това? Вижте, ако действително положите усилия да създадете един такъв образ, да го обработите напълно пластично с характерни, ясни линии през първия ден, след като сте имали изживяването, вие сте се напрегнали вече духовно. Подобно нещо изисква духовно напрежение. Извинете, това не трябва да се счита като едно подхвърляне, - при всички тези неща присъстващите винаги се изключват, - но все пак трябва да се каже, че повечето хора изобщо не познават, какво е духовно усилие, защото духовното усилие, действителното духовно напрягане става чрез активността на душата. Когато оставяме светът така да действа върху нас, когато оставяме мислите да текат, без да ги вземем в ръцете си, тогава не изпитваме никакво духовно напрежение. Умората съвсем не означава, че сме имали духовно напрежение. Не трябва да си въобразяваме, че когато се чувстваме изморени от нещо, ние сме се напрягали духовно. Човек може да се почувства изморен например също и при четене. Обаче когато при четенето човек сам не е някак съпродуктивно действащ, когато оставя върху него да действат само мислите от книгата, човек не се напряга. Напротив, онзи, който действително се е напрегнал духовно, който се е напрегнал чрез вътрешната дейност на душата, той взема тогава една книга, а именно една много интересна книга, тогава в четенето той най-

добре се освобождава именно от духовното напрежение. Но естествено човек може да заспи над една книга, когато се е изморил. И това изморяване съвсем не е признак за духовно напрежение.

Обаче един признак за духовно напрежение е този, че ние долавяме, че мозъкът е изтощен, както долавяме, че мускулът е изтощен, когато често пъти сме вдигали нещо. Чрез обикновеното мислене мозъкът не е увлечен в такова съучастие. Това се получава именно като последствие и вие даже ще забележите, че получавате малко главоболие, когато правите това за първи път и когато го вършите за втори път, за трети път, за десети път. Не че се уморявате или заспивате, а напротив, вие не можете да заспите, получавате по-скоро малко главоболие от това. Само че вие не трябва да считате това главоболие като отблъскващо, а напротив трябва да го считате за свидетелство, че сте напрегнали мозъка си.

Това ви преследва дотогава, докато заспите. И сутринта, когато наистина сте направили това предния ден, вие ще се събудите с чувството: - В мен има нещо! Не зная точно какво, но в мен има нещо, нещото иска да получи нещо от мен. Да, не е без значение, че вчера съм си съставил този образ, това трябва да означава всъщност нещо: Този образ се е преобразил. Днес този образ предизвиква съвършено други чувства в мен, каквито всъщност не съм имал досега. Образът създава в мен напълно определени чувства. -

Това ви остава за следващия ден като остатък от вътрешното изживяване на образа, който сте си съставили. И това, което чувствате, от което не можете да се освободите през целия ден, е свидетелство за това, че образът потъва вътре, както описах тук, потъва в етерното тяло и че етерното тяло го приема.

А сега вероятно след следващата нощ при събуждането ще изпитате - когато отново след тези два дни тук /виж схема/ проникваме в тялото, - че намирате вътре този образ като преоформен, преобразен. Вие го намирате отново, намирате го в себе си именно през втория ден при събуждането. Той ви се явява като един много реален сън. Но с него се е извършила промяна, той не е останал такъв, сега е нещо друго. Той ще се облече в най-разнообразни образи, докато стане друг. Той ще се представи под формата на такъв образ, като че ли там са били духовни същества, които ви донасят това изживяване. И вие действително получавате впечатлението: - Да, това изживяване, което имах, което превърнах в себе си в един образ, това всъщност ми е било донесено. - Ако е било изживяване с един човек, след като всичко това е станало, ние имаме чувството, че всъщност не сме изживели това само чрез човека, а то ни е било донесено. Тук в играта участват и други, духовни същества, те са го донесли.

Сега идва следващият ден. На следващия ден образът се внася от етерното тяло във физическото тяло. На следващия ден етерното тяло отпечатва този образ във физическото тяло, действително го отпечатва в процесите на нервите, в процесите на кръвта. На следващия ден образът вече е отпечатан във физическото тяло. Следователно трябва да кажем

трето: - От етерното тяло образът се отпечатва във физическото тяло на човека. -

А сега идва следващата нощ, след като през деня - през времето когато отново сте заети с обикновените дреболии в живота, - там долу във физическото тяло става този важен процес, отпечатването на този образ във физическото тяло. Това става в подсъзнанието. Когато отново идва следващата нощ, този образ бива обработен във физическото тяло. А именно във физическото тяло образът бива одухотворен. През време на деня този образ се внася в процесите на кръвта и в нервните процеси, но през нощта той бива одухотворен. Който може да възприема, той вижда, как сега този образ е преработен във физическото тяло, но се явява като духовно напълно изменен образ. Можем да кажем: - физическото тяло обработва образа през следващата нощ. –

Първи ден, първа нощ	1. Спящото астрално тяло изгражда извън физическото и етерното тяло образа на изживяването. Външният етер внася в образа своята собствена субстанция.
Втори ден, втора нощ	2. Астралното тяло отпечатва образа в етерното тяло на човека. И през следващата нощ етерното тяло обработва образа.
Трети ден, трета нощ	3. Етерното тяло отпечатва образа във физическото тяло на човека. И физическото тяло обработва образа през следващата нощ.

Това сега е нещо, което трябва да си представите съвсем правилно. Физическото тяло наистина духовно преработва този образ. То го одухотворява. Така че, когато сте изминали всичко това, настъпва положението, при което когато човек спи, физическото тяло обработва цялото, но не така, че то да остане във физическото тяло. Навсякъде от физическото тяло навън се поражда едно преобразяване, едно мощно увеличено преобразяване на образа. И когато ставате от сън, тогава е налице този образ, в който всъщност вие плувате, който всъщност е като един вид облак, вътре в който се намирате. С този образ вие ставате от сън.

Това следователно е третият ден и третата нощ. С този образ, който е напълно преобразен, с него вие ставате на третия ден от леглото. Вие ставате затворен в този облак /виж рис. червено/. И ако през първия ден фактически сте образували образа с необходимата сила, ако сте обърнали внимание на това, което вашето чувство ви е дало на втория ден, сега ще забележите, че тук в този сегашен образ се намира вашата воля. Вътре в него седи вашата воля! Обаче тази воля не може да се прояви, тя е като обвързана. Изразено малко крайно, наистина е, като че ли сте решили, - като че един невероятно смел бързоходец си е поставил за цел да постигне рекорд по тичане: - Аз тичам, тичам сега надолу към горен Дорнах, аз вече си представям това, това е в мен. Това е моята воля, но в този момент, когато искам да започна, когато волята е най-силна, някой ме вързва, така че аз стоя вцепенен, цялата воля е разгърната, но не мога да приведа волята в изпълнение. - Такъв е приблизително процесът.

Когато се развие това изживяване, така че човек се почувства прикован като в менгеме - защото след третата нощ се получава едно такова чувство, като че човек се намира в менгеме, - когато той отново се събужда и се чувства като в менгеме, волята е изцяло парализирана, тогава, ако човек може да насочи вниманието си към това, тази воля се преобразява. Тази воля се превръща във виждане. Тя не може да направи нищо, но води до там, човек да вижда нещо. Тя се превръща в душевно око и образът, с който човек се е събудил, този образ става обективен. И това е тогава събитието от миналия земен живот, или от един минал земен живот, което по-рано е причинило това, което сме нарисували първия ден в образа. Чрез това преобразуване, минаващо през чувството и волята, ние получаваме образа на причинното събитие от един минал земен живот.

Всички неща, които обрисувахме, изглеждат малко насилствени. Това не е чудно, защото те никак не са познати на днешния човек.

Но хората от миналите културни епохи не са били така незапознати с тях. Според възгледа на съвременните хора древните са били глупави в целия си живот. Обаче тези глупави хора от миналите културни епохи са имали вече тези изживявания. Днешният човек затъмнява всичко това чрез своя интелект, който го прави умен, но не и мъдър.

Аз казах, че изглежда малко объркано, когато разказваме нещата така. Но ние трябва да употребяваме такива думи. Понеже днес нещата са

напълно непознати, ако бихме ги разказвали по-меко, те не биха изглеждали така характерни. Те трябва да се представят в тяхната характерна форма. Обаче цялото изживяване, от началото до края, както аз го описах протичащо в три дни, цялото това изживяване трябва да протича вътрешно интимно, в пълно спокойствие. Защото така наречените окултни изживявания - а това са такива изживявания, - не протичат така, че с тях човек да може да се хвали. Когато човек започва да се хвали с тях, те веднага престават. Те действително трябва да протичат във вътрешна тишина и спокойствие. И най-добре е, когато въобще никой не забелязва нещо от една такава поредица от изживявания, освен този, който ги има.

Но вие не трябва също и да вярвате, че ще успеете още при първия опит. Когато се описва нещо подобно, винаги се констатира, че то се харесва на хората. Това е напълно понятно, то е хубаво. Какво ли не може човек да изпита при това! И хората се залавят да го изпълняват с огромно усърдие. Те започват, но работата не върви. Тогава те изгубват кураж. Опитват може би още няколко пъти, - пак не върви. Но когато някой опита 49 пъти или друг 69 пъти, на 50-тия, на 70-тия път успява. Защото това, за което се касае при всички тези неща, е, човек първо да усвои един вид душевен навик за тези неща. Първо той трябва да се вживее в тези неща, да добие душевни навици! Но това е изобщо нещо, което грижливо трябва да се съблюдава в Антропософското общество, което от Коледното тържество насам трябва да бъде пълен израз на антропософското движение.

В Антропософското общество действително бе направено много. Човек може да получи леко замайване, когато вижда тези напечатани цикли от лекции да стоят един до друг. Но въпреки това постоянно идват хора, които питат за отделни неща. В повечето случаи това съвсем не е необходимо, защото ако действително се възприеме това, което се намира в циклите, повечето въпроси намират отговор от само себе си. Трябва само човек да има търпението, действително само да има търпение за това. Работата е и в това, че антропософската литература вече съдържа много неща, които могат да работят в душата. И от страна на настоящото езотерично ръководство ние ще вложим сърцето си в това, което трябва да стане и времето ще се изпълни с това, което трябва да бъде. Обаче от друга страна за много неща, които хората искат да знаят, трябва да се посочи, че съществуват стари цикли, стари курсове, които така си лежат и след като бяха държани, никой повече не се интересува от тях, а някои хора искат само да имат «нов» курс. Старите просто се оставят така да си лежат. Тези неща са от такова естество, че са напълно свързани с това, което точно днес трябва да обясня.

Ние не придобиваме вътрешното постоянство в проследяването на това, което покълва и носи плодове в душата, когато бързаме да преминем от новото към по-новото, а въпросът се касае именно за това, че нещата трябва да узреят в душата. Във връзка с това трябва да отвикнем от някои неща, с които днес в много отношения сме свикнали. Трябва да привикнем

към една вътрешна активна работа на душата, към работа в духа. Това е, което после ни помага да постигнем нещата, които аз обясних именно днес, за да имаме след третия ден вътрешната нагласа на душата за някакво изживяване, което искаме да прозрем кармически.

И така трябва изобщо да се постъпва, когато искаме да познаем духовното. Ние предварително трябва да си кажем: - В първия момент, когато по някакъв начин мисловно пристъпваме към това духовно, само сме поставили началото. - И ако искаме веднага да имаме някакъв резултат, това е напълно невъзможно, - трябва да можем да чакаме. Нали, когато днес имам едно изживяване, което е причинено кармически в един предишен земен живот, това схематично можем така да представим: - Това съм аз, това е моето днешно изживяване, /виж рис. бяло, червено/.

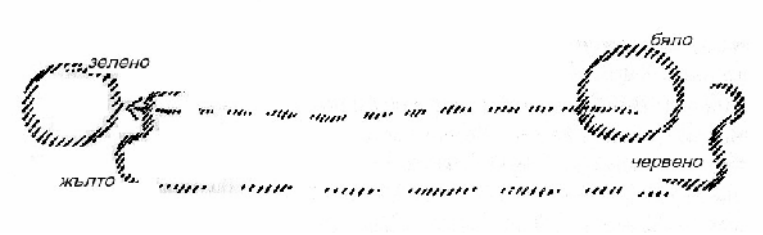

Това там е причинено в един минал земен живот от съвършено различно устроена личност със същия аз /зелено, жълто/. То стои там. То отдавна е престанало да принадлежи на моята личност, но то е внесено в етерния свят, съответно в астралния свят, който стои зад етерния свят. Сега аз трябва да се върна обратно, да измина пътя обратно. -

Аз ви казах, че първо нещата ми се явяват така, като че ли всъщност някой ми донася изживяването. Така е именно на втория ден. Но след третия ден онези, които са го донесли, тези духовни същества се оттеглят, и тогава аз забелязвам, че то е мое собствено изживяване, което съм положил като причина в един минал земен живот. И понеже това не се намира вече в настоящето, понеже е нещо, което трябва да видя в миналия земен живот, поради това, намирайки се в него, аз се явявам на самия себе си като вързан. Вързването престава да съществува, когато съм разгледал събитието, когато имам картина на това, което е било в миналия земен живот, и след това отново обратно гледам събитието, което през трите дни не съм изгубил от погледа си. Тогава отново поглеждам назад, тогава отново ставам свободен когато се върна обратно, защото сега мога да се движа със следствието. Когато се намирам само в причината, аз не мога да се движа с тази причина. Следователно аз отивам обратно в миналото в един минал земен живот, ставам като обвързан с причината, но едва когато отново се върна в този земен живот, проблемът се разрешава.

Да вземем един пример. Нека предположим, че някой изживява в определено време, в определен ден, как един приятел му казва нещо

неприятно; може би той не е очаквал това. Той се пренася в това, което е изпитал при чуването на това, което му казва приятелят, съставя си жив образ за това, което е изпитал - как е получил лек шок, как малко се е разсърдил, може би също се е обидил и т. н.. В това има едно вътрешно действие и едно вътрешно действие трябва да бъде внесено в образа.

Сега оставяме да изминат трите дни. На втория ден той ходи наоколо и казва: - Този образ, който вчера си съставих, ми подейства странно. През целия днешен ден съм кисел, в себе си имам нещо, което вътрешно ме разстройва, в мен още не е имало нещо като това, което идва от този образ. - Накрая на целия процес, след третия ден, сутринта аз ставам от леглото и долавям, че точно от този образ идва едно обвързване. Сега оставам в това вцепенение. Тогава пред мен се явява събитието от миналия земен живот, аз го виждам пред себе си. Преминавам сега към изживяването, което е още съвършено прясно, което е пред съзнанието ми. Тогава обвързването престава да съществува и аз си казвам: - Аха, така е било в миналия земен живот! То е причината, сега живее следствието. С него аз отново мога да живея, сега събитието е отново тук. -

Всичко това трябва често да се упражнява, защото при първия опит нишката се прекъсва още на първия ден. Тогава не се получава нищо.

Особено добре е, когато оставим нещата да протичат едно до друго. Когато не оставаме при едно събитие, а привеждаме в образи няколко изживявания на деня. Ще кажете: - Тогава на вторият ден аз трябва да живея с най-разнообразни чувства. - Но вие можете да сторите това. То съвсем не вреди. Опитайте само, тези чувства вървят много добре заедно. - И тогава след третия ден аз трябва да бъда обвързан така и така? - Това също нищо не вреди. Нещата скоро се отделят едни от други. Онова, което от един предишен земен живот принадлежи към настоящия, се прибавя вече към него.

Но това не се постига още при първия опит, нишката се прекъсва. Човек трябва да има търпение отново и отново да повтаря нещата. Тогава се чувства, как в душата нещо се засилва. Тогава се чувства, как в душата се пробужда нещо, така че човек всъщност може да си каже: - Досега ти беше изпълнен само с кръв, ти чувстваше как в теб пулсират кръвта и дишането. Сега още нещо е вътре, още нещо освен кръвта, ти си изпълнен с нещо. -

Вие дори можете да усетите, че сте изпълнени с нещо, за което много ясно си казвате: - Това е като един метал, превърнал се във въздухообразна форма. - Вие наистина долавяте нещо като метал, чувствате това в себе си. Човек не може да го опише по друг начин, така е. Вие се чувствате металически проникнати, изпълнено е цялото ви тяло; както за някои течности, които пием, можем да кажем, че имат металически вкус, така цялото ви тяло изпитва вкус, като че ли е проникнато вътрешно металически, като че ли е проникнато от нещо фино-веществено, което обаче всъщност е нещо духовно.

Вие долавяте това, когато се натъквате на нещо, което естествено винаги е било във вас, но на което едва сега обръщате внимание. И сега, когато долавяте нещо подобно, вие изпитвате смелост. Защото, когато нишката постоянно се прекъсва и отново е както по-рано, - когато на драго сърце бихте искали да уловите някъде кармическата връзка, но тя постоянно се прекъсва, - там можехте да изгубите кураж. Но когато доловите, че вътрешно сте изпълнени с нещо, тогава отново добивате смелост и си казвате: - Вече ще стане. -

Но, мои мили приятели, нещата трябва да бъдат изживяни в пълно спокойствие и тишина. Който не може да ги изживее спокойно и тихо, който се вълнува, става емоционален, той разпростира вътрешна мъгла върху процеса, който всъщност би трябвало да стане и от това не се получава нищо.

Бихме могли да кажем следното: Днес вън в света има някои хора, които само са чули за антропософията, може би нищо не са чели или са чели само това, което са написали противниците. Но се получава нещо извънредно забавно. Някои статии от противниците - те изникват действително като гъби от земята, - цитират литература, обаче между литературата, която цитират, не фигурират никакви мои книги, а само противникова литература; съответните автори признават, че никак не познават източниците, а познават само литературата на противниците. Такива неща съществуват днес. Значи такива хора, които се намират вън, говорят върху това: - Ах, антропософите са побъркани. - Но това, което човек най-малко трябва да бъде, изобщо за да постигне нещо в духовния свят, е именно да бъде побъркан. Човек не трябва да бъде ни най-малко побъркан, когато иска да постигне нещо в духовния свят. Даже и най-малката ненормалност е пречка, за да се постигне нещо в това отношение. Именно това трябва да се избягва. Трябва да се избягва всякаква «прищявка», даже и най-малкият каприз. Защото всичкото това отдаване на настроенията на деня, на капризите на деня, всичко това представлява само пречка по пътя и по никакъв начин не позволява да се стигне по-нататък в духовния свят. На човек не му остава нищо друго, освен да има една съвършено нормална глава, и едно съвършено нормално сърце, ако иска да напредва в областта на антропософията. С фантазиране, което е вече едно начало на ненормалност, тук не може да се постигне нищо.

Всички неща, колкото и странно да звучат те, както ги разказах отново днес, трябва да бъдат изживяни в светлината на абсолютна разсъдливост, на абсолютна нормалност на главата и сърцето. И когато наистина се преживеят, да наистина, нищо друго не изтръгва така сигурно човека дори и от най-леката дневна побърканост както антропософията. Всичката побърканост би била излекувана чрез антропософията, ако човек действително интензивно би й се отдал. Ако някой би си поставил за цел да откачи точно чрез антропософията, това би представлявало наистина един опит с неподходящи средства.

Аз не казвам това, за да подхвърля една шега, а го казвам, защото то трябва да бъде съставна част на нагласата и схващането на духовно-научния стремеж. Човек трябва да се постави така спрямо нещата, както аз сега полуиронично обясних, ако иска да пристъпи към тях по правилен начин и с правилно ориентиране. Човек трябва да бъде с целия си ум, с ясен и здрав разсъдък и тогава той ще може да пристъпи към тези неща с правилната нагласа и разбиране. Но към това той трябва поне да се стреми, да се стреми да избягва и най-малките смахнатости на живота.

Някога бях приятел с един отдавна починал, много умен професор по философия, който при всеки случай употребяваше думите: - Ние всичките сме малко откачени! Той искаше да каже, че всички хора са малко откачени. Но той беше много умен човек - аз винаги съм вярвал, че при него все пак има нещо зад това, че той не съвсем без основание изказва това твърдение! Той не стана антропософ.

Утре ще продължим това разглеждане.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах 10 май 1924

Днес ще разгледаме външната страна на човешката същност, която същевременно сочи към развитието на човешката карма. Казвам външната страна, което означава външната човешка форма, така както тя се явява пред нас като човешка физиономия, като проява на жестовете, като всичко онова, което е външна изява на човека и на физическия свят. Още при разглеждането на отделните кармически връзки обърнах внимание, как те могат да бъдат наблюдавани, именно като отбелязваме привидно незначителните и дребни неща у човека. Неговата външност също така често ни дава представа, какъв е бил той в своето морално и духовно поведение в един минал земен живот или в поредица от минали земни съществувания. В тази насока могат да се наблюдават определени типове хора и именно чрез разглеждането им се вижда, как определен тип хора се свързват с едно съвсем определено поведение в едно от своите минали земни съществувания.

За да не говорим абстрактно, нека разгледаме нещата с примери. Да кажем например, че някой е прекарал своя земен живот, занимавайки се много детайлно с житейските неща, заставащи пред него; че е проявявал интимен, дълбок интерес към всичко; че не е минавал с безразличие покрай хора, различни неща и явления. Вие ще можете да наблюдавате това в хората около вас в сегашния ви живот.

Възможно е да се запознаем с хора, които например познават древните гръцки държавници по-добре, отколкото съвременните държавници. Когато ги запитаме за някого като Перикъл, Алчибиад или Милтиад и т. н., те са добре осведомени, защото са учили това в училище. Когато ги

запитаме за нещо, което става по същия начин в днешно време, те знаят твърде малко за него.

Но това може да открием и по отношение на съвършено обикновеното житейско наблюдение. Вече изнесох нещо по отношение на това, което без съмнение изглежда твърде странно за онези, които често пъти мислят, че са достигнали върха на идеализма. Аз посочих, че има хора, мъже, които разказват - когато разговаряме с тях след обяд, - че преди обяд са видели на улицата една дама. Когато ги запитаме, с каква дреха е била облечена, те не знаят! В края на краищата това е невероятно, но факт; има такива хора.

Но нали за такива неща могат да се дадат различни тълкувания. Може да се каже, че човекът има много висока духовност и когато се намира именно в такова положение, за него е твърде незначително да обръща внимание на такива неща. Но това не е истинска проникновена духовност. Той може да бъде високо духовен човек, но важното е не само височината, а именно тази духовност да бъде проникновена, а не повърхностна. Духовността на този човек съвсем не е така проникновена, защото е много важно, какво облекло използва човек и в определен смисъл е също така важно, например какъв нос има някой или каква уста има той. Има хора, които обръщат внимание именно на всичко това в живота. Те съдят за света по това, което узнават от него. Други хора минават така през живота, като че нищо не ги интересува. Те приемат всичко, което срещат като сън, който веднага отлетява.

Това са, бих искал да кажа, две полярни противоположности от хора. Но каквото и някой да отсъди за това, мои мили приятели, не е важно дали при някой човек, - който не знае, с каква дреха е била облечена дамата, която е срещнал преди обяд, - вярваме, че това е висше или нисше. Днес ние искаме да обсъдим, какво влияние има това върху кармата на човека. А има голяма разлика в това, дали един човек обръща внимание на нещата в живота, дали се интересува за всички подробности, или минава покрай тях, без да им обръща внимание. Именно подробностите са извънредно важни за цялото устройство на духовния живот, не заради самите подробности, а защото една такава подробност сочи към напълно определена душевна нагласа.

Помислете за професора, който винаги изнасял своите лекции много добре, докато погледът му постоянно се насочвал към една определена точка. Именно очите му били постоянно втренчени върху горната половина на гърдите на един негов слушател. Той никога не се отклонявал от темата и винаги много добре изнасял своите лекции. Но един ден се отклонил. Погледнал нататък, но бил принуден постоянно да отклонява погледа си. Накрая отишъл при слушателя и запитал: - Защо сте зашили копчето, което беше откъснато? Това ме накара напълно да се отклоня от моята концепция! - Той винаги гледал мястото на липсващото копче и това му помагало да се концентрира. Това е незначително нали, - дали някой гледа или не гледа към едно липсващо копче, - но за цялата душевна нагласа е важно, дали това се прави или не. И когато човек иска да

наблюдава кармическите линии, това вече има извънредно голямо значение.

Нека първо разгледаме тези два типа хора, за които говорих. Достатъчно е само да си припомните какво често съм казвал за преминаването на човека от един земен живот в друг. Често пъти е така, че в един земен живот човекът има глава, после останалата форма и това, което е останалата форма без главата, именно тази форма притежава определено съотношение на силите. Физическото тяло на човека се предава на елементите. Човекът естествено не пренася със себе си физическото вещество от един земен живот в друг земен живот. Но той пренася през живота между смъртта и едно ново раждане съотношението на силите, което има в своя организъм извън главата и това съотношение се превръща в глава в следващия земен живот, докато главата от настоящия земен живот се е образувала от системата на крайниците и от останалия организъм в предходния земен живот. Така човешкият организъм без главата в един земен живот се превръща винаги, ако мога да употребя този израз, в глава в следващия земен живот. Главата в настоящия земен живот винаги е резултат от миналия земен живот на организма, но без главата от този минал живот, която пък тогава е била резултат от предишния земен живот на организма. Това важи за цялото съотношение на силите в устройството на човешкото същество.

Когато някой преминава през живота с голямо внимание и ако не води един предимно заседнал живот - такива хора не е имало в миналите времена, затова днес рядко може да бъде наблюдавано кармически, как предимно застоялият начин на живот ще се отрази на хората в следващия земен живот; ние първо трябва да изчакаме, защото такива земни съществувания, при които човек само седи, съществуват всъщност само в наше време, - и така, ако един човек е обръщал внимание на нещата около себе си, той винаги е трябвало да отива при тях, трябвало е да задвижи, да задейства крайниците си. Цялото тяло е било привеждано в дейност; не само сетивата, които принадлежат към системата на главата, а цялото тяло е било поставяно в движение. Това, което цялото тяло върши, когато човекът проявява внимание, преминава в образуването на главата за следващия земен живот и има съвсем определено въздействие. То след това става главата на човека в следващия земен живот и този човек изпитва много силен стремеж да изпраща в останалия организъм, присъединяващ се към главата в следващия земен живот, такива сили, които предизвикват много силно въздействие върху него от страна на силите на Земята.

А сега трябва да помислите: Ако това, което е изобразено схематично, е главата на човека, а това останалата част на организма, то в първите седем години от живота всичко, което е в останалия организъм, мускули, кости и т. н., се е образувало от импулсите на главата. Главата изпраща тези сили в организма. Всяка кост е така образувана, както тя трябва да бъде образувана от главата. Ако поради начина на земния живот, както описах,

главата сега има тенденцията да развие силно сродство със силите на Земята, какво става тогава? Тогава, още през ембрионалния живот чрез благоволението на главата ще бъдат протежирани земните сили; предимно те ще бъдат изпращани в изграждането на човека също и по-късно, до смяната на зъбите. Силите на Земята ще бъдат твърде много предпочитани и резултатът ще бъде,

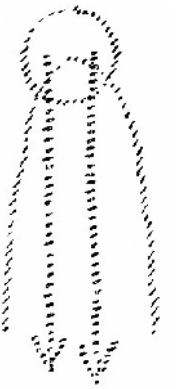

че един такъв човек особено силно ще развие това, което зависи от земните сили. Това означава, че той получава големи здрави кости, получава например много широки плещи, ребрата са добре развити. Всичко носи характера на нещо добре развито. Обаче от всичко това виждате, как вниманието от предния земен живот е пренесено в настоящия земен живот, как се изгражда организмът. Всичко това пространствено изхожда от главата, но всъщност от душата и духа. Защото във всички тези изграждащи сили участват душата и духът, и поради това ние винаги можем да насочим погледа си към душевно-духовното. Оттам при такива хора виждаме, че главата е станала сродна със Земята чрез обстоятелствата от предишния земен живот, каквито ви описах. Това можем да видим при челото; то не е особено високо - защото високите чела не са сродни със Земята, - но то е рязко, силно развито и т. н..

Следователно при човека, който се развива така, ние виждаме, че костите му са силни и здрави. И особеното е, че когато от предходния земен живот в настоящия действат такива сродни със Земята сили, тогава косата израства много бързо. Така че при деца, чиято коса израства много бързо, трябва винаги да свързваме това с техния изпълнен с внимание живот от миналото земно съществуване. Човекът оформя своето тяло в следващия земен живот
чрез едно морално-духовно поведение от предишния си земен живот.

Ние винаги ще намерим потвърждение за това, как духовно-душевното участва в образуването на човека. При един човек, чиято карма е такава, каквато описах, - че от една особено силна склонност внимателно да се наблюдава живота, в следващия земен живот той получава силно развити кости, добре развити мускули, - при такъв човек ние ще видим, как той

смело крачи в живота. Чрез това той същевременно е усвоил естествената сила за един изпълнен със смелост живот.

Но нещата стоят така, че макар и във времето някои хора вече да са изоставили описването на редуващите се земни съществувания, те все още са имали познанието, което всъщност човек може да има, когато насочва поглед към повтарящите се земни съществувания, какъвто е бил например случаят при *Аристотел*. Той все още можеше да опише в своята «Физиономика», как външната конфигурация на лицето е свързана с моралното поведение, с моралното устройство на даден човек.

Нека сега разгледаме страхливците, страхливите хора. В техния минал земен живот те не са се интересували от нищо. Както виждате, разглеждането на кармата има също определено значение за това, как човек застава в живота си по отношение на бъдещето. В крайна сметка, когато свързваме настоящия земен живот с минали земни съществувания това е задоволяване на жаждата за знание, но не само на жаждата за знание. Защото, когато погледнем с известно познание нашия настоящ земен живот, ние можем да се подготвим за следващия земен живот. Ако преминаваме така бързо и повърхностно през живота, ако не ни интересува нищо, тогава можем да бъдем сигурни, че в следващия земен живот ще бъдем страхливци. Но това се получава отново поради факта, че когато незаинтересуваната същност на един лишен от внимание човек се свързва слабо със заобикалящата го среда, в следващия земен живот организацията на главата не добива никакво сродство със земните сили. Костите остават неразвити, косите растат бавно, човек често пъти има крака, изкривени във формата на О или на Х.

Това са неща, които много интимно показват връзката между духовно-душевното от една страна и природно-физическото от друга страна. Да, мои мили приятели, ние можем даже до детайлите на конфигурацията на главата да погледнем целия човек отвъд в миналия земен живот.

Но аз не казвам тези неща, за да правим нашите наблюдения именно върху тях. Всички наблюдения, които ви съобщих като подготовка за разглеждане на кармата, са възникнали не по външен начин, а напълно по вътрешен начин, чрез методите на духовната наука. Именно тези духовнонаучни методи показват, че човекът по никакъв начин не трябва да бъде разглеждан всъщност така външно, както го разглеждат днешната физиология и анатомия. Да се изучават просто органите и техните взаимни връзки, това всъщност няма никакъв смисъл. Защото човекът е една картина, един образ. Отчасти той е отражение на това, което са силите между смъртта и едно ново раждане, отчасти е отражение на неговия минал земен живот и няма никакъв смисъл в това физиологията и анатомията да се развиват така, както те се развиват днес - да разглеждат човека, само такъв, какъвто той се представя пред тях външно и след това да разглждат едно след друго всичко, което е в него. Защото главата

например има много по-голяма връзка с миналия земен живот, отколкото с тялото, което човек има в този земен живот.

Следователно можем да кажем: - Ние разбираме определени физически процеси едва тогава, когато насочваме поглед назад към миналите земни съществувания. - Един човек, който внимателно е опознавал света в един минал земен живот, има бързо растяща коса. Един човек, който малко се е запознавал със света в един минал земен живот, той има съвсем бавно растяща коса. Тя се намира на повърхността на главата, докато онези, които са се интересували много силно от нещага в един предишен земен живот, които са се интересували свръхинтензивно, които са навирали носа си във всичко, имат гъста коса. Това е една съвсем правилна връзка. Така ние можем да свържем най-разнообразните конфигурации на тялото с изживявания в едно минало земно съществуване. Това се простира чак до подробностите на човешкото устройство. Да вземем например един човек, който в един земен живот мисли, много размишлява. В следващия земен живот той ще бъде един тънък, слаб човек. Този, който в даден земен живот малко размишлява, повече живее отдавайки се на външния свят, в следващия живот ще има предразположение да натрупва мазнина в тялото си. Това отново има значение за бъдещето. Човек не може да провежда духовен режим за отслабване в *единия* земен живот, той трябва да прибегне евентуално до физически режим на отслабване, ако изобщо би могъл да му помогне, но за следващия земен живот човек решително може да проведе режим за отслабване като повече мисли, като много размишлява, а именно върху такива неща, които го изморяват, създават много трудности от такова естество, каквото описах вчера. Не е нужно да бъде медитиране, а е необходимо повече размисляне, повече воля за взимане на вътрешни решения. Действително съществува такава връзка между духовно-моралния начин, по който човек живее в един земен живот и неговото физическо устройство в следващия му земен живот. Това трябва да се подчертае достатъчно ясно.

Вземете други случаи. Вземете например случая, че в даден земен живот един човек, да речем, живее като мислител. Под това не разбирам един професор, - аз съвсем не вземам това на шега, - а под това разбирам един човек, който, ако щете, може да върви след плуга и въпреки това много да мисли. Съвсем не е важно в какво положение на живота мисли човек. Той може да бъде мислител, също и когато върви след плуга или упражнява някакъв занаят. Но с факта, че се занимава в мисълта си главно с онова, което отпада със земния живот и оставя настрана онова, което изпраща силите в следващия земен живот, и което взима участие в образуването на главата, с това един такъв човек ще се яви в един нов земен живот с мека и нежна плът. Но тогава, когато той мисли много, особеното е, че в неговия следващ земен живот кожата му ще бъде устроена много добре, цялата повърхност на тялото, кожата, ще бъде много добре изградена. От друга страна, когато виждате хора с петна по кожата, които имат нечиста кожа,

от това винаги може да направите извод - естествено към това трябва да се прибавят и други признаци, само от един признак не можем безусловно да заключим, обаче общо взето данните, които аз изнасям днес относно връзката на душевно-духовното с физическото, са правилни, - че това са хора, които в един минал земен живот са мислили малко. Например хора с много лунички по кожата положително не са били мислители в един минал земен живот.

Това са неща, които същевременно показват, как именно духовната наука не се интересува само от абстрактно-духовното, а се интересува също и от действието на духовното във физическото. Често съм подчертавал, че не е толкова жалко, че материализмът насочва поглед само върху материята, но жалкото е и това е трагедията на материализма, че той всъщност нищо не знае за материята, защото не познава действието на духовното в материята. Точно при разглеждането на човека истински трябва да насочим поглед първо върху материята, защото именно при човешката форма, при цялото човешко същество, в материята се изразява действието на духа. Материята е външното откровение на духа.

В «Ръководните принципи», които ще бъдат отпечатвани в бюлетина, приложен към седмичника «Гьотеанумът», може да видите, че човешката глава е разглеждана правилно само тогава, когато върху външното приложим имагинативното познание; защото човешката глава в нейната форма, във формата на ушите, а също и във формата на носа, във формата на очите е всъщност устроена по образеца на имагинацията. Тя се състои от външно видими имагинации.

Но това се простира също и върху начина, по който човек е изграден. Има хора, при които долната част на туловището е по-дълга отколкото горната част, т.е. долната част от началото на туловището до гърдите е по-дълга у тях, а горната част, от гърдите до шията, е по-къса.

Ако тази част от гърдите до шията е по-къса, отколкото долната част на туловището, имаме работа с човек, който във времето между смъртта и едно ново раждане така е минал през духовния живот,

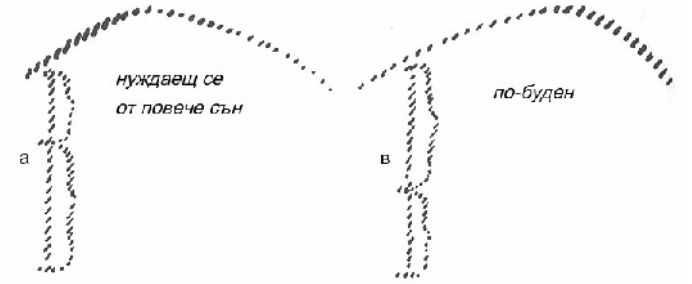

че много бързо е изминал изкачването до средата на живота между смъртта и едно ново раждане. Той е изминал много бързо този период. След това бавно и спокойно е слизал към новия земен живот.

Обаче ако имаме работа с човек, чиято горна част на туловището от шията до средата на гърдите е по-дълга, отколкото долната част - от средата на гърдите до края на туловището, тогава имаме работа с човек, който бавно и предпазливо е изминал първата част, до средата на живота между смъртта и едно ново раждане и след това по-бързо е слязъл в следващия земен живот. Така че в размерите на средната част на човешкото тяло имаме въздействието на начина, по който човекът е изминал първата част, до средата на живота между смъртта и едно ново раждане в сравнение с втората част на този живот, в сравнение с втората половина.

Това, което е физическата страна на човека, действително е копие на това, което духовно стои в основата на човека. А това има последствие за живота. Защото ако вземете *тези* хора (а) с къса горна част на гърдите и с дълга долна част на туловището и *хората* (в) с дълга горна част на гърдите и с къса долна част на туловището, - това естествено е начертано преувеличено, - положението е следното: Тези хора тук с дълга долна част на туловището, са такива хора, които от началото показват, че се нуждаят от много сън, те с удоволствие спят дълго време. При другите не е така; те се нуждаят от по-малко сън. Вие виждате при един човек, според това дали той се нуждае от повече сън или не, онова което се изразява в размерите на средната част на неговото тяло, дали той е минал бързо през първата половина на живота между смъртта и едно ново раждане, или е минал бавно, съответно по-бързо или по-бавно през втората половина.

Но това отново е свързано с предишния земен живот. Един човек, който в предишния земен живот, не по заложби, а поради възпитанието и обстоятелствата в живота си е бил апатичен към него, не съвсем разбира се, но е проявил безразличие, - който не е могъл всъщност да разбере нищо правилно, не се е напрягал за това, макар и да е бил внимателен и да е навирал носа си навсякъде с любопитство и с едно по-повърхностно схващане, той е останал безразличен, - такъв човек не проявява след това никакъв интерес към първата половина на живота между смъртта и едно ново раждане. Той добива интерес едва тогава, когато е преминал вече върха на среднощието на живота и след това слиза към един нов земен живот.

Напротив, един човек, който е свикнал да прониква навсякъде със своя разум, също и със своето чувство, такъв човек има голям интерес към първата половина, към изкачването, и преминава бързо слизането си към един нов земен живот. Така че отново можем да кажем: - Когато в живота срещаме един човек, който е сънливец, това трябва да се припише на такъв апатичен живот в неговото минало земно съществуване. - Един човек, който съвсем не е сънлив, който, ако искате, има нужда да направи нещо, за да заспи - има даже книги, които могат да се използват като средство за заспиване - следователно един човек, който има нужда от това, не е бил апатичен, а е бил внимателен, проникнал е в нещата с чувство и с разум.

Можем да отидем по-нататък. Има хора, - как да ги нарека? Да речем, обичат да ядат, ядат с удоволствие; други пък не изпитват такова удоволствие да ядат. Не искам да кажа лакоми в яденето и нелакоми, нали, това не подхожда на нашето разглеждане, но искам да кажа, има хора, които на драго сърце ядат, и такива, които не го правят с такава охота.

И това по определен начин също е свързано с онова, което човек изпитва при преминаването между смъртта и едно ново раждане преди и след върха на среднощието на съществуването. Средата на живота между смъртта и едно ново раждане е среднощието на съществуването.

Има хора, които, бих искал да кажа, се издигат много високо в духовното и хора, които не се издигат така високо, за които върхът на среднощието не е именно така висок. Такива хора, които се издигат много високо, те ядат, за да живеят. Такива хора, които не се издигат така високо, те живеят, за да ядат.

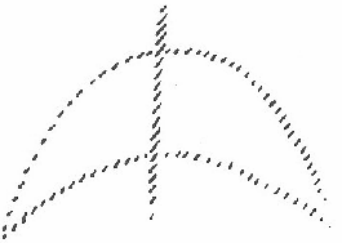

С това вече имаме дадени различия в живота. И можем да кажем: - От начина, по който един човек се отнася към такива процеси, които са свързани с поощрението или непоощрението на неговото физическо съществуване, може да се види, как неговият кармически живот идва от едно предишно земно съществуване.

Който притежава способността да наблюдава в тази посока, той вижда например по начина, по който някой взема нещо от трапезата или хваща нещо, един жест, който особено силно е свързан с това, което е бил в предишният му земен живот.

Днес говоря за физическото, а утре искам да говоря повече за моралните страни, но ние трябва също и изцяло да обгърнем с поглед и физическото, иначе противоположното ще бъде по-малко разбираемо. Хора, които с въодушевление и извънредно стремително хващат нещо, когато например при ядене хващат дори и една круша, - в своя минал земен живот такива хора са се придържали повече към тривиалностите на живота, те не са могли да се издигнат над тривиалността на живота, били са задържани в това, което не се издига до моралното житейско схващане, което е затворено в навиците, в конвенционалното и т. н.. Това има голямо значение също за практиката на самия живот. Понеже не сме свикнали с такива разглеждания, днес често пъти нещата ни изглеждат странни и често ние се смеем на това. Но тези неща трябва да се разглеждат с най-

дълбока сериозност, защото вие виждате, че днес съществуват определени класи в обществото, които изцяло живеят само в тривиалните навици на живота; те не усвояват нищо, което излиза извън обикновените, извън приетите житейски навици.

Впрочем, ние трябва да прилагаме това, мои мили приятели, не само върху хабитуса на поведението, но можем да го приложим например също и върху говора. Има езици, при които не можем да кажем нищо произволно, защото всичко е строго предписано в строежа на изречението; ние не можем да поставим при тях подлога на друго място и т. н.. Има езици, при които можем да поставим подлога където си искаме, а също и сказуемото; тези езици съдържат в себе си такива заложби, че хората, които ги говорят да могат да се развиват индивидуално.

Това е само един пример, как се усвояват силни тривиални навици и човек не може да излезе извън тривиалността. Един земен живот, който е воден в такава тривиалност, в следващия земен живот води до свойството човек да бъде лаком в яденето. Тогава в живота между смъртта и едно ново раждане такъв човек не се издига достатъчно високо и в следващия земен живот той става лакомник в яденето.

Днес трябва да настъпи времето, когато хората не бива да имат предвид само един земен живот, както това става в материалистичната епоха от развитието на човечеството, а когато те обгърнат с поглед цялото земно развитие да знаят, че онова, което някой е направил в един земен живот, се пренася в следващия земен живот и самите хора пренасят събитията от една епоха в друга. Там, където трябва да се прояви това съзнание, вече е необходимо нещата, свързани с него да бъдат включени в принципите на възпитанието, както на подрастващите деца, така и на възрастните.

Сега бих искал да обърна вниманието ви върху още два типа хора. Съществува тип хора, които могат да приемат всичко сериозно и то не само външно сериозно. Ние можем да си представим напълно сериозни хора, които даже притежават нещо много трагично в тяхното душевно устройство и които въпреки това могат да се смеят, защото ако един човек никак не може да се смее, - а в живота има толкова много смешни неща, - когато всичко преминава така покрай човека, че той да не може да се смее, той трябва да е едно апатично същество. Човек наистина може да се смее. Но въпреки, че някой е такъв човек, който може добре да се смее на смешните неща, все пак в основната си душевна нагласа той може да бъде сериозен човек.

Освен това съществува друг тип хора, които въобще не правят нищо друго освен да се смеят, тях всичко ги разсмива, те се смеят дори когато сами разказват нещо, като им е безразлично дали това е комично или не. Можем да се запознаем с такива хора, които, започнат ли да разказват, веднага прихват от смях и разказват даже и най-сериозните неща с един вид иронична усмивка, с един вид присмех. Това, което описвам, са крайности, но такива крайности съществуват.

Виждате ли, това е една основна черта на душата. Утре ще видим, как това има своята морална страна. Днес аз искам да засегна само физическата страна. Това отново е свързано с кармическата линия на развитието. Един човек, който е сериозен в живота си, макар и да може да се смее, при него от миналия земен живот действат мощни, солидни сили в настоящия земен живот. Когато срещнем такъв сериозен човек, човек, който има чувство за сериозните страни на живота, който се замисля върху сериозната страна на живота, тогава можем да кажем: - При този човек се чувства, че в своята същност той носи, така да се каже, своя минал земен живот. - Човек става сериозен в своето схващане за живота благодарение на факта, че в него наистина продължават да действат миналите земни съществувания. Или когато те не продължават да действат в човека, той става вечен бърборко с танцуваща по устните усмивка, който се смее даже когато разказва и най-сериозните неща. Когато човек е преминал през редица земни съществувания или поне през един земен живот, в който той е живял като полуспящ, тогава в следващия земен живот той не може да бъде сериозен, не може да пристъпва към нещата на живота с необходимата сериозност. Така че от начина, по който един човек се държи, можем да видим, дали той добре е използвал своя минал земен живот, или повече или по-малко го е проспал в апатия.

И така можем да кажем: - Ние съвсем не трябва да разглеждаме човека, само механично или пък само според образеца на обикновения организъм. Ние не трябва да правим това, а трябва да разглеждаме човека цялостно - от неговата форма до неговата способност за движение, като едно пълно отражение на духовния свят.

При човека имаме първо организма на главата /включващ нервно-сетивната система/. Този организъм на главата е обусловен главно от миналите земни съществувания. И ние можем да кажем, че най-правилно разглеждаме една човешка глава, когато научим всичко, което може да се научи за имагинативното мислене. И тогава по отношение на човешката глава - иначе никъде другаде, - можем да приложим имагинативното мислене в сетивния свят, можем да приложим това, от което иначе винаги се нуждаем като имагинативни представи, за да гледаме в духовния свят. Ние несъмнено трябва да започнем с имагинацията, когато искаме да виждаме в духовния свят; там ни се явяват първо духовно-етерните образи на духовните същества. Във физическия свят освен човешката глава не съществува нищо друго, което да напомня за имагинации, но в човешката глава, чак до нейната вътрешна организация, чак до чудесното устройство на мозъка всичко е всъщност едно физическо-сетивно копие на имагинативното.

Когато отидете по-нататък, стигате дотам да видите в човека нещо, което всъщност е много по-трудно за разглеждане - само че обикновено хората считат това за лесно, - това е да добием едно схващане за това, как човек приема своето дишане, как той поставя в движение своята ритмична

система, как след това той пренася дишането в кръвообращението. Тази извънредно жива игра, която прониква цялото тяло, е даже много по-сложна, отколкото хората си представят, защото първо човек поема своя дъх /виж рис. жълто/, дъхът се поема в кръвообращението, /червено/ но от другата страна дъхът преминава отново в главата и се намира в определено отношение с цялата дейност на мозъка /зелено/. Мисленето е просто едно префинено дишане. А кръвообращението от своя страна отново преминава в онова, което са импулсите в движението на крайниците /синьо-зелено/.

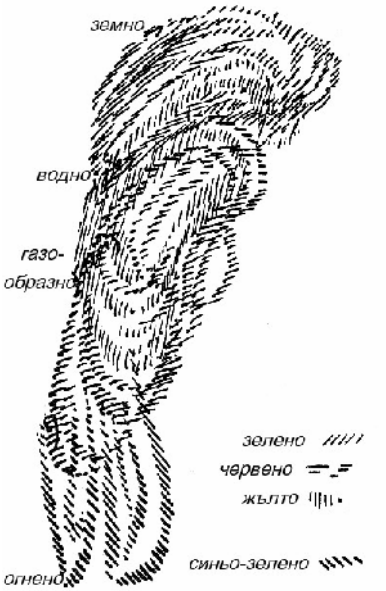

Тази ритмична система в човека не се изразява в едно спокойно състояние, а в постоянна и непрекъсната подвижност и тази разлика трябва точно да се има предвид. Ние най-добре разглеждаме главата на човека като една завършена, затворена, спокойна форма, ние разглеждаме също и нейната вътрешност, например отделните части в мозъка, как те стоят спокойно една до друга. Ние не научаваме нищо за главата, когато например чрез анатомията или физиологията се запознаваме с кръвообращението в главата, защото това, което кръвообращението извършва в главата, съвсем не се отнася към главата, то се отнася само към това, което главата използва като ритъм. В това отношение главата е точно такава, каквото е кръвообращението. По отношение на това, което можем да видим, когато повдигнем една част от костния строеж на главата и погледнем там кръвообращението, виждаме, че то съвсем не се отнася към главата, а главата трябва да бъде разглеждана като почиващ орган, където едното лежи до другото.

Ние не можем да направим това, когато преминем към ритмичната система, която е локализирана предимно в гърдите. Там трябва да разглеждаме всичко в подвижност, в подвижността на кръвообращението, на дишането, на мисленето. Този процес трябва да се разглежда даже много по-далеч навътре във физическото.

Ако разгледате процеса на дишането, когато той преминава в процеса на кръвта и въздейства също и в мозъка, там първо се образува въглероден двуокис, една киселина в човешкия организъм. Когато обаче процесът на дишането премине в мозъка, въобще в нервната система, от киселините се образуват соли; там се отлагат соли.

Така че можем да кажем: Когато човекът мисли, се отделя земно /твърдо/ вещество. В самото кръвообращение живее течното. В дишането живее газообразното. А в движението, когато влезе в действие, живее огненото естество. Във всичко това се съдържат елементите /стихиите/, но елементите са в подвижност, в непрекъснато раждане и умиране. Този процес не може всъщност да бъде обхванат чрез сетивното наблюдение. Онези, които искат да го обхванат чрез сетивното наблюдение в анатомията, всъщност никога не го разбират. За целта човек трябва много да напрегне вътрешната продуктивна сила на духа си, за да разбере този процес. Когато слушаме обясненията, които се отнасят за ритмичния процес, както те се излагат в обикновените лекции по анатомия и физиология, действително е така, че от мъртвото описание, което се дава - онези, които са изпитвали това, ще го потвърдят, - ние имаме чувството, че това е далеч от действителността. Да, който слуша с безпристрастно разбиране и след това обгръща с поглед слушателите, той има чувството, че чрез пустотата, която поемат всички тези слушатели, би трябвало всъщност да умрат, би трябвало да останат по столовете и да не могат да се помръднат. Защото тази система на кръвообращението би трябвало да бъде описана в най-подвижна оживеност от всички страни, така че човек постоянно да преминава от сетивното в свръхсетивното, да се връща отново от свръхсетивното в сетивното и при това описание да навлезе в едно музикално настроение.

Тогава, когато човек е постигнал това, той прониква също и във вътрешните навици на душата, чрез които може да бъде разбрана кармата. Утре ще говорим за това. Но това, което имаме там е сетивното копие на инспирацията.

Следователно, както при разглеждането на главата имаме сетивно подобие на имагинацията, така при разглеждането на ритмичната система на човека, когато това разглеждане се извършва правилно, имаме подобие на инспирацията.

И когато преминем към системата веществообмяна и крайници - виждате ли, в това, което анатомията и физиологията днес разглеждат в тази система, ние нямаме нейните сили, а само онова, което отпада, което се изхвърля. Всичко, което в системата на веществообмяната и крайниците

е съдържание на днешното научно разглеждане, съвсем не принадлежи към изграждането и към организацията на човека, а се изхвърля, - съдържанието на червата е само крайният пример за този процес, - всичко останало, което е физически възприемаемо в тази система, не принадлежи на човека, а е отделено от него, само че едно остава да стои по-дълго време, а друго по-кратко. Съдържанието на червата остава за кратко време в организма; това, което се отделя в мускулите, нервите и т. н., остава по-дълго време. Но към човека не принадлежи само това, което може физически-сетивно да бъде установено в системата на веществообмяната и крайниците, а това физически-сетивно е само излъчване и отлагане. Напротив всичко, което принадлежи към системата на обмяна на веществата и крайниците, е от свръхсетивно естество. Така че, когато разглеждаме именно тази система в човека, ние трябва да преминем към това, което живее чисто свръхсетивно в сетивното и физическото.

Следователно трябва да си представим системата на веществообмяната и крайниците при човека така: Физическите ръце и т. н. са всъщност нещо духовно и в това духовно се развива азът. Когато движа моите ръце и моите крака, постоянно става отделяне на вещества и ние виждаме това отделяне. Обаче то не е същественото. Когато искате да обясните процеса на хващането с ръка, вие не можете да се позовете на физическото, а трябва да се позовете на духовното; за това, което е духовно в движението на ръката, за него се касае при човека. Това, което виждате с очите, е само отделена материя по отношение на системата на обмяна на веществата и крайниците /виж рис. тъмна щриховка - видимото; светла щриховка - духовното/.

Как въобще може да се предприеме едно кармично разглеждане, когато се вярва, че това, което се вижда в системата на веществообмяна и крайници, е човекът? Той съвсем не е само това. Ние можем да предприемем едно кармическо разглеждане едва тогава, когато знаем, що е човекът. И онова, което трябва да имаме предвид, това без съмнение е

намиращото се сега в сетивния свят едно свръхсетивно подобие на интуицията.

Така че, мои мили приятели, вие можете да си кажете: Разглеждането на главата всъщност е имагинативно проектирано в сетивния свят. Разглеждането на ритмичната система в човека трябва да бъде инспирирано, действено вътре в сетивното наблюдение, действено в сетивния свят. Разглеждането на системата веществообмяна и крайници трябва да бъде интуитивно, свръхсетивно в сетивния свят.

Това е много интересно, защото в разглеждането на човека ние имаме образи за интуицията, инспирацията и имагинацията. И при едно правилно разглеждане на обмяната на веществата и крайниците на човека ние можем да научим, що е всъщност интуицията в свръхсетивното. При едно правилно разглеждане на ритмичната система на човека можем да научим, що е инспирацията в свръхсетивното. При едно правилно разглеждане на главата можем да научим, що е имагинация, що е имагинативно разглеждане в свръхсетивното.

Разглеждане на главата - имагинативно, проектирано във физическия свят.

Разглеждане на ритмичната система на човека - инспирирано, действено в сетивния свят.

Разглеждане на обмяната на веществата и крайниците на човека - интуитивно, свръхсетивно във физическия свят.

Това бе показано накратко в «Ръководните принципи» в последния бюлетин и всеки, който действително усърдно разглежда досегашните цикли, може сам да го намери.

Днес, мои мили приятели, се опитахме да разгледаме кармическите връзки по отношение на физическото. Утре ще преминем към обхващане с поглед на кармическите връзки по отношение на морално-духовната същност на човека.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 11 май 1924

Още известно време ще ни занимават закономерните връзки в развитието на човешката карма и днес първо ще обясня вътрешната конфигурация в образуването й, а именно онази част, която работи предимно с моралната, с етическата и с духовната страна на човешкия живот.

В момента, когато отклоняваме поглед от физическия свят - а това вършим именно, когато разглеждаме кармата, въпреки че кармическите връзки са духовни, даже когато се проявяват на физическо ниво, да речем в болестите, - онова, което принадлежи към кармата при една болест, е

именно предизвикано от духовното. Следователно при всички обстоятелства пристъпвайки към кармическо разглеждане, ние навлизаме в духовното. Но днес искаме да обхванем с поглед етично-духовната и душевната страна на кармата.

Веднъж вече обърнах внимание върху това, как образуването на кармата е свързано с онези земни същества, които в много древни времена от земното развитие са обитавали Земята и които след това, при отделянето на Луната са напуснали Земята, за да живеят по-нататък във Вселената като лунни обитатели и да имат на Луната свой дом.

Ние трябва да считаме това, което наричаме Луна - от което обикновено се описва само физическата част, и което е само едно указание, - като носител на определени духовни същества. От тях най-важните са именно тези, които някога са обитавали Земята като велики праучители на човечеството, които са основали на Земята онази прамъдрост между хората, за която често съм говорил. Тези същества бяха някога на Земята. Те бяха там, когато Луната още не беше се отделила от Земята. Тогава, както вече описах, те бяха влели в хората прамъдрост, така че чрез своето вътрешно озарение хората са стигали до тази първична мъдрост. И начинът, по който тези същества са действали, е бил съвършено различен от начина, по който хората днес могат да действат на Земята.

Защото виждате ли, ние бихме могли да наречем начина на действие на тези праучители между хората като един вид магическо действие, като действие, което е станало благодарение на това, че човешката воля е имала все още съществено по-голямо влияние отколкото днес върху това, което може да става външно. Днес волята може да действа само чрез физическо взаимодействие с външния свят. Когато искаме да блъснем един предмет, ние трябва да разгърнем волята, трябва да блъснем предмета чрез нашата ръка или чрез нашия крак. Но непосредственото въздействие на волята върху външните процеси, които днес бихме могли да назовем природни процеси, е съществувало още по времето на древните праучители, именно по един начин, който днес бихме нарекли магическо въздействие. Можем обаче да кажем, че последните остатъци от такива въздействия от страна на човешката воля все още са съществували до относително неотдавна. Така например още *Русо* ни разказва, как в някои по-топли места чрез фиксиране с поглед е бил в състояние да доведе до парализиране и до смърт жаби, които са се приближавали до него. Това въздействие на човешката воля, което още е съществувало в по-топлите места чак до 18-то столетие, все повече и повече е изчезнало. То е съществувало още през египетската епоха като въздействие на човешката воля върху растежа на растенията; тогава волята е можела да подпомага техния растеж. И когато древните праучители бяха на Земята, беше напълно възможно под властта на човешката воля да бъдат поставени и неживи природни процеси.

Естествено тези неща зависят от факта, или са зависели от това, дали хората са имали едно инстинктивно прозрение за взаимовръзките в света,

които остават напълно скрити за днешната груба наука. Затова, че например за действието на човешката воля от голямо значение са топлинните въздействия, се вижда и от факта, че същият Русо, който в по-топлите места е бил в състояние да убива жаби със своя поглед, се опитал по-късно също и в Лион да гледа в очите една жаба, мислейки, че тя поне ще бъде парализирана от неговия поглед. Но виждате ли, не жабата била парализирана, тъй като и тя от своя страна го гледала с острия си поглед, а той бил парализиран и е трябвало да бъде върнат към живота от лекар, чрез змийска отрова. Този начин за разгръщане на волята е свързан напълно със съблюдаването на инстинктивното познание по отношение на това, което съществува около човека.

Но още древните праучители със своите духовни способности са притежавали едно съвършено друго, интензивно, по-проникващо природознание, в сравнение с това, което хората имат днес. Накратко казано, тези праучители фактически са били надарени с нещо, което не може да бъде обхванато от природните закони. Но през онова време, когато древните праучители са действали на Земята, хората не са имали нужда да обхващат нещата в тяхната природна законообразност, защото, разбира се, тогава не е съществувала днешната естествена наука. На тогавашните хора тя би изглеждала лишена от стойност и те изобщо не биха разбрали, какви са нейните цели. Защото всяко действие е почивало именно на едно много по-вътрешно познание и знание за нещата, което знание днес е невъзможно.

Както казах, тези праучители смениха арената на тяхното действие от Земята на Луната и тъй като във Вселената всичко е свързано, сега имат една велика задача във връзка с целия космически процес. И те са именно тези, които извънредно много се занимават с образуването на човешката карма. Защото една важна съставна част в образуването на кармата е онази, която можем да наблюдаваме, когато след смъртта, след няколко дни човек изоставя своето етерно тяло и изживява в обратен ред - не своя буден земен живот, а живота, който е имал по време на сън в своето земно съществуване. Когато човек е минал през вратата на смъртта, той първо има един ясен ретроспективен поглед върху една мощна велика картинна панорама на това, което е преживял в живота си. Това е картинно виждане на изминалия земен живот. След няколко дни етерното тяло се разтваря в общия космически етер и бавно се прекратява наблюдението на тази ретроспективна картина. Тогава започва действителното ретроспективно изживяване.

Нали, по време на нашето земно съществуване нашият живот протича така, че когато го обгръщаме в спомен той ни изглежда като единство, но това естествено е заблуждение; защото животът не протича като единство, ние сме будни през деня и безсъзнателни през нощта - буден ден, безсъзнателна нощ и т. н.. Когато след това човек си спомня изминалото време, той забравя, че винаги между дните са и нощите. През тези нощи с

душата, с астралното тяло и с аза стават много неща, но човек не знае нищо за тях. Онова, което човек изживява несъзнателно през нощта в своя земен живот, той го изживява напълно съзнателно по обратен ред след смъртта и тогава времето действително му се явява като протичащо обратно; така човек изживява нощите при пълно съзнание.

Той изживява този обратен ред затова, защото на практика проспива една трета от своя живот на Земята, изживява го след смъртта именно в продължение на една трета от земния живот. Когато някой е стигнал до 60-годишна възраст, той е проспал приблизително 20 години и след смъртта изживява тази ретроспекция за около 20 години. След това човек преминава в същинската духовна област и там живее по различен начин. Но след смъртта човек първо изживява този обратен ред на протичане на събитията и вижда онова, което е ставало през нощите. Изживява го така, че на първо време му прави силно впечатление, колко голяма е разликата между това изживяване в обратен ред и обикновеното изживяване по време на нощния сън.

С изключение на сънищата, възникващи по време на сън, които изплуват на повърхността, но не предават много вярно онова, което човек изпитва в земния живот, или често пъти го предават в илюзорна, фантастична форма, човек има малко съзнание за всички онези разнообразни процеси, които се случват с него. По-рано описах това, което става с него през време на сън; но след смъртта човек го изживява с извънредно голяма яснота и нагледност. Така че можем да кажем: - Този живот в света на душите след смъртта, е нещо, което всъщност създава много по-дълбоко впечатление отколкото земният живот. Образите, които човек изживява, начинът, по който той стои вътре в това изживяване, съвсем не е нещо съноподобно, а извънредно силно и интензивно. - И всъщност той изживява всичко това, бих казал, като че от гледната точка на един фотографски негатив. Ако по време на земния живот сте причинили страдание на някого, вие сте го причинили, изхождайки от себе си. По време на вашия земен живот сте изпитали и направили онова, което произлиза от вас. Но когато след смъртта изживявате събитията в обратен ред, вие не изпитвате това, което сте изпитали по време на земния си живот, а като едно пренасяне и навлизане в другия; вие изпитвате онова, което е изживял този, на когото сте причинили страданието.

Ще избера един драстичен пример. Ако сте ударили плесница на някого, вие не изживявате това, което сте изпитали по време на земния живот при удрянето на тази плесница, която тогава не ви е причинила болка, освен ако не ви е заболяла малко ръката, а вместо това в ретроспективното изживяване след смъртта усещате всичко онова, което е изпитал другият, получавайки вашата плесница. Вие го изпитвате като ваше изживяване, именно с една много голяма нагледност и по един засилен начин.

Така че наистина, когато човек минава през това ретроспективно изживяване, си казва: - О, това което сега изпитвам извънредно дълбоко ме

впечатлява! - И никое земно впечатление не действа така мощно, както впечатленията от този насочен обратно поглед към земния живот, в етапа след смъртта, който обхваща една трета от човешкото ни земно съществуване. Така че по това време вие изживявате цялото кармическо осъществяване на това, което сам сте извършили в живота; вие изживявате всичко това от гледната точка на другия. Следователно изживявате цялото кармическо осъществяване на живота си, но още не като земен живот - това ще направите в следващия земен живот, - вие го изживявате изключително интензивно по отношение на впечатлението, макар и не така силно по отношение на действието, което предстои в следващ земен живот. Това е нещо очевидно, мои мили приятели. Действително, бих искал да кажа, наситеността, силата на изживяването е нещо извънредно и забележително.

Ако човек обаче би могъл да развие в своя аз и в своето астрално тяло само онази сила, която той има минавайки през вратата на смъртта, той би изживявал целия този обратен път най-много като един много жив сън. И когато гледа само земния живот и това, което този земен живот може да направи с някого след смъртта, тогава човек би изпитал това изживяване по обратен ред като един много, много жив сън. Но това съвсем не е така. Това не е само един жив сън, а едно извънредно интензивно изживяване, много по-интензивно отколкото са земните.

Когато човек премине през вратата на смъртта, няма физическо и етерно тяло, чрез които той има своите изживявания на Земята. Представете си само, какво бихте изживели на Земята с обикновеното съзнание, ако нямахте физическо и етерно тяло. Вие бихте минавали така бързо и повърхностно през земните си преживявания, че отвреме-навреме бихте имали по някое съновидение; след това бихте спали по-нататък и по-нататък.

Сега добре може да си представите, че съня, който един 60-годишен човек има в течение на 20 години, непрестанно продължава; но това не е никакъв сън, а едно съвсем енергично и интензивно изживяване. А от какво се поражда то? Виждате ли, то идва оттам, че в момента, когато човек е минал през вратата на смъртта и се е отделил вече от своето етерно тяло, в момента, когато започне това ретроспективно пътуване, веднага към човека пристъпват обитателите на Луната и те са онези, които със своята древна, магическа сила насищат картинните образи с космическа субстанция и проникват в неговото изживяване.

Ако мога да употребя едно сравнение: Това, което се случва с човека, прилича на рисуването на една картина. Аз рисувам първо една картина - тя и без това е само едно морално впечатление, не причинява болка и страдание на никого. Но представете си, че нарисувам трима от вас тук на картината и благодарение на това, че картината бива пропита с магически действаща сила веднага се случва, че тези трима човека излизат от картината и извършват всичко онова, което са замислили срещу някого

тук. Те биха действали по-интензивно, по-мощно, по-живо отколкото антропософите са свикнали да вършат това. Така е. Цялото изживяване е свързано с извънредно голяма оживеност, защото тези лунни същества с цялото си битие проникват в картините, които се изживяват, те ги проникват и ги насищат, бих искал да кажа, с едно свръхбитие.

Така че след смъртта ние минаваме през областта на лунните същества. Но чрез това в космическия етер много силно се фиксира онова, което ние изживяваме и което помага за коригиране на нашите собствени дела, както току-що описах. Това изминаване в обратен ред на земния живот, когато е описано не само принципно, както го направих в моята книга «Теософия», а се опитваме да го опишем конкретно и нагледно, както бих искал да направя това сега, именно това изминаване в обратен ред на земния живот е извънредно интересно. То съставлява една много важна част от живота на човека след смъртта.

В нашата епоха изживяванията, които един човек може да има, са фактически много сложни. Помислете само колко съвършено различно е цялото душевно устройство на тези лунни същества в сравнение с това на земните жители. Тези лунни същества, с които ние имаме толкова много работа след смъртта, са дали на хората онази прамъдрост, която е угаснала вече в нашата епоха, която е продължила с още известна интензивност до 3-то, 4-то следхристиянско столетие, след това е съществувала в традицията и накрая е угаснала напълно. Аз често съм обяснявал, как хората не биха могли да достигнат до проявата на тяхната свобода, ако по-нататък бе останала величествената и мощна мъдрост на тези праучители. Следователно тази прамъдрост е угаснала и на нейно място е настъпило нещо друго, а именно абстрактното мислене. Днес човекът мисли в понятия, които нямат много общо с духовния свят. Бих искал да употребя тук едно сравнение, което вече съм употребявал: *Аристотел* е оставил десет понятия, които някога изброих тук. И тези понятия бяха всъщност все още един остатък от древната мъдрост - битие, количество, свойство, относителност, положение, пространство, време, актив, действие, страдание. Той ги е нарекъл категории. Това са десет прости понятия. Обикновено тези десет прости понятия се намират в нашите учебници по логика. Гимназистите трябва да ги научат наизуст, учителите по философия ги знаят. Но те знаят именно тези десет понятия - битие, актив /имане/, положение, пространство, време и т. н.. Обаче какво знаят хората, знаейки тези десет понятия? Естествено за днешния човек тези десет понятия са нещо скучно, но за онзи, който прониква в тяхното значение, те не са по-скучни от буквите на нашата азбука.

Представете си, ако не знаехме за азбуката нищо друго освен а, б, в, г, д, е, ж, и т. н. до последната буква, какво би бил за вас Гьотевият «Фауст»! Вие бихте отворили книгата, бихте намерили навсякъде в нея наредени по най-различен начин тези 22 или 23 знака /30 български/. Иначе «Фауст» не съдържа нищо друго, освен тези 22 знака, само че винаги съчетани по

различен начин. Ако не знаехте нищо друго, ако никога не се бяхте се научили да четете, а само отваряхте книгата и се запознавахте с буквите в тяхната форма, представете си, колко различно би било, когато сега можете да вземете в ръцете си «Фауст» и да четете! Това е все пак нещо друго. Никоя книга в света, която може да четете, не съдържа нищо друго освен тези 22 знака, и въпреки това, какво правите вие с тези 22 букви, когато можете да четете! Целият сетивен свят ви се отваря благодарение на начина, по който жонглирате, нареждате, използвате тези 22 букви.

Обаче учителите по логика и философите, които днес са приели тези десет категории - битие, количество, качество, относителност, пространство, време, положение, актив /имане/, действие, страдание, не знаят вече за какво служат тези категории, както някой, който никога не се е учил да чете, а във всички книги на света познава само а, б, в, г, д, е и т. н.. Това е съвършено същото положение. Защото ние трябва да познаваме тези десет основни понятия, тези логически понятия на Аристотел така, че да можем да ги употребяваме по най-различен начин, както за физическия свят по най-различен начин употребяваме буквите, като ги съчетаваме по различен начин. Тогава с тези десет понятия ние четем в духовния свят. Те са букви.

Но в нашата епоха постепенно се стигна дотам да познаваме само понятията, което е същото, ако от азбуката познаваме само последователността на буквите. Представете си само, какво бихте изпуснали, ако не можехте да четете, а виждахте само а, б, в, г, д...! Съобразно с това човек изпуска всичко, което се намира в духовния свят и не може да чете в него, ако не може да употреби по различен начин десетте понятия на Аристотел.

В това отношение от дълго време даже с философите се случва нещо смешно. В средата на Средновековието имаше един много умен човек, наречен *Раймундус Лулус*. Още от традицията е знаел нещо за това разместване на логическите категории, на логическите основни понятия и съобщил каквото е знаел образно, според тогавашния обичай. Но ако той всъщност би казал истината, щеше да каже: - Моите съвременници всичките са дървени глави, защото те знаят само да казват а, б, в, г, д..., а не знаят да четат с основните понятия. Хората трябва да разбират, да свързват в ума си тези основни понятия така, както свързват буквите в думи и изречения. Тогава те ще могат да четат в духовния свят. - Но той не е казал това така директно, обичаят не е бил такъв по онова време. А е казал: - Основните понятия трябва да се напишат на листчета, да се вземе след това една рулетка, в която да се сложат, рулетката да се завърти, тези понятия да се разбъркат и тогава могат да се четат. Тогава се получава нещо различно.

Това обаче беше само едно сравнение, защото Раймундус Лулус не е разбирал в смисъл на една мъртва рулетка, а духовната глава, която трябва да съчетае в себе си тези понятия едно с друго. Обаче онези, които чули

нещо за това, взели сериозно тази история и оттогава насам се смеят над нея. Философите намират, че това е било твърде детинско разбиране от страна на Раймундус Лулус. Обаче то е детинско само от страна на по-новата философия, която не знае, за какво се касае.

Вие виждате, че фактически е било изгубено почти всичко от онова, което човечеството е получило в по-древно време от тези праучители, които днес трябва да считаме за обитатели на Луната. И всъщност човек по особен начин се запознава с това различно устроено знание, когато непосредствено след смъртта изживява в обратен ред своя земен живот. Тогава по един особен начин той знае, как тези прамъдреци са мислели и са знаели. Оттук идва нагледността и конкретността на това, което той изживява след смъртта.

Но точно в наше време нещата са малко объркани. Те са объркани поради това, че съществува един вид неразбиране между хората, които - откакто угасна прамъдростта, - тук на Земята живеят в техните абстрактни понятия и това, което тези праучители имат като душевна нагласа, откакто са свързани с лунното съществуване.

Случаят е следният: Когато един съвременен учен, занимаващ се с естествени науки минава през този живот, той говори език, различен от този на праучителите, които всъщност взимат голямо участие в образуването на неговата карма, както подробно ще обясня по-нататък. Тези праучители и хората, които умират, но преди това са живели в модерното образование и цивилизация на епохата, не се разбират добре.

Върху тези неща извънредно трудно могат да се изградят схващания, защото наблюдаването на това, което става с хората, не е особено лесно. Но в характерни случаи все пак могат да се изградят определени схващания. Може например да се стигне до един възглед, мои мили приятели, когато разглеждаме двама човека, умрели в по-ново време и минали по този начин през обратното изживяване на земния си живот след смъртта, които в определен смисъл са живели изцяло в модерното образование на епохата и въпреки това се различават до висока степен един от друг.

Виждате ли, можем да вземем един гениален естественик, гениален по свой начин в сравнение с мнозинството подобни, какъвто е Емил дю Боа Реймонд или някой подобен на него и разгледаме неговото изживяване в обратен ред след смъртта. Можем да разгледаме също и друга личност. Една много интересна личност с такова изживяване в обратен ред след смъртта в света на душите е онази личност, която ме занимаваше при създаването на моите мистерийни драми, когато изобразявах лицето Щрадер. Щрадер в моите мистерийни драми е копие на съвсем конкретна личност, която на младини действително беше монах, но напусна монашеството и се посвети на един вид модерна философия на просветлението. Работеше като университетски професор в тази модерна философия.

Тази личност - която бе написала много трудове - в цялото развитие на своите понятия е абстрактна, с истинската абстрактност на един модерен мислител, обаче убедителна, извънредно настойчива, много сърцата. Всъщност е много благотворно, когато един модерен мислител притежава нещо подобно на смелост и сърцатост.

Модерният човек не е така сърцат, какъвто е бил например *Хегел*, който с огромно вълнение, но и с извънредно голяма нагледност е схващал и най-абстрактните мисли; естествено модерният човек не може да направи това с такава сърцатост. Хегел беше всъщност един човек, който можеше да излага така очертано и конкретно понятията, с които борави, че с тях да сече дърва. Тази конкретност, разбира се, модерният човек не може да постигне. Но този човек, за който говоря по-горе, проявяваше нещо сърдечно при боравенето с абстрактните понятия. Когато създавах образа на Щрадер в моите мистерийни драми в съзнанието ми стоеше неговият живот и за мен беше особено интересно изживяването в обратен ред на земния живот на тази личност след нейната смърт. Тук беше много важно, че всичко, което тази личност мислеше, имаше определена теологична тенденция. Тя мислеше от една страна напълно абстрактно, като един модерен природоизследовател, или най-малкото като един мислител, но навсякъде просветваше известна теологична /богословстваща/ тенденция и съзнанието, че все пак може да се говори за един действителен духовен свят и естествено това идваше от миналите прераждания на тази личност.

Така понятията на тази личност в един по-широк смисъл имат сродство с душевната нагласа на лунните същества, в сравнение със случая при обикновения учен, какъвто е например Емил дю Боа Реймонд. И така, ние можем да видим при това мнозинство от учени, че преминаването през този свят на душите, през тази сфера на Луната наистина е едно истинско неразбиране, както когато някой живее в чужда страна и никога не може да научи езика на тази страна, другите не го разбират и той също не ги разбира. Така е приблизително за човека, който израства изцяло в модерната цивилизация и след смъртта си той навлиза в това изживяване на земния живот по обратен ред.

Но за тази личност, за първообраза на моя Щрадер, това беше малко различно. И точно при него при това обратно изминаване на земния живот, можеше да се види как съществата, които принадлежат на Луната, развиваха един извънредно голям интерес за начина, по който той внасяше своите абстрактни мисли в този свят на душите - естествено аз трябва да си служа със земните изрази, въпреки че те са безкрайно тривиални във връзка с въпроса, който трябва да опиша. А този човек от своя страна изпитваше едно чудно и твърде забележително пробуждане, едно пробуждане, което изглеждаше така, сякаш той си казваше: - О, всичко, срещу което аз се борих - а той се беше борил с много традиционни неща, - всичко това, срещу което аз се борих, съвсем не е такова, всъщност то е съвършено различно. То постепенно е станало такова, защото древните

мъдрости са се превърнали в абстрактни думи и всъщност съм се борил срещу вятърни мелници. Сега обаче аз виждам действителността.

Виждате ли, тук започва това, което именно при една такава личност - а в модерния живот можем да посочим цяла редица от такива личности, - това изминаване в обратен ред на земния живот след смъртта, където първо се изграждат заложбите на кармата, става извънредно интересно за живота.

Една още по-особена личност в това отношение е философът, който е написал книгата «Фантазията като миров принцип». Аз често съм го споменавал в моите лекции, това е именно *Якоб Фрошамер*. Той беше също един абстрактен мислител, подобно на личността, която сега описах, но неговите абстрактни понятия имаха много от една вътрешна проникновеност. Но самият той твърде малко понасяше абстракциите на модернизма - аз нямам предвид модернизма в смисъл на католическата терминология, - а като сила, която изгражда света, искаше да счита не понятията, а фантазията. Той навсякъде виждаше как действа фантазията: Растението расте чрез фантазията, животните съществуват чрез фантазията и т. н.. В това отношение книгата на Фрошамер е извънредно интересна.

Много чудно е, как една такава личност, която има в себе си още много от това, което съществуваше в развитието на цивилизацията преди да настъпи целият модерен филистерско-абстрактен начин на мислене, как една такава личност по един по-вътрешен начин се сраства със субстанцията на лунните същества. Такива изследвания са извънредно интересни, защото с тях се свързва един по-точен поглед в законите на кармичното развитие. И когато в определено отношение човек е свързан с една такава личност, какъвто беше случаят с мен във връзка с първообраза на Щрадер от моите мистерийни драми, тогава топлотата, душевната топлота, с която човек се свързва, е тази, която ни дава възможност да съизживеем това пълно със значение преминаване в обратен ред на земния живот след смъртта.

Тогава фактът, че впечатленията върху този, който ги изпитва след смъртта са така силни, наистина има влияние и върху този, който проследява подобно нещо с познавателна цел. А това вече е твърде забележително. Именно при такова проследяване се показва, колко по-силно впечатление предизвикват тези изживявания след смъртта в сравнение със земните.

Днес аз се питам напълно сериозно: - Би ли било възможно за мен, след като по-продължително време съм гледал тези образни форми, които първообразът на Щрадер е изпитал след смъртта, би ли било възможно да създам една пета драма, подобно на това, което създадох с моите четири мистерийни драми, и да продължа обрисуването на този образ? Това не би било възможно, защото в момента, когато ще искам да представя земния образ, който предизвиква много по-слаби впечатления, пред мен ще се явят образите, получени от впечатленията, които съответният първообраз

изпитва след смъртта. Те са много по-интензивни и заличават онова, което се намира в земния живот.

И аз можах да наблюдавам това. Докато имах извънредно голям интерес към житейските прояви на съответната личност, когато тя беше жива,- тъй като тази личност беше образецът на моя Щрадер, - след като почина, надделя интересът към впечатленията, които тя имаше след смъртта. Този интерес сега превишава всичко, което мога да открия или да опиша по някакъв начин в нейния живот.

Да, когато мислено се върна към моите мистерийни драми, трябва да кажа, че чрез живите впечатления от този първообраз на моя Щрадер в неговия живот след смъртта, за мен най-много се заличава онова, което е образът на Щрадер - докато за другите образи на моите драми това съвсем не е така. Тук виждате, как при едно действително реално наблюдение се явяват едно до друго това, което е на Земята, и онова, което е извън Земята и как от въздействието на тези впечатления, можем да преценим, че при изживяването в обратен ред на земния живот, животът след смъртта е извънредно интензивен; той напълно заличава земните впечатления.

Може още да се сподели за тези неща. Например следното - аз не разказвам нещо измислено, а напълно действителни случаи: Познаваме много добре един човек тук в земния живот, след това изживяваме това, което той има да прекара при обратното изживяване след смъртта и тогава всичко приема една друга форма, защото образите на това обратно изживяване са извънредно интензивни. Дори може да кажем, че когато сме се интересували твърде много от определен човешки земен жовот, какъвто беше случаят при мен с един човек, който почина преди няколко години, цялото отношение към този земен живот приема една друга форма, ако след това съизживяваме онова, което съответната личност преживява след смъртта в обратното изминаване на земния живот. Всичко това приема съвършено друга форма! И едва тогава някои неща от земния живот се явяват в тяхната пълна истинност.

Това е действително така, когато отношенията в земния живот не са от духовно естество. Когато те са от духовно естество и са пропити от духовното, съществува един вид непрекъснато по-нататъшно развитие. Обаче, когато тези отношения са такива, че например, съществува едно човешко отношение без съвпадане на възгледите, тогава веднага след смъртта това човешко отношение при известни обстоятелства се превръща в нещо съвършено друго, в една съвършено друга форма на чувствен живот и т. н.. Това всъщност е предизвикано от тази оживеност на образите, която се явява тогава.

Аз описвам такива неща, за да предизвикам във вас, мои мили приятели, една конкретна представа за това, че съществуват други видове реалности, различни от тези, които съществуват на Земята. Те са наистина най-различни видове. И че навсякъде в образите, които човек може да си създаде, се вливат делата на лунните същества. Тази действителност

фактически е по-чудесна за разглеждане, тъй като тя е един вид продължение, в сравнение с по-късната, когато човек минава през духовния свят и при следствията от своя земен живот има работа с по-висшите йерархии. Обаче тази коренна промяна на човека след смъртта, поради това, че той влиза в отношение със същества, които отдавна са напуснали Земята и на Луната са основали един вид космическа колония, е нещо, което по изключително силен начин ни запознава с една действителност, стояща много близо до земната, и все пак основно различаваща се от земната реалност - защото човек се запознава с нея непосредствено след земния живот.

Но когато хората са привързани много силно към земното, тогава много трудно се приспособяват и оправят в тази област, където се намират лунните същества. Тогава настъпва нещо, което бих могъл да охарактеризирам приблизително по следния начин: Представете си, че тук е Земята /виж рис. бяло/, а там Луната /червено/. Въздействията на Луната, които всъщност са отразените действия на Слънцето, проникват дълбоко в Земята, след това престават да действат /жълто/. Въздействията на Луната не проникват много дълбоко в Земята, но все пак толкова дълбоко, докъдето се простират корените на растенията. Под слоя на растителните корени - а това е един много тънък слой, - под този слой вече не проникват въздействията на Луната.

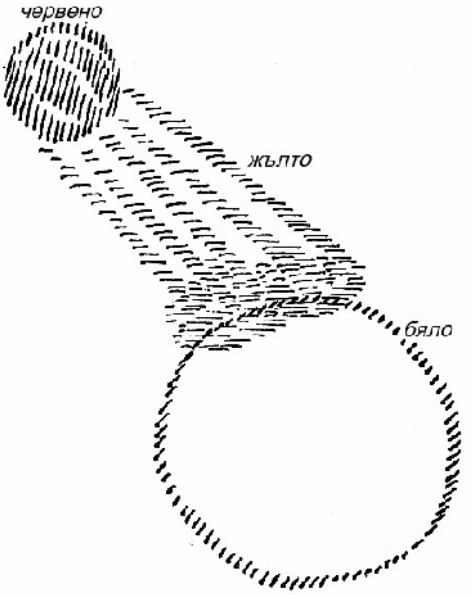

И тук отгоре всъщност има само една малка обвивка, където се задържат въздействията на Луната. Въздействията на Слънцето проникват дълбоко в Земята. През зимата все още се запазва една част от лятната слънчева топлина. Когато през зимата поставяте картофите в ровове, там все още е

запазено въздействието на слънчевата топлина. слънчевите въздействия проникват много по-дълбоко в Земята, лунните въздействия се простират само дотам, докъдето стигат корените на растенията - един тънък пласт.

Но може да се случи, че когато след смъртта човешките същества трябва да отидат в областта на Луната, в света на душите, но не могат да се разбират добре с лунните същества, тогава тези човешки същества остават пленени от тънкия слой лунни въздействия, които след това се излъчват в посока нагоре от Земята, и едно действително свръхсетивно възприятие може да види, как тези човешки същества се скитат там като призраци, като последействия на човека.

Приказките, които съществуват за такива неща, абсолютно почиват на реалността. За да можем да преценяваме подобни свръхсетивни наблюдения, трябва да бъдем напълно свободни от суеверия, да постъпваме навсякъде критично и да приемаме само онова, което може да бъде проверено.

При това преминаване в обратен ред на земния живот след смъртта, което трае една трета от реалния земен живот, се изготвя първо кармата. Защото лунните същества взимат участие в тези негативни образи, които човек проектира за своите дела, също и за своите мисли. Тези лунни същества имат добра памет, тъй като вписват в космическия етер всичко, което изживяват с човека.

Ние преминаваме през живота между смъртта и едно ново раждане и отново се връщаме. И когато отново се върнем в областта на Луната, намираме записано всичко това. Тогава го взимаме с нас в живота си, за да го изпълним с нашата земна воля.

Именно това исках да изложа пред вас, мои мили приятели, като едно основно разглеждане.

Образуване на кармата
при изживяване в обратен ред на земния живот
*непосредствено след смъртта*ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 16 май 1924

Последният път говорихме за това, как зародишът на кармата в известна степен се образува в периода, следващ преминаването на човека през портата на смъртта. И аз се опитах да ви представя, как с една голяма живост и с голяма вътрешна сила върху човека въздействат точно събитията, които той изживява във времето, обхващащо една трета от земния му живот; как тези изживявания действат извънредно силно върху него и как те въздействат върху наблюдателя, който проследява живота на човека през това време. Сега трябва да обхванем с поглед, как земният свят, сред който става всъщност изпълнението и образуването на кармата,

действа върху човека и по какъв различен начин действа извънземният свят.

Когато насочим поглед, така да се каже, върху арената на нашата карма, която е Земята, ще открием, че това, което й принадлежи - всички същества от различните земни царства, - има реално влияние върху човека. То взима участие в живота му, налице е, проявява се също и тогава, когато човек не познава това, което се намира в заобикалящата го земна среда. Човек трябва да се храни, трябва да расте; за целта трябва да приема в себе си веществата на Земята. Те действат върху него чрез техните качества, чрез техните вътрешни сили и действат напълно независимо от неговото познание. Можем да кажем, макар и това да е казано малко радикално: - Човек влиза във връзка и отношения с различните природни царства от заобикалящия го земен свят, независимо от това как се отнася в своя душевен живот към тези, намиращи се около него факти.

Ние трябва да забелязваме това в най-различните области на живота. Можем например да попитаме: - Какво би станало, ако, когато приемаме храна, станем зависими от това, което знаем за въздействието на хранителни средства върху човешкия организъм? - Ние не можем да чакаме, докато узнаем нещо за това, защото нас ни движи отношението към заобикалящия земен свят, което е напълно независимо от нашето знание, както и в известен смисъл от нашия душевен живот. Но помислете само за пълната противоположност на земния свят спрямо света на звездите. Не може и да става дума за влияние на звездния свят по същия инстинктивен начин, който е характерен за влиянието на земните царства. Човек може да се удивлява на звездния свят. Той може да получи някои импулси от него. Но помислете само веднъж, колко много е зависим той по отношение на всичко онова, което е свързано със звездния свят, от своя душевен живот, как този звезден свят въздейства върху неговия душевен живот. Вземете най-близкото космическо тяло, което се намира във връзка с човека в извънземния свят, вземете Луната. От обикновения живот знаете, че Луната има известно влияние върху фантазията в човешкия живот. И даже онези, които искат да отрекат всичко друго по отношение на космическото й влияние върху човека, не могат да отрекат съвсем несъзнателното въздействие на «блестящата от Луната вълшебна нощ» върху раздвижването на човешката фантазия - тук цитирам един известен романтичен израз.

Обаче ние не можем да си представим, че даже това най-близко, най-грубо действие, което се упражнява върху човека от страна на звездния свят, би могло да става без участието на човешкия душевен живот, че би могло да настъпи едно отношение, каквото е това на човека към заобикалящата го земна среда, където това отношение не е зависимо от факта, какво знае човек за действието на зелето върху неговите различни органи и дали човек се удивлява или не на зелето - той трябва да го яде. И всъщност цялото познание се прибавя към това като нещо, което издига

човешкия душевен живот над природния живот. Но човекът живее своя собствен живот именно сред природата и духовният живот просто се прибавя към това. Напротив, ние не можем да си представим никакво влияние от страна на звездния свят върху човека, ако изключим духовния живот, а камо ли някакво влияние от онзи свят, който стои зад звездния като свят на йерархиите, като свят на висшите духовни същества. Но, така да се каже, на най-долната степен на йерархиите стоят онези същества, за които последния път ви казах, че след смъртта на човека така силно и интензивно изграждат човешките изживявания, защото самите те живеят в тях. Ако тези лунни същества, които някога са били великите праучители на земното човечеството, не биха живели в това, което човекът изпитва, след като е минал през вратата на смъртта, тогава изживяванията след смъртта биха били подобни на сънища. Но те никак не са подобни на сънища. Това са изживявания, които са по-силни от т.нар. нормални земни изживявания и като такива те подготвят кармата, защото за да изравним кармата, ние живеем интензивно в другите души, а не в нас. Ние изживяваме нещата така, както ги изживява другият, на когото сме ги причинили, и ги изживяваме с извънредно голяма сила. Следователно през време на тези изживявания ние подготвяме нашата карма. След съизживяването на тези лунни същества през времето между смъртта и едно ново раждане преминаваме към това, което заедно с човека сега изживяват съществата, които никога не са били на Земята. лунните същества, за които ви говорих миналия път, някога са участвали в земното съществуване. Това аз описах. Но по-късно, във времето между смъртта и едно ново раждане човекът се издига до същества, които никога не са били на Земята.

Тук ние първо имаме една група същества между по-висшите йерархии, на които сме дали името Ангели. Тези същества са, нашите водачи от един земен живот в друг. Те ни съпровождат от единия земен живот в следващия. До тях ние винаги стоим най-близо, също и в земния ни живот. Когато размишляваме върху външни отношения, върху това, което сме видели, чули, приели от природата или от историята, или което други хора са ни казали, когато размишляваме върху тези неща,
които по време на земния живот идват към нас отвън и се отдаваме само на тези идващи отвън мисли, тогава съществото от йерархията на Ангелите, към което принадлежим, няма много общо с нашите мисли. Защото тези същества от йерархията на Ангелите не са били никога земни жители както хората, или както тези праучители, съществували само в етерно тяло, но все пак като жители на Земята. Съществата, които назоваваме с името Ангели, не са били никога земни обитатели; така че нашето отношение към тях е друго, различно от отношението ни към лунните същества, за които току-що говорих.

Все пак, когато след смъртта изминаваме пътищата, водещи през сферите в известен смисъл покрай планетите и първо навлезем в областта

на лунните същества, в лунната област ние същевременно се намираме и в областта на Ангелите. Така че фактически още във времето, когато живеем заедно с праучителите на човечеството, станали лунни жители, по определен начин ние живеем заедно и с ангелските същества. След това преминаваме по-нататък. Така стигаме до сферата, която във всяка духовна наука, която някога е съществувала, се нарича сфера на Меркурий. В тази сфера не живеят вече същества, които някога са били на Земята. Тук живеят същества, които никога не са били на Земята. Когато във времето между смъртта и едно ново раждане навлизаме в сферата на Меркурий, ние стигаме в областта на Архангелите, а когато навлизаме в сферата на Венера - в областта на Архаите.

Преминавайки по този начин през областта на третата йерархия, ние се приближаваме всъщност до това, което е духовната същност на Слънцето. А тази духовна същност при преминаването през живота между смъртта и едно ново раждане, е в най-висшия смисъл обиталище на онези същества, които в поредицата същества от висшите йерархии нарекохме Ексусиаи, Динамис, Криотетес /Власти, Сили, Господства/. Следователно втората йерархия е тази, която е душата и духът на слънчевия живот. Ние навлизаме в тази сфера. В тази сфера прекарваме най-голямата част от времето между смъртта и едно ново раждане.

Но тези същества могат да бъдат разбрани само тогава, когато вземем под внимание, че тяхното съществуване изцяло протича извън това, което ни прави земни хора и ни впряга в кръга на природните закони. Такива, каквито ние ги признаваме на Земята, те не съществуват в областта на действителния слънчев живот. В сферата на същинското слънчево действие има духовни закони, закони на волята например и тези духовни закони са единни с природните закони. Тук природните закони не противоречат по никакъв начин на духовните, а природните и духовните образуват единство.

И, мои мили приятели, изяснете си само последствията от един такъв факт. Ние живеем тук в земния живот. В земния живот изживяваме едно или друго. В земния живот се стараем да вършим добро, стараем се може би да не кривнем от определен път, който считаме морален за нас. Ние вършим определени дела, изхождащи от такива намерения. Ние виждаме някой човек, на когото не можем да припишем подобни намерения, а му приписваме лоши намерения, или просто сме принудени да му припишем зли намерения. Изчакваме няколко години, като през това време развиваме нашите добри намерения, и мислейки си по този начин за другия човек, ги развиваме успоредно с неговите лоши намерения. Тогава виждаме, че с нашите добри намерения не сме успели в живота, че те не само не са имали никакъв ефект, но може би сме стигнали и до това, което наричаме земно нещастие, докато другият, за когото имаме представата, че той не е имал никакви добри намерения, живее заедно с нас в едно привидно, външно щастие.

Това е нещо, което води толкова много хора, разглеждащи само земния живот дотам да се сърдят на живота и да казват, че в него не се проявява никаква сила, която да се отнася справедливо към доброто и злото. И този, който в крайна сметка наблюдава живота безпристрастно, не може да не признае, че онзи, който говори по този начин е прав. Защото кой би могъл да каже, ако стои реално в живота, че на хората всичко им се случва според тяхната заслуга или вина и е свързано с това, което в този земен живот е произтекло от техните намерения. Всъщност, когато разглеждаме, как този земен живот протича, ние не можем да кажем нещо друго, освен че в него е невъзможно да се получи възмездие за това, което духовно-морално произтича от нашата душа. Защо не?

Защото ние не сме в състояние да осъществим нашите намерения, нашите най-вътрешните сили, които насочват морално-душевния ни живот, насочват го дори чрез една съвършено свободна воля; ние не сме в състояние от самите нас да пренесем тези намерения непосредствено в онази действителност, в която живеем на Земята. Вън действат природните закони, протичат и онези факти, които се пораждат под влиянието на различни хора. Трябва да бъдем наясно, че в земния живот първо съществува една пропаст

да речем от *а* до *в*, между това, което става в нашата душа като волеви импулси и онова, което виждаме да се осъществява във външния живот като наша съдба.

Достатъчно е само да се запитаме: - Колко се осъществява в този външен живот от това, което е съдба, което следователно е важно за човешкия живот и непосредствено произлиза от намеренията, които носим в душата си? - Защото земният свят не е онзи свят, в който духовните закони, според които човек се оставя да бъде ръководен или сам владее, са също и природни закони; те не са природни закони, те протичат само вътре в човека. И когато безпристрастно гледаме света, ние можем да кажем само следното: - Когато някой, който познава моите добри намерения ги тълкува като лоши и ако съдбата ми след няколко години, въпреки добрите ми намерения е нещастна, а той ги тълкува така, че ги нарича лоши и се позовава върху това като казва: «Стана така, защото твоите намерения, както вече ти казах, бяха лоши», - това би представлявало един невъзможен начин на мислене. Духовното би трябвало да действа от душа на душа. Но във външния земен свят по вина на съдбата първоначално все още не действа духовното.

Ние трябва да вземем под внимание този факт, че в земния живот съществува една пропаст между морално-душевното и природно-

физическото. Тази пропаст съществува, защото духовните закони не съвпадат с природните закони.

Когато хората се абстрахират напълно от онзи свят, който граничи със земния от *в* до *с*, от смъртта до едно ново раждане - било, че не вземат под внимание този свят и мислят, че поради съществуващите граници на познанието не можем да знаем нищо за този свят - какво могат да кажат такива хора? Те могат да кажат: - Да, природните закони и това, което човек върши и изживява, понеже е вплетен в тях, това е една реална действителност, това е реално и върху него може да се разпростре нашето познание. Но ние не можем да знаем това, което става с намеренията, които съществуват като душевно-духовни изживявания вътре в нас. - Когато човек не насочва поглед към това, което е изразено с отсечката от *в* до *с*, той не може да знае нищо за него. Той може само да *вярва*, че тези неща, които живеят в нашата душа, по някакъв начин също се осъществяват. В същата степен, в която от древните времена насам в развитието на човечеството е намаляло знанието за скритото зад отсечката *в* до *с*, в същата степен, до която това знание е угаснало, е настъпило разделянето между знанието и вярата.

Но в същата степен, в каквато се говори за знание и вяра, не може вече да се говори за карма. Защото кармата, също както и един природен закон, изразява една закономерност, а не нещо, в което трябва само да се вярва.

Когато още от началото на времето, което ви описах, насочим поглед върху преминаването ни през живота между смъртта и едно ново раждане, тогава с нашето разглеждане навлизаме в един свят, в който живеят съществата от втората йерархия, Ексусиаи, Динамис и Кириотетес и вместо земното съществуване имаме слънчевото съществуване, /виж рис. стр. 188/; понеже, дори и да излезем над звездната област, Слънцето остава да свети не във физическия смисъл, но то остава да свети, когато минаваме през живота между смъртта и едно ново раждане. Докато Слънцето въздейства физически надолу към Земята, в живота между смъртта и едно ново раждане Слънцето свети, така да се каже, нагоре към нас, нас ни носят съществата на Слънцето - Ексусиаи, Динамис, Кириотетес. Обаче в света, в който се намираме тогава, природните закони, които царуват в земния живот, нямат вече никакъв смисъл. Там всичко става в смисъла на духовните закони, в смисъла на закони, които изцяло са духовно-душевни. Там не е нужно да расте трева, не е нужно също и крава да я пасе, защото там не съществуват крави и треви. Там всичко е духовно. И вътре в тази духовна сфера съществува възможността да осъществим намеренията, които ние имаме в душата си и които тук на Земята не могат да се осъществят; те могат да се осъществят на Земята толкова малко, че даже доброто може да доведе до нещастие, а злото до щастие. Защото в тази духовна сфера всичко се осъществява и проявява според своята вътрешна стойност и според своята вътрешна същност е невъзможно всяко добро да не прояви своето действие именно по един съвършено особен начин според

размера на неговата добра сила и всяко зло според размера на неговата зла сила. По този съвършено особен начин, по който в слънчевото съществуване – т.е. в онова съществуване, което крие в себе си всъщност втората йерархия, Ексузиаи, Динамис, Кириотетес - напълно благосклонно се приема всичко онова, което ние имаме тук на Земята като добри намерения в нашия душевен живот.

Бихме могли да изразим нещата също така, че да кажем: - В това слънчево съществуване с благосклонност се приема всичко онова, което човек изживява в душата си с нюанса на доброто, но злото въобще е отхвърлено. То не може да проникне в това слънчево съществуване.

В курса, който можах да държа още там горе в изгорелия Гьотеанум, така нареченият «френски курс», насочих вниманието ви към това, как човек трябва да остави своята лоша карма, преди в определен момент да навлезе в една нова област през времето между смъртта и новото раждане. Злото не може да влезе в слънчевото съществуване. Има една поговорка, която в съзнанието на днешните хора се отнася обаче само за физическите въздействия на Слънцето. Тази поговорка гласи, че Слънцето огрява еднакво доброто и злото. То прави това; но то не приема в себе си злото. Когато духовно виждате това, което в душата на човека е добро, то е ясно като слънчева светлина, но ясно по духовен начин. Когато обаче виждате в човека това, което е зло в него, то е тъмно както някое място, където не прониква слънчева светлина. И така, цялото зло трябва да бъде изоставено от човека, когато той навлиза в слънчевото съществуване. Там той не може да го вземе със себе си.

Но помислете само, че в своя земен живот човекът е едно единство. Неговото физическо и душевно-духовно съществуване са свързани едно с друго, те са една цялост. Във вените на един човек, който мисли само зло, кръвта - дори и да не може да се констатира с грубите инструменти - не само тече различно, но тя има и различен състав от тази на един човек, който носи в душата си само добро!

А сега си представете, че един лош човек достигне пред слънчевото съществуване в живота между смъртта и едно ново раждане. Той трябва да изостави всичко, което е лошо в него. Но с това остава също и една значителна част от самия него, защото злото е свързано именно с него. То е едно единство с него. Поне дотолкова, доколкото то е едно единство, той трябва да откъсне от себе си онова, което живее като зло в него.

Но ако тук на това място човек трябва да остави нещо от самия себе си, от своето собствено същество, какво ще е последствието? Последствието е, че той влиза в слънчевото съществуване атрофиран, така да се каже, като духовен инвалид, като духовно осакатен. И слънчевото съществуване може да направи нещо само с това, което човек донася със себе си в него.

Слънчевото съществуване ще го срещне с онези същества, които могат да си сътрудничат с него и действат заедно с него между смъртта и едно ново раждане.

Но вземете един съвсем краен случай, мои мили приятели, вземете случая, в който един човек е бил толкова лош, толкова враждебен към хората, че вътре в себе си е желал злото на всички хора. Да предположим, макар и хипотетично, че той е бил толкова лош и такъв злодей, че в действителността не може да съществува по-голяма лошота. Какво става с един пълен злодей, който изцяло се е отъждествил със злото, какво ще стане с него, когато той стигне в тази точка, да речем алфа /виж рис. стр.188/, и трябва да остави извън себе си всичко, което е свързано със злото? Той трябва да остави извън слънчевото съществуване самия себе си. Между смъртта и едно ново раждане ще е изминал онова време, което наскоро ви описах, ще е минал през сферата на Луната, ще е срещнал там лунните същества, ще се е срещнал даже и с онези същества от йерархията на Ангелите, които се намират във връзка с него, както и с други ангелски същества, които са във връзка с тях. Но сега той стига на края на този свят. Минавайки през сферата на Меркурий и Венера той се приближава до Слънцето, но преди да навлезе в същинското слънчево съществуване, трябва да изостави навън самия себе си, защото е бил един съвършен злодей. Какво следва от това? Той съвсем не влиза в слънчевото съществуване. Ако не иска да изчезне напълно от света, той веднага трябва да се приготви за ново въплъщение и отново да слезе в земното съществуване. Така че при един пълен злодей ще откриете, че след смъртта си той скоро се завръща в земното съществуване.

Но такива пълни злодеи всъщност не съществуват. Всички хора в определен смисъл са поне малко добри. Ето защо всички хора навлизат поне за известно време в слънчевото съществуване. Но според това, доколко човек се е осакатил сам като духовно-душевно същество, той навлиза наблизо или надалеч в слънчевото съществуване и именно от него придобива силата да изгради своя следващ земен живот, да го поправи, защото това, което човекът носи в себе си, може да бъде поправено само от слънчевото съществуване.

От втората част на «Фауст» вие познавате онази сцена, в която Вагнер изработва Хомункулус в колбата. Работата е тази, че за да направи действително нещо като Хомункулус, Вагнер трябва да притежава познанието на слънчевите същества. Но в своя «Фауст» *Гьоте* не представя Вагнер така, сякаш той има познанието на слънчевите същества, иначе не би бил «сухият подлизурко», нали, както го представя Гьоте. Вагнер без съмнение е учен човек, но няма познанието на слънчевите същества. Ето защо Мефистофел му помага, едно духовно същество, което вече има познанието на слънчевите същества; само благодарение на това се получава нещо. Гьоте много добре е чувствал, че от ретортата може да се получи нещо като Хомункулус, само благодарение на това и след това този Хомункулус може да развие нещо.

Трябва да бъдем съвсем наясно, че човешкото не идва от земното, а само от слънчевото естество. А земното в човека, в смисъла, в който това е

представено в «Ръководните принципи», е само картина, само един образ. Човекът носи в себе си слънчевото естество. При човека земното е само образ.

Виждате следователно, че чрез космическия ред между смъртта и новото раждане сме предадени в известна степен на висшите слънчеви същества. И те обработват заедно с нас онова, което е възможно да внесем в слънчевото съществуване. Другото остава извън слънчевата област. А при своето завръщане в земния живот човек отново трябва да си прибере онова, което остава извън слънчевата област.

Човекът излиза навън в космическото съществуване - утре аз ще опиша какво става по-нататък, - но той отново се връща. При своето завръщане пак минава през областта на Луната. Там намира това, което е изоставил като зло от себе си. Отново го включва в себе си под формата, в която го е изживял, непосредствено след като е минал през вратата на смъртта. Взима си го обратно и сега то следва да се осъществи в земното съществуване.

Следователно нека останем при този малко отблъскващ пример, който наскоро ви дадох: Ако в земния живот съм ударил някому една плесница, след преминаването през вратата на смъртта при изживяването на земния живот в обратен ред аз непосредствено изпитвам болката, която е изпитал този, на когото съм ударил плесницата. Това ми се явява, това аз намирам отново, когато се връщам обратно, това ще се стремя да осъществя. Ако следователно ме сполети онова, което произлиза от изпитаното от другия, самият аз съм се стремил към него при слизането ми към едно ново въплъщение; аз внасям стремежа към него при завръщането ми в един нов земен живот. Но нека сега се абстрахираме от това, тъй като за изпълнението на кармата ще говоря вдруги ден. Но вие разбирате, че онова, което отново намирам при идването ми на Земята, е лишено от това минаване през слънчевото съществуване. Аз съм пренесъл през слънчевото съществуване само това, което е било свързано с доброто.

Сега, след като в слънчевото съществуване всъщност съм бил един атрофиран човек, аз отново приемам в себе си това, което съм оставил преди да вляза в слънчевото съществуване. Обаче това, което сега приемам, то е основата на моя земно-телесен организъм. Следователно внасяйки в слънчевото съществуване само една част от мен, а именно тази, която можеше да влезе там, аз мога обратно да донеса оплодена, одухотворена от него само онази част от моето човешко същество, която съм пренесъл през слънчевото съществуване.

Тази част на човека е първата част. Нека отделим сега тези две части:

1. На Земята се появява една част от човека, която е минала през сферата на Слънцето.

2. На Земята се появява една част от човека, която не е минала през сферата на Слънцето.

Това, виждате ли, се отнася за живота на човека между смъртта и едно ново раждане, и за неговото въздействие върху земния живот. Но Слънцето действа върху човека също и когато той е на Земята. Слънцето наистина действа върху човека през времето, когато той е на Земята. Също и другите области, предимно областта на Луната, действат върху човека, доколкото той е на Земята. Винаги имаме именно два вида въздействия върху човека: Първо действието на слънчевия живот между смъртта и едно ново раждане и второ действието на слънчевия живот през време на земния живот на човека. Също така имаме въздействието на Луната, да речем, като обхванем заедно въздействието на Луната, Меркурий и Венера между смъртта и едно ново раждане и второ, въздействието на лунния живот върху човека, когато той е на Земята.

По време на земния живот ние се нуждаем от Слънцето, за да може изобщо да бъде възможен животът на главата ни като земен човек. Това, което Слънцето ни дарява със своите лъчи, въздейства върху нашия организам и дава възможност да се прояви всъщност живота на нашата глава. Това е същата онази част от човека, която е обусловена от слънчевото съществуване. Това е онази част от човека, която се дължи на действията на главата. Пиша: на главата /виж обобщение на стр. 186/. Под живот на главата обхващам всъщност всичко, което е живот на сетивата и живот на представите.

Другата част, онази, която в земния живот зависи от съществуването на Луната, Меркурий и Венера, е онази част в човека, която, естествено в най-широк смисъл е свързана с живота на размножението, а не с живота на главата.

Сега имате нещо странно. Имате живота на Слънцето, който действа върху човека между смъртта и едно ново раждане, като той прави всъщност от него човек и изработва в него онова, което е свързано с доброто. Обаче по време на земния живот Слънцето може да действа само върху всичко онова, което е свързано с главата. Всъщност този земен живот на главата не винаги е свързан само с доброто, защото човек може да изполва живота на своята глава също и за това да се прояви като истински подлец. Човек може да бъде много умен, и все пак да бъде злосторник със своя ум.

Всичко, което в земния живот се развива, се опира на живота на размножението и възпроизвеждането. Този живот на размножението, който се намира под влияние на Луната, е онази част от човека, която в живота между смъртта и едно ново раждане е свързана с онова, което съвсем не въздейства върху човека в неговото придвижване в световния ход.

Когато обгърнете с поглед тази взаимовръзка, тогава лесно ще разберете, как това, което е свързано с всички тези положения, се проявява в човека, когато той се намира на Земята.

Ние първо имаме онази част от човека, която се появява на Земята и която е минала през сферата на Слънцето. Главата е единствената, върху

която сферата на Слънцето има влияние в земния живот, но в целия човек остава онова, което е свързано с тази сфера на Слънцето и това остава като заложба за неговото здраве /виж обобщението/. Ето защо тези заложби на здравето също са свързани с живота на главата. Главата се разболява тогава, когато храносмилателният и ритмичният живот изпращат болест нагоре към нея.

Напротив, всичко онова, което представлява онази част, която не минава през слънчевия живот, е свързано със заложбите на болестите при човека.

И така вие виждате, че заложбите на болестите се изграждат под сферата на Слънцето и че боледуването е свързано с това, което представлява злото в неговите действия, което зло се намира под сферата на Слънцето, щом човекът навлезе в живота между смъртта и едно ново раждане. А самата сфера на Слънцето е свързана със заложбите на здравето. И само когато от сферата на Луната проникнат въздействия в слънчевата сфера на човека, само тогава се разболява това, което на Земята е свързано със сферата на Слънцето, т.е. организмът на главата. Вие виждате, че можем да прозрем тези велики, кармически връзки тогава, когато действително проследяваме човека в областта, в която духовните закони са природни закони и природните закони са духовни закони.

1. На Земята се явява една част от човека, която е минала през сферата на Слънцето.	Това е онази част на човека, която се дължат действията на главата.
2. На Земята се явява една част от човека, която не е минала през сферата на Слънцето.	Това е онази част на човека, която е свързана с живота на размножението.

Позволете ми да се изразя както се прави във всекидневието относно една област, която никак не е всекидневна, но аз трябва да говоря, както се говори в земния живот. За онзи, който стои вътре в духовния свят, това съвсем не е нещо неестествено. Когато тук говорим с хора, от начина, по който говорят, ние виждаме, че те стоят вътре в природата. Техният говор издава това. Когато се стигне обаче в областта, която ви описах точно в последната лекция, областта която следва, когато човек премине през вратата на смъртта и се говори със същества, които някога са били праучители на хората, а след това се говори със същества от йерархията на Ангелите, тогава в този говор има нещо чуждо, защото тези хора, - как да кажа, - там говорят само както се говори, като изхождат от природните закони, които обаче там стоят всред едно магическо действие и които същевременно се владеят от духа. Тези същества разбират магията. Но те познават природните закони и знаят, че хората на Земята си имат природни закони, но самите тях като духовни същества тези закони не ги засягат.

Това, което става там, се явява още и в образи, наистина подобни на земните процеси. Поради това духовните действия изглеждат още като земни природни действия и са дори по-силни, както вече описах.

Когато излезем от тази област и навлезем в областта на Слънцето, там вече не чуваме нищо за природните закони на Земята. Всичко в говора на тези същества е такова, че ние чуваме само за духовни действия, за духовни причини. Там не съществува нищо от природните закони.

Виждате ли, мои мили приятели, това трябва да се каже веднъж. Защото, когато тук на Земята постоянно се говори за всевалидността на природните закони или даже по един наивен начин се говори за вечността им, на човек винаги му се иска да възрази: - Да, съществуват обаче области в света, през които човекът минава между смъртта и едно ново раждане, където природните закони изобщо се отминават с насмешка, защото там нямат никакво значение, там те съществуват, така да се каже, само като информация от Земята, а не като нещо, сред което се живее. И когато между смъртта и едно ново раждане човекът мине през тази област и живее достатъчно дълго в един свят, където няма никакви природни закони, а има само духовни закони, той отвиква да мисли за природните закони като за нещо сериозно. Той не върши това и между смъртта и едно ново раждане. Там той живее именно в една област, където духовното, което е възнамерявал да осъществи, се осъществява.

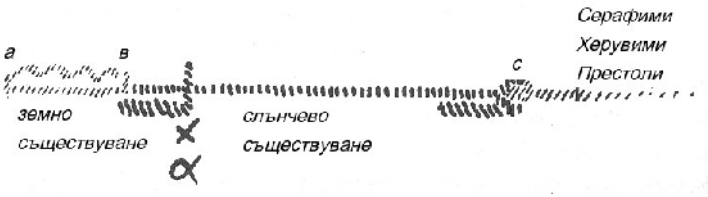

Но виждате ли, ако може да съществува само това и в сферата на Слънцето да съществува само тази втора йерархия, ако в тази сфера бихме изживявали само начина на осъществяване, който можем да изживеем там, след като сме изминали този живот на слънчево съществуване, ние бихме достигнали отново пред земния живот *с* и ако сега искаме да навлезем в земния живот, бихме застанали там, натоварени с нашата карма. Щяхме да знаем, че е възможно изобщо да продължим по-нататък, само ако сега можем да пренесем във физическия живот това, което духовно е изцяло осъществено. Защото нашата карма е духовно осъществена, когато слезем долу. В момента, когато стигнем в земното съществуване, духовните закони и аспекти трябва отново да бъдат превърнати в нещо физическо. Тук е областта, където Серафими, Херувими и Престоли превръщат духовното обратно във физическо.

Така че в следващия земен живот онова, което се е осъществило духовно, се осъществява също и физически в кармата. Този е ходът на кармата.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 18 май 1924

Когато искаме да разберем същността на кармата, става въпрос преди всичко за възможността да видим онова от Вселената, което взима участие в човешкото развитие.

За да насочим поглед върху съществата, които от духовната Вселена участват в развитието на човека и да подкрепим разбирането си, трябва предварително да видим, каква е връзката на човека със същността на Земята.

Ние виждаме човека на Земята заобиколен от съществата на минералното, растителното и животинското царство и знаем, че трябва да го разглеждаме така, че всъщност и трите царства живеят в него и приемат в него една по-висша форма. Чрез своя физически организъм в известна степен човекът е сроден с минералното царство. Само че той преработва по един по-висш начин това, което иначе се намира в минералното царство. Чрез своето етерно тяло той е сроден с растителното царство. И тук той отново преработва в една по-висша форма това, което принципно се намира в растителното царство. Същото е и със сродството, което човекът има чрез своето астрално тяло със съществата от животинското царство. Може следователно да кажем: - Ако разгледаме пространството около човека, намираме, че той носи в себе си минералното, растителното и животинското царство.

По същия начин както човекът носи в себе си тези три външни природни царства, той носи - само че по време, а не пространствено – царствата на висшите йерархии. И ние можем да разберем цялото действие на кармата върху човека само тогава, когато обгърнем с поглед, как по време на земния живот различните царства на йерархиите въздействат върху човешкото същество.

Когато вземем под внимание как минералното царство действа върху човека, срещу нас застават процесите, при които той приема своите хранителни средства. Защото всичко, което приема от по-висшите царства в сравнение с минералното царство, човек първо го минерализира. Когато насочим поглед върху растителното царство, ние виждаме, как в себе си човекът има жизнените сили, силите на живота. И когато насочим поглед върху животинското царство, ние виждаме, как от своето астрално тяло човекът издига нагоре чистия живот в една по-висша сфера, в царството на усещанията. Накратко казано, ние можем да проследим редицата природни действия в трите царства също така, както проследяваме редицата действия в човешкия организъм.

Обаче по същия начин можем да проследим това, което става с човека в душевно-духовно отношение, чрез действието на висшите йерархии. Ние разбираме минералното, растителното и животинското, които принадлежат на човека от действията на трите природни царства в пространството. По

същия начин трябва да разберем онова, което царува като по-висше в човека - първо да обгърнем с поглед това, което царува в човека като съдба, - да го разберем именно от действието на царствата на йерархиите. Тук обаче не трябва да разглеждаме това, което е едновременно в човека - физическото, етерното и астралното тяло са едновременно в човека, - а по отношение на йерархичните царства трябва да разглеждаме онова, което в земния живот се случва в човека като редуващо се или да бъде разбрано по отношение на духовното разглеждане като случващо се едно след друго.

Бих искал да кажа, че по време на всички наши антропософски разглеждания винаги сме обгръщали човека в процеса на протичането на неговия живот - от раждането до около 7-та година, когато става смяната на зъбите; от смяната на зъбите до половата зрялост; от половата зрялост до 21-та година, където не така ясно се вижда диференцирането; после от 21-та година до 28-та година; от 28-та година до 35-година; от 35-та година до 42-та година; от 42-та година до 49-та година; от 49-та година до 56-та година и т. н. /виж рис. стр. 193 /. Върху това, което се намира отвъд 56-та година, ще говоря следващия път; сега ще разгледам хода на човешкия живот до 56-та година.

Тук ние ясно имаме три разчленения от три периода на живота до 21-та година, следва вторият раздел от три периода на живота до 42-та година и после третият раздел от три периода на живота до 56-та година. Последните периоди на живота искам да изобразя така /виж рис. стр.193/.

Човекът казва за себе си «аз». Обаче този аз стои вътре в множество действия. Погледнато от външната страна това са действията на минералното, растителното и животинското царство, а погледнато навътре, към душевно-духовната страна, това са действията на третата йерархия, Ангели, Архангели, Архаи, действията на втората йерархия, Ексусиаи, Динамис, Кириотетес, действията на първата йерархия, Серафими, Херувими, Престоли.

Но тези същества не действат по един и същ начин в течение на целия човешки живот. Ние можем да кажем, че също и външната страна на човека по определен начин съобразно биографията му е проникната от различни действия. Когато например разглеждаме детето още в началото на неговия земен живот, ние трябва да кажем: - Това, което по принцип намираме в животинското царство, е особено изразено - един растящ, разцъфтяващ, изграждащ живот.

Когато разглеждаме последния раздел на живота, когато се навлиза вече в старостта, тогава в склеротизирането, в чупливостта на организма имаме едно минерализиране, едно много по-силно минерализиране, защото то става по-интимно, отколкото това съществува при животните, с изключение на висшите животни, при които това почива на условия, за които ще можем да говорим при друг случай. Докато при животното преустановяването на жизнените сили става веднага щом вече няма изграждане, човекът пренася именно важни моменти от своето развитие в

периода на разграждането, който всъщност започва вече с 30-та година. И много неща в развитието на човечеството не биха съществували, ако хората се развиваха по същия начин както животните; ако те не можеха да пренесат нищо в периода на старостта. Животните не пренасят нищо в този период. Обаче хората могат да пренесат много неща в периода на тяхната старост и важни придобивки на човешкото културно развитие се дължат именно на това, което хората могат да пренесат в периода на старостта, в периода на разграждащия се живот.

Следователно тогава имаме минерализиращ процес. Така че можем да кажем: - Външно вече ясно може да се забележи, как в началото на земния живот преобладава животинското, в края на този живот преобладава минералното, а междувременно растителното.

Обаче много по-ясно, много по-решаващо се явяват тези разлики при действието на висшите йерархии в човека. Тук можем да кажем, че в първата детска възраст върху душевно-духовния живот особено силно действа третата йерархия, Ангели, Архангели, Архаи. Това действие на третата йерархия /виж рис./ всъщност обхваща трите първи периода от живота.

В първите три периода от живота в човека действат Ангелите, Архангелите и Архаите. Тогава при детето и при юношата във всичко, което от страна на душевно-духовното действа изграждащо организма, - а това е твърде много, това е почти всичко, - действа това, което може да се прояви като сили от света на третата йерархия, тази на Ангели, Архангели и Архаи.

С 14-та година започва да действа втората йерархия - Ексусиаи, Динамис, Кириотетес /Власти, Сили и Господства/. Така че тук /виж рис./ отново трябва да отбележа три периода, т.е. между 14-та и 35-та година - Ексусиаи, Динамис, Кириотетес. Вие виждате, мои мили приятели, че в периода от 14-та до 21-та година едновременно решаващо върху човека заедно действат третата и втората йерархия. Едва с 21-та година започва напълно самостоятелното действие на втората йерархия.

Тук с половата зрялост при човека влиза в действие нещо от космическите процеси, които до тази възраст на половата зрялост не се намират в човека.

И вие можете да си представите, че когато става способен да се размножава, човекът става способен и да приема в себе си онези сили от Вселената, които съдействат именно при новообразуването на физическия човек. До половата зрялост човекът няма тези сили в себе си. Следователно в неговия физически организъм настъпва онази промяна, която, така да се каже, изпраща по-мощни сили във физическия организъм, отколкото е имало по-рано в него. Детето не притежава още тези по-мощни сили. То притежава по-слабите сили, които в земния живот действат първо върху душата, но не върху тялото.

Но с 35-та година за човека започва един период, в който той всъщност става вътрешно душевно по-слаб в сравнение с по-рано, бихме могли да кажем, по отношение нападението на разграждащите сили на неговия организъм. Преди тази 35-та година нас много съществено ни подкрепя организмът. Той има тенденцията да изгражда. И тази тенденция да изгражда, продължава всъщност още и през 30-те години. След това обаче започва една много силно преобладаваща тенденция за разграждане. Срещу тази разграждаща тенденция не могат да действат даже и онези сили, които идват от втората йерархия. Тогава нашата душа трябва да бъде подкрепяна от по-далеч, от Космоса, за да не умрем в нормалния живот още на 35 години. Защото, ако до 21-та година са действали само същества от третата йерархия, а от 14-та до 35-та година само същества от втората йерархия, ние бихме узрели за умиране още на 35 години, т. е. в средата на нашия действителен земен живот, ако физическото тяло не би съществувало по инерция. Това не става, защото фактически не от 35-та година, а още от 28-та година в продължение също на три периода от по седем години върху човека започват да действат същества на първата йерархия, Серафими, Херувими и Престоли.

Тук отново имате един период между 28-та и 35-та година, когато върху човека действат заедно втората и първата йерархии. Така че същинската самостоятелна дейност на втората йерархия се простира от 21-та до 28-та година от живота на човека.

Това, което следва после, ще бъде разгледано следващия път. Без съмнение вие може да попитате: - Но нима, когато някой е на възраст над 49 години, той е изоставен от всички йерархии? - Както казах, това което настъпва тук, ще продължим го разглеждаме. Ето защо онова, което трябва да кажем днес, е приложимо не само за онези, които са под 49 години, но също и за другите. Първо трябва да имаме предвид, че именно по този начин йерархиите вграждат своята особена сила и мощ в протичането на човешкия живот.

Естествено, когато става въпрос за нещо подобно, не трябва да се мисли, че нещата могат да се разглеждат само схематично. Това не трябва никога да се случва, когато става въпрос за навлизането в една област на по-висш живот.

В поредица години трябваше да говоря за тричленността на човешкото същество, разделяйки го на нервно-сетивен човек, ритмичен човек и човек на обмяната на веществата и крайниците. От това един професор - какво ли не правят професорите! - направи извода, че съм разделил човека на три: система на главата, система на гърдите и коремна система, защото той поставя нещата схематично едно до друго. Постоянно съм подчертавал, че нервно-сетивната система е наистина концентрирана главно в главата, но тя прониква също и в целия човек. Същото е и с ритмичната система. Нещата не трябва да се поставят пространствено едно до друго. Така също трябва да разглеждате и това редуване тук - действието на Ангелите, Архангелите и Архаите е главно ограничено върху първите три периода от живота на човека, но то се простира и върху целия ход на живота, както нервно-сетивната система се съдържа главно в главата, но тя се явява също и в целия организъм. Ние усещаме също и с големия пръст на крака, в него също се намира нервно-сетивният живот. Въпреки това троичното разделение си остава в сила. Остава също в сила и онова троично разпределение, за което ви говоря днес.

Когато по този начин разгледате разчленението на човешката биография, вие можете да си кажете: Откъм духовната страна човешкият аз е също така впрегнат в множество действия, които идват от духовното царство, както надолу по отношение на физическата си същност е подложен на редица въздействия, които идват от животните, растенията и минералите. Като човеци с нашия аз ние действително стоим вътре в това, което от Космоса идва в нас по един сложен начин. И в това духовно въздействие от Космоса, което се простира върху човека чрез ангелските йерархии, лежи оформянето на кармата по време на физическия земен живот.

Всъщност Ангелите, Архангелите и Архаите ни довеждат от духовния свят във физическия свят и ни съпровождат главно през първите три периода на живота. Онова, върху което те най-силно въздействат, отново е нашата нервно-сетивна система. И над всичко това, което се получава по един така сложен и чудесен начин до 21-годишната възраст като изграждане на нашия сетивен и умствен живот, на нашия живот на главата, във всичко това участват същества на Ангелите, Архангелите и Архаите.

Зад кулисите на обикновеното съзнание стават, така да се каже, извънредно много неща. И именно в това, което става зад кулисите на обикновеното съзнание, участват тези същества.

И отново в ритмичната система се намесват с тяхната дейност, започвайки от половата зрялост около 14-та година, онези същества, които имат по-мощни сили, отколкото Ангелите, Архангелите и Архаите. Същества на третата йерархия, Ангелите, Архангелите и Архаите, имат

за задача да работят върху нашето душевно естество. Идвайки от предиземното съществуване ние донасяме със себе си такива мощни сили, които позволяват на душата силно да действа върху тялото в първите три периода на нашия земен живот. Тук са нужни само по-слабите сили на третата йерархия, за да помогнат на човека.

Но виждате ли, силите, от които се нуждаят Ангелите, Архангелите и Архаите, за да ръководят и направляват по правилен начин нашия човешки живот до 21-та година, тези сили се вливат в тях от това, което се излъчва духовно от Сатурн, Юпитер

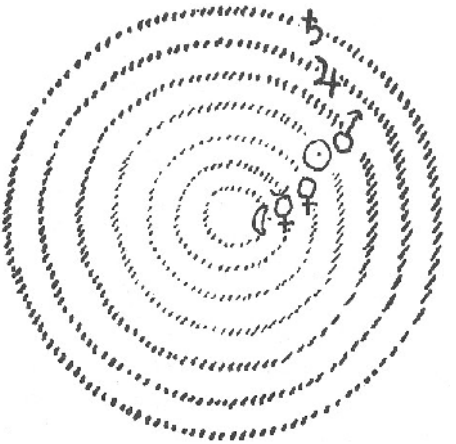

и Марс /виж рис./. Небесните тела излъчват не само такива сили, за които говори физическата наука. По отношение описанието на космическата същност на небесните тела тази физическа наука е всъщност твърде ограничена. От Сатурн, Юпитер и Марс се излъчват сили, за които всъщност Ангелите, Архангелите и Архаите имат най-силно разбиране. И когато човек преминава през живота между смъртта и едно ново раждане - ние вече описахме това, - той първо стига в сферата на Луната, при онези същества, които някога са били на Земята, които са строги съдници на това, което той донася със себе си като добро и зло. Там той първо трябва да остави това, което е съединено като зло с него. Той не може да го занесе в сферата на Слънцето.

След това човек преминава през сферата на Слънцето и по-нататък навън във Вселената. Тогава върху него действат силите на Марс, Юпитер и Сатурн. След като е минал през всичко това в живота между смъртта и едно ново раждане, се връща отново обратно и едва когато отново достига сферата на Луната, го посрещат Ангелите, Архангелите и Архаите и му казват приблизително това: - Сатурн, Юпитер и Марс ни казаха, че в известни направления ти си атрофиран, осакатен. - Така както описах това тук в последната лекция. Аз казах, злото трябва да бъде изоставено, но с това човек изоставя нещо от самия себе си. Той достига в сферата на

Слънцето като атрофирал, като един осакатен човек и като такъв навлиза нагоре и във външните сфери. Така го гледат и виждат Сатурн, Юпитер и Марс.

О, мили приятели, този живот между смъртта и едно ново раждане е твърде сложен! Ние навлизаме в живота между смъртта и едно ново раждане, като минаваме през вратата на смъртта. Тогава става това, което аз описах за сферата на Луната. Човек трябва да изостави там всичко, което в него, в неговото същество се отъждествило със злото. Това става така, както физическото тяло би оставило отделни части от себе си. Човек стига до сферата на Слънцето, така да се каже, осакатен, лишен от това, което той трябва да остави, защото то се е отъждествило със злото. Така той навлиза и по-нататък в космическото пространство, което се намира отвъд слънчевата сфера. И когато, минавайки през сферата на Слънцето, навлиза в областта на Марс, Юпитер и Сатурн, той чувства, че те го гледат с проникващия поглед на тяхната правдивост, на тяхната космическа справедливост, те гледат колко той може да внесе там от своето човешко същество. Така го гледат те. Тогава всеки един от нас долавя, колко от доброто се е сляло с него, колко той може да занесе там горе, какво му липсва, какво е оставил, какво е трябвало да остави, колко много той се е отъждествил със злото. Това му липсва. И от начина, по който го гледат съществата на Марс, Юпитер и Сатурн, той долавя, колко много му липсва, за да бъде човек.

И после, когато отново се завръща, тогава вече междувременно Сатурн, Юпитер и Марс космически са предали на третата йерархия това, което са изпитали, което са видели у човека при неговото преминаване пред тях в несъвършената му форма. Те са предали вече това на Ангелите, Архангелите и Архаите. Тези същества на третата йерархия го втъкават сега в човека, така че той сега съдържа вписано в себе си това, което трябва да направи, което трябва да изправи.

Бихме искали да кажем, че в тези първи три периода от живота, когато Ангелите, Архангелите и Архаите действат особено силно върху човека, кармическите изисквания се вписват в човешката нервно-сетивна система, в човешката система на главата.

Когато сме минали през 21-та година на нашия живот - какво се случва с хора, които умират по-рано, искам да обясня в следващите лекции, - тогава в нас са се отпечатали вече кармическите изисквания за живота ни. Когато можем да четем в 21-годишния човек, ние можем да видим това, което е записано в него като кармически изисквания. Следователно в това време в човека се отпечатват кармическите изисквания /виж рис. стр. 193/. Тях ги носим предимно в скритите основи на нашата нервно-сетивна система, в това, което душевно-духовно стои в основата на нашата нервно-сетивна система.

Напротив, когато насочим поглед повече към по-нататъшния ход на живота, когато гледаме човека от неговата 28-ма до неговата 49-та година,

тогава имаме по-малко работа с подобно отпечатване на кармическите изисквания, а повече с това, което сега е изпълнение на кармата, разтоварване на кармата. Именно в този период на живота се явява това, което е изпълнение на кармата, когато трябва да разтоварим това, което се е отпечатало в нас през първите три периода на живота.

Така че тук /виж рис. стр. 193/ мога да напиша: От 28-та до 49-та година «кармически изпълнения». Помежду се намират годините от 21-та до 28-та година, където кармическите изисквания и кармическите изпълнения са в равновесие.

Но сега има нещо твърде особено, което трябва да имаме предвид особено в нашата епоха. В настоящата епоха от развитието на човечеството съществуват много хора, които са минали през тяхното последно важно въплъщение в първите столетия след основаването на християнството, до към 8-то, 9-то столетие - не че след това не са имали никакво друго въплъщение, но следващите въплъщения са били по-незначителни. Когато направим обзор на по-голямата част от хората, които живеят в настоящето и взимат участие в културата, ние намираме, че по-голяма част от тези хора са минали тяхното важно въплъщение в първите 7-8 столетия след основаването на християнството.

Това беше обаче времето, което действаше по особен начин върху хората - това се констатира днес, когато определени хора се разглеждат кармически. Аз винаги съм си поставял за задача именно според тази гледна точка да разглеждам кармически някои хора, които са достигнали известно образование, - което днес е образование на епохата, свързано преди всичко с развитието на главата /на интелекта/, - хора, които всъщност много са учили.

Достатъчно е само да вземете под внимание, колко голямо е днес числото на онези хора, които са станали гимназиални учители, чиновници и т. н.. Те са учили относително много, посещавали са гимназия, реално училище, даже университета - наистина, аз не казвам това иронично, а във връзка с всичко, което съм казал вече за такива понятия, - те са станали всъщност много умни хора.

В тази насока днес действително съществуват извънредно много умни хора. Помислете само, че днес повечето от хората са станали толкова умни, че едва ли може да им се каже нещо; те знаят вече всичко. Всеки един има становище. Всеки преценява това, което му се казва.

Това е така само в наше време, то съвсем не е било така в миналите епохи. Тогава е имало само отделни хора, които са знаели нещо; другите са слушали тези, които са знаели нещо. Тогава никак не е било общоприето да има толкова много умни хора както днес. Нали, днес още от ранна младост човек става умен; помислете само, колко много хора, недостигнали още 21 години, днес вече пишат - не искам да кажа стихотворения, това те винаги са правили, - но пишат даже фейлетони, даже и критики.

Следователно развитието на интелекта днес е извънредно силно. Но при по-голяма част от хората днес тази интелектуалност е повлияна от онези въплъщения, които са станали в първите 7-8 столетия от основаването на християнството. Тогава все повече и повече в човешката душа изчезва чувството за това, което от предземния живот идва в земния живот. Хората всъщност започнаха да се интересуват все повече и повече от това, което следва след смъртта, а все по-малко да се интересуват от това, което е предхождало земния живот. Аз често пъти съм изразявал този факт, като съм казвал: - Ние нямаме едно всеобхватно название за вечността, а само за половината вечност, която всъщност започва и никога не свършва. Да, за тази част от човешката вечност /виж рис. стрелката/ ние имаме думата «безсмъртие»; но за другата половина на вечността, която никога не е започвала, ние нямаме думата «нероденост», както са имали древните езици. Това ние нямаме. Обаче вечността обхваща именно безсмъртието *и* неродеността /предрождението/.

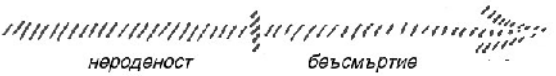

Ние сме дошли в света като същества, при които раждането означава само едно преобразуване, също както излизаме от земния свят чрез това, че минаваме през смъртта, която не означава един край, а само едно преобразуване.

Така ние можем да кажем, че това ясно съзнание, което действаше в хората до първите християнски столетия знаеше, че човекът е слязъл от духовния свят във физическото съществуване, това съзнание все повече намаля и хората все повече започнаха да се ограничават в това да казват: - Аз съществувам; това, което е било преди това, не ме интересува, другото е за мен сигурно. Това, което е предхождало земния живот не ме интересува; мен ме интересува това, което идва след смъртта. - Такова съзнание се възцарява все повече и повече. А това развитие се извърши в първите християнски столетия. Тогава в хората, които минаваха през своето важно въплъщение, това смътно съзнание бе притъпено. И умът пое посока само към земното. Тази острота на ума е голяма, но тя поема посока само към земното. Когато човек предприема кармически разглеждания, той се натъква на извънредно фрапиращи, извънредно значителни неща в тази област.

Искам да ви приведа два случая: Имаше един човек, който беше учител по история в едно висше училище, един много умен човек, който като учител по история можеше да впечатлява даже само със своето същество. Когато обгърна с поглед неговия живот до момента, до който при него са действали кармическите изисквания през тази неутрална зона тук /виж рис. стр 193/, т. е. до началото на 30-те години, аз мога да кажа, че остротата на неговия ум вече се е проявила. Той беше един от много умните хора, даже

от извънредно умните хора на съвремието. Но в момента, в който той навлезе в тази област, неговият остър ум вече не му помагаше; тогава онова, което се случваше с моралните му импулси стана съмнително. Той остана при чистата интелектуалност, която след това бе подкопана. Когато се стигна до силите, които са свързани не с нервно-сетивната система, а към края на живота са свързани със системата веществообмяна и крайниците, тогава нисшата природа на системата веществообмяна и крайниците подтисна онова, което преди това много хубаво се беше проявило в нервно-сетивната система.

Съответната личност, която интелектуално всъщност добре беше започнала своя живот, завърши общо взето с морално пропадане, с морален провал. Това е единият пример.

Един друг пример. Също една личност, която всъщност беше още по-умна от първата и даже се считаше за много високо интелигентна, но всъщност притежаваше само нещо интелигентно, а по-късно развви голяма, но късогледа интелигентност.

Когато разгледаме и тази личност до към 30-та година, тя също имаше силно влияние върху своите себеподобни чрез нейната интелигентност. Но когато мина 30-те, 35-те години и сетивно-нервната система не действаше вече така силно, а в края на живота действаше системата на веществообмяната и крайниците, тази личност, която по-рано беше считана за много умна, сега стана тривиална, банална, навлезе в един банален, партиен живот. Аз проследих биографията на тази личност. Трябва да кажа, че за мен беше твърде странно, понеже познавах тази личност в нейната младост, че по-късно беше открита от мен между хора, които водеха един съвсем тривиален партиен живот. Пътят от кармическите изисквания към кармическите изпълнения са оказва такъв, че интелигентните сили при съвременните хора, които са били подготвени в един минал земен живот през първите християнски столетия до 8-то, 9-то столетие, не бяха достатъчно издръжливи сега във времето, когато душата става по-слаба, когато тялото упражнява най-силната съпротива, за да се издигнат до първата йерархия.

И тук пред мен се представи картината, как онези многобройни хора на нашето съвремие, които са така умни и са достигнали това преди всичко чрез училищното образование, тези хора развиват през първия период на техния земен живот възможността да се издигнат със силите на техния остър ум до третата йерархия, до Ангелите, Архангелите и Архаите. Това те го постигат. Тук те са многообещаващи личности.

Но когато навлязат във втората йерархия, те са отдадени повече на тази йерархия. Тя слиза до хората; почти всички стават способни да се размножават. Тази космическа йерархия слиза долу. Тук няма, така да се каже, никаква истинска пропаст между хората и по-висшата йерархия.

Но когато се стига до 28-а година, когато човек трябва да влезе в отношения с по-висшата йерархия, с първата йерархия, това трябва да

стане чрез цялото негово човешко същество чак до системата на веществообмяната и крайниците. Тогава той се нуждае от по-устойчиви вътрешни сили в духовната област. Тогава вече не е достатъчно онова, което се е развило в човека като зародиш от минали земни съществувания в онази епоха, в която не се е мислело повече за предземния живот.

Когато искаме да обърнем поглед към кармическото развитие, ние бихме искали да кажем: - Предупреждението към истинските възпитатели на човечеството, към истинските падагози трябва да бъде строго, да влеят в интелектуалността толкова много от подкрепящите духовни сили, че когато човек изживява по-късен период от своя живот, това което е било проникнато с морал в неговия интелект, да може да противодейства на онези сили, които влекат надолу и го отстраняват от първата йерархия /виж рис. стр. 193 стрела надолу/.

Действително в нашата епоха не малко интерес представлява сравняването на втората част на човешкия живот с първата. В това направление хората, които имат способността да наблюдават живота, трябва да предприемат едно истинско наблюдение. Защото, мои мили приятели, това се проявява в обикновения живот. Това, което приведох сега като примери, са примери от обикновения живот, примери, които могат да бъдат стотици и хиляди и които могат да се намерят навсякъде. Но би могло да се намери също и друго, където се показва същото нещо, но в една по-висша област на живота. Когато аз, който винаги съм се интересувал за духовния ход на човешкото развитие, насочвам поглед към известен брой такива хора, които са се проявили продуктивно в живота, които даже са направили силно впечатление на хората, които ги заобикалят, да речем, като млади поети или иначе като млади хора на изкуството и след това насочвам поглед върху същите тези хора, за които в тяхната 24-та, 25-та, 26-та, 27-ма година се казва: - Това е един велик, мощен талант! - в по-напреднала възраст констатирам, че всичко е пресъхнало, че те са останали при тяхното поетическо творчество от младини, при тяхното младенческо изкуство. По-късно всичко пресъхва. Те не бяха останали на височината на равнището, където някога са били знаменити.

Именно, когато прекарате пред съзнанието си имената на онези, които са били познати само като млади поети или хора на изкуството, а след това сами са се заличили от живата история на литературата и на изкуството, вие ще намерите потвърдено това, което казвам. Но чрез това, което казвам, вие ще бъдете същевременно насочени към факта, как различните периоди в човешкия живот по най-различен начин показват, как кармата и кармическите импулси навлизат в живота на човека.

Всичко, което е само интелектуално и материалистично, може да обхване всъщност човека само на младини. Само това, което е примесено като духовно в интелектуалното, може да издържи през целия човешки живот, - имам предвид, може да издържи кармически през целия живот.

Следователно когато виждаме, че се явяват такива съдби като описаните, ние трябва да насочим поглед назад в минали земни съществувания, които не са дали възможност на човека да прозре истински духовното, което е възможно да се прозре по правилния начин, само когато имаме предвид не само живота след смъртта, но и живота преди раждането.

Всъщност този житейски трагизъм се среща многократно в нашата епоха и ние имаме толкова много неща, които не достигат за целия човешки живот. В нашата епоха имаме много младежки идеали, но малко идеали на възрастни хора. Възрастните много повече се осланят на държавата и на пенсията, отколкото на живия живот, защото се нуждаят от подкрепа отвън, защото не могат да намерят това, което да ги доведе до първата йерархия.

И става така, че когато искаме правилно да разгледаме кармата, ние трябва да разгледаме тези различни периоди от човешкия живот, които обаче преминават един в друг. Не искам да кажа, че след 49-та година животът е подарен; както вече казах, ще разгледаме това по-нататък. Но когато човек измине своите жизнени периоди /виж рис. стр. 193/, първите три периода, после вторите три периода и след това тези три тук, тогава той живее първо така, че има отношения към третата йерархия. След това вътрешно, несъзнателно има отношения с втората йерархия и след това с първата йерархия. Едва после може да се прецени, доколко даден човек дава възможност на кармическите импулси в себе си да се развият. Защото едва това знание за отношенията към висшите йерархии, дава конкретния човешки живот.

Ангелите, Архангелите и Архаите ни говорят по определен начин в нашето подсъзнание през първите три периода на живота: - Всичко това ти си донесъл от минали епохи, от едно минало земно съществуване, това ти трябва да приемеш в себе си. - Това ни се казва в несъзнателната част на нашето изживяване на кармата, на съдбата. И в тези периоди на живота, именно от йерархията на Ангелите всъщност в нас винаги съдбовно звучи: - Сатурн, Юпитер, Марс са присъдили това или онова за тебе. Ние сме го прочели от техните сили.

След това следва всичко онова, което идва от втората йерархия, от сферата на Слънцето. И най-накрая следва онова, което по този начин идва от първата йерархия, от сферата на Венера, Меркурий, Луната. И както през първите три периода на живота в нашето подсъзнание Ангелите говорят: - Сатурн, Юпитер, Марс ни казаха, че ти предстои да понесеш това в живота си. - също така от 28-та година нататък в нашето подсъзнание се намират Серафимите, които също говорят в нашето подсъзнание: - И всичко това ти остава, защото ти не можеш да го изпълниш, защото не го издигаш до нас, то ти остава и ти трябва да го пренесеш в следващия земен живот; ти си могъл да го реализираш, нямал си силата за това.

В подсъзнанието на човека говорят кармическите сили, същества, които образуват кармата. Те говорят от всичките три йерархии. И когато имаме чувство за това, което съдбовно се намесва в нашия живот, тогава зад това прозрение за нашата съдба ние можем да предчувстваме в свещено страхопочитание, как в течение на нашия живот върху тази наша съдба работят същества от всички йерархии. Едва тогава ние правилно разглеждаме живота си.

Защото виждате ли, кой би останал доволен, когато ни запита за един човек, за когото иска да знае нещо по отношение на неговия земен живот, понеже предполага, че ние знаем нещо за него и му отговорим: - Той се казва Йозеф Мюлер. - Ние не знаем нищо друго, освен името му. Той е очаквал да научи за този човек нещо, което наистина е повече от името - събития от неговия земен живот, сведения за силите му, за импулсите, които от земния живот са действали върху него. Ние не можем да се задоволим само с името на един човек, когато искаме да знаем нещо за неговия земен живот. Но за съжаление в нашата днешна материалистична епоха по отношение на това, което стои зад обикновеното съзнание и в което действат Ангели, Архангели, Архаи, Ексусиаи, Динамис, Кириотетес, Престоли, Херувими, Серафими, хората се задоволяват само с името «човек», и то само с едно общо име «човек». Те не насочват поглед върху конкретното. Трябва обаче да настъпи хората отново да се научат, да насочват своя поглед към конкретното!

ДВАНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 29 май 1924

Последния път ви говорих, как в течение на своя живот човекът стои в определени отношения с различните йерархии на духовния свят и бих искал да отбележа, че всичко, което се изнася тук, накрая ще доведе дотам, все по-добре и по-добре да разбирате действието на кармата в човешкия живот и в човешкото развитие. Следователно всичко това е подготовка за разбирането на кармата.

Аз показах, как от раждането на човека до около 21-та година третата йерархия има едно особено отношение към човека; как след това при половата зрялост се намесва втората йерархия - Ексусиаи, Динамис, Кириотетес; как тези йерархии действат по-нататък от половата зрялост първо до 21-та година в първия отрязък от живота /първото седемлетие/, до 28-та година във второто седемлетие и до 35-та година в третото седемлетие; как обаче още в 28-та година настъпва едно вътрешно отношение към първата йерархия - Серафими, Херувими и Престоли, които продължават да действат след това в тяхната първа фаза до 35-та година, където си сътрудничат с втората йерархия, после във втората фаза до 42-та година и в третата фаза до 49 годишната възраст на човека.

Но, бих могъл да кажа, че това, което от редуването на йерархиите така непосредствено действа в продължение на човешкия живот, се кръстосва с онова, което в течение на човешкия живот се явява като огледални отражения на духовните същества на планетната система.

Ние знаем, че всяка една от планетите, когато гледаме нейното външно физическо светене, е всъщност само знак за това, че в посоката, в която ни се явява планетата, звездата, съществува една колония от духовни същества. Ние гледаме една звезда; но това, което виждаме да блести, да свети в звездата, е външният знак, че в тази посока нашият душевен поглед се натъква на една космическа колония от духовни същества. Ние стоим в живота така, че в нашето физическо тяло носим едно етерно тяло. В момента, когато човек се издига до имагинативно свръхсетивно познание, той възприема всичко, което може да възприема чрез своето етерно тяло. И аз често съм подчертавал, как човек гледа тогава картината на своя земен живот от неговото раждане нататък, как пред човешката душа в една мощна панорама, в една мощна картина същевременно застават всички събития и сили, които е изживял и които са се намесили в неговия растеж, в целия негов физически, душевен и духовен организъм, като че ли времето е станало пространство. Да обгръща с поглед живота така, човек се научава, когато се посвещава в имагинативното познание.

Но когато настъпва инспиративното познание, тогава можем да насочим поглед върху тези действителни спомени за земния живот, които са една панорама от спомени, и тогава, понеже сме подтиснали имагинативното познание, понеже така да се каже събитията от земния живот, също и доколкото те са възприемаеми чрез етерното тяло, не се виждат вече, ние възприемаме сиянието на нещо по-висше.

Следователно, ако отбележа схематично това ретроспективно виждане на човека до раждането - вместо душевния поглед аз рисувам физическия поглед, - ако го загатна в това течение, тогава това течение се заличава в инспиративното познание и се явяват всякакви други форми.

Първо се явява нещо като откровение сред това течение /виж рис. стр 210, виолетово/, и ние забелязваме, когато се научаваме да се ориентираме в инспирацията, какво всъщност се явява там.

Разберете ме правилно: Човек гледа една панорама, която съдържа хода на човешкия земен живот. В тази картина до известна степен се намира само една част; когато я разглеждаме, за инспиративно посветения се явява панорамата на спомените, която между раждането, т.е. между нула години и 7-та година се заличава и на мястото, където е заличена, се явяват всички дела, породени благодарение на това, че лунните същества, за които ви говорих, имат работа с човека след неговата смърт.

Това, което ви разказах, например за изживяването на живота след смъртта при онази личност, която в моите мистерийни драми е образецът на Щрадер, това бива изживяно благодарение на факта, че първо гледаме панорамата на спомените, след това в инспиративното познание тази

панорама на спомените се заличава. Когато се заличава онази част, която отговаря на времето между раждането и 7-та година, тогава се явяват тези действия, за които ви говорих и които представляват съдействието на лунните същества /виолетово / с човешкото същество след смъртта.

Тези опитности, които можем да имаме благодарение на това, че ходът на човешкия живот от раждането до 7-та година става прозрачен и чрез това просияват лунните същества, делата на лунните същества, това, което сега се вижда, което може да се узнае, то може най-лесно да бъде видяно от всеки посветен.

Защото, както ще разберете, ние можем да получим посвещение във всяка възраст на човека, само че не и когато сме съвсем малко дете. Обикновено децата до 7-та година не се посвещават. И когато човек иска да прозре това, което сега описвам, в земния си живот той трябва да е минал вече тази възраст. Всеки, който бива посветен, е естествено по-възрастен от 7 години. Ето защо онова, което може да бъде видяно в течение на живота до 7-та година - т.е. това, което човек изпитва при обратното преминаване на земния живот в периода между смъртта и едно ново раждане, отговарящо на една трета от целия му земен живот, - всичко това относително лесно може да бъде обхванато.

Показва се нещо друго, когато в инспиративното познание направим видима онази част от ретроспективното виждане, която отговаря на периода от 7-та до 14-та година в земния живот, на периода на половото узряване. Тогава става видимо всичко това, което човек преживява след смъртта благодарение на това, че от сферата на Луната той се издига в сферата на Меркурий /бяло/.

Човекът преминава в сферата на Меркурий, след като е преминал през сферата на Луната. Но когато искаме да познаем, да установим връзка с хората, които се намират в тази сфера на Меркурий, тогава в панорамата на спомените трябва да заличим периода от 7-та до 14-та година, от смяната на зъбите до половата зрялост.

Когато чрез инспиративното познание заличим следващия период от човешкия живот /от 14-та до 21-та година/ и оставим да изплува онова, което може да се яви при заличаването на тази част, пред нас тогава се явяват изживяванията и фактите, през които човек минава след неговата смърт в сферата на Венера /оранжево/.

И така, когато с инспиративното познание насочим поглед назад към първата епоха от живота на човека, ние виждаме онова, което става с така наречените умрели в макроносмоса, и то в духовния макрокосмос.

От това, което казвам тук, вие същевременно виждате колко дълбока, колко безкрайно дълбока е древната наука с нейните наименования. Защото при Венера човек обикновено чувствува елемента на Любовта още в самото наименование. Но съзерцанието на Венера отговаря на епохата в човешкия живот, когато е настъпила половата зрялост.

След това имаме един период, който трае от 21-та до 42-та година от земния живот /жълто/. Когато проникнем с погледа на инспиративното познание в тази епоха, ние изживяваме онова, - можем поне да го изживеем, - през което преминава един умрял човек в по-голямата част от своя живот между смъртта и едно ново раждане, през което той преминава благодарение на това, че се намира във взаимни отношения със слънчевите същества. През този период става видимо слънчевото съществуване между смъртта и едно ново раждане.

Слънцето е толкова мощно небесно тяло, съдържа толкова много духовни сили и духовни същности, че за да се позволи на човека да обгърне с поглед всичко, което изхожда от същността на Слънцето, от духовната същност на Слънцето и има влияние върху него между смъртта и едно ново раждане, това изисква заличаването на три пъти по-голям период в сравнение с другите; т.е. периода от 21-та до 42-та година. Но същевременно вие ще разберете, че посветените могат да обгърнат с поглед цялата взаимовръзка на човека със слънчевия живот между смъртта и едно ново раждане едва тогава, когато са надвишили възрастта 42 години. Преди навършването на тази възраст те не могат да видят тази взаимовръзка. Следователно остаряването има голямо значение и за духовното виждане. Определени неща могат да се видят не само при определено посвещение, но и при определена възраст.

Отново имаме един период в човешкия живот от 42-та до 49-та година /червено/. Чрез самите неща ние се приближаваме, мои мили приятели, до това, към което се стремях в последната лекция, защото с 49-та година престава възможността за непосредствени отношения с йерархиите. Считам, че сте разбрали това в моето изложение.

По-нататък ние ще насочим погледа си върху това, което правят онези, които са над 49 години. Ако оставим върху душите ни да действа още и това, което се кръстосва с направеното по-рано разчленение, - тогава трябва да сме станали на 50 или над петдесет години, - когато насочим погледа си върху периода от живота между 42-та и 49-та година, ние виждаме всичко, което човек може да изпитва след смъртта от страна на съществата, които обитават Марс.

Там обаче вече започва онази област, където духовният свят се грижи за значително индивидуализиране на човека в неговата карма на Земята. Вие видяхте, как в онзи живот, в който човекът прекарва непосредствено след

смъртта и който трае една трета от продължителността на земния му живот, се подготвя кармата. Но кармата се изработва постепенно. Също и върху това как се изработва кармата, аз вече казах някои неща: Тя се изработва в съюз с висшите същества.

Но съществуват хора, които изработват своята карма повече в сферата на Меркурий, или в сферата на Венера, или в сферата на Слънцето, но и такива, които я изработват на Марс.

Такива същества, такива хора, които чрез техния минал земен живот донасят нещо в духовния свят, което трябва да бъде изработено особено в сферата на Марс, такива хора показват след това резултатите на това, което е изработено в сферата на Марс, в техния следващ земен живот. Позволете ми да ви приведа един пример за това, мои мили приятели.

Имаше една личност във времето, когато вече действаше мохамеданството, когато мохамеданството беше изпратило лъчите на своята цивилизация през Азия, Северна Африка чак до Испания, една личност премина тогава своето духовно развитие в една школа в Северна Африка, подобна на тази, през която много по-рано премина свети Августин - която обаче вече беше в упадък; - една личност, която учеше в същия смисъл и в същия стил в Северна Африка.

Сега ние трябва да си представим, че ученето в онова време беше различно от това, което то е днес. Днес вече не се знае много за това, което е било толкова столетия назад в миналото, което е било обучението на свети Августин преди обучението на тази личност, за която говоря тук. Но в онова време в Северна Африка все още беше възможно да се получи мистерийно обучение, макар и от намиращи се вече в упадък мистерии. И личността, за която говоря, е минала през такива мистерийни обучения, минала е следователно през всичко, което можеше да се изпита чрез такова изучаване на самостоятелната човешката душа, на областите, които човешката душа изживява и възприема, намирайки се извън тялото и т. н.. Но тази личност премина след това в Испания заедно с мохамеданските походи, усвои много от преобразената вече тогава в Испания мохамеданско-азиатска ученост, усвои много именно от това, което навсякъде беше разпространено от юдеите, не онази Кабала, която по-късно се така много изучаваше в Средновековието, а една по-стара форма на Кабалата. И след мохамеданските походи тя стана една личност, която здраво стоеше в духовния живот на тази мохамеданска насока, но по един особен начин - изчислявайки, преценявайки по кабалистичен начин.

След това същото нещо бе преживяно в едно следващо въплъщение като жена, когато то вътрешно бе задълбочено, когато то бе прието по-малко чрез ума, а повече чрез сърцето.

След това обаче в 18-ти век същата индивидуалност премина в онази личност, която стана световноизвестна за френския народ, а именно във *Волтер*. Ние виждаме тази личност да се прераждa отново във Волтер.

Когато сега насочим поглед върху това, което Волтер прекара в живота между смъртта и едно ново раждане въз основа на неговите минали въплъщения на Земята преди да стане Волтер, ние намираме, че тази индивидуалност по твърде особен начин беше развила по-нататък всичко онова, което беше придобила чрез северно-африканските учения, чрез кабалистичното проникване на тези учения, разви по-нататък всичко това особено в сферата на Марс през втората половина на живота между смъртта и едно ново раждане. И Волтер дойде именно като Волтер от 18-ия век с преработването, с преобразуването, което може да дойде от сферата на Марс.

И така аз можах да ви го покажа като пример за кармическо развитие, което се изгражда между смъртта и едно ново раждане в сферата на Марс.

Марс прави агресивно всичко, което той преобразува в областта на физическите, душевните или духовните добродетели. Но той ги прави не само агресивни, а и войнствени. Войнственото се състои не само в това човек да настъпва, но също и да отстъпва, иначе войните не биха могли да се водят. Мисля, че това много добре се видя през Световната война.

Вижте целия живот на Волтер. Това е един живот, който развиваше душевни сръчности, но на всяка крачка това беше един живот на настъпление, на агресивност, както и един живот на отстъпление. Понякога настъпвайки безразсъдно смело, друг път отстъпвайки с малодушие.

Много по-добре е да изучаваме такива неща с примери, при които след това можем да изследваме, как се проявяват в живота, отколкото на теория. Ето защо ви привеждам такива примери.

Когато с инспиративното познание човек разгледа живота си през периода от 49-та до 56-та година, - за това обаче той трябва да е станал по-възрастен от 56 години, - той стига до опознаването на всичко онова, което могат да създадат в човека съществата от сферата на Юпитер /зелено/, когато той минава през живота между смъртта и едно ново раждане.

Когато човек се запознава с тези същества от сферата на Юпитер, той всъщност получава едно твърде особено впечатление. Първо като човек - естествено той трябва да има повече от 56 години - той е силно впечатлен, че има такива същества, каквито са свързаните със сферата на Юпитер същества. Искам да кажа, като човек на Земята, а не като такъв между смъртта и едно ново раждане, където имаме работа с тези същества. Това са същества, които не се нуждаят да учат нищо, защото в момента, когато се образуват - не мога да кажа, когато се раждат и вие скоро ще видите защо, - те се образуват като много мъдри същества. Те никога не са глупави, никога не са лишени от мъдрост, те са създадени така, както често пъти хората на Земята биха искали да бъдат създадени, когато не знаят да ценят благодатта на учението, а може би искат да се родят мъдри. Обаче тези същества на Юпитер изобщо не се раждат, а възникват от целия организъм на Юпитер. Както при нас облаците се образуват от атмосферата, по подобен начин тези същества възникват от целия Юпитер

и то така, че щом веднъж са възникнали, можем да ги считаме като въплътена мъдрост. Те и не умират в сферата на Юпитер, а се преобразяват. Юпитер е всъщност именно творяща мъдрост. Представете си, че гледате от върха Риджи и виждате там плуващите променливи облаци и представете си, че това не са променящи формата си водни облаци, а самата бликаща мъдрост, бликащи мисловни образи, които обаче са същества. Тогава ще имате представа за Юпитер.

Сега отново бих искал с един пример да ви покажа, как кармата може да бъде образувана особено в тази сфера на Юпитер.

Имаше една любознателна личност, която живя в последните времена на мексиканската култура, в навлезлия в пълен упадък и придобил магическа-суеверна форма мексикански култ на мистериите. Това беше една жадна за знания личност, която всичко изучаваше с голяма точност.

Аз се натъкнах на това благодарение на факта, че преди години се запознах с един забележителен човек, който по един първобитен начин и сега още изучава това, което съществува в упадъчните представи на мексиканските мистерии. Това няма никакво значение, защото който днес изучава това, той изучава всъщност нещо напълно суеверно. Всичко това днес е нещо упадъчно. Но тази личност от миналото, за която ви говоря, още преди откриването, преди така нареченото откриване на Америка, когато мексиканската цивилизация беше още в разцвета си, но като мистерийна цивилизация вече е била в упадък, изучаваше всичко там с яростно усърдие. Днес не се знае вече нищо повече от имената и някои образи на Таотл, Кветцалкоатл, Тетцкатлипока, когато се говори за тези същества от мексиканските мистерии. Но тази личност, която още напълно знаеше, че Таотл е едно същество, което витае във всички облаци като един вид космически въздесъщ дух, който бушува във водите, блести в дъгата, живее в светкавицата и гръмотевицата, което обаче при определени условия също може да бъде внесено в светената вода чрез култови действия, тази личност знаеше също, че Кветцалкоатл беше един вид божество, което можеше живо да обхване човека в неговото кръвообращение, в неговия дихателен процес. Тази личност прие в себе си живата същност на мексиканската цивилизация.

Тя се прероди по-късно без една женска междинна степен. В Мексико тя беше мъж, след това се прероди отново като мъж, без да мине през едно прераждане като жена. Но в живота между смъртта и едно ново раждане тя така мина през свръхсетивната област, че в нейното кармическо развитие - което беше обусловено от един минал земен живот, прекаран обаче не в Мексико, - тази личност пренесе през сферата на Юпитер именно онова, което под суеверна форма беше изживяла в Мексико, но което въпреки това беше изпълнено с плодовете на една съществуваща по-рано цивилизация. Това, което тази личност беше изживяла в Мексико, мина през сферата на Юпитер, прие формата на мъдрост, но форма на мъдрост, която всъщност е автоматична в сравнение с това, което човек трябва да

придобие като мъдрост чрез своята собствена индивидуалност. Когато една мъдрост, каквато съществува и твори на Юпитер, в изработването на кармата между смъртта и едно ново раждане се излее върху нещо, което човек е изпитал по-рано в земния живот, тя допринася от всичко това да заблести мъдрост също и на Земята. Но тази мъдрост зависи тогава от това, каквото човек е изпитал в земния живот.

Индивидуалността, за която ви говоря, е същата, която по-късно се роди в по-новата цивилизация като *Елифас Леви*. Елифас Леви е прекарал своя минал земен живот сред мексиканската култура и след смъртта си е преминал през сферата на мъдростта на Юпитер. Там тази мексиканска упадъчна култура отново бе преработена и когато днес четете книгите на Елифас Леви, вие ще видите как върху нещо извънредно примитивно е излято нещо много мъдро. Онзи, който може да вникне в такива неща, тогава казва: Тук е целият Юпитер, но един малоценен Юпитер.

И когато човек - ще си позволя отново да говоря върху тези неща, - успее да обгърне с поглед периода на живота от 56-та до 63-та година, както виждате, с върха на носа си ние надушваме вече нещата /синьо/, тогава той вижда онези въздействия върху хората, които между смъртта и едно ново раждане произлизат от Сатурн, от съществата на Сатурн. Това е една още по-изненадваща гледка, една смайваща гледка и всъщност вече една гледка, която причинява болка.

Онези същества, които стоят във връзка със Сатурн, са тези, които чрез тяхната собствена природа не се интересуват от това, което вършат в настоящия момент; в известна степен те вършат това напълно несъзнателно, под властта на много по-висши божествени същества, в лоното на които те са отишли в тяхната зряла възраст. Но щом вече са направили нещо, то застава пред тях като ужасно силно действащ спомен.

Пренесете се в това положение. Каквото и да правите - аз не искам да изброявам отделните професии, но представете си, че каквото и да правите, вие съвсем не забелязвате, какво вършите, но след като сте го направили, то застава пред вас като един напълно жив спомен, като един необикновено жив образ. Представете си например един певец, който пее, но не знае нищо за това, той е използван от боговете само да пее. Представете си една голяма аудитория, която го слуша; певецът не забелязва нищо от това, докато пее; те всички съвсем не знаят нищо, нито за себе си, нито за това, което изживяват. В момента, когато концертът е завършил, всичко застава там и не отминава, то остава и образува съдържанието на живота. Тогава то съществува. На Сатурн изобщо съществува само миналото.

Това е така, сякаш като човек ходите по Земята – помислете, че вървите, но не забелязвате нищо от себе си когато се погледнете, но прекрачите ли една стъпка по-нататък, там отзад застава едно снежно човече подобно на това, което сте били вие. Сега отново не забелязвате нищо, вървите по-нататък; зад вас отново застава едно снежно човече. Това винаги ви следва

и при това казвате «аз» за всички тези снежни човечета. Ако си представите това пренесено в духовното, вие имате същността на сатурновите същества. И с тези същества, които с тяхното битие живеят напълно в миналото, човек има работа също и между своята смърт и новото раждане. И може да съществуват хора, които в изработването на тяхната карма имат работа предимно с тези сатурнови същества.

Ние можем да обясним съдбата на такива същества, само когато насочим поглед назад върху периода, който лежи между 56-та и 63-та година. И тук искам да ви приведа един пример, за да видите, как нещата, които се явяват кармически в човешкия живот, сочат назад към онова, което става в свръхсетивната област между смъртта и едно ново раждане.

Аз неотдавна насочих вниманието ви върху това, което е ставало в заслужаващите удивление, но в трудно достъпните - понеже те отблъскват, както вече споменах, - мистерии на Хиберния; колко величествено е било това, което са предлагали хибернийските мистерии на Ирландия. Аз обясних тогава, как, след като ученикът беше познал всяко съмнение и несигурност в живота, той биваше довеждан пред две статуи. Едната статуя се състоеше от едно напълно еластично вещество и ученикът трябваше постоянно да потупва, и докосва с пръсти тази статуя. Това създаваше извънредно силно ужасяващо усещане, предизвикваше извънредно силна уплаха, когато натискайки статуята, пръстите правеха дупки. Създаваше се впечатлението - нещо ужасно за един нежен човек, - че постоянно се реже в нещо живо, не бих казал в един труп, но като че ли трябва да се реже в жива плът. Това беше едното.

Другото беше една статуя, която запазваше отпечатаните чрез натиск в нея форми и която възстановяваше своята нормална форма след продължително време, докато ученикът-инициант отново беше довеждан при нея.

Аз ви описвам всичко величествено, което изживяваха посвещаваните в мистериите на Хиберния хора по отношение на микрокосмоса, на самия човек, по отношение на големия свят - макрокосмоса. Това бяха велики, мощни впечатления, впечатления с неописуемо величие.

Един от взелите участие с особено вътрешно усърдие, който беше достигнал висока степен в инициацията при тези хибернийски мистерии, - които бяха станали предпоставка за начина на протичането на този му земен живот под влиянието на хибернийските мистерии, - след неговото приключване, между смъртта и едно ново раждане той трябваше да премине особено през сферата на Сатурн. Това бяха извънредно силни чувства, чувства от неописуемо величие. Когато ви описвах тези неща, ви показах, как хибернийските мистерии имаха дял в духовното съзерцание на Тайната на Голгота, без да са имали някаква физическо-пространствена връзка с тази Тайна на Голгота. Един от онези, които с извънредно силни чувства преживяха всичко това, се прероди в нашата цивилизация.

А сега представете си само, какво е правил този човек, когато неговата карма беше изработена в сферата на Сатурн. Всичко там му се представяше в светлината на миналото. Той прозря онова, което беше изпитал в мистериите на Хиберния, в светлината, която можеше да получи, когато съществата на Сатурн хвърляха светлина върху това, което се простираше далеч в миналото, което събуди в него величествени картини на предземните епохи, още от епохите на Луната и на Слънцето.

Когато след това той отново се роди на Земята, това, което беше нюанс, колорит на миналото преди земното му въплъщение, се превърна в мощни, проблясващи в бъдещето, идеалистични, но визионерско-идеалистични образи, които след това бяха изразени в най-висша романтика.

Накратко казано, тази посветена в мистериите на Хиберния индивидуалност се прероди отново в наше време като *Виктор Юго*. Животът на Виктор Юго в неговата романтика, в целия начин, по който тя е конфигурирана, показва изработването на кармата в сферата на Сатурн.

Това са малки разкази за начина, по който се поражда кармата, по който се образува кармата. Както казах, ние се научаваме най-добре да я познаваме, когато се запознаваме с нея чрез примери. Защото как се изработва такава карма, каквато е тази на Волтер, Елифас Леви, Виктор Юго, това е вече нещо, което по най-интересен и най-интензивен начин ни въвежда в познаване на взаимовръзките между собствената същност на хората и на макрокосмическата духовна същност при изработването на кармата между смъртта и едно ново раждане.

ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 30 май 1924

Разглеждането на кармическите връзки в живота на човека изисква пълно разбиране на закономерните отношения в света, с което днешният човек повече или по-малко не е свикнал. Защото в кармическите връзки, които преминават от един земен живот в друг, действат закономерности, които са от духовно естество и човек не ги разбира правилно или ги отрича, когато забележи, че се касае за причинност, която в някакво отношение е подобна на тази, която намираме в света, когато говорим за причина и следствие.

Когато искаме да разберем какво представляват кармическите връзки, ние всъщност първо най-точно трябва да разберем, какво става вътре в човека под неговото обикновено съзнание. А едно разбиране за това, което лежи под обикновеното съзнание, може да ни даде само разглеждането на човешкото същество, както то се представя пред свръхсетивното познание, пред познанието на посвещението.

За да продължим именно с някои неща, които бяха засегнати в миналите лекции, в последните лекции и които в тяхното по-нататъшно разглеждане

ще доведат до пълното разбиране на кармата, нека разгледаме днес, как човекът, когато той се издига до имагинативното, инспиративното и интуитивното познание, придобива все повече и повече възможност да разбере, как самият той като човек стои в целия Космос.

Аз често съм изтъквал, даже и в публичните лекции, че чрез имагинативното познание пред човека се разстила една панорама на живота, отнасяща се за настоящия му земен живот, че човек обгръща с поглед своя живот в мощни образи, че тогава вижда именно онова, което обикновеното съзнание, обикновеният спомен не може да покаже.

Можем да кажем, че при този обзор, който произтича от стремежа към имагинативното познание, отначало човек изцяло се намира в неговото физическо и в неговото етерно тяло.

Чрез съответните упражнения той само се освобождава, става независим от всичко онова, което чрез физическото тяло е посредник на впечатленията от света. Следователно чрез имагинативното познание човек става независим от своите сетивни впечатления, става независим от своето познание чрез ума. Тогава при познавателния процес той живее само в етерното тяло. Благодарение на това той вижда тази панорама от спомени.

Ние можем да кажем, че човекът живее в свръхсетивното, но той живее в свръхсетивното така, че вътрешно се е отделил от своето физическо тяло. Вижте, това имагинативно познание не би било всъщност никак трудно за постигане, какъвто е фактически случаят с повечето хора, ако би съществувала по-голяма склонност да бъде преодоляна вътрешната връзка на целия душевен живот с физическото тяло.

Естествено човек може относително лесно да преодолее онова, което е свързано с непосредственото сетивно схващане. Но помислете само, че човекът е свързан със своето физическо тяло така също и чрез своята душевна нагласа, която е придобил в земния живот. Ние сме зависими от физическото тяло също и при нашите настроения в живота на физическия план. Нашите настроения са обусловени също от физическото тяло. Когато човек приписва това или онова на своята способност, на своя талант, на другите свои душевни способности, всичко това е свързано с неговото изживяване във физическото тяло. Когато искаме да постигнем истинско имагинативно познание, ние трябва да се освободим от всичко това. Ако поне за една минута станем действително свободни, ще узнаем, що е имагинативно познание и тогава постепенно ще ни се разкрие панорамата на нашия живот.

Но вие трябва да имате предвид разликата между състоянието «човек да бъде свързан с физическото тяло и чрез това да бъде вътре в това физическо тяло» и другото състояние «човек да не бъде свързан с физическото тяло и въпреки това да се намира вътре в това физическо тяло» Това е съвършено различно и именно то съставлява имагинативното познание, човек да остане вътре във физическото тяло, да не излиза от него и въпреки това да стане независим от него.

Когато самите вие с вашия душевно-духовен живот останете във физическото тяло, тогава вие го изпълвате, също и когато не сте свързани с него. Вие го изпълвате. Бих могъл да нарисувам това схематично така.

Да вземем обикновеното дневно състояние в живота на човека. Да приемем, че това е физическото тяло /рис. а отвън светло/, че това е етерното тяло /щриховка лилаво/, и че това е духовно-душевното естество /змиеобразна вътрешна щриховка, жълто/. Това е устроено по следния начин: Етерното тяло на човека навсякъде е свързано с физическото чрез мускули, кости, нерви. Навсякъде са налице тези връзки от етерното тяло към физическото тяло. За да имате едно сравнение, представете си, че имате един шуплест глинен съд и наливате в него течност. Течността изпълва шуплите на този шуплест съд от глина. Следователно течността е преминала в шуплестия глинен съд.

Но може да бъде и така, че вие нямате един шуплест глинен съд, а един такъв, който не приема в себе си нищо от течността; тогава течността ще бъде само вътре в съда и не ще има никаква връзка със стените, с вътрешността на стените на глинения съд. Така при имагинативното познание човекът се намира вътре в своето физическо тяло, но етерното тяло не преминава в мускулите, в костите и т. н.. Така че тогава мога да нарисувам това така: Физическото тяло /виж рис. в/, сега обаче етерното тяло остава само за себе си и вътре се намира духовно-душевното естество на човека. Етерното тяло е вътре във физическото, но то е отделено от него. Последствието от това отделяне трябва естествено да бъде достигането до възприятие, когато човек отново се връща в старото състояние. Ето защо е естествено, че когато действително се старае да се освободи от физическото тяло и въпреки това остава вътре в него, какъвто е случаят при имагинативното познание, човек се чувствува не само изморен, но той се чувствува тежък, той силно усеща своето физическо тяло, защото отново трябва да проникне в него.

Това е така за имагинативното познание, не обаче и за инспиративното познание Инспиративното познание, което, настъпва при изпразнено съзнание, както ви описах, това инспиративно познание предизвиква състояние, при което със своето духовно-душевно естество човекът се намира вън от физическото тяло. Тук /рис. с/ духовно-душевното естество е извън физическото и етерното тяло.

Външната конфигурация трябва да бъде такава, както при съня. Със своя аз и със своето астрално тяло човек трябва да бъде напълно вън от етерното тяло. Едва тогава настъпва инспиративното познание.

Но когато отново се връща в своето физическо и в своето етерно тяло, той забелязва, че вътре в неговото физическо и в неговото етерно тяло има нещо; той забелязва, че това физическо и това етерно тяло съвсем не са такива, каквито той обикновено ги схваща, а вътре в тях има нещо. Това е много важно. И то е много важно затова, защото благодарение на това, че човек го узнава, всъщност е охарактеризиран целият процес на посвещението.

Човек първо изпитва определена трудност след инспирацията отново да се върне във физическото тяло, защото всъщност има чувството, че се потопява в нещо различаващо се от това, в което обикновено се намира като в свое физическо и етерно тяло.

А сега спомнете си, че вчера ви казах: - Когато човек насочва погледа си назад и вижда панорамата на спомените и след това тази панорама от спомени се заличи, когато човек навлезе в инспиративното познание, тогава в инспиративното познание се възприема това, което се намира вътре във физическото тяло. Когато се заличи панорамата на спомените за периода от раждането до 7-та година, до смяната на зъбите, човек възприема именно: - Да, вътре в това физическо тяло се намираше едно ангелско същество. Човек наистина възприема една трета йерархия вътре в своето същество. Така че състоянието на нещата е следното: Човек се излъчва от своето физическо тяло, след това отново се връща в това физическо тяло като в своя собствен човешки дом и виж ти, там вътре среща своя ангел, когато насочва поглед назад върху периода от раждането до 7-та година.

Вижте, някога в развитието на човечеството такива неща са били познати и то в различни времена по различен начин те са се знаели от древното инстинктивно ясновидство и за такива факти се е държало сметка при устройването на човешкия живот.

В древни времена хората наистина са имали съзнанието, че трябва да съобразят даването на имената с духовни факти. Днес на хората им е обикновено безразлично, какви имена получават техните деца. За някои е важно само името да звучи хубаво или нещо подобно. Понякога даже при даването на име има известно кокетство. На хората им харесва името. Имало е стари времена, когато даването на имена е било свързано с отношението на детето към духовния свят, което хората са си представяли. Вземете например епохата, когато един пророк е бил почитан с името Елиза /Елизей, ученик на пророк Илия/, тогава някои момиченца са били кръстени с името Елизабет, т.е. дом на Елиза. По този начин се е

изразявало, че това дете се поставя в света под покровителството на съответния пророк. Така имената са били давани с тази цел.

Защо? Защото хората са знаели, че когато човек се намира извън своето тяло и отново се връща в него, тогава той всъщност става носител, вижда себе си като носител на духовни същества. И представата, че особено децата са пазени от техния Ангел, има за основа това, че когато при посвещението човек поглежда назад към този период от раждането до 7-та година, той изживява онова, което охарактеризирах вчера, като казах, че когато в панорамата от спомени се заличи този период от човешкия живот, се явява йерархията на Ангелите; през този период проблясва йерархията на Ангелите, съответно процесите на Луната. Аз още вчера казах: - Това малко е изместено, но по този въпрос ние още ще говорим. - Тогава ясновидецът вижда всичко това като нещо, което се намира вътре в човека.

И отново, когато насочим поглед върху намиращото се между 7-та и 14-та година и се върнем обратно в нашето тяло, ние намираме едно архангелско същество. Естествено това архангелско същество се намира там също и от раждането до 7-та година. Обаче ние не го намираме, когато насочваме нашия ясновиждащ поглед обратно само върху този период от раждането до 7-та година. И така, когато при инспиративното познание сме излезли от нашето тяло и след това отново се връщаме в него, ние забелязваме, че вътре в нашето тяло се намират всички същества на висшите йерархии. Но до този вид себепознание, че тялото е носител на съществата от висшите йерархии, ние съвсем не можем да достигнем по друг начин, освен като първо се излъчваме /с нашето духовно-душевно същество/ навън и после отново се връщаме в тялото.

Обаче това отново може да бъде разбрано само във връзка с един друг факт. Вижте, в света има много звезди и аз ви казах, че тези звезди са само външните знаци за колонии от божествени същества. Там, където свети външният знак на звездата, там в действителност има колонии от духовни същества. Но вие не трябва да си представяте, че тези богове се намират с тяхното съзнание само - да речем например - на Венера, на Слънцето, на Меркурий или на Сириус и т. н., а че те предимно са там. Там, така да се каже, е центърът на тежестта на тяхното същество. Но всички духовни същества на Космоса, които имат нещо общо със Земята, съвсем не могат така да съществуват във Вселената, за да кажем, че те обитават само Марс или Венера. Колкото и парадоксално да ви звучи, все пак трябва да кажа, че божествените същества, които принадлежат към Земята и са обитатели на Марс, Венера, Юпитер и т. н., биха били слепи, ако са само обитатели на Слънцето, Марс, Венера, или на Юпитер. Те биха били така слепи, както ние сме слепи, когато нямаме никакви очи. Те биха били там, биха действали, както ние можем да ходим и да хващаме когато нямаме очи, но не биха виждали, - естествено това трябва да се разбира по начина на боговете - те не биха възприемали чрез определена възприемателна способност това, което става в Космоса. Сега обаче вие трябва да си

зададете въпроса, мои мили приятели: къде се намират очите, възприемателната способност на боговете? И виждате ли, тази възприемателна способност на боговете, наред с другите функции, които има, е Луната, която е нашият съсед в Космоса. Всички божествени същества от Слънцето, Меркурий, Венера, Марс, Юпитер, Сатурн имат своето око на Луната. Те присъстват същевременно на Луната.

А сега размислете, какво всъщност е казано с всички тези неща, които бяха разгледани тук. Вземете само един факт. За Луната бе казано, че някога тя е била част от Земята и в течение на времето се е отделила от Земята. Следователно някога окото на боговете беше свързано със Земята, боговете гледаха Вселената от Земята. Поради това великите праучители можаха да дадат на човечеството мъдростта, която те донесоха на това човечество. Защото след като живееха на Земята, те гледаха навън в Космоса чрез окото на боговете, защото Луната беше в Земята. И когато Луната се отдели от Земята, известно време те можаха да запазят спомена, можеха в спомена да виждат това, което беше видяно с окото на човечеството, боговете можеха да поучават, но след това трябваше да отидат на Луната и сами да образуват една колония, в която и сега се намират праучителите, за да могат да виждат с окото на боговете.

Размислете върху нещо друго. От Луната Яхве властваше над сърцето на юдеите, над душата на юдеите и над душата на великите праучители на човечеството, които още взимаха участие в култа на Яхве и в учението на Яхве, те бяха се свързали именно с Яхве на Луната, за да гледат с неговото око навън в Космоса. В бъдеще Луната отново ще се съедини със Земята. Тогава човекът на Земята отново ще има възможност да гледа навън в Космоса с окото на боговете. Тогава той ще има едно природно гледане навън в Космоса. Всичко това, са факти, които ще дадат възможност на човека да познае истинската природа на Вселената. Защото, само когато погледнем света така, гледаме по правилен начин към Луната.

А сега ние разбираме също и основанието, защо точно на Земята може да се развие свободата. Докато Луната беше свързана със Земята и докато древните праучители поучаваха хората чрез техния спомен, и докато след това в мистериите се съхраняваше това, което бяха учили древните праучители, което продължи до 14-то християнско столетие, дотогава всяка мъдрост беше това, което беше виждано с очите на боговете. Едва от момента, който аз ви посочих, 1413 година, Земята беше поставена в пълната невъзможност да гледа с очите на боговете. С развитието на съзнателната душа започва възможността да се развие свободата при хората.

Но всъщност човекът на Земята е свързан само с неговото сетивно възприятие и с неговото умствено познание, защото това зависи от сетивно-физическото тяло. В действителност работата стои така, че когато си представим човека /рис. стр. 228/, само по отношение на неговите сетива и на неговото умствено познание той излиза извън областта на

йерархиите, които обитават над него, - аз би трябвало да щриховам червеното над сетивото за топлината, - докато по отношение на всичко, което стои зад неговия ум, той е изпълнен с третата йерархия /щрихованото в светло зелено/. По отношение на всичко, което стои зад неговото чувстване, той е изпълнен с втората йерархия /гърди, щриховано оранжево/; зад всичко, което се намира зад неговата воля, той е изпълнен с първата йерархия /туловището, щриховано жълто/.

Следователно ние всъщност се намираме вътре в йерархиите и същевременно се разпростираме извън света на йерархиите само с нашите сетивни органи и с нашия разум. Като човеци ние действително изглеждаме така, както когато плуваме само подаваме глава над водата. Така с нашите сетива и с нашия ум ние излизаме над морето на действията на йерархиите.

Ние намираме всичко това, когато от състоянието на възприемане извън тялото се завръщаме отново в тялото. Там ние откриваме, как човекът е дом на боговете.

От това за вас става ясно нещо друго, мои мили приятели. Когато боговете искат да гледат космически, те гледат през Луната. Когато и днес още боговете искат да гледат Космоса от Земята - нещо, което дава един съвършено друг аспект - тогава те трябва да гледат от човека. И човешкият род е другото око на боговете.

В прадревни времена човекът по естествен начин можеше да гледа с окото на боговете, защото Луната беше съединена със Земята. Той отново ще може това, когато Луната отново ще се съедини със Земята. Чрез посвещението, чрез това, че при завръщането си в своето тяло човекът съзира, че това са богове, и се запознава с боговете, той се научава да гледа

света чрез човешкото око. Така че посвещението дава същото нещо, което по-рано използването на Луната като око е давало на боговете.

Всичко, което ние вършим с обикновеното съзнание, което осъществяваме с обикновеното съзнание, намеренията, които осъществяваме с обикновеното съзнание, зависи от нас; обаче нашата карма се образува и оформя от йерархиите, които са в нас. Тук вие имате същинските строители на един съвършено друг порядък в света, на един световен ред, който изхожда от морално-душевното. Това е другата страна на човека, страната на йерархиите.

Докато човек остава при имагинативното познание и гледа ретроспективно върху собствения си земен живот, дотогава е напълно убеден, че като човек той е едно единство; напълно е убеден в това, че определени действия в живота са свободни, понеже се извършват от единството на човешката природа. Човек не забелязва, не съзира много неща от своята карма само при имагинативното познание. Но щом се появи инспиративното познание и човек отново се завръща в своето тяло, тогава се чувства изпълнен с един свят от безброй йерархии. Човек се завръща в своето тяло и отначало не знае, кой е. Дали е Ангелът, или това същество от йерархията на Динамис, Ексусиаи и т. н.? Ние сме разпръснати в един свят от същества. Ние сме опиянени от разнородността на собствената си същност, понеже сме едно с всички тези същества.

Чрез съответните упражнения човек трябва така да укрепне, че да утвърди своето единство спрямо това състояние. Но тогава също се вижда, как е образувана кармата чрез задружното действие на множество същества, които се намират вътре в човека - това е следствие от живота между смъртта и едно ново раждане. Тук безброй същества си сътрудничат в това, което образува кармата; да, безброй същества си сътрудничат тук. Така че действително можем да кажем: - Човешкото същество води един земен живот само по отношение на дейността на ума и дейността на сетивата. По отношение дейността на чувството и на волята човекът живее един живот заедно с боговете. Да, даже по отношение на една, намираща се по-далече скрита дейност на мислите, човекът живее заедно с боговете. По отношение на една скрита мисловна дейност той живее живота на Ангелите, Архангелите и Архаите; по отношение на скритата същност на живота на чувствата той живее живота на Ексусиаи, Динамис и Кириотетес; по отношение на волята човекът живее с живота на Серафимите, Херувимите и Престолите. Това, което наричаме съдба на човека, е работа на боговете и също трябва да бъде третирано като работа на боговете. -

А какво значение има това за земния живот? Когато човек не направи усилия да постигне определено спокойствие именно по отношение на съдбата, когато той роптае срещу своята съдба, когато той от своя страна е недоволен от съдбата си, когато със субективни решения се бърка в съдбата, тогава той всъщност се намира в такова положение, като че

постоянно смущава боговете при образуването на неговата съдба. Човек може правилно да живее в своята съдба, само когато може да приеме живота спокойно. Да чувства, как действа съдбата, това се числи към нещата, които са свързани със силни изпитания за човешката природа. И ако човек действително успее да се отнася сериозно към своята съдба, тогава от изживяването на своята карма той ще може да получи най-големите стимули, ще може да приеме най-силните импулси, за да живее с духовния свят. И тогава човек ще получи първо едно усещане, от самия живот ще получи едно чувство, какви са връзките на съдбата.

Съвременните, модерните хора в много отношения са изгубили този финес, тази нежност на чувството. Те чувстват грубо. Но представете си, че човек се опита вътрешно с повече финес да усети своето отношение, което е имал към един друг човек, който на младини за него е бил образец, учител или нещо подобно. Не винаги човек изпитва само презрение към тези, които са били негови учители, а в много случаи, хората си спомнят с определено вътрешно задоволство за тези, които са били техни възпитатели, техни образци. Този ретроспективен поглед по определен начин може да се задълбочи в интимно вътрешно изживяване. Човек може да открие, как например е чувствал между 7-та и 14-та година: - Това, което прави този уважаван авторитетен учител трябва да се прави, човек не може другояче, освен също да го направи. - Или, когато този уважаван авторитетен учител ни учи нещо, казва нещо, се чувства, като че ли човек някога вече го е слушал, като че ли това е само повторение. Това дори е една от най-хубавите придобивки в живота, човек да може да погледне към нещо подобно като към едно повторение. Той стига до убеждението, че тук в основата трябва да има нещо. Със здравия си човешки разум той може вече да каже: - Естествено в този живот не е възможно в основата на това да има нещо. - И тогава чрез здравия си човешки разум той бива насочен към минали земни съществувания. Много хора са насочвани към минали земни съществувания чрез здравия човешки разум.

Но, какво е налице, когато човек по този начин може да погледне назад към един възпитател или към един учител? Налице е това, мои мили приятели, че в този живот човекът е получил този учител или възпитател чрез съдбата. Карма е това човек да получи един учител чрез съдбата. Това насочва към предишен земен живот.

По правило - това показва окултното наблюдение - не е така, че в предишния земен живот учителят на съответното лице му е бил учител, а той се е намирал в съвсем други отношения с него. Когато човек стои пред един учител или пред един възпитател, той приема мислите - макар и образно, - в правилната педагогика той приема мислите, именно мислите и представите. Когато случаят е такъв, по правило това е свързано с минали отношения на Земята, когато човек не е приемал мисли, а е приемал чувства от съответната личност, когато той е имал по-малко възможност да приема мисли, а напротив чувства от съответната личност, чувства, които в

живота могат да бъдат предавани по най-разнообразен начин. Ние можем да охарактеризираме същото нещо за сегашния и за един следващ земен живот.

Да предположим, че в този земен живот някой храни голяма вътрешна сърдечна симпатия към този или онзи човек, с когото понастоящем той няма някакви особени взаимоотношения, когото той само среща, но който му е извънредно симпатичен. Възможно е да се случи така, че тази симпатия от сегашния земен живот да доведе дотам, съответният човек, който е развил чувствата на симпатия, в един следващ живот да получи за учител, за възпитател този, към когото е проявил симпатията.

А какво е станало тук обективно? Когато човек развива чувства на симпатия към някого, е в зависимост от това, какво разгръщат в човека и около човека съществата на втората йерархия, Ексусиаи, Динамис, Кириотетес.

Ако след това в следващия живот влиянието става не по околния път на чувствата, а по околния път на мислите и представите, това означава, че съществата на втората йерархия са предали направеното от тях в един минал земен живот на третата йерархия, на Ангелите, Архангелите и Архаите, които сега действат вътре в човека.

Представете си, че имате следното нещо: Когато нашата карма се развива от един земен живот в другия, това означава, че дейности, действителни дейности преминават от една йерархия в друга, че в Космоса, в духовния Космос става нещо извънредно важно.

Когато гледаме съдбата на човека, ние гледаме, така да се каже, в едно извънредно обширно събитие като през едно було. Това, ако наистина добре се осъзнае, може в най-висока степен да направи много силно впечатление на човека. Достатъчно е да си го представите и наистина да го почувствате.

Представете си, че обгръщате с поглед съдбата в живота на един човек. Човек не би трябвало с безразличие да гледа съдбата в живота на един човек, защото, когато се погледне съдбата на един човек, се обхващат всъщност действия, които се разливат от най-горната йерархия в най-долната, и отново обратно от най-долната в най-горната. Когато се насочва поглед върху съдбата на един човек, се гледа в едно творчество, работене и живот, гледа се в поредицата от йерархии. Всъщност съдбата на един човек би трябвало да се разглежда с извънредно голям вътрешен пиетет, с дълбоко вътрешно благоговение, защото когато се разглежда съдбата на един човек, се застава пред целия свят на боговете.

Това исках да ви накарам да почувствате, когато написах моите мистерийни драми, където вие постоянно намирате картини от земния живот и картини, изобразяващи живота в духовните светове. В моите мистерийни драми аз нагледно показах, как в крайна сметка не само горните йерархии, но също и елементарните същества, както и ариманическото и луциферичното се намесват в живота и в действията,

които се разливат отгоре-надолу и отдолу-нагоре, когато се изпълнява съдбата на човека.

Помислете за сцените, които се разиграват при Щрадер и Капезиус в сръхсетивния свят, където те се явяват в съвършено други форми, но са си същите. Това е само другата страна, която действително се намира в човека, онова, което е в света на боговете, а не в света на земните царства, на минералите, на животните, на растенията, на планините, на облаците, на дърветата и т. н.. Със свещено благоговение да гледаме към съдбите на хората, е нещо, което правилно трябва да усвоим, което епохата трябва да научи. Когато четем биографии, написани от нашите днешни материалистично настроени хора, това всъщност е нещо ужасно, защото те са написани без свещено благоговение пред съдбата на онзи, за когото се пише дадена биография. Всъщност писателите на биографии би трябвало да знаят, че когато се намесват в живота на един човек, даже само описвайки го, по един невидим начин те посягат към всички йерархии.

Чрез такива разсъждения човек стига до чувствената страна на антропософията, той съзира, как всичко, което идва към нас като антропософия, трябва да засегне също и нашите чувства, как ние не само научаваме нещо, но как също сме подбудени да развием чувства към света, чувства, които всъщност едва тогава ни поставят правилно в живота. И без да бъдем доведени до такива чувства, ние не можем истински да прозрем онази закономерност, която изпълва кармата на човека.

Космическата форма на кармата и индивидуалното разглеждане на кармичните взаимовръзки

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 04 юни 1924

Когато разглеждаме как действа кармата, трябва да имаме предвид, че човешкият аз, който всъщност представлява истинската същност, най-интимната същност на човека разполага с три инструмента, чрез които се изявява в света: физическото тяло, етерното тяло и астралното тяло. Човекът всъщност носи със себе си физическото тяло, етерното тяло и астралното тяло. Той не е нито едно от тези тела, понеже в истинския смисъл той е азът. И азът е този, който изстрадва кармата и който създава карма.

Сега е необходимо да изясним отношението на човека като азово същество към тези три, бих ги назовал, инструментални формации, т.е. физическо, етерно и астрално тяло, за да изградим точно чрез това фундамент за разбиране същността на кармата. И по отношение на кармата

ще имаме необходимата гледна точка, за да наблюдаваме физическата, етерната и астралната същност на човека, ако се съобразим със следното.

В света, който заобикаля човека тук на Земята, ние намираме физическото в минералното царство, етерното откриваме как действа в растителното царство, астралното виждаме как действа в животинското царство. В Космоса около Земята ние имаме онзи свят, в който Земята се разпростира във всички посоки. Ние усещаме известно сродство между това, което става на Земята и това, което се намира в Космоса. Но за духовната наука изниква въпросът, дали това сродство е толкова тривиално, както си го представя днес естествената наука?

Днешният естественонаучен светоглед изследва какво живее и какво не живее на Земята според физическите свойства. След това той изследва Слънцето, звездите, Луната и т. н. и намира - с което е особено горд, - че тези тела са същите както Земята.

До тази гледна точка обаче се достига само чрез едно познание, което изобщо не може да обхване самия човек, което всъщност обхваща само извънчовешкото. В момента, в който истински се обхване човекът, като стоящ вътре в Универсума, в същия момент може да се открият взаимните връзки между единичните човешки помощни тела, служещи му като инструменти, - т.е. физическото, етерното и астралното тяло – със съответстващата им същност в Космоса.

Като съответстващ на етерното тяло навън в Космоса откриваме световния етер. Разбира се, етерното тяло на човека има определена човешка структура, то притежава известни форми на движение и др., които са различни от световния етер. Но въпреки това световният етер е от същото естество като човешкото етерно тяло. Също така може да говорим за прилика между това, което се намира в човешкото астрално тяло и определена астралност, която навън в Космоса действа във всички неща и същества. При това откриваме нещо изключително важно, нещо, което по своята същност е съвсем чуждо на днешния човек.

Нека си послужим с една схематична представа: Да си представим тук на Земята човека с неговото етерно тяло /виж рис. средата/, около Земята световния етер /жълто/, който е от същото естество както човешкия етер. В човека имаме също и астралното тяло /тъмни щрихи в жълтото/. В космическото обкръжение също се намира астралност, но къде да я намерим? Къде е тя? Тя може да се намери, но трябва да се досетим какво в Космоса показва астралността, чрез какво тя се изявява: - Някъде, - би трябвало да си кажем, - се намира астралността. - Но дали астралността в Космоса е съвсем невидима, съвсем не възприемаема, или тя наистина може да бъде възприета по някакъв начин? Естествено сам по себе си етерът също първоначално не може да се възприеме с физическите сетива. Когато вие, ако мога така да се изразя,

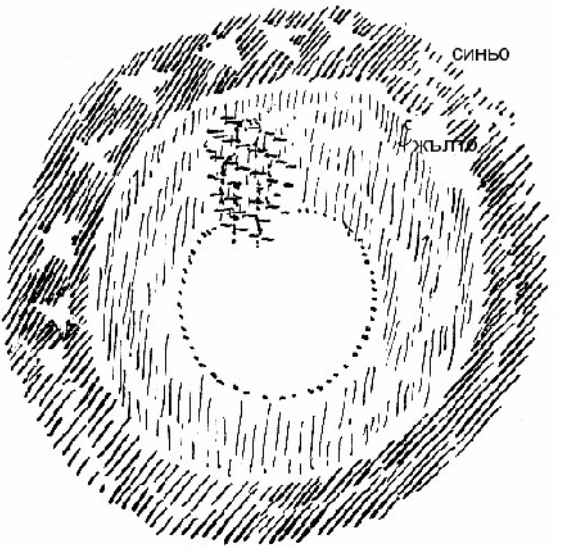

погледнете късче етер, с физическите си сетива, не виждате нищо, вие просто гледате през него, етерът е като едно нищо. Когато обаче обхванете с очи цялото обкръжение на етера, причината да виждате небето синьо, което всъщност също го няма там, е, че вие възприемате края на етера. Вие възприемате етера като синьото на небето. Възприятието на синевата на небето е наистина възприятие на етера. Така, че ние вече можем да кажем: - С това, че възприемаме синьото на небето, /виж рис. синьо/, възприемаме етера от обкръжението ни. -

Най-напред ние виждаме през етера. Той допуска това отначало, но след това се проявява в синьото на небето. Синевата на небето се описва по правилен начин, когато става въпрос за човешкото възприятие и се каже: - Етерът не може да се види, но той се издига до възприемаемост, заради голямата величественост, с която застава в Космоса, като се разкрива в небесната синева. -

Във физическата наука се размишлява материалистично относно небесната синева. За физическата наука е трудно да размишлява разумно, поради простата причина, че тя трябва да е наясно, че там, където е небесната синева, няма нищо физическо. Но поне разумът се напъва да си обясни, как светлинните лъчи се пречупват и рефлектират по особен начин, за да предизвикат синьото в небето. Но точно тук започва влиянието на свръхсетивното. А в Космоса е така, че свръхсетивното вече може да се възприема, но трябва да се открие, там където то става възприемаемо.

Значи, етерът става възприемаем чрез небесната синева. Някъде в Космоса се намира също и астралността. Етерът поглежда през синевата на небето в сетивността. Къде поглежда тогава астралността на Космоса във видимото, във възприемаемото?

Вижте, в действителност всяка звезда, която виждаме да блести на небето, е входна порта към астралността, така че навсякъде, където блестят звездите, всъщност блести астралното. Вижте звездното небе в неговото разнообразие - там звездите са събрани на групи, тук повече са разпръснати, раздалечени една от друга, - тогава трябва да си кажете: - В тази вълшебна светлинна конфигурация невидимото свръхсетивно тяло на Космоса става видимо. Затова звездният свят не бива да се смята за бездуховен. Да се поглежда нагоре към звездите и да се говори за горящи газови формации е точно същото, когато някой - извинете ме за парадоксалното сравнение, но то е абсолютно подходящо - с любов ви погали и при това държи пръстите си малко разперени, а вие кажете, че това, което чувствате при галенето, са малки ленти, положени върху лицето ви. Точно толкова малко, колкото малки ленти са положени върху лицето ви при галенето, точно толкова и там горе съществуват онези същности, за които говори физиката; а астралното тяло на Космоса постоянно упражнява своите въздействия върху етерната организация, които въздействия са като галенето на лицето ви.

Само, че то се проявява със стабилна дълготрайност. Затова и трайността на една звезда, която винаги оказва влияние върху световния етер от страна на астралния свят, е по-дълга от галенето.

Човек не би издържал толкова дълго галене, но в Космоса това трае по-дълго, понеже там пропорциите са гигантски. Така, че в звездното небе се вижда душевната проява на световната астралност.

С това в Космоса се внася величествен, но същевременно душевен, истински душевен живот. Помислете си само поне веднъж, колко е мъртъв Космосът, когато се погледне нагоре и се наблюдават само горящи газови тела, които светят! Представете си, как всичко оживява, когато се знае, че тези звезди са израз на любовта, с която астралният Космос въздейства върху етерния Космос! Това е съвсем точен израз.

Сега си помислете за загадъчните процеси, обяснени само по физически начин, при които нищо не се разбира, когато някои звезди просветват за кратко време. Звезди, които не са били там, просветват и отново изгасват. Значи в Космоса съществува и кратко галене. В епохи, през които, бих искал да кажа, боговете искат да въздействат от астралния свят върху етерния свят, се виждат такива просветващи и отново веднага помръкващи звезди.

Както в нас имаме най-разнообразни приятни усещания чрез нашето астрално тяло, така в Космоса чрез астралността имаме конфигурации на звездното небе. Нищо чудно, че една стара инстинктивно ясновидска наука нарече третата съставна част на човека астрално тяло, защото то е от същото естество както това, което се проявява в звездите. Само аза не го намираме да се разкрива в това обкръжение. Защо? Защо това е така, откриваме точно когато наблюдаваме, че този човешки аз, както се изявява на Земята, - което означава и в принадлежащия към нея Космос, който

земен свят по същността си е един тричленен свят, един физически, един етерен и един астрален, - азът, както той се изявява там, винаги е повторение на предишния земен живот. И той е винаги вътре в живота между смъртта и едно ново раждане.

Когато го наблюдаваме там обаче /извън Земята/, виждаме, че за този аз етерният свят, който се намира в обкръжението, няма никакво значение, та нали етерното тяло скоро след смъртта се изоставя.

Само астралният свят, който поглежда през звездите, има значение за аза по време на живота между смъртта и новото раждане. И в този свят, който поглежда през звездите, в този свят живеят съществата от висшите йерархии, заедно с които човекът формира своята карма между смъртта и едно ново раждане.

Но когато наблюдаваме този аз в последователното му развитие между раждането и смъртта, и между смъртта и едно ново раждане, ние изобщо не можем да останем в пространството. Два последователни земни живота не могат да бъдат в същото пространство, също не и в Космоса, който е зависим от едновременността, от пространствеността. Затова ние излизаме от пространството и навлизаме във времето. И в действителност, когато се наблюдава аза в неговите последователни земни животи, се излиза от пространството и се навлиза в чистия поток на времето.

Но помислете си: Естествено в пространството се намира и времето; но човек няма никаква възможност да изживее времето като такова вътре в пространството. Човек няма средства за това. Човек винаги трябва да изживява времето чрез пространството и неговите процеси. Когато искате да узнаете времето, вие поглеждате например към часовника, или проследявате хода на Слънцето, часовникът е само едно земно отражение на хода на Слънцето. Но какво всъщност виждате там? Вие виждате положението на стрелките или различните места, където се намира Слънцето - пространствени неща. Поради това, че местата на стрелките или на Слънцето се променят, значи поради това, че нещо пространствено в неговите изменения застава пред вас, вие имате усещане за времето. Но в пространството няма нищо от времето. Там се намират само различните пространствени подреждания, различни положения на стрелките, различни места, където застава Слънцето. Вие изживявате времето едва в душевните усещания. Там обаче вие изживявате действително времето, и там излизате също и извън пространството. Там времето е реалност. На Земята времето не е никаква реалност.

Но какво трябва да изживеем, когато излизаме извън пространството, в което се намираме между раждането и смъртта, и искаме да пристъпим в безпространствеността, в която човек се намира между смъртта и едно ново раждане, какво трябва да изпитаме там? Да, мои мои мили приятели, човек трябва да умре!

Вземете това с най-голяма сериозност, приемете в неговата дълбочина факта, че на Земята човек изживява времето само чрез пространството,

чрез пространствени места, чрез подреждането на пространствени неща, че човек изобщо не изживява времето в неговата реалност и тогава всъщност ще намерите една друга дума за това, което е там, когато кажете: - За да се навлезе в реалността на времето, трябва да се излезе от пространството, трябва да се напусне всичко пространствено, а това означава да се умре! -

Ние обръщаме поглед към този космически свят, който ни заобикаля в обкръжението на Земята, с когото сме подобни чрез нашето етерно тяло, подобни сме и чрез нашето астрално тяло и поглеждаме към духовността на този космически свят. Някога имаше народи, имаше човешки групи, които поглеждаха само към духовното в този пространствено-космически свят. Те пропускаха възможността да си създадат представи за повтарянето на земния живот. Защото мисли за повторните земни животи имаха само онези хора и човешки групи, които можеха да си представят времето в неговата чистота, в неговата безпространственост. И когато ние изключим това, което имаме като наш земен свят и неговото обкръжение, или накратко като наш Космос и прозрем духовното в него, ние имаме приблизително онова, за което можем да кажем: То трябва да е тук, за да можем ние като земни хора да навлезем в нашето съществуване. То трябва да е тук.

В тази представа - всичко това, което аз сега характеризирах, трябва да е тук, за да можем ние като земни хора да навлезем в нашето земно съществуване – в това се намира нещо изключително важно. Именно тогава се намира нещо изключително важно, когато си представим духовността на всичко това, което аз охарактеризирах. И когато си представите тази духовност, в тази, бих искал да кажа, затвореност в себе си, в тази чистота, тогава имаме приблизително това, което онези народи, които се бяха ограничили до съзерцанието само на пространството, наричаха Бог.

В своите мъдри учения тези народи поне бяха почувствали, че Космосът е пронизан и проникнат с една божественост и че трябва да се отличава от тази божественост онова, което във физическия свят е в нашето земно обкръжение. Това, което се изявява като етерното в това космически божествено и духовно, което ни поглежда през синевата на небето, може да бъде разграничено; освен това в тази божественост може да се различи също и астралното, което ни поглежда през конфигурациите на звездното небе.

Ако истински се вживеем в ситуацията, стоейки на Земята като човеци в Космоса, и си кажем: - Ние човеците притежаваме физическо тяло. - Къде е физическото в Космоса? Нека се върнем към това, което вече загатнах. Физическата наука желае да открие в Космоса всичко онова, което има на Земята. Но същинската физическа организация не е в Космоса. Човекът започва с физическата организация, следва етерната и после астралната; Космосът започва веднага с етерната организация. Там навън никъде няма физическо. Физическото е само на Земята и е просто фантастика да се

говори за физическо в Космоса. Там се намира етерното и после астралното. Какво притежава той като трета част, нашите души ще научат още днес. Но триединството на извънземния Космос е различно от триединството на Космоса, към който причисляваме Земята.

Когато застанем на Земята с такова усещане, когато почувстваме физическото на нашето непосредствено местоживеене, почувстваме етерното, което е на Земята и в Космоса, и заедно от Земята и от Космоса действа като етерно, когато погледнем астралното, което през звездите блести надолу към Земята и блести най-интензивно от звездата Слънце, когато погледнем към всичко това и поставим пред душата си величието на тази световна мисъл, тогава намираме за правилно, че в онези времена, когато чрез инстинктивното ясновидство не се мислеха само абстракции, а величието е могло да се усети мисловно, могло е да бъде доведено до разбирането на хората: една такава величествена мисъл в цялата й пълнота не може винаги да се игнорира. Веднъж тя трябва да се обхване с поглед, да се остави да въздейства на душата с цялата си невероятна сила, да се остави да действа вътре в душата на човека - без да се разваля и корумпира от съзнанието. И когато премислим, чрез какво старото инстинктивно ясновидство реализира такова настроение, от всичко това, което тогава е било дадено, за да се реализира тази мисъл всред човечеството, в наше време ни е останал Коледният празник.

Когато през Коледната нощ човекът си представи, как стои на Земята със своето физическо, със своето етерно, със своето астрално тяло, сроден с триединния Космос, който в своята етерност, проявяваща се така величествено в синевата на небето, но същевременно вълшебно-магически му се представя през нощта, как той стои срещу астралността на Космоса в блестящите звезди, тогава в тази светлина на обкръжението, във взаимната й връзка с това, което е в земното, той чувства как е поставен в пространството със своята собствена азова същност. И тогава той може да погледне Коледната мистерия, новороденото дете, представителя на човечеството на Земята, който, доколкото встъпва в своето детство, се ражда в пространството. И той казва, когато осъзнава Коледната мисъл с нейната пълнота и с тази нейна величественост в картината на роденото на Коледа дете: - Ex deo nascimur. – Роден съм от божественото, което прониква и одухотворява пространството. -

Но когато човек е изпитал това, когато вътрешно се е изпълнил с него, тогава може да си спомни за истините относно смисъла на Земята, които е разбрал чрез антропософията. Това дете, към което поглеждаме, е външната обвивка на роденото в онзи момент в пространството. И от какво произхожда то, за да се роди в пространството? Според досегашните ни изложения, това може да бъде само времето. То се ражда от времето.

И когато проследим живота на това дете, неговото одухотворяване с Христовата същност, тогава ние се досещаме: От Слънцето идва това същество, това Христово същество. И ние поглеждаме нагоре към

Слънцето и си казваме: - Когато гледаме нагоре към Слънцето, в слънчевите лъчи трябва да съзрем скритото за пространството време. Във вътрешността на Слънцето се намира времето. И от това, стаено във вътрешността на Слънцето време, в пространството на Земята е слязъл Христос. И какво имаме в лицето на Христос на Земята? В Христос на Земята имаме това, което, идвайки извън пространството, се свързва със Земята.

Помислете си, когато приемем за истина това, което сега оставихме да пристъпи пред душата ни, как се преобразява нашата представа за Космоса, сравнена с обикновената представа! В Космоса имаме Слънцето, с всичко онова, което заедно със Слънцето от Космоса се представя пред нас първоначално; онова, което е затворено в синевата на небето и в звездния свят. Там някъде имаме и Земята заедно с човечеството. Но когато поглеждаме от Земята към Слънцето, поглеждаме същевременно и в потока на времето.

От това произлиза нещо съвсем значително. И то е, че човекът едва тогава правилно поглежда към Слънцето, когато поглежда към Слънцето само през духовното, когато той забрави пространството и се съобрази само с времето. Слънцето излъчва не само светлината, но и самото пространство. И когато гледаме в Слънцето, излизаме с погледа си извън пространството. Затова Слънцето е тази превъзходна звезда, понеже чрез нея човек прозира извън пространството. И точно от това извън-пространство Христос е дошъл при хората. Когато на Земята чрез Христос, беше основано християнството човекът вече твърде дълго беше останал само в Ex deo nascimur (родени сме от Отец). Той му беше станал сроден. Той беше изгубил времето. Той беше станал едно изцяло пространствено същество.

Със свързаното с днешната цивилизация наше съзнание ние затова толкова трудно разбираме старите предания, защото всъщност човешкото съзнание навсякъде се съобразява с пространството, а не с времето, нашето съзнание смята времето само като един придатък на пространството.

Христос дойде и отново донесе времето на хората. И когато човешкото сърце, човешката душа, човешкият дух се свърже с Христос, те отново ще спечелят потока на времето от вечност на вечност. Какво друго може да направим ние хората, освен когато умрем, когато излезем от света на пространството да се вкопчим в това, което тогава отново ни възвръща времето. Тъй като по време на мистерията на Голгота човечеството беше станало само пространствено и беше изгубило времето, Христос отново възвърна времето на хората.

И ако при напускане на пространството хората не искат да умрат също и с душата си, те трябва тогава да умрат в Христос. Ние можем въпреки това да бъдем пространствени хора, и тогава можем да кажем: - Ex deo nascimur. - Тогава можем да погледнем към детето, което навлиза в пространството, идвайки от времето, за да се съедини заедно с хората в Христос.

Но ние не можем да мислим за края на земния живот, за смъртта от времето на мистерията на Голгота до сега, ако не искаме да заплатим загубата на времето със загубата на Христос, ако не искаме да бъдем заточени в пространството и като призрак да искаме да останем в него. Ние трябва да умрем в Христос. Тук трябва да се проникнем с мистерията на Голгота. Тук трябва да прибавим към Ex deo nascimur, In Christo morimur (да умрем в Христос). Тук към Коледната мисъл трябва да прибавим Великденската мисъл.

И така Ex deo nascimur кара да пристъпи пред душата ни Коледната представа, а In Christo morimur извиква пред душата ни представата за Великден.

Ние можем да кажем: - На Земята, човекът има своето физическо, своето етерно, своето астрално тяло. Етерното е също и навън в Космоса; астралното е също навън в Космоса /виж рис. стр. 248 червено/; физическото естество се намира само на Земята, навън в Космоса няма физическо естество. - Ние трябва да кажем: - На Земята има физическо, етерно, астрално; в Космоса няма физическо, има етерно и астрално естество.

Но Космосът също е тричленно изграден. Каквото той няма долу, се появява горе. При него етерното е най-долното; на Земята физическото е най-долното. На Земята

астралното е най-висшето; в Космоса най-висшето е онова, което човекът днес има в себе си в рудиментарна форма, онова, от което някога ще бъде създаден неговият Дух-себе. Ние можем да кажем: - В Космоса като трети член е Духът-себе. -

И сега звездите ни изглеждат като изрази на нещо друго. Аз ги сравних с галене. Духът-себе зад тях е галещото същество. Само че галещото същество там не е едно единство, а целият свят на йерархиите. Разгледам ли осанката на един човек, погледна ли очите му, които светят насреща ми, чуя ли гласа му, това е изразът на човека. Погледна ли нагоре в далечния

Космос, погледна ли звездите, те са израз на йерархиите, те са жизнените проявления на йерархиите, предизвикващи чувства у човека. Погледна ли в безкрайността на синия световен феномен, виждам как се проявява навън тяхното етерно тяло, което обаче е най-долната част на този свят на йерархиите.

Тогава обаче, когато погледнем нагоре в безкрайността на Космоса, предчувстваме нещо, което се издига над земното, както Земята с нейните физически субстанции и сили се простира надолу под космическото. Земята има нещо подкосмическо във физическото, а Космосът има нещо надземно в Духът-себе.

Земя	Космос
Астрално Етерно Физическо-подкосмическо	Надземно-Дух-себе Астрално Етерно

Физическата наука говори за движение на Слънцето. Това тя може да прави. Защото в пространствената картина, която ни обгражда като Космос, по различни явления може да се види, че Слънцето се намира в движение. Но това е само разпростиращото се отражение на слънчевото движение. А когато говорим за истинското Слънце, е просто безсмислено да кажем, че Слънцето се движи в пространството. Понеже пространството се излъчва от Слънцето! Слънцето излъчва не само светлина, Слънцето създава и пространството. И движението на самото Слънце, само всред пространството е пространствено; извън пространството то е времево. Това, което се вижда от Слънцето и което се приближава към съзвездието Херкулес, това е само отражение на времевото развитие на слънчевата същност.

Да, на своите най-близки ученици Христос каза: - Погледнете към живота на Земята, той е сроден с живота на Космоса. Онова, което вие наблюдавате на Земята и в околния Космос, това е Отец, който живее в този свят. Бог Отец е богът на пространството. Аз обаче идвам, за да ви известя, че съм дошъл от Слънцето, от времето, от времето, което приема човека, когато той умре. Аз донесох себе си от времето. Приемете ли ме, - казваше Христос, - така ще приемете времето и няма да останете в плен на пространството. Но вие трябва да намерите и прехода от едната триединност: физическото, етерното, астралното към другата триединност: етерното, астралното до Духа-себе. Духът-себе също така не може да се намери в земното, както и физически-земното не може да се намери в Космоса. Но аз ви нося вест от него, защото идвам от Слънцето. -

Да, Слънцето има един тристранен аспект. Ако живеем вътре в Слънцето и гледаме от Слънцето към Земята /виж рис. червено/, виждаме физическото, етерното и астралното. Ако гледаме към това, което се

намира в самото Слънце, тогава непрекъснато виждаме Духа-себе. Физическото се вижда, когато човек си спомни за Земята или погледне към нея. Отвърне ли погледа си от нея, на другата страна вижда Духа-себе. Човек се люшка напред назад между физическото и Духа-себе. Остава стабилно между тях само етерното и астралното. Погледне ли се обаче навън в Космоса, тогава земното изчезва напълно. Остават етерното, астралното и Духът-себе. Това ще бъде вашият изглед, когато навлезете в слънчевото време между смъртта и едно ново раждане.

Нека си представим, че човек съвсем се затвори в земната същност с душевната си нагласа. Той може да почувства божественото, защото от божественото сме родени. Ex deo nascimur.

Нека сега си представим, че той не се затваря само вътре в пространствения свят, а приеме Христос, който е слязъл от света на времето в света на пространството и е донесъл самото време в пространството на Земята. С това той преодолява в смъртта си смъртта. Ex deo nascimur, In Christo morimur.

Но Христос донася вестта: Тогава, когато пространството бъде преодоляно и човекът опознае Слънцето като творец на пространството, когато той чувства, че се намира в Слънцето чрез Христос, когато се чувства поставен в живото Слънце, тогава физическо-земното изчезва; остава етерното и астралното. Етерното оживява сега не в небесната синева, а като светло червени отблясъци на Космоса. И от тези светлочервени отблясъци не блестят звездите, а звездите ни докосват с техните любовни въздействия. И човекът - когато той наистина се вживее във всичко това, - стоящ на Земята, отхвърлил физическото, може да се почувства в етерното, което го облъчва като лилавочервено; звездите не изглеждат като блестящи точки, а са любовни ласки, като човешко погалване.

Но когато човек изпита божественото в себе си, изпита божествения световен огън като своя същност, припламваща от него, когато се почувства в етерния Космос и изживее духовните прояви, излъчени от астралния свят, това предизвиква тогава вътрешното изживяване на духовното излъчване, към което човекът е призван от Космоса.

След като онези, на които Христос оповести това, достатъчно дълго бяха проникванi от тази мисъл, те почувстваха въздействието на тази мисъл в пламенните езици на Петдесятница. Те почувстваха умирането и отпадането, окапването на физическото на Земята. Тогава те почувстваха обаче, че това не е смъртта, а в замяна на физическото на Земята, разцъфва Духът-себе на Космоса: Per spiritum sanctum reviviscimus (С Духа ще възкръснем).

Така можем да погледнем към тричленността на полугодието: Коледната мисъл-представа - Ex deo nascimur; представата за Великден - In Christo morimur; мисълта за Петдесятница - Per spiritum sanctum reviviscimus.

Остава другата половина на годината. Ако едната половина се разбере

по този начин, на човека се разкрива и другата половина от живота му. Разбере ли се онова отношение на физическото спрямо душевното в човека и спрямо свръхфизическото, което отношение съдържа в себе си свободата, която земният човек ще постигне на Земята, тогава във взаимовръзките между Коледния, Великденския празник и Петдесятница се разбира свободният човек на Земята. А разбере ли той въз основа на тези три представи, Коледната мисъл, мисълта за Великден и мисълта за Петдесятница, от тях човек се мотивира да разбере останалата част от годината, разкрива се и останалата част от човешкия живот, за която загатнах с това, че казах: - Погледне ли се към човешката съдба, зад нея се явяват йерархиите, работата, творчеството на йерархиите. Затова е така величествено да се погледне в една човешка съдба, понеже се вижда, как вътре се намират всички йерархии.

Всъщност езикът на звездите, който звучи насреща ни от Коледната мисъл, от Великденската мисъл и от Петдесятница: от Коледната мисъл, доколкото Земята е една звезда във Всемира, от Великденската мисъл, доколкото най-блестящата звезда Слънцето ни изпраща своите милостиви дарове, от мисълта за Петдесятница, доколкото това, което е скрито от другата страна на звездите, просветва в душата и от своя страна се излъчва от душата в пламенни езици.

Когато вие медитирате върху това, което по този начин идва от Отец, носителят на Коледната мисъл, който обаче изпраща Сина, за да се осъществи Великденската мисъл, и тогава от този Син, който от своя страна донася вестта за Духа в мисълта за Петдесятница, за да се осъществи човешкият живот на Земята в триединство, когато вие медитирате и истински се размислите върху него, тогава ще получите едно основно чувство относно всички гореописани основания, които ви дадох за разбирането на кармата.

Опитайте веднъж да оставите да въздействат върху човешките чувства Коледната мисъл, Великденската мисъл, мисълта за Петдесятница, така изтълкувани, както направихме това днес. Опитайте това, задълбочете тези ваши изживявания. И когато след моето пътуване, което се налага да направя точно на Петдесятница заради Селскостопанския курс, отново се срещнем, донесете това ваше чувство, което трябва да живее като топла, като пламенна мисъл за Петдесятница и тогава ще можем да говорим по-нататък за кармата.

Така вашето разбиране ще бъде обогатено с това, което представлява мисълта за Петдесятница. Както някога преди въвеждането на празника Петдесятница, при първото празнуване на Петдесятница нещо просветна във всеки един от апостолите, така би трябвало мисълта за Петдесятница отново да оживее и за антропософското разбиране.

Би трябвало нещо да засвети от вашите души. Във връзка с по-нататъшното разглеждане на кармата, което ще стане през второто полугодие, като усещане за Петдесятница ви дадох онова, каквото днес

можах да кажа относно взаимовръзките между Коледа, Великден и Петдесятница.

ЛЕКЦИЯ ПЕТНАДЕСЕТА
Дорнах, 22 юни 1924

Разглежданията на кармическите въпроси не могат да се предприемат съвсем лесно, а и винаги разглеждането на това, което принадлежи към човешката карма, трябва да се придружава от силно чувство на отговорност. Тук наистина се касае именно за това да се вникне в най-дълбоките взаимовръзки на съществуването в света. Защото в основата на кармата, в протичането на кармата лежат всички неща и процеси, всички явления на света, включително и природните явления. Затова без разбиране за протичането на кармата в света и в развитието на човечеството е невъзможно да разберем, защо външната природа се простира пред нас именно във формата, в която я виждаме. Ние приведохме примери за определено протичане на кармата. Те бяха грижливо подбрани от мен, за да ни помогнат в търсенето на прехода при разглеждане на индивидуалната карма, за да можем да свържем нещата с това, което беше представено с тези примери.

Сега бих искал да направя една уводна забележка, защото днес, а също и в следващите лекции ще присъстват приятели, които не бяха тук в течение на разглежданията, които бяха изнесени през последните седмици и месеци именно по отношение на кармата. Винаги се касае за това да се разбере, колко сериозно трябва да се взема всъщност всичко, което е свързано с нашето Коледно събрание. Би трябвало действително да ни завладее съзнанието, че всъщност с това Коледно събрание се извърши напълно ново основаване на Антропософското общество. И би трябвало да бъде така, че абсолютно да не се изпада в старите навици, и особено в старите мисловни навици по отношение на силните промени, които са настъпили в новото боравене с антропософската мъдрост. Трябва да сме наясно, че онова, което бе казано в разглежданията, проведени тук от Коледното събрание насам, не може да бъде изнесено своеволно от някого пред слушатели, то не може да бъде изнесено по друг начин, освен ако напечатаните за него лекции не бъдат дословно прочетени.

За сега това не може да бъде предадено по свободен начин. Ако някой се опита да направи това, аз ще се противопоставя. Защото действително при тези трудни и сериозни неща се касае за това, че всяка дума и всяко изречение, които се казват тук, трябва да бъдат точно преценени, за да стане ясно как нещата трябва да бъдат разграничавани. Ако някой има намерение да предаде в друга форма нещата, които се разглеждат тук, да предаде тези неща пред някакви слушатели, той трябва първо да се свърже с мен и да попита, дали това е възможно. В бъдеще, в антропософското движение трябва да бъде внесен единен дух, действителен единен дух.

Иначе ние ще изпаднем напълно в онези грешки, в които изпаднаха някои от нашите членове, които считаха, че трябва да преработят антропософската мъдрост научно, и така ние действително имахме възможност да изпитаме голямата вреда, нанесена с това върху антропософското движение.

Естествено в условията, за които говоря тук, не са включени съвсем поверителни съобщения, но и при тях съответният, който ги предава, трябва да има пълно съзнание за своята отговорност. Защото в момента, когато се говори така, както се говори сега от това място, в най-висшия смисъл започва да действа чувството за отговорност по отношение на съобщенията от духовния свят. И без това е трудно да се говори върху тези неща дори и тук. Но ограничеността на нашите условия не позволява нищо друго, освен това, което именно се прави. Трудно е да се говори върху тези неща, защото всъщност тези лекции би трябвало да се изнасят само пред слушатели, които присъстват от началото до края на една серия от лекции. Самопонятно е, че всеки, който идва по-късно, среща трудности в разбирането.

Все пак всичко това може да се приеме, ако в душите на нашите приятели има пълното съзнание, че такива трудности съществуват. Ако има такова пълно съзнание, тогава е добре. Но не винаги е така. В нашето антропософско движение относно тези най-крехки неща не може да съществува правилно мислене, ако от друга страна, както това е и след Коледното събрание, все още продължават старите прийоми, които съществуваха по-рано: ревност, завистливост, взаимни озлобления и т. н. и т. н.. За антропософското развитие е абсолютно необходимо да има определен начин на схващане, определена сериозност.

Такива неща аз изнасях и по-рано, изнасях ги като лектор, преди да поема председателството на Антропософското общество. Но сега трябва да ги представя така, че действително да представляват това, което изхождайки от ръководството на Гьотеанума трябва да живее в Антропософското общество.

Сега мисля, че думите, които казах, ще могат да бъдат разбрани. Те са казани, за да събудят в душата на нашите приятели необходимата сериозност по отношение на една такава серия от лекции, пред каквато се намираме тук.

Кармата е нещо, непосредствено действащо във всяко изживяване на човека, което обаче се крие зад външните изживявания във всичко онова, което трябва да се причисли към безсъзнателното и подсъзнателното в човешката душа. В случай, когато четенето става с действително вътрешно участие в това, което се разказва, четенето на една биография би трябвало всъщност да събуди особени чувства у читателя. Ако трябва да опиша до какво може да се стигне при четенето на една биография, то е следното: Който следи с действително внимание една биография, той ще трябва да си

каже, че в една биография постоянно се явяват случаи при описването на явления от живота, които не са обосновани от протичащото развитие на разказа.

Когато имаме пред себе си една биография, ние всъщност имаме живота на един човек само в определена форма. В живота на един човек играят роля не само онези факти, които той изживява в будно състояние, т.е.: първи ден - следва нощта; ден втори - следва нощта; ден трети - и т. н. и т. н., - но ние само външно можем да почувствуваме това, което е станало през дните, освен ако не пишем една духовно-научна биография, което при обстоятелствата, свързани с днешната цивилизация е напълно невъзможно. Следователно ние вписваме в биографиите онова, което е станало през дните, през време на будното състояние на човека, чиято биография пишем.

Обаче това, което всъщност оформя живота, което дава неговата форма, което вгражда съдбовните импулси в живота, то не е видимо и действа като импулси от духовния свят между дневните събития, и тези импулси идват, когато самият човек се намира между заспиване и събуждане.

Тези импулси на съня действително се намират в реалния живот, но когато разказваме биографиите, те не са вътре. Какво означава следователно разказването на една биография?

По отношение на човешкия живот това всъщност би означавало, да вземем например картината Сикстинската мадона от Рафаел, да я окачим на стената и да залепим определени части с бяла хартия, така че да не виждаме нарисуваното там и да оставим открити само някои части. Онзи, който я види по този начин, трябва вероятно да изпита чувството: - Тук трябва да видя още нещо, ако наистина искам да имам цялото съдържание пред себе си. -

Това чувство би трябвало всъщност да изпита всеки, който непредубедено чете една биография. По отношение на днешната цивилизация това може да бъде само загатнато, но би трябвало и да се направи. Би трябвало да бъде оповестено, че в живота на човек постоянно действат импулси, които изникват от най-безличностното душевно-духовно изживяване. Ако това стане, мили приятели, тогава ще може да се изгради чувството, че кармата наистина говори от една биография. Естествено би било абстрактно, ако в една биография се разкаже случка от живота на някой човек и след това се каже: - Ето, това идва от един минал земен живот, тогава то е било така и така, и сега се проявява по този начин. Естествено това би било абстрактно. Вероятно на много хора ще се хареса като сензация, но в действителност с него не би се постигнала по-висша духовност, отколкото се постига чрез нашите филистерски биографии, както те се пишат в наше време, защото всичко, което в наше време се върши в тази област, е филистерско дело.

Но човек може да изгради в душата си онова, което трябва да проникне в нея, ако развие особени предпочитания към бележките, които хората

записват в дневника си. Някои бележки в дневника могат да бъдат написани твърде повърхностно, но когато не са написани безсмислено, или пък когато не се четат невнимателно, този, който сам не е повърхностен, не е филистер, в дневника дори на един еснаф, проследявайки как дните преминават един в друг, ще изпита чувства, които се доближават до усещането за кармата и за съдбовните взаимовръзки.

Аз опознах някои хора - техният брой съвсем не е така малък, - които се считаха за способни да напишат биографията на Гьоте. Бихме могли да кажем: Неподозиращи нищо, тези хора се чувствуваха готови да напишат една биография на Гьоте. Защото трудността нараства, когато човек вниква във връзките на съществуването и особено, когато вникне в кармическите връзки на съществуването.

Съхранете в чувствата си всичко, което изнесох тук. Вземете това, което аз изнесох в онзи час, когато изрично изисках да не ме разбирате само с ума, а да приемете нещата в сърцето си и когато отново ще говоря, да приемете следващата лекция отново със сърцето си. Спомнете си, че аз казах това, понеже кармата не може да бъде действително почувствана, когато човек иска да се приближи до нея по пътищата на ума. Който не може да бъде разтърсен от някои кармически връзки, които се изнасят тук, той въобще не може да разглежда кармата, той не може също и да напредне до едно индивидуално разглеждане на кармическите връзки.

Нека сега да направим прехода от досегашните разглеждания към това, което може да ни доведе дотам, че по отношение на някое събитие в живота на един човек да кажем: - Тук в това събитие кармата се изразява по определен начин. -

Когато премисля всичко, каквото преживях по отношение на Гьоте през 7-те Ваймарски години, през които работих в Гьотевия и в Шилеровия архив, - а при описанието на моята автобиография си поставям именно задачата да размисля върху това, - тогава аз си казвам по въпроса за кармата, че един от най-трудните моменти в някое изложение е да се опише това, което Гьоте е изпитал в душата си между 1792 и 1800 година. Да се напише тази глава от биографията на Гьоте, даже само да се премисли, да се види тя така, че в нея да се открие действащата карма, това действително е изключително трудно.

Би трябвало да насочим поглед първо върху това, в какво се изразява кармата в живота на един човек, когато я разглеждаме от окултна, от по-висша гледна точка. Между заспиването и събуждането човекът живее извън своето физическо и своето етерно тяло, но вътре в своя аз и в своето астрално тяло. Той живее с аза и с астралното си тяло в духовния свят. Да се обгърнат трезво с поглед тези процеси, които се разиграват при заспиването и събуждането, принадлежи към най-трудното в духовно-научните изследвания. Защото това, което става там се представя по следния начин. Днес аз ще го представя схематично.

Ако вземете всичко, което в антропософията досега е заставало пред вашата душа, ще почувствувате, че нещата изглеждат разбираеми. Но за да бъдат те открити, са необходими извънредно трудни духовно-научни изследвания.

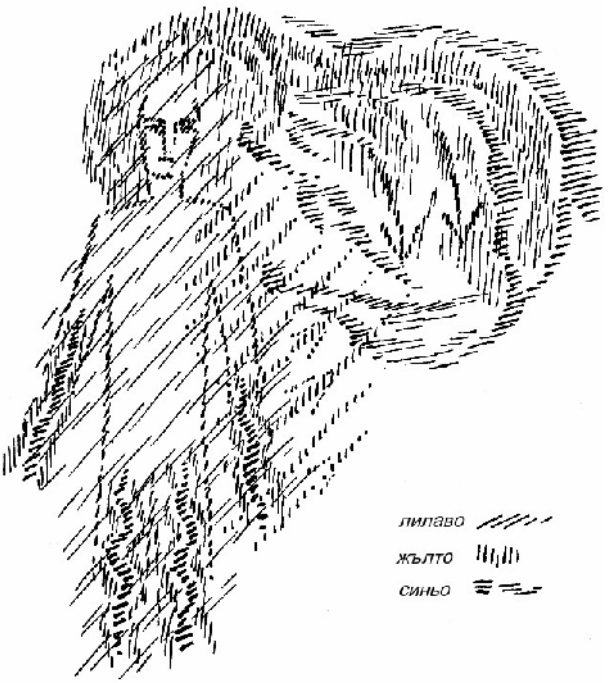

Тук ще нарисувам един вид схема на човека: Първо в границите, които нарисувах, имаме човешкото физическо тяло. В това физическо тяло живее етерното тяло /виж рис. - защриховано лилаво/ и астралното тяло /жълто/. Вътре живее също и азът.

Нека да разгледаме сега заспиващия човек. Това, което нарисувах тук, остава да лежи в леглото. Какво става с астралното тяло и с аза? Астралното тяло и азът, които искам да отбележа отново схематично, излизат през главата на човека и всъщност през всичко, което е човешката сетивна система, следователно в определен смисъл през цялото тяло, но главно през главата, и тогава те се намират извън човека. Така че можем да кажем, като първоначално се абстрахираме от аза: - При заспиването астралното тяло напуска човека през главата. - Всъщност то го напуска през всичко, което е сетивен орган. Тъй като сетивните органи са концентрирани предимно в главата, главната маса на астралното тяло излиза през главата. Но в известен смисъл - понеже сетивото на топлината например е разпределено навсякъде, а също и сетивото на осезанието – навсякъде се разпространяват лъчи, които слабо се излъчват, но се създава впечатлението, че при заспиване астралното тяло се излъчва през човешката главата. Също и азът, който - ако се изразя сега пространствено

- е по-голям от астралното тяло и не е напълно затворен вътре, излиза от човека. Това е заспиващият човек.

Но сега да разгледаме събуждащия се човек. Когато разглеждаме събуждащия се човек, ние откриваме, че астралното тяло се връща в него първо през крайниците, а именно първо през пръстите на ръцете и краката, през върховете на пръстите и през крайниците то постепенно се разпространява в човека. Следователно астралното тяло се връща във физическото и етерното тяло през другата, противоположната страна. Също и азът идва обратно през другата страна, само че сега не обгръща така /синьо/ астралното тяло, а когато се връща той е повече обгърнат от астралното тяло.

Ние се събуждаме и когато се събуждаме, астралното тяло и азът се вливат в нашето тяло през върховете на пръстите на ръцете и на краката. За да изпълнят отново човека до главата, те се нуждаят всъщност от целия ден; и когато са стигнали до главата, тогава отново настъпва моментът, когато напускат човека. От това вие виждате, че азът и астралното тяло се намират постоянно в движение.

Но сега вие можете да кажете: - Значи половин час след събуждането, астралното тяло /сега аз включвам тук винаги и аза/ е стигнало в нас едва до тук, до китката на ръката - то не е стигнало по-надалеч в нас - а долу, едва до глезените на краката. -

Това е действително така. Когато някой - искам да предположа, че той е един ранобуден човек - се събужда поне в 7 часа сутринта и остава буден, тогава към 8 часа неговото астрално тяло е стигнало до глезените и може би до китките на ръцете. И така бавно продължава до вечерта.

Вие можете да попитате: - Да, но как става така, че ние се събуждаме като цял човек? Ние все пак имаме чувството, че сме се събудили веднага като цял човек - а всъщност към 7 часа и 15 минути едва са се събудили пръстите на нашите ръце и крака и т. н., а към 12 часа при по-голяма част от хората - именно при ранобудните хора – не се е достигнало по-далеч от положението да се намират в астралното тяло като в една седяща вана. - Това е така.

И на въпросът, който може да бъде повдигнат, трябва да се отговори, като се има предвид, че в духовното царуват именно други закони, които са различни от законите във физическия свят. Във физическия свят едно тяло се намира само там, където е в момента. Не е така в духовния свят. В духовния свят, когато нашето астрално тяло едва е проникнало във върховете на пръстите на ръцете и краката ни, то действа вече в цялото тяло. Това е забележителното. Ние можем вече да го почувствуваме; и когато то пристига, ние можем да го чувствуваме вече в цялото тяло. Но неговата действителност, неговата същинска субстанция се разпростира съвсем бавно. С това явление и с неговото разбиране е свързано извънредно много. От това много зависи оценката за човешкия организъм в неговото здравословно или болестно състояние. Трябва да размислите, че

през цялото време на съня в това, което лежи в леглото и което все пак не е човекът, а само физическото и етерното му тяло, има един вид растително-минерална дейност, макар и тази дейност да се извършва в човешкия организъм, тя може да бъде нормална или анормална, здрава или болестна.

Когато астралното тяло започне да прониква от крайниците навътре, тогава именно в утринните часове нездравите явления се излъчват и произвеждат един особен вид възприятие. Ето защо при преценката на болестите е извънредно важно да се проучат чувствата на пациента при събуждането, когато астралното тяло изтласква нагоре това, което е нездраво в него.

А сега да преминем по-нататък. Когато заспиваме, ние излизаме с нашето астрално тяло и с нашия Аз от физическото и от етерното тяло и влизаме в духовния свят. Тогава все още остава действието на това, което сме изпитвали през деня. Но мислите не остават във формата, както ги мислим, също не и във формата на думи. Всичко това не остава. Бих могъл да кажа, всичко това виси като остатък в астралното тяло, когато то излиза навън.

И веднага когато астралното тяло излиза от човека, макар и отначало само образно започва да се образува кармата. Та започва да се образува. Онова, което сме извършили през деня като добро или зло, което ние обгръщаме с поглед в привичните за нас представи, щом заспим, то започва да се влива в кармическия поток на развитието. И това трае известно време след заспиването. Тогава това вливане в кармата заглушава всичко друго, което става като факти с нас по време на съня.

Но след това, когато продължаваме да спим /виж рис. на стр. 259 - стрелите/ започва потопяването на човека в онези изживявания, които принадлежат на един минал земен живот, после по-нататък, в тези, които принадлежат на един още по-преден земен живот, по-нататък на третия земен живот и т. н.. И когато човек стига да събуждането, той е минал вече и покрай своя първи индивидуален земен живот. В него той навлиза в онова изживяване, в което не е бил отделен от всеобщата Вселена и когато не може да се говори още за индивидуален живот на Земята. И едва когато е стигнал толкова далече, той може отново да се върне в своя физически и в своя етерен организъм.

Сега отново възниква въпросът и той е един много важен въпрос: - А когато имаме само един кратък сън? Когато поспиваме малко следобед например, какво става тогава?

Или даже, когато например по време на една лекция задрямваме за кратко време, но действително спим и цялата тази работа трае само две-три минути, може би само една минута или половин минута? - Тогава за половин минута, ако това е един действителен сън, между заспиването и събуждането ние сме били в духовния свят.

Виждате ли, мои мили приятели, за този съвсем кратък сън - също и през време на една лекция - важи напълно същото, както и за нощния сън на един човек, който спи, да речем, 7 часа.

Работата стои именно така, че в момента, когато човекът е заспал, също и за кратко, сънят е едно единство и астралното тяло е един несъзнателен пророк, който обгръща с поглед целия сън до събуждането. Естествено перспективно. По-далечните неща могат да бъдат неясни, както при някой късоглед, гледащ една алея, който не вижда последните дървета. Така и астралното тяло в несъзнателното може да бъде - образно казано - късогледо. То не вижда дотам, докъдето се явяват първите индивидуални земни съществувания. Това са специални неща. Но общо взето и при най-краткия сън ние преминаваме с извънредно голяма, със светкавична бързина през всички наши земни съществувания. Това е нещо извънредно важно. Естествено тогава нещата стават много, много неясни; но когато някой заспива през време на една лекция, лекторът - или онзи който гледа заедно с него - вижда нещата пред себе си. Помислете само, той има пред себе си цялото земно развитие с всичко онова, което въпросният човек е изпитал в своите минали земни съществувания. Но понеже това минава пред него със светкавична бързина тогава, когато човек е задрямал през време на една лекция, то е неясно, бързо се слива едно в друго, но въпреки това е налице. От това обаче виждате, че кармата всъщност непрекъснато е налице. Тя стои пред човека. Тя е записана, така да се каже, в световните летописи. И при всеки сън човекът има възможност да пристъпи към тази карма. Тази е една от великите тайни на съществуването.

Виждате ли, онзи, който безпристрастно може да схване тези неща от гледната точка на инициационната наука, от едната странатой гледа с извънредно голямо благоговение, бихме могли да кажем - с благоговението на едно познание към онова, което живее в човешките спомени, което може да изплува в душата като мисли-спомени. Тези спомени говорят само за току-що изживяното земно съществуване, но въпреки това в тях живее именно един човешки аз. И ако тези спомени не бяха съществували - аз загатнах за това в минали лекции - тогава човешкият аз не би бил напълно в човека. Там долу има нещо, което отново и отново може да събуди спомените в нас.

Но когато общуваме с външния свят чрез нашите сетива и чрез нашия ум, в нас се образуват идеи, представи за външния свят, представи, които трябва да ни дадат образи за онова, което се намира навън.

Отново можем да нарисуваме това схематично така, че да кажем: човекът гледа навън в света /виж рис./.

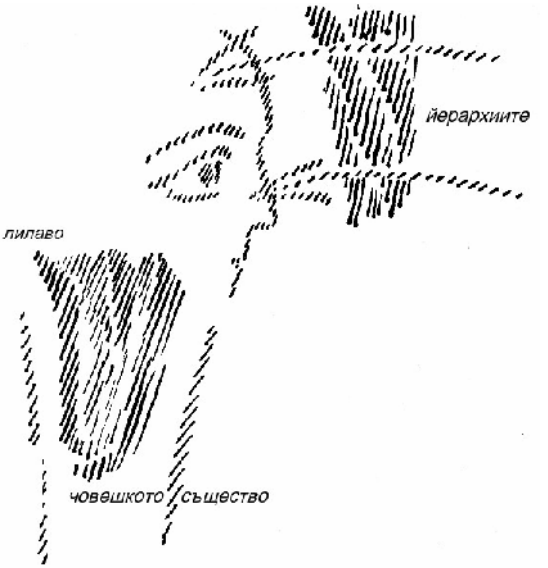

В него, в неговите мисли се раждат образи /лилаво/, в които му се представя онова, което той вижда във външния свят. Човекът живее в своето тяло. От тялото се раждат мисли, които представляват неговото собствено съкровище от спомени. Когато насочим поглед върху съкровището от нашите спомени, ние си казваме: - То представя, доколкото е възможно според нашия духовно-душевен-телесен организъм онова, което сме преживяли в това земно съществуване. -

Но да погледнем сега това, което се намира от другата страна. Ние обикновено не размисляме, че в това, което се намира там, от другата страна, имаме само една част от земното съществуване, най-напред от заобикалящата ни земна и небесна среда. Когато някой е роден в Данциг, неговите очи и неговите останали сетива възприемат други процеси и неща, различни ако той се беше родил в Хамбург или в Цариград. Но това става през целия живот. Можем да кажем, че светът ни предлага най-различни факти, и тези факти не са еднакви при двама души, даже ако те са родени на едно и също място и умират на това място, т.е. когато са близо един до друг. Частта, която те имат от живота, е напълно различна при единия и при другия.

Нека си изясним, какво означава всъщност това. Светът ни предлага определена част от себе си, която ние виждаме. Ние никога не виждаме нещо друго, никога не възприемаме нещо друго. Извънредно важно е да насочим мисълта си в това направление, как светът предлага на един човек сбор от впечатления, от които зависят опитностите в живота му. Онзи, който не мисли задълбочено, скоро ще се задоволи с такова нещо. Но който мисли дълбоко, той не се задоволява така лесно; той ще си каже нещо твърде особено, именно когато размисли върху това. Той ще си каже:

- Това така ме обърква, че отначало не мога да намеря начин да го изразя. Аз никак не мога да изразя това, което се крие тук. Защото, как е възможно да намеря правилен израз за това, че Космосът, светът предлага на всеки човек само по една част от себе си, докато всички части повече или по-малко са взаимно свързани, следователно той специфицира хората? Как трябва да изразя това? -

Естествено, когато описвам нещата така абстрактно, както върша това сега, аз давам най-близкото състояние на нещата. Но с това всъщност не съм казал още нищо. С това не е изказано още нищо особено. Първо трябва действително да изразя състоянието на нещата, да ги формулирам. Как трябва да изкажа това, което е налице тук?

Виждате ли, ние ще стигнем до едно формулиране, до един начин да изкажем това, когато отново насочим поглед към спомена. Какво възниква от глъбините на нашия организъм, когато си спомняме за нещо, какво възниква тогава като спомен? Какво възниква в нас? Възниква онова, което нашето човешко същество е изживяло. Там долу е нашето човешко същество; някъде, където ние не можем да я обхванем, се намира нашата човешка същност. Тя се излъчва нагоре в мислите-спомени. Това се излъчва от нашата вътрешност нагоре в нашето съзнание. Какво струи там в нашето съзнание? Човекът е така малък, когато всичко това се излъчва нагоре, а всичко, което се намира извън Космоса, извън човека, е така велико, така колосално! Но там винаги навлизат тези части от света. И състоянието на нещата е точно такова, че там изплуват мисли.

Понеже сме изживели съответните неща, ние знаем, че те произхождат от нашите изживявания. Там вътре по същия начин идват мисли, както и нашите спомени, но те навлизат отвън. Как навлизат те? Тук долу е човекът, а тук се намира целият свят на йерархиите /виж рис. стр. 264/. Вижте, мои мили приятели, ние получаваме усещане за величественост, когато опирайки се на инициационната наука започваме да си казваме: - Около нас се простират тези части на световното познание и зад всичко това, което създава едно външно впечатление, живеят йерархиите така истинно, както зад това, което изплува в нас като спомен, живее отделният човек. -

И както, за да извлечем нещо от един спомен и да му помогнем да изплува от глъбините на нашето същество, това се определя от факта, колко живо ние сме изпитвали нещата, - зависи дали има повод да изплува от спомена именно определена мисъл, а не друга, или да не изплуват всички други и т. н., - така е и тук. Онзи, който се запознава с това състояние на нещата, знае, че когато изниква, когато изплува *това*, то е едно същество от йерархията на Ангелите; когато изплува нещо друго, то е едно същество от йерархията на Ексусиаи и т. н..

Така ние стигаме до формулирането:

Ние виждаме в земното съществуване онова,
което на духовните същества им харесва да ни покажат.

Когато през време на нашето земно съществуване ни се разкрива определена част от света, ние се научаваме да познаваме, че именно тази част от безкрайната редица възможности, които Космосът съдържа, е била избрана от някои членове на йерархиите, за да ни я покажат от раждането ни до смъртта. На един се показва едно, на друг друго. Че му се показва това или онова, зависи от преценката на йерархиите.

Йерархиите си спомнят точно така, както си спомня и отделният човек. Кое съставлява основата в спомена на йерархиите? Основата в спомена на йерархиите се образува, когато те насочват погледа си назад към нашите минали земни съществувания. Те насочват своя поглед назад. Според това, какво виждат от нашия минал земен живот, те представят пред душата ни съответната част от Космоса. Още в частта, която ние виждаме от света, се крие карма, отредена ни от света на йерархиите.

В нашата памет ние имаме спомена за нашия кратък сегашен земен живот, там вън е споменът на йерархиите за онова, което хората са извършили някога. Изникването на мислите-спомени в нас, - отпечатването на мислите-спомени във формата на това, което първо човек възприема от Космоса, изграждането на човешката карма; това е една мисъл с потресаваща яснота, защото тя ни учи, че целият Космос стои в служба на йерархиите, когато действат по отношение на човека.

От тази гледна точка, защо съществува Космосът? За да имат боговете в Космоса едно средство да доведат при човека първата форма на кармата. Защо съществуват звездите, защо съществуват облаците? Защо съществуват Слънцето и Луната? Защо съществуват животни на Земята? Защо съществуват растения на Земята? За какво са камъните? За какво са ручеи, реки и потоци? За какво са скалите и планините? Защо е всичко това, което се намира в Космоса около нас? Всичко това са припаси на боговете, за да доведат пред нашите очи първата форма на нашата карма, според това, какви дела сме извършили. Светът е склад от припаси на боговете, чрез които те ни демонстрират нашата карма.

Така ние сме поставени в света и така можем да добием представа за същинските тайни на нашето съществуване по отношение на света. И така ще открием, как ще можем да преминем през различните форми на кармата.

Бих искал да кажа: Първо към нас пристъпва космическата карма. Тя става все по-индивидуална и по-индивидуална. Ние ще намерим кармата действаща в нейната най- дълбока вътрешна същност.

Да се внесе светлина в тези тайни на съществуването, беше заложено още в намеренията на Коледното събрание и още тогава то вече бе поставено пред душите на събраните тогава приятели. Цялото изграждане на Антропософското общество, мои мили приятели, беше едно рисковано начинание. Защото в тази зала, в която се проведе Коледното събрание и трябваше да се основе новата форма на Антропософското общество, през тази зала реално премина една значителна дилема: Дали ще бъде възможно

от духовните светове наистина да се свали и да се сподели това, което ще направи Коледното събрание истинско в неговото по-нататъшно съществуване и въздействие. Дали ще пресъхнат изворите, които се намират в основата на изследването на духовния свят? Но тази вътрешна криза в антропософското движение трябваше действително да съществува и да се обхване с напълно ясно съзнание. Тези две възможности трябваше да бъдат разгледани.

Днес е възможно да се каже: - Точно от момента на Коледното събрание в духовния свят се взе решение да се отворят още повече, отколкото по-рано изворите на духовния свят, така че основанията да се задълбочи същността на антропософското движение са налице, ако те бъдат правилно разбрани от обществото.-

И наистина може да се види - аз го споменах вече последния петък, - къде сега на различни места се проявява повече езотеричната страна, която се налага във всички наши антропософски инициативи от Коледа насам, навсякъде може да се види, че сърцата откликват на този по-силен езотеричен тон.

Но всичко това, което подчертах с последните думи, би трябвало съответно да бъде разбрано. Веднъж това трябваше да се каже, и от мен се каза вече на различни места.

ШЕСТНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 27 юни 1924

Разясненията върху кармата могат само бавно и постепенно да ни въведат в разбирането на сложната закономерност, стояща в основата на света. Днес бих искал първо да насоча вниманието ви върху това, как трябваше да подчертаем, че в изграждането на човешката карма между смъртта и едно ново раждане си сътрудничат първо самите хора, които се намират в живота между смъртта и едно ново раждане. Там хората работят заедно с други хора, с онези хора, с които те са предимно кармически свързани. Така че в изграждането на кармата между смъртта и едно ново раждане ние виждаме групи от хора, кармически свързани групи от хора и бихме могли да кажем, че в този чисто духовен живот ясно се разграничават групите от хората, които общо работят едни с други. Въпреки това в живота между смъртта и едно ново раждане и особено в настоящия живот, ние участваме в дейността на цялото човечество; фактът че се намираме в една група от хора, в една група от души, не изключва нашата принадлежност към цялото човечество.

Но във всички тези групи, даже в индивидуалната съдба на отделния човек работят съществата от висшите йерархии.

И тези същества от висшите йерархии, които заедно с човека изграждат кармата между смъртта и едно ново раждане, тези същества действат също и в онзи живот, който ние прекарваме между раждането и смъртта, където

кармата се проявява по морален начин в съдбата на човека. И днес ние трябва да отговорим на въпроса, как дейността на йерархиите се отразява върху живота на хората?

Когато днес говорим, познавайки науката на посвещението, ние вече можем да кажем, че този въпрос прониква дълбоко в сърцето; защото вие сигурно вече предчувствате, мои мили приятели, от това, което казах в последните лекции, че външните природни явления се намират във връзка с проявите на кармата на човечеството.

Онзи, който насочи поглед не само към природните процеси, а и към целия космическо-човешки процес, вижда връзката между това, което става в дадена епоха именно всред човешките групи и сред човешките маси на Земята и това, което в някоя друга епоха се проявява като природни явления. Понякога можем да наблюдаваме природните явления, които се разиграват в земния живот. Ние насочваме поглед върху опустошителните изригвания на вулканите, наблюдаваме онова, което чрез природните стихийни сили се проявява в наводненията и в други подобни явления.

Когато схващаме тези събития само като природни, ние заставаме първоначално пред нещо, което е неразбираемо на фона на общите впечатления, които получаваме от света. Защото ние наблюдаваме събития, които нахлуват в световния ред и човек застава обикновено пред тях, без да може да ги разбере и просто само приема нещастието, волята на съдбата. Обаче духовнонаучното изследване, чрез самото себе си, извежда нещата по-надалеч. Защото то ни дава интересни обяснения точно по отношение на такива стихийни природни бедствия.

Нека хвърлим поглед върху земната повърхност. Ние виждаме определени земни области, осеяни с вулкани. При други области на земната повърхност, виждаме предпоставки за поява на земетресения или други катастрофи. И когато именно по отношение на такива неща проследим кармическите връзки, както в миналите лекции ги проследихме в историческо отношение за някои исторически личности, тогава откриваме нещо твърде особено. Тогава откриваме странния факт, че там горе в духовния свят между смъртта и едно ново раждане живеят човешки души, свързани помежду си в групи според тяхната карма, които според техните минали кармически връзки изработват техните бъдещи кармически връзки. И ние виждаме такива групи от хора, групи от човешки души при тяхното слизане от предземното съществуване в земното съществуване, насочвайки се точно към тези места, които се намират близо до вулкани или там, където могат да се появят земетресения, за да приемат онази съдба от стихийните природни събития, която може да се получи живеейки там. Да, ние откриваме даже, че в този живот между смъртта и едно ново раждане, където човекът има съвършено други възгледи и чувства, душите, които са свързани едни с други, търсят точно такива места, за да изпитат именно съдбата, която може да се изпита по този

начин. Защото онова, което намира слаб отзвук в нашите души тук на Земята, например изречението: - Аз си избирам едно голямо нещастие, за да стана по-съвършен, защото самият аз оставам несъвършен по отношение на това, което се намира в моята минала карма. - Това разсъждение, което, както казах, намира слаб отзвук в земния живот, то съществува там, съществува като едно пълностойно съждение, когато се намираме в живота между смъртта и едно ново раждане. Там ние търсим едно изригване на вулкан, търсим едно земетресение, за да намерим по пътя на нещастието пътя на съвършенството.

Ние трябва напълно да усвоим тези два различни начина на разсъждение, на преценка на живота, тази, която зависи от духовния свят, и тази която имаме от физическия свят.

Но в тази взаимовръзка ние трябва да се запитаме, как там навън протичат природните явления, всекидневните явления, които имат едно относително правилно, периодично развитие, доколкото звездният свят участва в него; защото в този звезден свят процесите протичат ритмично, а именно, що се отнася до Слънцето и Луната, що се отнася и до другите звезди, с изключение на съмнителните метеори и комети, които по един странен начин нахлуват в редовния ритмичен процес на Космоса.

Но всъщност само онова, което наричаме вятър и състояние на времето, онова, което се намесва въобще в бурите и в градушките, в климатичните и в метеорологичните явления в нашата природа, то нарушава този редовен ритмичен ход на всекидневието. Ние виждаме това. Първоначално сме отдадени на този външен ход на природните събития. Но проявим ли стремеж към духовното, ние се заслушваме, когато от страна на инициацията се споделят сведения, че не съществува само този външно видим свят, а съществува един свят на свръхсетивното. В този свят на свръхсетивното живеят съществата на висшите йерархии. И ние навлизаме в сферата на тези висши йерархии в живота между смъртта и едно ново раждане, също както се намираме в сферата на трите природни царства - минералното, растителното и животинското в живота ни между раждането и смъртта.

Ние чуваме да ни се казва това. Опитваме се да си създадем представата, че този втори свят съществува, но в такъв случай често пъти само поставяме тези два свята просто един до друг, без да ги свързваме един с друг в нашите представи.

Ние получаваме един действителен възглед за тези два свята, само когато можем да ги възприемем заедно, когато можем да обгърнем с духовните си очи тяхното съвместно действие. Защото ние трябва да прозрем това действие, ако искаме да разберем изграждането на кармата. Тази карма се подготвя в живота между смъртта и едно ново раждане. Но чрез дейността на висшите йерархии кармата се изгражда също и в живота между раждането и смъртта.

Следователно ние трябва да се запитаме: - Как тези висши йерархии действат в земния живот? -

Тези висши йерархии действат така в земния живот, че използват земните процеси, за да работят в тези земни процеси.

Ние най-лесно ще разберем това, което става тук, когато първо насочим погледа си върху онова, което се простира пред нашите сетива в звездния и в земния свят.

През време на дневния буден живот ние виждаме Слънцето над нас. В нощните часове наблюдаваме светенето на Луната, светенето на звездите. Нека си представим, мои мили приятели, как ние гледаме в света, във външния свят, как оставяме върху нашите сетива да действа онова, което е над нас и онова, което на Земята е около нас в природните царства. И нека си представим, че този сетивен свят сам по себе си има също толкова малко смисъл, колкото формата на един човешки труп. Когато в обкръжението си насочим поглед към онова, което съществува на Земята като сили извън човека, ние наистина намираме всичките сили, които са в един мъртъв труп, но не намираме силите на живия човек. Мъртвият труп, който лежи пред нас, е едно безсмислие; той има смисъл само като остатък от живия човек. И никой не може да бъде считан за разумен, ако той вярва, че трупът може да съществува сам за себе си като някаква взаимовръзка от факти, която е обоснована в себе си. Той може да съществува само като остатък; той може да покаже именно само една форма, която е останала от нещо, което вече не е видимо в него. Също както от мъртвия труп по един разумен начин трябва да бъдем доведени до живия човек, точно така от всичко онова, което виждаме в кръга на физическо-сетивното съществуване, трябва да бъдем доведени до духовния свят. Защото само по себе си това физическо-сетивно съществуване има също толкова малко смисъл, колкото един човешки труп.

Както в нашите представи от трупа сме насочени към живия човек, когато казваме, че това е трупът на един човек, така и по отношение на природата трябва да кажем, че това е откровението на духовно-божествените същества. Нищо друго не може да бъде разумно; да се мисли по друг начин даже не е нормално. Да се мисли по друг начин е израз на едно болно мислене.

Но какъв духовен свят трябва да предполагаме зад този физическо-сетивен свят? Онзи духовен свят, който ние трябва да предполагаме зад този физическо-сетивен свят, е светът, който познахме като свят на втората йерархия, Ексусиаи, Динамис, Кириотетес. Втората йерархия стои зад всичко, което Слънцето осветява. А какво не е осветено и подържано от Слънцето в кръга на онова, което възприемаме чрез нашите сетива? Всичко е осветено и подържано от Слънцето.

Тези същества на втората йерархия имат своето обиталище предимно на Слънцето. От Слънцето те владеят видимия свят, който е тяхно откровение, тяхна изява. Така че можем да кажем: - Имаме ли тук Земята

/виж рис./, имаме някъде също и Слънцето, което гледа надолу към Земята. Зад действието на Слънцето, чрез действието на Слънцето ние имаме действието на втората йерархия, Ексусиаи, Динамис, Кириотетес. -

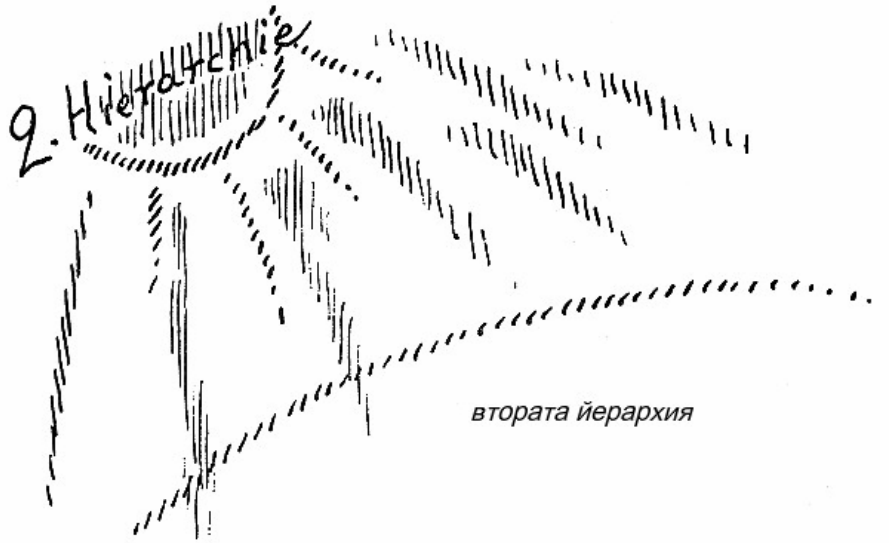

От лъчите, които са дела на втората йерархия, са носени всички сетивни впечатления, които могат да се упражняват върху човека, всички впечатления, които през време на деня в будно състояние достигат до нашите сетива. Така че в известен смисъл говорим правилно, когато кажем, че в, чрез и зад действието на Слънцето в обкръжението на нашето физическо-сетивно съществуване стои свръхсетивният свят на втората йерархия.

Но ние имаме и едно друго състояние на нашето земно съществуване. Последният път вече говорихме за това друго състояние от определена гледна точка. Ние имаме и състоянието, когато спим. Това състояние когато спим, как изглежда то космически, как се представя в неговия космически насрещен образ? Нека да го обгърнем с нашия поглед.

Нека приемем, че това е тази част от земната повърхност /виж рис. стр. 278, кръгообразни линии/, където през нощта когато спим, нашето физическо тяло и нашето етерно тяло остават да лежат в леглото /червено/, а нашето астрално тяло и нашият Аз се намират вън /лилаво, тъмно-червено/. Тогава в Космоса Слънцето се намира зад Земята, и тя първо трябва да остави слънчевите лъчи да проникнат през нея, докато пристигнат до нас. Тогава всичко, което идва от Слънцето, е прикрито от Земята.

Виждате ли, във всички древни мистерии е съществувало едно определено учение, което, когато се запознаем с неговото съдържание, всъщност прави дълбоко и потресаващо впечатление. Онзи, който е бил въведен в мистериите, който става ученик, който постепенно навлиза в науката на посвещението, в определена степен на неговото вътрешно развитие достигаше дотам, че охарактеризираше впечатленията, които получаваше по следния начин: Сега, мои мили приятели, внимавайте как ще предам монолога на един такъв древен посветен, който той би могъл да произнесе след достигането на определена степен на посвещението. Такъв посветен би казал следното: - Когато денем стоя на откритото поле, насочвайки предчувстващия си поглед нагоре, отдавайки се на впечатленията на сетивата, аз виждам Слънцето. Аз го възприемам в неговата ослепителна сила по обяд и предчувствувам и гледам в слънчевата същност зад ослепителната сила на обедното Слънце действието на духовните същества от втората йерархия. Преди моето посвещение виждах, как слънчевата светлина потъва надолу с вечерния залез на Слънцето. В светлината на вечерната заря изчезваше светлината на Слънцето. Преди моето посвещение аз изминавах нощния път, като около мен ставаше тъмно и сутрин си спомнях за тази тъмнина, когато се зазоряваше и от зората отново се появяваше Слънцето, за да извърви своя път до ослепителната обедна светлина. Но сега, след като бях вече посветен, нещата стоят така: Когато изживявам утрото и Слънцето отново се готви за неговия дневен път, в мен се събужда споменът за нощния живот. Аз знам какво съм изпитал през времето на нощния ми живот.

Много точно си спомням, че видях, как от вечерната заря постепенно се появи проблясваща в синьо светлина, която се задвижи от Запад на Изток. Към полунощ аз видях, за което много точно си спомням, Слънцето в противоположната точка на небето по отношение на точката, където то се намираше в своята блестяща обедна сила; съзерцавах това среднощно Слънце в неговото сияние, в неговото искрене, което прави толкова силно морално впечатление, съзерцавах го зад Земята. Аз видях Слънцето в полунощ. -

Такъв монолог, отговарящ на пълната истина, посветените действително са произнасяли в тяхната медитация. Защото произнасянето на такъв монолог не беше нищо друго, освен осъзнаването на това, което съществуваше. И когато четем още при *Яков Бьоме* в книгата му «Изгряването на утринната зора», ние наистина можем да получим потресаващо усещане, че тези думи, които се намират в началото на книгата «Изгряването на утринната зора», са остатък от едно чудесно древно учение.

Какво е за посветените «изгряването на утринната зора»? «Изгряването на утринната зора» е повод за космически спомен от съзерцаването на Слънцето в полунощ зад Земята, закрито от Земята, проникващо с блясъка си през Земята. Когато в обикновеното ни състояние погледнем нагоре,

виждаме жълто-белия диск на Слънцето, сияещ в обедните часове; - след нашето посвещение на противоположното място в небето ние виждаме синкаво-виолетовото Слънце, а Земята ни се явява като едно прозрачно тяло, през което от другата страна се вижда бяло-жълтият обеден Слънчев диск, блестящ и оцветен в синкаво-виолетово. Но това синкаво-виолетово блестящо сияние, - аз трябва да изговоря тези парадоксални думи - то не е такова, каквото е. Наистина е така, като че ли отначало, гледайки Слънцето в полунощ, бихме гледали нещо, което в далечината е неясно. И когато с погледа на посветения привикнем все по-точно и по-точно да виждаме това, което отначало се явява неясно в далечината, тогава синкаво-виолетовото сияние, все повече и повече приема образ и форма,

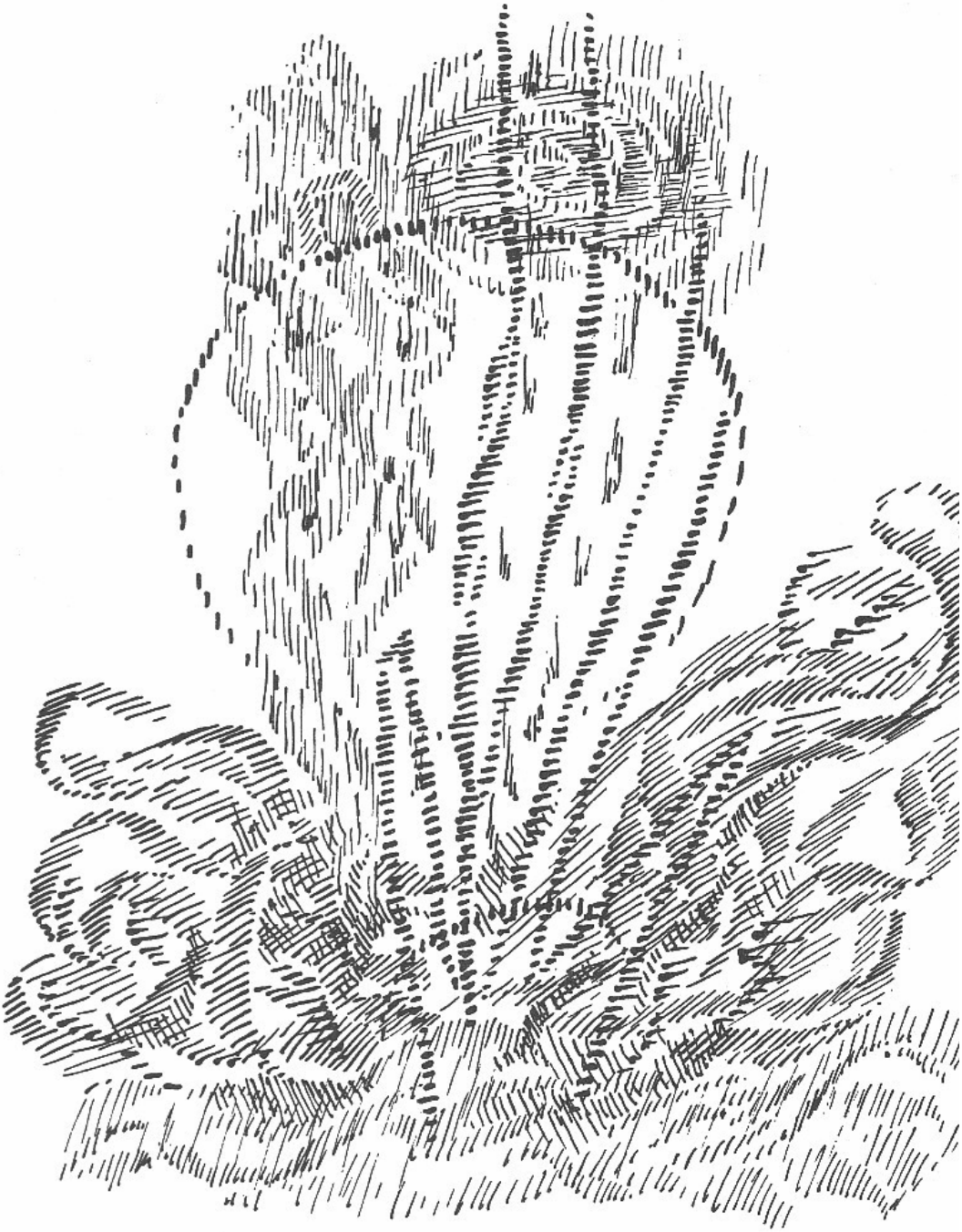

светло лилаво

виолетово червено

червено

синьо

бяло, жълто

разстила се върху обратната страна на небето, която е закрита от Земята, - това синкаво-виолетово сияние се явява населено. И както когато излизаме нощно време от нашия дом и в осеяната със звезди нощ виждаме величествената картина на звездното небе с отделните искрящи, светещи точки, а може би и Луната посред него, така на отвъдната страна на небето през станалата прозрачна Земя за посветения поглед се появява цял един свят, който се издига нагоре като от облаци, които се превръщат в живи форми: явява се всичко онова, което живее в света на втората йерархия, в света на Ексусиаи, Динамис, Кириотетес - там се появяват тези същества!

И когато все по-точно и по-точно наблюдаваме, когато развием душевното спокойствие, за да можем да съзерцаваме - а всичко става след медитативни подготовки, защото то бива осъзнато всъщност в утринното зазоряване като в спомен, но тогава ние го имаме пред нас така и знаем, че сме го видели през нощта - тогава става и нещо друго. Като, че ли от това, което се появява там на отвъдната страна на Земята, което аз обозначавам тук в една облакообразна рисунка /лилаво, червено и синьо/, - това е проникващият всичко жив свят на съществата от втората йерархия, като, че от този тъчащ, жив свят на втората йерархия струи, така да се каже, един свят от други същества. Искам схематично да отбележа /жълто/ това, което се излъчва, което първоначално струи през Земята. О, това действително е един свят от същества, който в тази констелация, в тази нощна констелация действа през Земята така, като че ли в неговото съществуване той се носи към човека, отново отплува от него и се връща обратно към него! Ние виждаме, така да се каже, живеещите и тъчащите същества на втората йерархия да отстъпват от тази линия, постоянно да отстъпват - и една друга йерархия да се понася към хората и отново да се отдалечава от тях. И ние постепенно се запознаваме с онова, което става всъщност тук.

През целия ден ние сме живели съзнателно и сега лежим в леглото. А това значи, нашето физическо тяло и нашето етерно тяло лежат изоставени на себе си, действащи като един минерален и един растителен свят в съня. Но през целия ден ние сме мислили,

през нашето човешко същество през целия ден са минавали представи, те са оставили следи в нашето физическо и в нашето етерно тяло. Сутринта ние не бихме си спомняли за онова, което са били изживяванията на нашето земно съществуване, ако не оставаха следи от впечатленията, които по-късно извикваме в спомените. Тези следи се намират там, в това, което през нощта от човека остава да лежи в леглото и което душата и духът са напуснали. Тогава в етерното тяло се извършва един чуден процес - отгласът, отлъхването, отвибрирането, отвълнуването на онова, което човекът е мислил в будно състояние от сутринта до вечерта.

И ако вземете всичко, което спи върху дадена земна област, ако вземете всичко онова, което твори и живее като отзвуци в етерните тела - нека вземем първо само етерните тела, - ако вземете всичко, което живее и твори като отзвуци от това, което спящите на дадена земна повърхност са

мислили през деня, всичко това са образи на станалото през дневните часове върху Земята.

И онези същества, които се носят към човека и отново се отдалечават, през часовете на нашия сън се занимават с онова, което е останало като следи в нашето етерно тяло. Това става техен свят. Това става техен свят, който сега е тяхна опитност, който ги занимава. И пред нас изниква фактът, пред който стоим със страхопочитание и благоговение: - Ти остави своето тяло в леглото - то лежи там. То носи в себе си следите от дневния живот. То е нивата с плодовете от твоето мислене през деня. В тази нива сега пристъпват съществата на третата йерархия - Ангели, Архангели, Архаи. През времето, когато ти се намираш извън твоето физическо и етерно тяло, те изживяват там вътре онова, което през време на дневната будност, хората са изживели в техните представи. -

И ние гледаме с благоговение към една такава земна област, където човешките тела са оставени да лежат в съня: Ние виждаме, как към това, което става там като отзвуци от дневния живот, се насочват Ангели, Архангели, Архаи. И виждаме, как пред нас се разкрива един чуден живот, който се разгръща между съществата на третата йерархия и оставените от нас мисловни следи.

Ние гледаме това поле и долавяме, разбираме, как сме поставени като хора в духовния Космос. Ние създаваме работа на Ангелите за часовете, през които спим, а тази работа я създаваме, когато сме будни. Да, през времето когато сме будни, ние създаваме работа на Ангелите за часовете на нашия сън.

И сега в нашето съзнание просветва нещо относно нашия мисловен свят. Сега в съзнанието ни относно света на мислите просветва следното: Да, тези мисли, които минават през главата ти, те съдържат плодовете, които ти влагаш в твоето собствено физическо и етерно тяло, които Ангелите събират през нощта, събират ги, за да ги отнесат в Космоса и ги въплътят там в космическите действия.

И ние виждаме още нещо. През времето, когато виждаме, как тези същества на третата йерархия - Ангели, Архангели, Архаи, изплуват от съществата на втората йерархия и от техните действия, ние гледаме зад тъкането /виж рис. стр. 278 светло лилаво, долу/ как към действията на втората йерархия се присъединяват същества от особена важност и величие. Ние наблюдаваме синкаво-червеникавото формиране на съществата от втората йерархия, но виждаме как в творенето и в живота на втората йерархия, като че със своите действия отдолу прониква и нещо друго, и скоро забелязваме, че това отчасти преминава като светкавици /червено/ в творчеството и в живота на втората йерархия, но прониква също до отвъдната страна на Земята и в действителност има работа не с това, което лежи в леглото, а с онова, което е изнесено навън с нашия азов организъм и с нашето астрално тяло.

И както можем да наблюдаваме това, което е останало да лежи в леглото като едно поле, където плодовете на мислите, идващи от дейността на човека през деня се събират от Ангелите, Архангелите и Архаите за космическото световно действие, така можем да видим, как в съвместна дейност същества на втората йерархия - Ексусиаи, Динамис, Кириотетес и тези на първата йерархия - Серафими, Херувими, Престоли работят с нашето астрално тяло и с нашия аз.

Тогава при събуждането посветеният си казва: - От заспиването до събуждането ми аз живях в моето астрално тяло и в моя аз.

Тогава се чувствах като втъкан, като вплетен в онова, което Серафими, Херувими и Престоли извършват заедно с Кириотетес, Динамис и Ексусиаи. Аз се намирам вътре в него и гледам надолу към моето физическо и моето етерно тяло. Там виждам жълтеникаво-бялото действие на същества на третата йерархия, които събират плодовете на моите мисли, това виждам аз да вършат Ангелите, Архангелите и Архаите. Аз зная, че съм съединен със същества на първата и втората йерархия. Гледайки в мощните духовни облаци над моето тяло, което съм напуснал, аз виждам творчеството и живота на третата йерархия. -

И така, мои мили приятели, вие можете да добиете една конкретна представа, как при съзерцанието на посветения вътре във физическия образ на света имагинативно-образно се явяват същества на трите йерархии, само че именно, когато този физически свят е обгърнат от нощта в другата част на Земята. И ние можем да си представим, че знанието, виждането на тези възвишени факти все повече и повече се е вграждало и изживявало в сърцата и в душите на онези, които са усвоявали някога науката на посвещението.

Това отново може да се изживее в сърцата и в душите на онези, които ще бъдат въведени в модерната наука на посвещението.

Но нека си представим, че тази мощна имагинация застава пред душата на човека, застава пред душата на човека така, че сега трябва да изразим нейното съществуване по следния начин: Да си представим човешката душа свободна, освободена от физическото и етерното тяло, тъчаща в лъчите на Серафими, Херувими и Престоли, на Господства, Сили и Власти /Ексусиаи, Динамис, Кириотетес/. Да си представим, че това може да се изрази с един пластичен образ в различни цветове, в една древна мистерия за хора, които не са били посветени /виж рис./; да си представим, че някой би се опитал пластично да изрази онова, което посветеният е виждал в това сияещо величие на отвъдната страна на Земята. И за да се покаже, че това същевременно е онзи свят, в който кармата се изработва заедно със същества на двете най-висши йерархии, нека в тази пластика са представени най-висшите посветени,

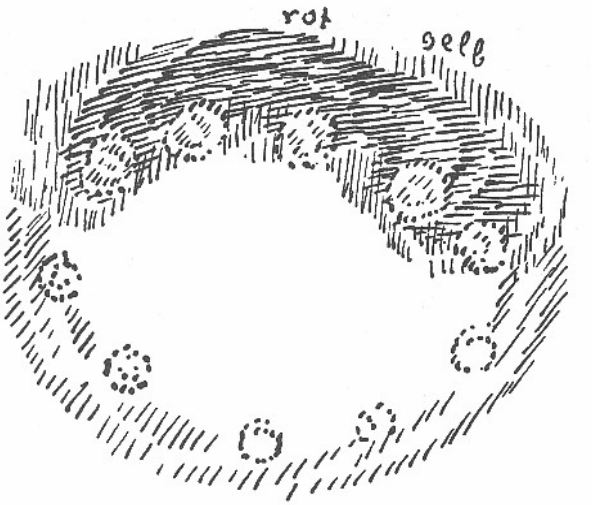

онези, които през време на тяхното земно съществуване са участвували вече във виждането на света, в който обикновеният човек навлиза едва между смъртта и едно ново раждане. Пред зрителите стоят тези най-висши посветени /виж горните кръгове на рисунката/.

След това да си представим една друга картина с човешки тела наоколо. Там са поставяли малко по-низшите посветени /долните кръгове/, онези, които още са имали работа с човешките физически и етерни тела.

И когато хората са били включении в такова изображение, е било създадено едно копие на онова, което е било виждано от посветените в мистериите. Това е било началото на олтара, който е обграден отпред и върху който се извършва свещенодействието от висшето и нисшето свещеничество - като копие на онова, което може да бъде виждано в инициацията на посветените. И днес още, когато отивате в католически църкви, когато от кораба на църквата гледате олтара, вие имате слабо копие на онова, което някога е било инаугурирано /въведено/ чрез науката на посвещението, и вие ще си създадете представа за раждането на един религиозен култ. Един култ не се ражда чрез това, че хората го измислят, защото тогава той не е никакъв култ. Един култ се ражда чрез това, че той е копие на ставащото в духовния свят.

Ако ми позволите да дам един пример, бих могъл да кажа, че наред с този култ, който представлява най-обхватната страна на едно свещенодействие, което сега не искам да изяснявам, искам да взема само един малък откъс от култа, който вече е внедрен в Общността за християнско обновление, Християнската общност, и който по-голяма част от вас, вече познава; нека поставя пред вас спомена за онова, което сте виждали като култ за умрелите - като култ при изгаряне на човешките останки, на което по-голяма част от вас са присъствали, или при едно

погребално тържество, - какво представлява този култ, изграден в смисъла на нашата Християнска общност?

Вие виждате, как този култ протича. Вие виждате отпред да стои ковчегът, в който се намират земните останки на умрелия. Вие виждате, как пред този ковчег се извършва определен култ. Слушате молитвени формули изговаряни от свещеника. Това може да бъде и по-сложно, но в неговата простота, какъвто този култ е сега, може вече да бъде завоювано онова, което може да бъде завоювано чрез него, да бъде завоювано за хората. Какво е то?

Мои мили приятели, ако тук имаме някакъв предмет или едно същество, а тук едно огледало, вие виждате вътре един огледален образ. Имате две неща - нещо действително съществуващо и един огледален образ, едно отражение. Когато се извършва един култ за умрелите, вие имате две неща. Онова, което е култът, извършен от свещеникът пред ковчега, е само един огледален образ, едно отражение. Това е едно действително отражение и не би било действителност, ако не би било истинско отражение. Какво отразява то? Онова, което върши тук свещеникът като стои пред трупа и извършва култа, има своя първообраз в най-близкия, свръхсетивен свят, където - през времето, когато тук пред физическото тяло и всъщност пред още присъствуващото етерно тяло извършваме земния култ, - се извършва небесният култ, извършва се от духовните същества от другата страна на съществуването, където душевно-духовното естество на човека се посреща с култа на приемането, както тук ние стоим пред трупа с култа на сбогуването. Един култ е истина само тогава, когато той има този действителен произход.

И така вие виждате, как в земния живот действа свръхсетивният живот; как тук навсякъде съществува свръхсетивният живот.

Когато изпълняваме един истински култ за умрелите, на този култ за умрелите отговаря един свръхсетивен начин на действие. Това действа заедно. И ако в молитвата за умрелите има благоговение, истинност, достойнство, тогава в молитвата за умрелите звучат и молитвите на същества на висшите йерархии в свръхсетивния свят. Те вибрират заедно. Тогава духовният свят и физическият свят действат заедно.

Духовният свят и физическият свят действат заедно навсякъде. Духовният свят действа по най-реален начин тогава, когато в земната област се явява копието на онова, което се изтъкава в свръх-земното между смъртта и едно ново раждане със същества на висшите йерархии: кармата.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 29. юни 1924

След като онзи ден се опитах да представя пред душата ви, така да се каже, космически-култовата картина, която ни представя човека във връзка

със съществата от духовния свят и показах, че от тази връзка произлиза не само изработването на кармата, а също изживяването на кармата по време на земното физическо съществуване, днес бих искал да приемете една мисъл, която бе засегната още в лекцията тогава. Аз казах, че именно съвременният момент в развитието на човечеството поставя пред душата на познавача на инициационната наука световно-исторически кармически въпроси. И преди да стигнем до разглеждане на кармическото познание, искам да разгледаме кармата също и от световноисторическа гледна точка, засягаща всъщност цялото цивилизовано човечество.

Наистина днес в света стават неща, които засягат отблизо вече и обикновеното съзнание, бих искал да кажа, сърцето, което е свързано с обикновеното съзнание. Над цивилизацията на Европа виси тежък облак и в определен смисъл е учудващо, колко малко общо взето човечеството иска да го почувства, да то долови.

Първо е достатъчно да помислим само за всичко онова, което произлиза от определен начин на схващане за живота при голяма част от човечеството. Нека насочим погледа си само върху това, което в Източна Европа е направено от християнството, да насочим погледа си върху това, как до нас достигат дадени вести, които съвсем не са невероятни, че по нареждане например на настоящия режим на Съветска Русия книгите на *Лев Толстой* се претопяват за изработване на хартия, за да се заличи тяхното съществуване в бъдещето. Макар и такива неща да не стават непременно по начина, както се съобщава, все пак ние не трябва да се затваряме за сериозността на момента, на световноисторическия момент, в който живеем, и трябва да чуем едва ли не ежедневното предупреждение на науката на посвещението (инициационната наука): че днес вече е настъпило времето, когато най-различните дребни интереси, които занимават хората, трябва да замлъкнат за малко и колкото е възможно повече души да се обърнат към великите въпроси и интереси. Интересът към общочовешките въпроси е по-скоро на изчезване, отколкото в растеж.

И така ние виждаме, как днес светогледи, които творят нещо, - макар и това да е едно творчество в унищожаването, - се раждат от един чисто страстен, емоционален човешки елемент, който върви по пътищата на Луцифер. При голяма част от човечеството и днес трябва да отбележим, че се отхвърля всичко, което е действителност, понеже не е вярно, че при материалистичното изграждане на света материята се признава. Материята се признава само тогава, когато в нея се вижда творящият дух. Следователно, който отрича творящия дух в материята, той не признава също и материята, а признава само един идол на материята.

Идолопоклонничеството, което се ражда по този начин, е много по-ужасно от идолопоклонничеството на първобитните хора, за което така често се говори като за детски стадий на цивилизацията. Фантастични представи за нещо недействително владеят от една страна човечеството.

В световноисторическото развитие на човечеството такива неща без съмнение са най-разнообразни. Но именно духовно-научното разглеждане, което показва, как тези неща са свързани с целия световен ред, обръща вниманието върху това, колко сериозно те трябва да се разглеждат.

И така ние трябва да насочим погледа си върху онова, което се ражда благодарение на факта, че в известна степен се създават социални световни системи под влиянието на материалистично-фантастични представи, които изцяло са родени от заблудената човешка природа, които нямат нищо общо с никаква действителност и не се коренят никъде другаде, освен в самия човек.

След като по този начин поставихме пред нашия поглед един исторически факт, който обаче е нещо съвременно, сега ще разгледаме един елементарен природен факт, за който загатнахме вече последния път, един елементарен природен факт, както той се явява тогава, когато човешки групи внезапно са изтръгнати от земното съществуване чрез стихийни природни събития - земетресения, вулканически изригвания или други подобни процеси.

Ние научаваме, че в света е станала някаква стихийна катастрофа. При тази катастрофа голямо число хора са намерили смъртта си, или изобщо са били затруднени в живота си.

От такива природни стихийни събития ние насочваме погледа си върху онова, което е свързано повече с цялата наша култура. Ние насочваме например погледа си върху това, как кармическите действия се проявяват чрез една железопътна катастрофа, как чрез културно-техническите съоръжения неочаквано се пресича нишката на живота при осъществяването на кармическото въздействие. И ако вземем сериозно разглеждането на кармата, от една страна ние трябва да запитаме: - Как изглежда кармата тогава, когато при участващите в един такъв социален земен ред се проявява нещо чисто емоционално, фантастично, което живее само вътре в човека, а не живее външно? Как се изгражда кармата, когато чрез природните стихии или чрез събития, произлизащи от достиженията на нашата цивилизация внезапно се прерязва нишката на живота? -

Тук се намира една от точките, мои мили приятели, където инициационната наука действително дълбоко прониква в човешкия чувствен и душевен живот. За обикновеното съзнание не възникват въпросите: - Как нещо такова се отразява в поредните земни животи на човека? - Пред обикновеното съзнание именно при цивилизационните катастрофи не изниква въпросът за човешката съдба в по-широк смисъл. Това е така, защото обикновеното съзнание счита, че съдбата на един загинал от катастрофа човек е приключена.

Науката на посвещението от една страна вижда това, което става на преден план в живота на хората на Земята, а на заден план онова, което се проявява като дела на боговете, свързани с човешките души. И именно от това, което става на заден план, науката на посвещението получава своите

предпоставки за оценка на земния живот. Така че в по-нататъшното разглеждане на кармата ще видим, как именно в земния живот някои неща трябва да се развият по определен начин, за да могат осъществяващи се зад земния живот божествени неща да бъдат изградени по човешки, също несъмнено според волята на боговете.

Защото, когато насочим поглед към задния план, ние виждаме всичко онова, което човешката душа изгражда кармически между смъртта и едно ново раждане. Ние виждаме също така обхватното действие на човешките души заедно със същества на висшите йерархии, както вече показахме това; но от друга страна ние навсякъде виждаме намесата на луциферически и ариманически сили. Вътре в онзи божествен организъм, който стои зад земния организъм, ние виждаме оправдана намеса на луциферическите и ариманическите същества. Ние знаем, че за по-дълбокия духовен ред на света трябва да съществуват Луцифер и Ариман. И въпреки, че стоим пред тази необходимост, понякога с неприятна изненада виждаме как луциферическият и ариманическият елемент проникват в земния свят. Когато се издигаме над земния свят и насочваме поглед към духовния свят, трябва да виждаме някои неща като взаимно свързани, което не е нужно на обикновеното съзнание. Ето защо в онези древни времена, когато инициационната наука в нейната същност беше така свещена, както отново трябва да стане, в онези древни времена когато някъде възникваше въпросът, дали някой е посветен, хората знаеха, как трябва да се отнесат към един такъв въпрос. И когато един сериозен човек, срещаше в живота си друг човек, който също вземаше живота сериозно, но двамата бяха на различно мнение относно посветения, тогава в онези древни времена, когато някой се съмняваше, дали някое трето лице е посветен, често можеше да се чуе въпросът: - А ти погледна ли и в очите му? - Защото по това, което погледът придобива чрез задълбочаването в сериозността на живота, по това са били познавани посветените в древните времена, когато по Земята са съществували ясновидски цивилизации. И отново ще се появи нещо подобно. Хората отново ще трябва да се върнат към сериозността на живота, без да изгубят и неговия хумор.

Можем действително да изнесем някои неща от това, което става сега, във връзка със ставалото в древни времена, което сега обаче трябва да застане пред хората, пред човечеството като една велика загадка. Нека насочим погледа си върху състоянието на нещата. Нека обрисуваме някое състояние на нещата.

Да вземем някаква засегната от земетресение област. Множество хора загиват заедно. Когато разглеждаме нещата от становището на духовната наука, ние не винаги можем да кажем, че при тези хора кармата за този земен живот напълно е изтекла. Нека погледнем кармическата нишка на това, което стои тук в основата. При стари хора, които без съмнение скоро биха изживели тяхната земна карма за този живот, нишката на живота се скъсява може би само с няколко месеца или с малко години. По-млади

хора, в пълната сила на земния си живот, които са планували, какво биха искали да направят през следващите години за себе си, за семейството си, за една по-голяма част от човечеството, за тях земният живот се съкращава с много години, що се отнася за делата, които са възнамерявали да извършат. Деца, които се намират във възрастта, когато започва тяхното възпитание, за душата на които искаме да направим това, което трябва да се внесе в човешкия живот, са изтръгнати от земното съществуване заедно със старите хора. Кърмачета, които едва са се отделили от майчините гърди и такива, които още не са отбити, са изтръгнати от живота заедно с другите хора. Тогава изниква голямата загадка: Как действа кармата в такова събитие?

И когато разгледаме разликата, която съществува между едно такова стихийно събитие и едно събитие, предизвикано от цивилизацията, например една голяма железопътна катастрофа, виждаме, че тук съществува разлика, една разлика, която става важна и съществена именно тогава, когато насочим разглеждането в областта на кармата.

Когато чрез едно земетресение обикновено групово загиват хора по начина, който току-що описах, в някакво отношение те са кармически свързани - както по правило хората, които населяват заедно една местност, повече или по-малко са кармически свързани, във всеки случай имат нещо общо помежду си. Те имат определена обща съдба, която понасят заедно благодарение на това, че слизайки в земното съществуване всички са се въплътили на определено място на Земята и в тази жизнена обща съдба те задружно изживяват прекъсването на нишката на техния живот.

Ако напротив насочим поглед към една железопътна катастрофа, ние по правило ще открием, че само малцина от онези хора, които са засегнати от тази катастрофа, всъщност принадлежат към нещо общо. Кои хора се намират заедно в един влак? По правило това не са хора, които имат нещо общо един с друг, а които са били събрани, без между тях да съществува такава връзка, каквато несъмнено винаги е налице, когато едно земетресение засяга дадена област на Земята. Бихме могли да кажем, че в дадена местност, в определен момент съдбата събира заедно онези хора, които загиват едновременно в една железопътна катастрофа. Не виждаме ли тук едно съвършено различно проявяване на кармата в единия и в другия случай?

Нека с очите на инициационната наука да погледнем към една такава опустошителна катастрофа, предизвикана от земетресение. Ние съвсем не откриваме там хора, при раждането на които кармата им да е посочвала, че земният им живот трябва да завърши в онова време, когато е настъпила общата катастрофа. Чрез едно такова събитие хората по-скоро са били изтръгнати от тяхната карма.

Как е станало възможно те да бъдат изтръгнати от нея? Според решението на боговете важното е приключването, изживяването на кармата. Ако погледнете всичко, което настъпва в такива природни

събития като земетресения, изригване на вулкани, наводнения и други подобни, то не лежи в закономерния природен порядък на земното развитие; и тук, макар и според природните закони, в развитието на Земята се намесва нещо друго.

Онова, което се намесва тук в земното развитие, някога е било благоприятно, необходимо за него, било е полезно във времето, когато човечеството не е подлежало на днешната форма на раждане и умиране. И ако искаме да си представим нещо определено при току-що казаното, трябва да насочим поглед към старата лунна епоха. В старата лунна епоха, която е предхождала земната епоха, човекът не е подлежал на раждането и смъртта така, че рязко да бъде въвеждан във физическото съществуване чрез раждането, съответно чрез зачатието, нито да бъде извеждан от физическото съществуване чрез смъртта. Преходът е бил много по-мек, по-благ. Той повече е представлявал една трансформация, една метаморфоза, отколкото един скок. Земният човек, всъщност лунният човек, не е бил така материален както днешния. В духовния свят човекът не е бил така одухотворен както днешния.

Това, което по този начин е живяло на Луната, се е нуждаело от съвършено други природни закони - природни закони, които показваха лунния живот в неизменно движение, вътрешно подвижен и бликащ, вълнуващ се. Това, което тогава е било вътрешно бликащо, вълнообразно, вълнуващо се, днес то отчасти, наистина само отчасти, е нещо втвърдено, сковано в Луната, която е нашият спътник във Вселената. Но втвърдената, скованата част на Луната, която всъщност е едно вроговяване, ни насочва към една минала вътрешна подвижност на Луната. Тя се проявява в земната област, когато настъпват такива стихийни събития, каквито изложих. В тези събития не действат обикновените земни природни закони, в тях започва да шуми, да трополи старата Луна, която без съмнение кръжи навън в Космоса в оправданата за нея днешна форма, но която е оставила в Земята сили, след като се е отделила от нея.

А сега спомнете си, как обясних, че с кармата на човека са свързани онези същества, които някога са били великите праучители на човечеството, които са донесли на човечеството великата първоначална мъдрост, които не са живяли на Земята в едно физическо тяло, а в едно етерно тяло, и които в даден момент са напуснали Земята и днес обитават Луната, така че ние ги срещаме в началото на времето, което прекарваме между смъртта и едно ново раждане. Това са съществата, които с една истинска душевно-духовна писменост записват в световния етер онова, което е кармата на хората.

Но във Вселената съществува, бих могъл да кажа, един заговор, който достига своята връхна точка в използването не само на това, което придружава нашата Земя с оправданата днешна Луна, а се използува също и онова, което е останало в Земята като лунно естество, намиращо се в брожение. А то се използва от ариманическите същества. И тук

ариманическите същества могат да се намесят в протичането на живота на човечеството. И ние можем да видим как ариманически същества сладострастно подават доволното си лице от глъбините на Земята, когато настъпват такива природни катастрофи.

В такъв случай с помощта на инициационната наука ние виждаме, как човекът, който загива при тези катастрофи, е разгънал само една част от своята карма до момента, в който нишката на живота му внезапно се прекъсва. Ако не би се случила катастрофата, би се разгърнала още една част от живота, една по-голяма или по-малка част според това, дали от живота са били откъснати старци, възрастни или кърмачета; в такъв случай би съществувала възможността, нишката на живота с неговите събития да се проточи през целия живот, - но внезапно във физическия организъм на човека се намесва събрано в един момент онова, което би трябвало да стане през цялото това време.

Помислете само, мили приятели, какво имаме всъщност тук. Да предположим, че един човек загива от такава катастрофа на 30 години. Ако не би бил засегнат от катастрофата, според неговата карма той би живял, да кажем, до 65 години. През това време в живота му щяха да се случат най-различни събития. Сега обаче те са останали да съществуват само като възможност. В неговата карма, в устройството на неговото етерно тяло, на неговото астрално тяло, в устройството на неговия азов организъм се намира заложено всичко това. А какво би станало, ако той би живял 65 години? Наред с изграждането, организмът постоянно би бил разграждан; би се извършвало бавно разграждане - едно субтилно бавно разграждане, докато то намери своя завършек в 65-та година от живота на този човек.

Това бавно разграждане, което би обхванало още 35 години, което би ставало в едно бавно темпо, отговарящо на един такъв по-дълъг живот, се извършва, така да се каже, в един момент, в един миг; то е сгъстено в един миг. Това може да се случи при физическото тяло. То не може да стане при етерното тяло, при астралното тяло, при азовия организъм.

И когато описаното тук се случи, тогава един човек влиза в духовния свят не с изживяна карма, а по друг начин. Чрез това в духовния свят се внася нещо, което иначе не би съществувало там - едно етерно тяло, което би трябвало още да бъде на Земята, едно астрално тяло и един азов организъм, които биха могли да бъдат още на Земята. Вместо да останат на Земята, те са пренесени в духовния свят. Нещо, което е било определено за земното съществуване, се внася в духовния свят. И така ние виждаме, че от всяка стихийна катастрофа в духовния свят се внася един земен елемент. Хора, които по този начин са били отклонени от тяхната карма чрез ариманическите същества, влизат в духовния свят в такова състояние.

Сега трябва да зададем един въпрос, мои мили приятели, който произтича от това, че ако сериозно се отнасяме към духовната наука, ние трябва да се научим да задаваме въпроси към духовния свят, заемайки гледната точка на духовния свят и на духовните същества, както с

обикновеното съзнание питаме за физическия свят и за същества от физическия сетивен свят. Ето защо можем да зададем въпроса: Как същества на трите йерархии приемат това, че при тях идват хора, които по този начин внасят в духовния свят нещо земно?

За тези същества тогава се поражда задачата да внесат, отново да включат в световния ред онова, което привидно е било насочено към злото, което привидно е било насочено срещу световния ред. Боговете трябва да се съобразят с това, което се случва, за да превърнат ариманическото зло в едно по-висше добро. Ние стигаме тогава до представата, как относно някои неща в световния ред са избрани онези хора, които минавайки през вратата на смъртта идват в духовния свят по такъв начин. За духовните същества на йерархиите предстои следното:

Там тези същества си казват: - Тук имаме един човек в неговото минало въплъщение. Чрез това минало въплъщение и това, което го е предшествало в целия живот на човека, се е подготвил един определен свят от факти, един свят от събития в настоящето въплъщение. Обаче от това, което е било подготвено, се е проявило само първата част; втората част не е проявена. Ето защо тук ние имаме една част от човешкия биографичен живот, която всъщност би трябвало кармически да отговаря на този ход на живота /чертае се /, която обаче не му отговаря и затова ние имаме тук само една част. Едната част тук по някакъв начин отговаря на миналия земен живот, но не на целия минал земен живот. -

Боговете трябва да погледнат този предишен земен живот и да кажат: - Тук има нещо, което не е засегнато от въздействия, които е трябвало да изпита. Тук се намират неизползвани причини.- И това, което е налице като неизползвани причини, боговете сега могат да го вземат, да го занесат на човека и с това точно по отношение на неговата вътрешна душевност да го подкрепят за неговия следващ земен живот. Така, че в известна степен силата на това, което е било причина в едно предишно въплъщение, сега още по-мощно ще се прояви в следващата инкарнация. Тогава човекът, ако не беше изживял такава катастрофа, може би, би навлязъл в живота с незначителни способности или с определени способности, но изявени в съвсем друга област; сега човекът се ражда като съвсем друг по отношение изравняването на кармата. Но той се ражда и с особени своеобразни способности.Защото неговото астрално тяло положително е сгъстено, понеже в него съществуват неизползуваните причини.

Трябва ли тогава да се чудите, мои мили приятели, че съществува легендата за един философ /Емпедокъл от Агригент, 500 г. пр. Хр.), който сам се хвърлил в кратера на един вулкан /Етна/? Каква може да бъде причината за такова решение при някой, който е посветен в тайните на света? Тук причината може да бъде само тази, че чрез самата човешка воля се създава нещо, което иначе може да бъде създадено само чрез стихийните природни бедствия: т.е внезапно грабване на това, което иначе трябваше да бъде взето бавно. И така онова, което се разказва за един такъв

философ, може да произлиза от намерението му да се яви с особени качества в едно следващо въплъщение. Светът придобива съвършено друга форма, съвършено друг образ, когато по този начин проникнем в дълбоките въпроси на кармата.

Така първоначално ние виждаме, как стои принципно въпросът с такива стихийни катастрофи. Но сега нека насочим погледа си към една друга страна. Нека да погледнем, как в една катастрофа, свързана с човешката цивилизация, чрез ариманическите сили, чрез ариманическите същества загиват хора, които не са много силно свързани кармически, които, така да се каже, са събрани вкупом, за да намерят заедно края на своя земен живот.

Тогава случаят стои съвършено другояче. И тук в действие имаме ариманическите сили, но с хора, които първоначално не са обвързани с кармически нишки в групи, които обаче точно затова биват събрани заедно. А сега настъпва нещо, което съществено се различава от случващото се при природните катастрофи.

Една природна катастрофа предизвиква в човека, който е засегнат от нея, много ясен спомен за всичко, което като причина се съдържа в неговата карма. Понеже, когато минава през вратата на смъртта, на човек му се припомня всичко, което се съдържа в неговата карма. Едно засилване на този спомен, един по-ясен спомен се появява в човешката душа чрез една природна катастрофа, в която този човек загива.

При една железопътна катастрофа е обратното, въобще една катастрофа свързана с цивилизацията на човечеството предизвиква забрава на кармата. Но чрез това, че кармата се забравя, се появява силна възприемчивост за впечатленията, които човекът получава след смъртта като нещо ново от духовния свят. И следствието от това е, че такъв човек трябва сега сам да се запита: - Какво става с това, което съществува в мен като неупотребена карма? -

И докато при една природна катастрофа в астралното тяло се сгъстяват особено интелектуалните качества на човека, то при една катастрофа, свързана с цивилизацията, се сгъстяват и засилват особено качествата на волята. Така действа кармата.

А сега нека оставим настрана тези катастрофи. Нека насочим поглед към емоционални прояви, развити по фанатичен начин от група хора, както охарактеризирах това в случаи, където се проявява произлизащото само от човека, ако той живее напълно в нереалното и освен това действа разрушително. Нека разгледаме една такава фантастично окарикатурена, изкривена форма на цивилизацията, каквато днес виждаме в сегашния Европейски Изток, и нека погледнем какво става, когато хора, които принадлежат на такава общност, минат през вратата на смъртта?

И тогава, както при другите катастрофи, в духовния свят се внася нещо. Но това, което се внася по този начин, е луциферическо. Внася се онова, което действа затъмняващо и опустошаващо в духовния свят. Защото при природните и при цивилизацонните катастрофи от земния свят винаги се

внася нещо светло в духовния свят. От заблужденията на цивилизацията в духовния свят се внася тъмнина. Хората преминават в духовния свят през вратата на смъртта като забулени в един вид тежък, тъмен облак, в който трябва да изминат своя път. Когато човекът е прекрачил в този духовен свят през вратата на смъртта, светлината, която Луцифер събужда в емоциите на земните хора, действа там като най-гъстата тъмнина. В духовния свят навлизат онези сили, които, така да се каже, се внасят в него от вътрешността на човека; страсти, които би трябвало да действат само в самия човек, те се внасят и проникват в духовния свят. Това от своя страна са такива сили, които там се преобразуват чрез силата на Ариман с оглед той да може да използва именно остатъците от лунното развитие, които още съществуват на Земята. Тук действително Луцифер подава ръка на Ариман.

Това, което се внася в духовния свят чрез чисто емоционалните цивилизационни импулси, но което всъщност се ражда само от заблуденото човешко съзнание, то е онова, което преобразено се изхвърля нагоре от вътрешността на Земята в изригването на вулканите, в земетресенията. И от такива предпоставки ние се научаваме да поставяме въпроса за кармата на Земята, за кармата на народите и с това също и за индивидуалната човешка карма, доколкото тя е свързана с кармата на народите, с кармата на Земята. Ние се научаваме да поставяме този въпрос така, че когато в някоя област на Земята се разрушава една стара култура с действия, произлизащи от човешките емоции, когато диви инстинкти искат да създадат нещо фантастично ново, но могат да действват само разрушително, да търсим причините в действията на Луцифер. И ние също трябва да се запитаме: - Къде някога на Земята ще изригне, ще изхвърли пламъци или ще надигне почвата онова, което сега пламти в дивите страсти на хората? -

Когато насочва поглед към някое стихийно бедствие, науката на посвещението може и трябва да постави въпроса: Кога е било подготвено това стихийно бедствие? В ужасите, в жестокостите на войната и в други страшни събития, които са ставали в цивилизационното развитие на хората. Защото така са свързани нещата. Тези неща стават зад кулисите на съществуването. Пред такова разглеждане събитията, които настъпват, не се явяват изолирани. Те се явяват в една велика световна връзка. Но как се проявяват те в отделните човешки съдби? Мои мили приятели, боговете, които се намират във връзка с развитието на човечеството, са тук. Тяхната задача е винаги да превръщат онова, което става по този начин, в нещо благоприятно, в нещо подпомагащо, поощряващо съдбата на човека.

Такова нещо става непрестанно във взаимовръзката на земния с духовния свят; човешки съдби се изтръгват от прегръдката на Луцифер и от ноктите на Ариман, защото боговете са добри. И това, което Ариман и Луцифер създават като неправда в света, зад кулисите на съществуването,

то бива насочено от добрите богове отново в пътя на истината и накрая кармическата връзка се оказва добра и справедлива.

Нашият поглед, който без съмнение трябва да бъде пълен с разбиране на човешката карма, бива насочен от човешката съдба към съдбата на боговете. Защото проследявайки жестокостите на войните, вината и чудовищните действия по време на войните, във връзка с природните и стихийните катастрофи, които убиват хората, ние виждаме да се проявява борбата на добрите богове с лошите богове от двете направления. През човешкия живот нашият поглед прониква в живота на боговете и ние виждаме живота на боговете на задния фон на човешкия живот. И ние виждаме този живот не със сухите теоретически възгледи, а го виждаме с нашето сърце и живо участие и можем отново да разгледаме този живот на боговете във връзка с това, което става в индивидуалната карма на човека върху Земята, защото виждаме човешката съдба преплетена със съдбата на боговете.

Едва когато насочим поглед върху нещо подобно, едва тогава светът, който се намира зад човека, идва съвсем близко до нас. Защото тогава ни се показва нещо, което можем да разглеждаме с най-дълбоко съучастие. Тогава се показва, как съдбата на човека е поставена в съдбата на боговете, как в определен смисъл боговете жадуват за това, което трябва да предприемат с човека, като изхождат от протичането на тяхната собствена борба. И приближавайки се до такива представи, ние се връщаме обратно с тях към това, което е навлязло в света чрез мистериите от древните времена на ясновидството.

Онзи, който беше посвещаван в древните мистерии, първоначално беше въвеждан в света на елементите; там той виждаше, как постепенно се разширява неговото вътрешно естество с моралните си качества. След това той се запознаваше - и това бяха важни, мощни думи, които ученикът на древните мистерии произнасяше, - с «долните и горните богове», с ариманическите и луциферическите богове. Добрите богове са в равновесното положение. И когато ученикът на мистериите се научаваше да познава това, което новият мистериен ученик отново трябва да се научи да познава, един човек постепенно биваше посвещаван в дълбочините на съществуването. Защото, когато човек вникне в тази връзка, той стига до странния, но животворно осветяващ света възглед. Защо има толкова нещастия в света? За да могат боговете да сътворят от тях щастие. Защото само щастието, голото щастие, не водеше в дълбините на световното съществуване. Само щастието, което израства от нещастието при преминаването на човека през света на сетивата, води в дълбините на света.

Навсякъде, където се касае до разглеждането на кармата, ние трябва да апелираме не само към теоретическите понятия; навсякъде, където се касае за карма, ние трябва да апелираме към целия човек. Защото ние не можем да се научим да познаваме кармата, без в процеса на познанието да

участвува сърцето, цялата душа, волята на човека. Когато обаче се научаваме да познаваме кармата по правилния начин, тогава самият човешки живот се задълбочава. И едва тогава отношенията в живота, които събират хората кармически, добиват достатъчно значение.

Тогава без съмнение има моменти, които също трябва да съществуват при неповърхностния човек, в които кармата може тежко да подтиска някого. Но всички тези моменти отново ще бъдат изравнени чрез други моменти, в които кармата ще му даде крила така, че той да се издигне със своята душа от земните царства в божественото царство. И когато говорим за кармата в истинския смисъл на думата, дълбоко в нас ние трябва да почувстваме връзката на божествения свят с човешкия свят.

Понеже намиращото се около нас и в нас в един земен живот, то първоначално е това, което загива по пътя между смъртта и новото раждане. Това обаче, което остава, е онова, което боговете, т. е. същества на висшите йерархии притежават. И по отношение познаването на кармата никой няма да развие истинско душевно настроение, ако той не гледа на опознаването на кармата като на едно протягане на ръка от страна на боговете.

Ето защо, мои мили приятели, постарайте се да схванете познанието за кармата така, че това познание да събуди у вас чувството: - Когато се доближавам до свещената почва на духа, където може да ми стане ясно нещо относно кармата, аз трябва да поема ръката на боговете. -

Така реални трябва да станат чувствата, когато искаме да проникнем до действителни познания за духовния свят, - а такива са познанията за кармата.

ЗАБЕЛЕЖКИ

(Сведенията за определени издания се отнасят за томове от Събраните съчинения на Рудолф Щайнер)

Забележки към това издание на

«Езотерични разглеждания на кармическите взаимовръзки» том I-VI:

За да не се прекъсва поредицата от кармическите лекции се направи изключение от следвания принцип в Събрани съчинения. Лекцията изнесена в Берн на 25 януари 1924, е поместена в предишните издания на том I; както и лекциите изнесени в Берн на 16 април, в Щутгарт на 9 април и на 1 юни, са поместени в том VI.

Документи: Лекциите са стенографирани от професионалната стенографка Хелене Финкх (1883-1960), която от 1916 записва по-голямата част от лекциите на Рудолф Щайнер и след това ги превежда на обикновен шрифт. Този неин шрифт лежи в основата на печатния текст. През 1973 за първи път от първото напечатване на текста през 1934, при обработването на новото издание се разгледаха и оригиналните стенограми. При това се установи, че при преведеният от

стенограмата текст, който се е пишел на пишеща машина под натиска на времето, както се е изразила стенографката, са се получили някои грешки, които бяха поправени. Промяната на някои места в текста на старите издания се дължи на този факт. В «Забележките» се посочват значителните промени както и местата, които са многозначителни в стенограмата.
Шестото издание от 1988 е леко допълнена и изчистена от печатни грешки повторна преработка на петото издание.

Заглавията на различните отдели бяха дадени от Мари Щайнер още за първото издание (1934).

Относно илюстрациите: оригиналните схеми, дадени от Рудолф Щайнер при тези лекции са били запазени, понеже са били чертани върху черна хартия. Те са поместени умалени като допълнение към лекциите от том XVI на поредицата «Рудолф Щайнер, илюстрации към лекциите».
Поместените в предишните издания илюстрации са запазени и в това издание. Тук, със странични забележки на ръба на страниците до съответните места от текста, е посочена и информация за оригиналните илюстрации.

Относно темата «Прераждане и карма» се посочват следните томове от Събраните съчинения на Рудолф Щайнер:

Реинкарнация и карма, от гледна точка на модерната естествена наука, необходими представи - Как действа кармата, 1903, в «Lucifer - Gnosis», Събр. съч. 34.

Принципът на спиритуалната икономия във връзка с въпросите за прераждането - един аспект на духовното ръководство на човечеството, 1909, Събр. съч. 109

Откровенията на кармата, 1910, Събр. съч. 120

Окултна история. Езотерични разглеждания на кармическите взаимовръзки при личности и събития от световната история, 1911, Събр. съч. 126

Прераждане и карма, и нейното значение за културата на съвременността, 1912, Събр. съч. 135

Забележки към текста:

Произведенията на д-р Рудолф Щайнер, включени в Събраните съчинения ще бъдат дадени с библиографските номера.

Към страница:

15 Информация преди същинската лекция за едно пътуване до Прага е отпечатана в Събр. съч. 260а «Конституцията на Всеобщото Антропософско...», стр. 192.

Аз посочих Харун ал Рашид: Виж лекцията от 16 март 1924 Дорнах в «Езотерични разглеждания на кармическите взаимовръзки» том 1, стр. 170, Събр. съч. 235.

16 *Така опознахме при Гарибалди:* Виж лекцията от 22 март 1924, Дорнах в том 1, стр. 184.

17 *Франсис Бейкън от Верулам,* 1561-1616, английски държавник и философ.

19 *Йохан Амос Комениус,* 1592-1670. «Pansophiae prodromus», Оксфорд 1639.

19 *Съюз на «Моравските братя»: Общност,* произхождаща от хусисткото движение, която се отделя напълно от католическата църква през 1467. Комениус беше последният епископ на по-старото братство, което още по негово време се разпуска. То се основава наново през 18-и век от граф Цинцендорф в Хернхут.
Йохан Валентин Андре, 1586-1654. «Химичната сватба на Християн Розенкройц», издадена в Страсбург 1616, и «Обща и генерална реформация на целия свят» (превод на произведението на италианеца Бокалини) в Касел през 1614.

20 *проследете само писмата:* Кои писма се има предвид не можа да се установи.

22 *Карл Маркс,* 1818-1883, основател на научния социализъм.
Фридрих Енгелс, 1820-1895, социалист.

23 *и човек най-добре се предпазва...*«от заблуждения», беше прибавено от издателя.

23f. *че аз често говорих за Ото Хауснер...* Ото Хауснер, 1827-1890. Споменат в лекцията от 9 ноември 1918, Дорнах, в «Документи за развитието на историята, предназначени за изграждането на една социална преценка», Събр. съч. 185а, стр. 18, и «Моят жизнен път», Събр. съч. 28, IV лекция, стр. 88.

24 *Строеж на Албергската железница:* Железница в Алпите между Инсбрук и Блуденц, строена през 1880-1884.

25 *Реч... излязла като брошура:* Ото Хауснер, «Deutschtum und Deutsches Reich», Виена 1880.

26 *Галус,* светецът от Ирландия (Хиберния). Основател на манастира Свети Гален. Починал около 627 година.
Колумбан: Колумбанус, около 550-615. Ирландски монах, който с дванадесет ученика, между тях и Галус са мисионери във Франция, Бургундия, Германия и Ломбардия.

29 *от дорнахското Коледно събрание:* Виж «Коледното събрание за основаване на Всеобщото Антропософско общество». Полагане на основоположния камък, лекции и доклади, обсъждане на статутите, 24 декември 1923 до 1 януари 1924, Събр. съч. 260.

29 *през 1918 имаше най-различни стремежи:* Сравни в Събраните съчинения на д-р Рудолф Щайнер поредицата «Живата същност на антропософията и нейното опазване», особено «Антропософско изграждане на общности»,

Събр. съч. 257.

32 *че душата на Муавия се е появила отново в Уодроу Уилсън:* Сравни лекцията от 16 март 1924, Дорнах, в «Езотеричните разглеждания на кармичните взаимовръзки» том I, стр. 168, Събр. съч. 235.

35 *Яков Бьоме*, 1575-1624.
Яков Балде, 1604-1668. Немски и новолатински поет, обучава и проповяда в Инсбрук, Инголщадт, Мюнхен и Нойщадт на Дунав.

36 *един познат лекар:* Това беше хомеопата *Емил Шлегел*, 1852-1935, лекар в Тюбинген. - Д-р Щайнер го посещава през ноември 1905. Относно изпращането на труда на Яков Лорбер «Един сценарий на духовете. Насилственото встъпление на Роберт Блум. Неговите опитности и развеждания в отвъдното.», 2 том, Битигхаим/Вурт, 1898, Рудолф Щайнер отговаря 14 декември 1905 между другото: «Книгата за Блум сигурно ще прочета, надявам се, че това ще стане още по Коледа. Писмото на Емил Шлегел е публикувано в «Писма» том II, Събр. съч. 39, писмо № 610.
Роберт Блум, 1807-1848. Депутат за Лайпциг във Франкфуртския парламент. Той е осъден на смърт и застрелян на 9 ноември1848 във Виена.

37 *Леополд Ранке*, 1795-1886. «Римските папи, тяхната църква и тяхната държава през 16-то и 17-то столетие», 3 тома, Берлин 1834-1836.

38 *Фридрих Кристоф Шлосер*, 1776-1861, професор по история в Хайделберг.

39 *Конрад Фердинанд Майер*, 1825-1898. «Светецът», новела, Лайпциг 1880; «Юрг Йенач», Лайпциг 1876.

42 *индивидуалността...живееше... в известни отношения с един папа:* Грегор I, папа от 590-604.
Един сподвижник... основава...епископството Кънтърбъри: монахът Аугустин, който през 596 заедно с един бенедиктинец е изпратен в Англия от папа Грегорий I.

43 *Томас Бекет*, 1118-1170, епископ. Той е убит пред олтара на катедралата в Кънтърбъри на 29 декември 1170.

47 *Великденски курс* за лекари и студенти по медицина от 21 - 25 април 1924. Публикуван в «Медитативни разглеждания и въведения за задълбочаване на лечебното изкуство», Събр. съч. 316.

51 *Йохан Хайнрих Песталоци*, 1746-1827.
52 *К. Ф. Мейер:* виж забележка на стр. 39.

59 *Публиус Корнелиус Тацитус (Тацит), около* 55-120. «Германия» («De origine, situ, moribus ac populis Germanorum»), преведена от латински от

д-р Макс Обербрейер, университетска библиотека Лайпциг.
че той... споменава Христос само между другото: В «Аналите» на Тацит, 15-та книга, № 44 се намира забележката: «Този, от когото е произлязло това име, Христос, беше осъден от Понций Пилат по време на царуването на Тиберий.»

младият Плиний: Гай Плиний Цецилий Секунд, 62 - 114 сл. Хр..

60 *Беатрис от Тусция,* 1015-1075, дъщеря на херцог Фридрих от Горна Лотарингия и братовчедка на крал Хайнрих III. В първия си брак женена с Бонифаций III от Тусция, във втория си брак женена за братовчед си Готфрид Брадатия от Лотарингия. Пленена от Хайнрих III (1017-1056), след неговата смърт освободена от съпругата му Агнес, регентка на Хайнрих IV, а съпругът ѝ получава обратно отнетото му в Лотарингия.

Матилда, графиня, владетелка на Тусция, 1046-1115. Тя е от първия брак на Беатрис. През 1069 се омъжва за некръвния си брат херцог Готфрид Гърбавия от Лотарингия, но още през 1071 се развежда с него. Като вярна привърженичка на папството подържа приятелски отношения с папа Григорий VII. Той пребивава в замъка ѝ Каноса, когато Хайнрих IV (1050-1106) пристига там и извършва покаянието си, ходейки бос в големия студ между 25 - 27 януари 1077 в двора на замъка, за да отклони отлъчването му от църквата. Когато по време на втория поход на Хайнрих в Италия, Матилда дава подслон на папата през 1081 в замъка си, бива презряна от краля и страната ѝ била опустошена. Също и след смъртта на Григорий VII (1085) тя остава вярна на папството, завещава още приживе владенията си на римската църква и в неин интерес сключва привиден брак с младия херцог от Уелф, за да окаже съпротива при третия поход на Хайнрих в Италия.

62 *Ралф Уолдо Емерсън,* 1803-1882. «Видни мъже», 1850; превод на немски от К. Федерн, Хале 1897.
Херман Грим, 1828-1901. Той превежда откъсите, отнасящи се за Гьоте и Шекспир от книгата на Емерсън «Видни мъже» и ги включва в своите «Петнадесет есета», трета част.

64 *Ръководни принципи:* «Антропософски ръководни принципи», Събр. съч. 26.
66 Заключително слово след лекцията в «Конституцията на ...» Събр. съч. 260а, стр. 217.

71 *Флавий Клавдий Юлиан Апостат (Отстъпника),* 332-363, римски кайзер 361-363.
че веднъж изложих в Щутгарт... също и на Коледното събрание: виж лекциите от 30 декември 1910 в «Окултна история. Езотерични разглеждания на кармическите взаимовръзки при личности и събития от световната история», Събр. съч. 126, и от 29 декември 1923 в «Световната история в светлината на антропософията и като основа за

познанието на човешкия дух. », Събр. съч. 233, стр. 98.

72 *«Химичната сватва на Християн Розенкройц»:* виж забележка към стр. 19.

73 *Хенрик Ибсен,* 1828-1906, норвежки драматург.

74 *Базилий Валентин,* живее през 1413 в манастира „Свети Петър” в Ерфурт. Най-важните негови произведения са: «Триумфалната колесница на Антимон», «За камъка на мъдреците», «Откровение на скритите жестове». Произведенията му са най-изчерпателно издадени в 3 тома през 1717 и 1740 от Петрой в Хамбург.

75 *Франк Ведекинд,* 1864-1918, поет и артист. Драма «Хидала», Мюнхен, 1904.

80 *Фридрих Хьолдерлин,* 1770-1843.

Роберт Хамерлинг, 1830-1189, австрийски поет.

83 *Луций Домиций Нерон,* 37-68, римски император от 54-68.

84 *«Какъв голям артист...»:* сравни «Аналите» на Тацит. Допълнение на изгубените от 16-та книга части 66-68 след Хр. № 12.

85 *Карл Юлиус Шрьоер,* 1825-1900, професор по литература в Техническия университет във Виена. Учител и приятел на д-р Рудолф Щайнер. Виж «Моят жизнен път», Събр. съч. 28.

Престолонаследникът Рудолф Австрийски, 1858-1889.

96 *този Гьотеанум:* Първият Гьотеанум, изграден от дърво под ръководството на д-р Рудолф Щайнер през годините 1913-1922 е художествена постройка. Преди да бъде отвътре още напълно завършена, но от 1920 тя се използвала, сградата е била запалена и изцяло изгоряла в Новогодишната нощ на 1922/23 година.

109 *Бьоклиновия «Остров на мъртвите».* Тази картина има три версии. първата е била купена през 1886 от Лайпцигския музей, а версията от Базел идва там едва през 1920.
Може да се допусне, че д-р Рудолф Щайнер за първи път я вижда в Лайпциг, където често е бил през 90-те години.

110 *Епиметей:* Брат на Прометей в Гьотевата «Пандора».

113 *от практически упражнения относно кармата:* При основаването на тогавашната немска секция на Теософското общество за лекцията си от 20 октомври 1902 д-р Рудолф Щайнер избира заглавието «Практически карма-упражнения». Сравни също и лекциите за кармата

от 31 март 1924 в Прага, съдържащи се в Събр. съч. 239 и от 16 април 1924, държана в Берн, в Събр. съч. 240.

118 *и това ще разкажа в моята биография:* Виж «Моят жизнен път», глава XII, Събр. съч. 28.

Моята първа Мистерийна драма «Портата на посвещението»: Премиерата се е състояла в Мюнхен 1910. Виж «Четири Мистерийни драми» (1910-1913), Събр. съч. 14.

138 *Аристотел в своята «Физиогномика»:* Сравни изложенията на д-р Рудолф Щайнер в лекцията 15 януари 1918 в «Същност и значение на илюстративното изкуство», Дорнах 1940.

154 *Така разказва например още Русо:* Отнася се за едно място в книгата на Блаватска «Разбулената Изида», стр. 399: «Жак Пелисиер ... казва, че някои хора чрез фиксирано гледане на животни oculis intentis след четвърт час могат да предизвикат смъртта им. Русо потвърждава това от лична опитност в Египет и от Изтока, където е убил няколко жаби по този начин. Но когато се опитва да направи това в Лион, жабата се извърнала, понеже разбрала, че не може да избегне погледа му, надула се и го фиксирала с огнения си поглед без да помръдне очите си така, че него го обзема слабост, която го довежда до припадък и известно време са го смятали за умрял.» (При въпросния Русо не се касае за Жан Жак Русо.)

156 *По-рано го описах също и тук:* Погледни лекциите от 25 август 1918 в «Наука за развитието на човека», Събр. съч. 183; от 8 юли 1921 в «Menschenwerden, Weltenseele und Weltengeist» 1 част, Събр. съч. 205 и от 25 ноември 1923 в «Мистерийни образи», Събр. съч. 232.

161 *Раймундус Лулус,* Рамон Лул, 1234-1315. «Ars magna Lulli - Голямото изкуство.» - Сравни подробните изложения на д-р Рудолф Щайнер в лекцията от 5 януари 1924 в «Мистерийни места на Средновековието. Розенкройцерство и модерният принцип на посвещението», Събр. съч. 233а.

163 *Праобраз на Щрадер:* Става въпрос за професора по философия в Мюнстер *Гидеон Шпикер,* 1840-1912, автор на споменаваното от д-р Рудолф Щайнер на няколко места произведение «От манастира до академичния учителски пост», Щутгарт 1908.

164 *Яков Фрошамер,* 1821-1893. Споменатото произведение е издадено в Мюнхен 1877.

174 *цитирам известните романтични думи:* Пролог и Заключение от комедията «Кайзер Октавиан» от Людвиг Тик.

Блестяща от Луната вълшебна нощ,
пленяваща сетивата,

ти чудно хубав приказен свят,
появи се в старата вълшебна премяна.

180 *в този курс... в така наречения «Френски курс», аз посочих:* виж лекцията от 15 септември 1922 във «Философия, космогония и религия», Събр. съч. 215.

181 *Слънцето грее над доброто и злото:* Виж одата «Божественото» от Гьоте:

Слънцето грее над добро и зло,
а над злодеят и над добрия
блестят Луната и звездите.

182 *онази сцена, в която Вагнер създава в епруветката Хомункулус:* «Фауст» II част, 2-ри акт: Лаборатория.

194 *От това един професор... направи:* Има се предвид професорът по анатомия в Гьотинген, д-р Хуго Фукс, който се проявява като бурен противник на антропософията.

204 *след 49-та година животът е подарен:* В предишните издания е написано «ограничен». В стенограмата ги има и двете думи.

210 *Рисунка:* Цветните указания служат само за означаване и не се намират в никаква връзка със споменатите от д-р Рудолф Щайнер на други места цветове на планетите.

213 *Франсоа Мари де Волтер,* 1694-1778.

216 *Елифас Леви,* 1810-1875. Псевдоним на абата Алфонс Луис Констанц; издател на «Dogme et Rituel de la Haute Magie», 1854-1856, «La clef des Grands Mysteres», 1861.

218 *Аз ви насочих... към това, което става в... мистериите от Хиберния:* Виж лекциите от 7, 8 и 9 декември 1923 в «Мистерийни образи», Събр. съч. 232 и лекциите от 27, 28 и 29 декември 1923 в «Световната история в светлината на антропософията и като основа за познанието на човешкия дух», Събр. съч. 233.

219 *Виктор Юго,* 1802-1885.

233 *Спомнете си сцените:* Виж четвърта картина на първата мистерийна драма «Портата на посвещението » в «Четири мистерийни драми» (1910-1913), Събр. съч. 14.

246. *... понеже навсякъде трябва да се съобразява с пространството, а не с времето:* Виж статията «Жизненият път на Рудолф Щайнер в неговата реалност и биография» от Хела Визенбергер, в «Приноси

към Събраните съчинения» № 49/50, страница 12.

256 *от най-неличното:* В предишните издания се казваше «aus den Untiefen». Стенограмата е неясна.

277 *Яков Бьоме,* 1575-1624. «Аврора или зората при изгрева», написана през 1612, първо печатане през 1656.

279 18-21 реда отгоре: Корекция според стенограмата.

284 *този култ ... в смисъл на нашата Християнска общност:* «Християнската общност» като Движение за религиозно обновление, със седалище в Щутгарт, беше основана през септември 1922 година. Първосвещенник беше д-р Фридрих Рителмайер. Относно погребалния ритуал виж д-р Рудолф Щайнер, «Лекции и курсове за християнско-религиозни действия», том II, 24-та лекция, Събр. съч. 343.

296 *че съществува легендата за един философ:* Емпедокъл от Агригент 500 преди Хр., за който се казва, че се е хвърлил в кратера на вулкана Етна. Виж фрагментите към драмата «Смъртта на Емпедокъл» от Фридрих Холдерлин.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР - ЖИВОТ И ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Жизненото дело на Рудолф Щайнер е на разположение като написани произведения и като записки на неговите, винаги свободно изнасяни, лекции. Към това се прибавят и многобройните художествени произведения, от които двете сгради на първия и втория Гьотеанум намират световно признание. Неговите изложения относно педагогиката, селското стопанство, медицината, националната икономия и т.н. доведоха до основаването на многобройни институции, които винаги намират признание като обогатяване на обществения културен живот.

По поръка на Рудолф Щайнер, Мари Щайнер - фон Сиверс прегледа и публикува записките на неговите лекции. След нейната смърт (1948), следвайки нейните указания, създаденото от нея Управление на наследството на Рудолф Щайнер започна да издава Събраните съчинения на Рудолф Щайнер. Те обхващат около 350 тома. В двата първи отдела са поместени написаните от него произведения и лекционните цикли, в третия отдел в подходящата форма са представени художествените му произведения.

Един систематичен обзор върху Събраните съчинения се намира в том «Библиографски обзор. Литературните и художествени произведения на Рудолф Щайнер». Относно времето на издаването на различните томове информират отделните каталози и пълният каталог на издателството Рудолф Щайнер.